MIRCEA ELIADE

ÎNTOARCEREA DIN RAI

PARTEA ÎNTÂI

I

Când a auzit uşa de la baie închizându-se, Pavel i din pat şi răsuflă adânc, liber, ca şi cum s-ar fi temut până atunci să respire în voie. De aproape zece minute se preface că doarme, acoperindu-şi faţa cu braţul respirând lent, ritmat, ferindu-se să atragă atenţia femeii. Cum a simţit că se coboară clin pat, inima începu i bată: va putea rămâne câteva minute sing ir? în după-amiezile acestea de dragoste, dorea şi aste] Sin-rătatea cu o nelinişte bolnăvicioasă; un minut de 11-tate i se părea nepreţuită fericire; încerca atunci să se isească, să viseze. Nu ştia ce să facă mai întâi; să întindă grotesc, copilăreşte, să-şi rezeme picioarele de perete visând în voie, să privească prin perdeluţele albe stradă, şi dincolo, în casa cu ziduri înalte. Minutele stea nu se asemănau cu nici o altă singurătate; erau. că o oază într-un deşert de pasiune, de plăcută oboseală Inutilă ardere. Avea, altădată, ceasuri şi nopţi întregi de libertate, era atunci singur şi putea face orice; dar singurătatea aceea adesea îl deprima, îl chinuia cu *golănie* ei, era o libertate de care nu-şi dădea seama, pe care nu o putea preţui. Adevărată libertate i se păreau numai minutele pe care le putea smulge tovărăşiei iubitei, sau a prietenilor; să poată fugi de lângă ei, chiar numai pentru câteva clipe, să rămâie singur, fără nici o prezenţă în jurul lui, să nu mai simtă dragostea, să nu mai simtă

9

nici o mână întinsă spre ei, nici o răsuflare nutrită din' răsuflarea lui.

Se apropie de fereastră şi ridică încet faldul perdelei. îşi reazemă cotul de zid iar cu mâna cealaltă apucă mânerul ferestrei; îl răsuceşte încet, cu voluptate, parcă s-ar fi jucat la poarta unei închisori. Ce simplu ar fi să plec, aşa deodată, fără rămas bun. O uşă care se închide, gan- I gul — şi apoi strada fără paznic, fără iubire, pe care poţi alerga oriunde, te poţi opri oricând. Gândul că ar 1 putea fugi de lângă ea, chiar numai pentru câteva clipe, 1 *îi* comunică o emoţie iritantă, neliniştită, care îi place] totuşi, cu ispitirile ei exilirante, cu neprevăzutul ei. Dar e în pijama, şi Una se va întoarce din clipă în clipă. Şi apoi, plecările astea, nu rezolvă nimic (era o îndoială j care apărea automat de câte ori se gândea la fugă). Nu j înseamnă nimic să fugi, înainte de a uita. Dacă ai putea j fugi fără să iei cu fine atâtea resturi care te vor aduce j înapoi; de pildă, să poţi fugi fără remuşcări. Puţin să-ţi pese de ce laşi în urma ta, să fii un soi *de* Don Juan, un ticălos; fără îndoială că orice bărbat care vrea să facă I ceva în viaţă trebuie să fie un ticălos. Unul pentru care . sa" nu existe dramele altora, suferinţele celor pe care se I întâmplă să-i iubeşti...

Se lipeşte aproape de fereastră, cu întreg trupul. Perdelele le ţine depărtate cu amândouă braţele. Stă înfipt acolo în lumină, oarecum ostil, încercând sâ-şi lege gândul de ceva înainte de a fi trecut minutele de sin-gurătate. Una se poate oricând întoarce în odaie. Dacă se îmbracă, va întârzia poate mai mult; dar nu se duce nicăieri în după-amiaza aceasta, nu se va îmbrăca. îşi aminteşte acest amănunt aproape cu tristeţe. Şi totuşi o iubesc. Fără îndoială că o iubesc. Poate tocmai de aceea aş dori să fiu cât mai departe de ea în ceasul acesta. Şi dacă m-ar întreba deodată „Ce vrei, Paul?" — n-aş şti ce sa-i răspund. Nu pot fără ea, nu vreau

nici cu ea. Trebuie să rămân singur, ca să ştiu ce vreau; chiar dacă aş voi să-mi petrec restul zilelor numai şi numai printre oameni, tot trebuie să rămân o clipă singur şi să îiotărăsc asta. . . Ciudat, mie mi se pare că oamenii fug de fericire, nu o caută. De câte ori întâlnesc fericirea, i'ug de ea sau o ratează, fac orice din ea, numai să se transforme în altceva ... La urma urmelor, puţin mă interesează fericirea. Mă sufoc acum, asta ştiu — dar nu
(0
ştiu de ce. Nu-mi lipseşte nimic. Dacă aş găsi un motiv să fiu trist. . .
întinde mai mult braţele, depărtând perdelele. Strada e liniştită, luminoasă. In grădina din faţă nu s-a întâmplat nimic de când priveşte; nici un câine, nici o servitoare n-a trecut pe alee. O fi având şi doamna un rendez-vous? Să coboare acum şi să sune la poarta cea mare, să întreŞe de doctorul Rozen, aşa, numai ca să se amuze şi să strice rendez-vous-ul doamnei. Ca în liceu, când intra cu David în toate gangurile şi întreba de un imaginar Dr. Rozen, ca să vadă mutrele de la uşi. Poate oamenii aşteptau pe cineva, poate se temeau de cineva, poate soneria le-a stricat somnul sau le-a dat speranţe . . . Câtă lume aşteaptă în Bucureşti, şi ce aşteaptă? Dav crease o întreagă teorie despre aşteptarea aceasta. Să-1 văd pe Dav sau să nu-1 văd? Simte că e plictisit deodată; gândul acesta, al întâlnirii cu David, 1-a ispitit mereu astăzi, de câte ori a rămas singur. Se gândeşte la el de câte ori vrea să nu mai gândească la nimic. Parcă îl îndeamnă ceva către David, astăzi. Şi, totuşi, nu pot şă-1 văd; pentru întâia oară când nu mă pot duce la David; ba nu, a mai fost o dată, de mult, nu mai ştiu din ce cauză; ca şi acum, de altfel, exact ca şi acum...
Aude uşa deschizându-se, şi brusc lasă perdelele. Se
ace somnoros, se întinde, se freacă la ochi. Una trece pe lângă el şi îl mângâie pe păr, fără să vorbească. Se opreşte apoi în faţa dulapului şi îl deschide. Se îmbracă. In aceeaşi clipă îi fu ruşine de el, de bucuria meschină care îl străbătuse — şi se îndreptă către Una. O îmbră-, silindu-se să fie cât mai firesc (dar pentru că nu mai ştia de mult ce este firesc şi ce nu e, îşi compunea o naturaleţe penibilă, cu gesturi prea spontane ca să mai fie reale, cu stângăcii prea conştiente ca să nu atragă atenţia celeilalte).
— Te grăbeşti? (Numai să nu mă silească s-o înso-. Pe bulevard, până Ia Dav acasă, trebuie să fie o
minune acum; să-ţi poţi pierde timpul singur, oh, Doamne,
singur . . .).
I-a auzit răspunsul în clipa când aprindea o ţigară. Fumatul îi regiza o serie de mişcări pe care altminteri nu le-ar fi putut face. Chiar o îmbrăţişare e mai puţin responsabilă cu o ţigară în mână (braţul ţinut departe de trupul strâns şi în cele din urmă liberându-te cu un zâmbet: „Stai, să nu te frig, dragă"). Vasăzică e liber,
11
două ceasuri mai devreme decât s-ar fi aşteptat. Nu bucură prea mult. îndată ce este sigur că i s-a dat ceva parcă doreşte mai puţin acel lucru; i se pare natural C£ îl are. începe chiar să-1 irite indiferenţa aceasta, şi poate l-ar plăcea altceva, î~ar plăcea să nu fie lăsat singur, ca să-şi poată iubi atunci singurătatea, să-şi promită voluptăţi adânci în ceasurile de meditaţie care vor veni şi care niciodatsTnu se realizează. Cunoaşte de mult chinul acestor bucurii care mor în clipa descoperirii lor, vacuitatea în

care se trezeşte atunci când aştepta să aibă într-adevăr ceva de făcut, să gândească, să lucreze; cunoaşte de mult indiferenţa aceasta la tot şi la orice. Aproape că s-a învăţat să le considere fibre din sufletul său, fluctuaţiile acestea, vacuum fără rost si fără continuitate.
Se îmbracă iumând şi fumul îl înghite acru,' usturător, de data aceasta. O prea mică neplăcere, desigur, dar care îi face bine, căci îi completează deplin toropeala. Priveşte Ia răstimpuri trupul de alături; parcă l-ar ispiti din nou, aşa cum vede centura şi bucata goală din coapse. Dar se apleacă să-şi încalţe pantofii; e mai bine, e mult mai bine să nu mai întârzii. S-au dus de mult zilele de nebunie când ne dezbrăcăm de trei, patru ori înainte de a pleca, şi ne opream câteodată în uşă. Cum o prindeam cu mâna pe clanţă, sărutându-mâ, şi o dezbrăcăm acolo, lipită" de zid, şi o purtam îndărăt spre pat. O iubeam mai puţin atunci, mult mai puţin.
Nu se gândeşte niciodată la începutul dragostei, nici nu-şl poate aduce aminte episoade decât dacă l-ar întreba Una, şi şi-ar fixa amândoi memoria, şi-ar controla reminiscenţele. Dar timpul acela are un parfum şi un gust al lui propriu, pe care îl poate evoca oricând, fără să facă' vreun efort; timp pe care îl recunoaşte spontan ch'ntr-o altă mie de timpuri. „Asta e din săptămâna când arh cunoscut pe Una"; „asta e din luna când dormeam la ea, în Str. Izvor". Vedea câteodată un crâmpei de cer, şi numaidecât simţea timpul din epoca cea mai tulburată a dragostei lui cu Una. Toate amănuntele pasiunii acesteia feroce, toate fazele ei, cu descoperirile, suferinţele şi înseninările (totdeauna crezute finale) — le uitase în bună parte, sau zăceau atât de bine ascunse încât numai prezenţa Unei sau vreun şoc, sau cine ştie ce atentă aducere aminte le-ar' ÎT putut evoca. Dar timpul în care se realizase şi se consumase dragostea lor căpătase ceva insen-

slbil — o culoare, o muzică, un gust propriu — şi putea fi recunoscut oriunde. Erau ceasuri din zi când îşi putea spune perfect: „Acum sunt cu Una, în săptămâna noastră de miere". Şi lumina soarelui, şi zgomotul clipei, şi odihna sufletului — toate erau altfel pe atunci.
Nu îşi aduce deloc aminte de începuturile pasiunii, aşa cum priveşte pe Una, cu coapsa ei goală; câteva Ari, gustul timpului de atunci, Februarie. Dar gustul de o clipă cuprinde întreaga istorie a lui şi a Unei. p-ar putea cufunda în prezenţa aceea, ar putea-o păstra ceasuri întregi, ar putea-o desfăşura într-un film magni-— scenă după scenă, rană după rană —, ar putea-o evoca şi prelungi. Dar o lasă să alunece pe lângă el fără părere de rău. Este un trecut pe care nu-1 poate suporta; a fost prea fericit atunci, prea inconştient; o iubea puţin pe Una, iubea mai mult iubirea, pe care o aşteptase atâţia ani, alături de alte femei. Acum e altfel; acum o te pe ea, individualizată, desprinsă din prezent, de-ită de ceilalţi oameni, izolată ca într-o cuşcă în pact şi chinul lui. Altfel de dragoste, inutilă şi bleste-şi îl apasă, îl oboseşte, îl sileşte să mintă — şi pe i pe el — îl suceşte. Nu mai e drept, a crescut răii dor mădularele, îi putrezeşte sângele. S-a desprins mult de iubirea dintâi, s-a contopit prea mult cu • Parcă ar putrezi.. . Nu, asta e o simplă imagine, un mplu de a exprima stări mult mai tulburi, mai ne-. Dacă i-aş vorbi odată, aşa cum trebuie să-i vor-De ce n-oi fi eu în stare să exprim ceea ce este esen-a mine? Alte lucruri, alte stări, pe care le gândesc ii, şi pe cari le înţeleg văzute din afară, le pot scoate li lumină precise şi

subtilizate. Nu ştiu cine mă numea fin psiholog, sau parcă spunea altfel; ceva cu „fin", II orice caz, ceva subtil. Şi totuşi, lucrurile astea decisive r.mân în mine. Nici Dav nu bănuieşte. Iar Una, cât e ea le deşteaptă, şi ghiceşte atâtea adâncimi pe care alți ni nici nu le bănuiesc, chiar ea nu vede ce se pe-: -ce. Dumnezeu ştie unde, în sufletul meu, sau în destinul a de tânăr.
Dacă n-aş iubi-o atât, dacă nu mi-ar fi teamă că nu î :• să mă înțeleagă, i-aş vorbi. O mână pe umăr, cu cea-prinzându-i mâna ei, privind-o în ochi, cald, senin, prieteneşte. Una scumpă, hai să încheiem frumos dragos-i noastră; să-ți spun că te-am înşelat, şi nu te-am înşelat din întâmplare, dintr-un capriciu, ci pentru că iu-

_^
besc cu adevărat altă femeie, o iubesc tot atât de mult ca şi pe tine, dar altfel. Una, altfel. Nu e aşa că. n-ai să suferi? Dacă am să-ți văd o singură lacrimă, n-am să pot face nici un pas spre uşă, n-am să te pot lăsa, Una. Mă înțelegi prea bine, nu se poate să nu mă înțelegi. Ştii că ce-ți spun eu se poate; nu trăiesc un vis urât, Una. Ştii ce bagatelă stereotipă e dragostea celorlalți oameni, ce groase sunt nuanțele lor; s-au înv. țat sâ judece lucrurile acestea gingaşe, îngereşti, cu, măsuri prea mari, şi toate fanteziile, şi nuanțele, şi etapele se contopesc într-o singură mare cutie cenuşie. Mă exprim Una, dar tu ştii ce vreau să spun . . .
Nu ştie nimic. Se îmbracă alături de el feriCiți'-', păstrând şi savurând o senzație pe care i-o dăruit deauna întâlnirile cu Pavel, senzația confortabilă a unui trup uscat cu prosoape mari după un duş rece; parcă începe să-şi simtă altfel trupul după ce părăseşte catul şi-şi lipeşte mâinife de sâni, tresărind, chicotind încet, sub duş. Carnea o simte mai elastică, atunci, mai fragedă; ar fi mângâiat-o, adunând în pumni bucuria acet tabîlă a pulsurilor tinereşti, gustând până la ame:.:: •: din senzația stranie a prezenței trupului; regăseşte atunci conştiința că are un trup al ei, viu şi tânăr, nutrit de vigoarea amantului, obosit şi el, înseninat de duş. Aproape îl uită pe Pavel, în minutele acestea de rar confort, de plăcută iritare a pielii. îl vede cum se îmbracă posomorât; trupul lui de uriaş blond, fața aceea aproape pătrată, virilă şi nostalgică în acelaşi timp (poate nimeni nu cunoaşte mai bine ca ea profunzimea ochilor negri, cari ascund atâtea şi privesc altfel după fiecare frază spusă, ca şi cum ar urmări cuvintele prin spațiu, sau, cine ştie, parcă ar vedea ideile cum se depărtează, cum se întunecă şi se micşorează îndată ce vorbeşte) — toate fețele acestui tânăr care nu rămân niciodată aceleaşi Je cunoaşte, le iubeşte (profilul lui puțin mongol, luminat de fruntea lată, orgolioasă) — dar acum toate rămân alături de ea, într-un spațiu pe care îl poate ignora oricânțJ (dacă închide o clipă ochii, îl uită, e departe, e plecat.'). E mai bine aşa, să vorbeşti prostii când te îmbraci. Să spui o vorbă de haz, o mângâiere în treacăt, şi apoi un gest care să ne amuze pe amândoi — e mult mai bine
— Să nu mă înşeli la întâlnire, Una! (Poate e ridicol ce spun. Dacă aş fi ales altă întrebare. „Te întorci

târziu?" Absurd. Mai bine: „Hai să stăm de vorbă serios, noi amândoi, să ne înțelegem, Una!" E absurd si aşa.)
■ Pata râde îară zgomot, cu obrazul lipit într-o oglindă cu picior. Se repetă

Pavel al meu. Are ceva vulgar în el, câteodată cel puţin; ceva de amant de duzină, un fel de a bagateliza chiar lucrurile cele mai sacre, dar o bagatela care nu-1 prinde. *wk* — Ce stranie e iubirea noastră, Una! Şi, ca întotdeauna, îi e scârbă de mediocritatea vorbelor pe care le spune. Altceva, altceva: Una scumpă, tu nu simţi ceva nemaiîntâlnit şi nemaiîntâmplat, ceva nou între noi? Aşa e iubirea, spune? Haide să lămurim amândoi ce se întâmplă cu noi, Una. Numai tu mă poţi ajuta aici. Parca îmi putrezeşte ceva după ce plec de la tine. Te iubesc urât, fără îndoială că dragostea aceasta urâtă a mea mă îmbolnăveşte. Nu se poate s-o lăsăm aşa, s-o astupăm cu cenuşă. De ce te înşel, dacă te iubesc? De ce n-am curajul să-ţi spun că te înşel? Mi-e teamă de suferinţa ta, Una, şi de acum începe descompunerea. N-xir trebui sâ mă emoţioneze suferinţa ta . ..

— Mă iubeşti mult, nu e aşa, Paul? Şi are să crească mereu iubirea noastră, va fi şi mai frumoasă, aşa cum nu'O cunosc ceilalţi oameni. . .

' Pauză. Merg amândoi spre uşă. Trebuie să spun şi eli' ceva, trebuie; zâmbetul nu e destul. Ceva scurt, sincer; dar cum sâ fii sincer, cum poate exista un asemenea lucru, sinceritatea'?

■— Dacă am putea să facem din iubire, dacă aş putea face din tine, aşa cum mă silesc . . .

Parcă se vede înălţat pe un soclu, braţul întins spre mulţime, şi discursul lui: tam-tam-tam-ta-ta-ta-tam-
tam

Hotărât, sunt incapabil să spun trei cuvinte ca lumea. Nu mai iubesc, sau am ajuns prea lucid? De altfel, eu car.e n-am fost niciodată în stare să fac o declaraţie de dragoste .. . Am spus da, şi am spus nu. Atât. Dar, oricum, e penibil, e penibil să te paralizeze bunul simţ .. .

— Nu mă săruţi? . De ce m-a întrebat? Puteam pleca fără s-o sărut? Nu-mi face nici o plăcere, ştiu asta; un sărut parcă s-ar atinge două obrazuri curate şi umede, atâta tot. Dar m-am obişnuit s-o sărut la plecare, încet, ca să nu-i iau rouge-ul, fără nici o plăcere, fără nici o surprizi, aşa cum

te sileşti să bei paharul de apă până la fund dur înghiţit dulceaţa; o operaţie neutră, fără riscuri, u ___Zâmbeşte şi se pleacă mult spre ea, s-o *stri gă în braţe* cu grijă, căci pălăria este prinsă uşor, spr< află Cealaltă sărută mai fierbinte, are gura mai ţ . •■•■ şi dinţii mici se lipesc de buze, de gingii. Şi un parfum mai uman, mai aproape de sex. în clipa când o strânge, vede faţa răsturnată a celeilalte, şi atunci o furie stl . îngheţată, îl cuprinde contra femeii de aici, pe cart o iubeşte prea mult ca să se poată despărţi, şi o iu tuşi prea puţin ca să nu caute mereu prezenţa c trupul ei, gura, naivitatea ei stupidă mai ales. *De câte* ori se gândeşte la Ghighi alături de Una, o urăşte *pe* Una. Poate pentru că e dezgustat prea mult de el, de care îl împiedică să aducă totul la lumină,, şi atunci se înfurie contra femeii care i-a împletit într-o viaî lui, cu multă frică, şi umbră, şi minciuni mul n-ar fi fost ea aşa cum *este* — aş fi avut icunajir răsese când vreau; nu m-aş fi temut, aş fi fi Dar acum s-a modelat după instinctele mele. S-< ans-format prea mult într-un cuib al meu; şi sexul, si inteligenţa, şi căldura ei sunt acum prea mult *aii* mele, adică aşa cum le-am voit eu, aşa cum mi se potrivesc numai mie. Bacă n-ar exista Ghighi.

Dacă aş avea curajul să mă destăinui uneia din ele. Poate atunci nu voi rămâne cu Una, cu femeia pe care am creat-o eu, după tiparul sufletului şi trupului meu, ci cu cea pe care o va alege întâmplarea.|Mci un om nu decide în dragoste. Aşa se petrece cu toată viața; numai întâmplarea alege, ea adună şi desparte, mai ales în iubire, şi aceasta e tragic, e inuman; că întâmplarea decide mai ales în iubire.J
jcv:
Coboară scările, el cu brațul încolăcindu-i umerii. , — Când te văd, Paul?
— Mâine, la patru, sau poate la patru jumătate. .. De ce întreabă toate femeile înainte de vreme, şi ai ungă farmecul? Toate femeile cer întâlniri, intimitate, tovărăşie cât mai prelungită. Niciodată satisfăcute, nici obosite de tine: Pleci, Paul? de ce pleci aşa devreme, Paul? ce rău e să fii singură, Faust.' când te văd, Faust? vîno, rămâi, stai, nu pleca, aleargă spre mine, în brațele mele, aproape de mine, cu mine, intră în mine, rămâi in mine, nu te depărta... Cum de nu simt femeile descompunerea? Trupurile prea mult ținute împreuna

16

încep a putrezi, sufletele ce se oglindesc unul într-al--tul, numai ele, singure, încep să pută a baltă, apă stătută, caldă, neaerisită. Să nu mai circule nimeni între» noi, să nu ridicăm, privirile în afară, către alții, să nu auzim nici o răsuflare străină în ritmul răsuflării noastre de toate ceasurile.
— La patru? de-abia la patru? cum rămâne Unâ sră?
Ce dulce e când se roagă aşa. Am să viu mai devreme,,. ă am s-o văd pe Ghighi diseară — dar nu-i promit,
— Zău, dragă, am- atâta treabă mâine. . . (Cum mă şte să mint. . .)
— Bine, bine, egoistule. Mai mult îți iubeşti priete-: i şi lucrul decât pe Una ta . . .
Egoist, ce bine spune ea. Poate sunt mai rău, canalie de-a dreptul, dar nici un om nu ajunge singur canalie. Am să-i spun asta lui David, pentru tratatul lui de etică. Nici un păcătos nu păcătuieşte singur, nimeni nu e rău prin propria lui întunecare. Iubirea altora poate ne face mai rău decât credem.
îşi strâng mâinile zâmbind cu toată dragostea. Fata< ii face semn cu mâna, privindu-1 cum pleacă. Ar trebui să mă întorc din drum de mai multe ori, cum făceam la început. Dar e târziu şi ea e grăbită. Mai bine aşa. Uff! .. ...
Strada.

D

Domnul Dragu semnează recipisa de primire şi' priveşte plicul eu atenție de prezbit. Tot de la Marin, din Elveția. Pe fiecare săptămână două, trei scrisori; şi grele, cu pagini multe. Le-o fi citit Dav pe toate? Dacă ar îi de la o femeie, cel puțin.
Se bucură totuşi de scrisoare. Un pretext să intre la'-el în cameră, poate va putea să-i vorbească. Deschide uşa fără să bată.
— Ai primit o' scrisoare, David.
Când vrea să-1 mângâie, îi spune Dav. Dar acum e puțin intimidat ele privirea rece, absentă a băiatului; îi e teamă să nu fi ghicit trucul venirii,

— Mulțumesc.
Nu se grăbi să deschidă plicul. De la Marin, despre iubirea lui nefericită,

despre boala lui; ştiu, ştiu, cum un plămân sta izolat acolo, în coşul pieptului, aproape desprins de viața trupului — şi el iubeşte pe Lucy (oare aşa o cheamă?), iubire de atâția ani, iubire fără speranță, iubire, iubire. De ce nu se dezmeticesc oamenii? Şi ăsta, şi Pavel, şi doctorul — toți iubesc, şi-şi muşcă ■ unul altuia coada într-un cerc de foc. Salamandre, care au îndrăgit jăraticul, asta sunt.

— Tot mai vrei să pleci, Dav?

Glasul tatălui îl surprinse, îl îndurera. Ştia că rămăsese acolo, lângă el, bănuia de ce nu pleacă, dar nu se aşteptase la tristețea şi dezolarea cu care rostise întrebarea. Se simți deodată asmuțit contra bătrânului. Nu are "dreptul sa mă emoționeze, nu are nimeni dreptul sa profite de slăbiciunile mele sentimentale. Să-mi vorbească deschis, răspicat şi bărbăteşte, ca un tată — aşa îl asculta. Dar să nu mă emoționeze, sub nici un motiv nu are dreptul să mă emoționeze. De ce îl doare dacă plec? De ce mă iubeşte prea mult şi suferă atâta acum când trebuie să plec? Se simte deodată nenorocit, sufocat de legături pe care nu le-a vrut, cari nu l-au interesat niciodată, obosit de dragoste. Şi sentimentul că e nenorocit îl face mai hain, mai brutal; simte nevoia să-şi insulte părintele, să-i spună cruzimi, să exagereze totul, nevoia lui de libertate, furia lui, tot. Se mulțumi să se aşeze la birou, prefăcându-se că îşi aranjează hârtiile.

~ — Nici o veste nouă cu catedra ta? îl întrebă din nou tatăl, apropiindu-se.

— Nu mă interesează, răspunse fără să ridice ochii -«fin hârtii. (Trebuie să înapoieze pe Sheller lui Focşă-•neanu. Şi poate aş mai avea timp să scriu articolul, până ■la şapte; numai să nu fie prea târziu.)

— Din ce ai să trăieşti, atunci?

— Mă priveşte! (Nu, nu, am fost prea brutal, am avut un ton inuman, ridicol şi inuman.) Am leafa mea de la ziar, şi din ce mai scriu . . . (Dacă îi vorbesc frumos, poate pleacă . . .)

— Corector la ziar, cu două licențe! Alții şi-au cumpărat maşină la vârsta ta . . .

— V-am spus că nu mă interesează ce fac alții. (Când ■vorbeşte cu tatăl, foloseşte pluralul, ca şi cum ar avea

în față pe ceilalți, familia.) Eu îmi urmez drumul meui îmi pregătesc viața mea. Mă simt foarte bine aşa cum:
sunt.

Vorbi înfuriat, fără să~şi dea seama că minte. Nu se simțea deloc bine. De patru ani, de când terminase Universitatea, era chinuit de cele mai sălbatice ambiții. Dar nu înțelesese niciodată ce vrea, nu izbutise să *se-.* lămurească ce ar vrea să facă; de fapt nici nu se gândea-asupra lucrurilor acestea. Ştia că trebuie să facă ceva nemaifăcut, sa împlinească ceva care îl aşteaptă de sute
[de ani pe el, să se nască şi să-1 cucerească, să-1 arate lumii. Nu înțelegea nimic altceva. Şi se mânia de câte
I ori trebuia să se gândească la lucrurile acestea altfel decât ca la un gest grandios. întrebările tatălui i se pă—
I reau insultătoare.

— Maică-ta iar n-a dormit azi-noapte ...

Ştiu, ştiu, cum se gândeşte în întuneric — la datorii;. la mine, la fete. Poate ar fi trebuit. . . Dar toate astea-sunt prostii sentimentale. Nu- moare nimeni fără mine. Eu sufăr, şi am să mor ca un câine făcând ce vreau să fac. Atâta; eu singur. Dacă nu m-ar iubi nimeni pe Iu; dacă aş fi singur, un orfan, singur...
— ... cealaltă mare şi-a luat lumea în cap. "Vrei şi:
tu, spune, David?
Se apropie de mine. Şi acum trebuie să-i răspund. Trebuie să spun ceva. Haide, un gest de curaj, o vorbă! tare, aspră, să-1 clatine. îmi înfund degetele în urechi,,, închid ochii, şi alerg pe scări până jos în stradă. Să nu mai văd pe nimeni a cărui suferinţă mă doare. Asta e: suferinţa lor mută, blândă, resemnată. Parcă m-ar îndemna să-mi schimb viaţa sau cine ştie, să mă însor, le aduc bani. Feciorul lor licenţiat. Doamne, Doamne, ce
laş sunt.
— ... şi-atuncî mi-au făcut poprire pe leafă. O pensie de maior, David; cel puţin dacă aş fi rămas invalid, grijania lor, că se spărgeau toate obuzele în spatele meu
Acolo să fi fost Dav, şi Pavel, şi toţi copiii ăştia schimbă lumea pe hârtie. Pentru că nu ştiu carte, d-aia, mă dispreţuieşte Dav. De celelalte, de război, nu îşi mai aduce nimeni aminte.
— Eu nu am de unde să yă dau. (Vorbi repede, ri-cTîcându-se de la birou, prefăcându-se preocupat, căutând' în sertar, închizând o carte şi pregătindu-se de lucru,.) Când voi avea, dacă voi avea ...
19-
-— Dar nu-ţi cere nimeni, băiatule. (Roşi puţin, şi "parcă ar fi vrut să ridice glasul, să-1 facă sec şi poruncitor: Soldat Dragu I. David, băiatule! Dar îi fu teamă să nu-1 supere; a stat de vorbă mai omeneşte astăzi, şi dacă totuşi nu a făgăduit că va rămâne, nici nu a precizat hotărât că se va muta Luni sau Marţi, după cum -anunţase.)
— Ce voiţi atunci/ de la mine? izbucni, gata să plângă, mişcat el însuşi de durerea lui, fiîndu-i milă de acest David pe care zilele îl macină întruna, risipindu-i liniştea, întunecându-i mintea. (Ce mai pot face eu într-o asemenea casă? cum să creez eu, cum să mă cultiv eu?)
— Puţină omenie, măi băiatule, doar atâta. N-am crescut cinci copii ca să ne faceţi casa de râs. Aia mare <a fugit; tu, vrei să pleci şi tu, ca şi cum ţi-ar fi ruşine de noi. Mă, David, băiatule, de mine ca de mine, nu te gândi, treci înainte şi fă cum te taie capul. Dar gân-deşte-te şi la maică-ta.
Iarăşi mama, iarăşi sacrificiile ei, munca ei pentru noi. Dar de ce-a făcut toate astea, dacă n-are acum puterea să ne lase în voia Domnului? De ce s-a istovit muncind, de ce ne-a legat prin dragoste, de ce îi datorăm recunoştinţă?
— ... şi tu vrei să-ţi iei lumea în cap, cu o leafă de corector. Nu te dă nimeni afară de aici şi unde ai mâncat douăzeci şi patru de ani, oi mai mânca, slavă Domnului, până ce-oi muri eu, sau până ce ţi-oi face şi tu un rost în lume . ..
^— Dar nu vreau să ajung nimic, v-am spus de atâtea ■*ori.* De ce nu mă lăsaţi să trăiesc aşa cum îmi place cnie? liber, sărac dar liber ...
Asta n-o vor înţelege ei niciodată; că nu eşti dator ■să ajungi cineva, că nu trebuie să parvii nicăieri, că ceea «ce importă în primul rând este să fii tu şi

să poți rămâne tu însuți în orice împrejurare a vieții. Ce noroc să ai un tată ca al lui Pavel, să-ți fie părinte Franeisc Anicet! Acela să fi fost tatăl meu; puțin să-ți pese de >ce spune lumea, băiete, întreabă-ți numai prietenii buni şi pe mai marele tău, de vorba lui să te bucuri sau să te «căjeşti. Aşa ceva parcă spunea, acolo, în Bulevardul Fer-«finand, sau poate la țară, la Arvireşti?... A început să fie cam mult de .atunci; bietul Pavel.
— Eu sunt a doua generație de la opincă, şi am ajuns tnaior. Ajungeam mai sus, dacă n-aş fi rămas cinstit şi
120
nu m-ar fi mâncat mărimile, grijania lor de târfe. Dar tu trebuie să treci mai departe, băiatule. Atâta ne-a fost şl nouă dorința: să te vedem departe. Nu corector de noapte, David, tată. Să ajungi cel puțin ca unchiu-tău, să intri în politică, sau să ajungi profesor. . .
Fiul meu, îl vedeți, ăsta e fiul meu, *al meu,* Ioan Bucur Dragu, a doua generație de la opinci. îl vedeți ce mândru e? îl vedeți pată carte ştie? Are două licențe, cinci licențe, o sută de licențe. E profesor, va fi profesor universitar, va ajunge ministru. Cine e ăsta? Asta e băiatul maiorului Dragu, are să ajungă ministru. Aa, felicitările mele, d-le maior, să vă trăiască, la mai mare. Ce să-i faci, e băiatul meu. Noi' l-am crescut, eu şi cu maică-sa. Oameni nevoiaşi, dintr-o pensie de maior l-am ținut la Universitate. Şi cunoaşte patru limbi, şi scrie cărți, Domnule, şi uite ce mândru e . . .
— Nu mă interesează nici politica, nici catedra, asta v-am spus-o. Dacă am să ajung vreodată un om în țara mea, bine; dacă nu, ce-mi pasă? . ..
îşi privi fiul aproape fără să-1 înțeleagă. Oricât ar fi fost de obişnuit cu ciudățeniile lui David, nepăsarea aceasta zeflemitoare nu o mai putea înțelege. îşi bate joc 9e noi sau are să înnebunească. Are s-o sfârşească rău, ea Eminescu. Munceşte prea mult, scrie şi citeşte mereu, şi-şi arde creierii. înnebuneşte. Şi nici o femeie;, LăiatuLăsta a rămas cu năravul din liceu, să ştii că d-aia meBuneşte .. .
— Dar biata maică-ta, dar fetele? Eu mor ca mâine ... Sa fugă, să emigreze, într-o țară unde nimeni nu-I
va sili să câştige bani, nici să-şi ia o slujbă onorabilă. Daca aş avea curaj s-o sfârşesc, cu un singur gest s-o sfârşesc fugind. Mizeria cea mai cumplită aş îndura-o, dar să fiu singur. Să mă chinuie, să mă umilească, să mă ucidă — dar să ştiu că numai eu sufăr, că mama nu suferă, nici fetele, nici bătrânul. .. Dar n-o să fac nimic. In fiecare zî de la capăt.
~^~ ... şi familia noastră. Unchiu-tău de trei ori a vrut să te ,bage în Minister.
Acelaşi şi acelaşi refren.
— V-am spus că . . . (Dar de ce s-o mai lungesc? Cine să mă înțeleagă?)
Ilie intră cu o tavă cu cafele şi dulceață.
— Duduia Getta v-a rugat să-i dați o carte.
E fericit că s-a întrerupt discuția. Se îndreaptă către
21
bibliotecă şi alege la întâmplare; apoi pune iar *cârteai* la loc în raft.
— Parcă ştiu eu cărțile pe cari le-a citit şi cele pe cari nu le-a citit? De ce nu pofteşte duduia?
—■ A dat pantofii la cizmar. Şi conița mare de acum a ațipit. Zice ca nu are cu ce să vină.

— Bine. Ii dă două cărți. Cât or fi costând pingelele? Să se
ducă la cizmar şi să vină cu pantofii înveliți în hâr! .
— Poftim, Getta. — Vai, Dav. — Lasă, lasă, atâta 1" pot face şi eu pentru tine ... — Dav, ce bun eşti tu. — Nu sunt bun, Getta, sunt un ticălos, un egoist, asta sunt.. . Atâta soră am şi eu de vârsta mea, şi de câte ori te-;Bn dus la cinema?, .de câte ori ne-am plimbat împreună la şosea? Prefer să merg cu Pavel saut cu Emilian. Nu su bun, Getta ... O pereche de pantofi noi, şi stofă de rochie. De când şi-a pierdut postul la Institutul de Statistică, soru-sa nu şi-a mai făcut nici o rochie ri< Noroc de cele mici, că deocamdată le-au îndrăgit măi sîîe. Getta, îți place rochia asta? (pe Calea Victoriei, a văzut într-o seară stofe atârnând din colțurile vitrinei, în falduri, numai mătase), ți-o cumpăr! . . . Vai, Dav, ce bun ... ce bun ...
Ii fac bine filmul acesta mental, scenele acestea de dragoste şi de generozitate, pe care şi le închipuie tot mai neverosimile, tot mai violente, ca să-şi astâmpere setea lui de caritate, de dărnicie. îşi simte sufletul meschin, se ştie egoist, gândindu-se totdeauna numai la el, la libertatea lui, la viața lui interioară, la cărțile pe cari le va scrie. De câte ori se închipuie făcând bine, se înseninează; parcă se simte mai bine, atunci.
— Ți se răceşte cafeaua ...
— Mulțumesc, uitasem ... David soarbe grăbit; nu îşi spun nimic. Dacă i-aş
vorbi acum? „Mă David, eu ştiu că tu mă crezi militar prost pe mine, şi atâta tot.. . Dar am şi eu experiență; ce ştii tu din cărți, eu am învățat din viată, din Viață; Viață."
Discursul se opreşte brusc; ar vrea o țigară. întinde mâna spre tabachera fiului, deschisă pe birou. David aprinde chibritul cu exagerată promptitudine („Mai bine să se termine repede toate acestea. Şi am de scris...") Nu-i mulțumeşte; n-a mulțumit niciodată fiului. Dai

-ar vorbi —■ şi trebuie să vorbească acum — va începe istfel: „Mă băiete, de mult voiam să-ți spun că nu sunt iniei a tât de prost nici atât de ramolit pe cât crezi. La '■■'.arăşeşti. . ." Adică mai bine nu. Asta n-are s-o înțeleagă el. Când va fi mai mare, un bărbat, atunci are să mă întrebe singur. „Mă băiete, am înțeles şi eu că viața ..." Dar cum poate vorbi, cum să spună toate lucrurile acelea aflate cu cincisprezece ani în urmă, în tranşee, în faptele lui de care vorbea întreaga Moldovă? („Eroul de la cota 307. Fabuloasa aventură a Căpitanului Dragu. Singur, cu două mitraliere, apără un punct strategic deasupra râpei X. Eroul.. .") Cât de searbădă i s-a părut viața la întoarcere în Bucureşti; parcă nu mai era la locul lui. Uitaseră toți frontul; dar el păstra acele cinci i, se refugia în fiecare seară în nebunia de atunci nd a explodat obuzul în copacul lângă care se adăpostise Petrescu; şi doar lui Petrescu îi fusese frică de i începutul atacului, şi râdea galben: „Mă Dragule, fe-te-te, mă, că ai doi copii... Eu cel puțin sunt de apul meu pe lume ..." Şi 1-a văzut retezat, capul Maiorului tăiat ca de secure şi privindu-1 de sus, cu ochii icnişi, parcă i-ar fi vorbit: „ce fuse asta, mă Dragule?"). Nu, nu există şi altceva pe lume în afară de iă şi femei. Poate destinul. Mă Davide, tată, tu care ai citit atâtea cărți, aş vrea odată să-mi spui de ce trăim noi, de ce unii oameni mor şi alții trăiesc?... Ba nu, itrebarea asta n-are rost; altceva vrea să-1 întrebe, despre viață,

despre suflet, moarte. Dar nimeni nu bănuieşte întrebările acestea în mintea lui. îi e ruşine să le mărturisească. Cum a dat Dumnezeu, aşa spun unii. Dar alţii spun că nu există Dumnezeu, că popii sunt nişte escroci. Cum îi e dat omului să trăiască! Cine i-a dat? Dumnezeu .. . dar aici se încurcă lucrurile. Unii spun că nu există Dumnezeu, David poate ar izbuti să mă lămurească. Să-1 întrebe odată serios. Acum câţiva ani, când de-abia intrase în Facultate şi studia filozofia, 1-a întrebat despre Dumnezeu; dar David şi-a bătut joc de el atunci; i-a dovedit întâi că există, apoi i-a dovedit că nu există. Când a avut dreptate? Teoriile astea filozofice nu le înţelege. Dar moartea a văzut-o în faţă, i-au murit nmlţf prieteni pe braţe. Cum de au uitat ceilalţi moartea, cum de au uitat frontul? . . . Fără nici un rost, ca o adevărată povară i s-a părut la întoarcere familia. Să munceşti o viaţă, să te scoli în zori unsprezece luni pe an,

să cari din zi până în noapte: şi toate să le înghită o casă, femeia ta, copiii tăi. Şi să nu-ţi poţi deschide sufletul nimănui. Să nu poţi pentru simplul motiv că lucrurile acestea nu pot fi spuse. Nu au nici un rost, par stupide, nici nu pot fi măcar exprimate. Să te întrebi de ce mor oamenii, iar alţii trăiesc, alături de ei, ui-târidu-i.. . Morţii cu morţii, viii cu viii... Sunt cuvinte pe care nu le poate înţelege. Dar nici nu poate întreba pe altcineva. Poate Davicl, fiul lui, David al lor. Cum îl privea crescând, şi cu ce bucurie a renunţat atunci la tutun, la ţuica de la prânz, la club — numai să-şi poată ţine fiul în liceu, să-1 trimită vara la moşia lui Ânicet, cu haine noi şi bani de buzunar. Dar asta n-ar fi însemnat prea mult, toţi părinţii fac la fel; Dtim-nezeu ştie de ce-o fi trebuind sa facă asta; aşa le-<o fi ursit lor, aşa simt ei. Dar de Davicl îl apropia altceva; speranţa că într-o zi îi va putea vorbi ca unui prieten, ca unui camarad mai mic; şi va afla de la el ce n-a putut înţelege singur, va vorbi cu el ce nu mai poate vorbi de atâţia ani cu maică-sa.

„Davide băiete*', aşa are să-î spună atunci; „Davide băiete, Davide, fiule. Ascultă-mă, răspunde-mi; cum de se întâmplă asta şi asta, cum de e făcută astfel lumea şi de ce mor unii oameni loviţi în copaci („ce fuse asta, mă Dragule? asta e moartea, mă? dar de ce eu şi nu celalt? Pe tine te-o fi apărând Dumnezeu, că ai copii, mă căpitan Dragu! păzeşte-te, mă, zvârle-te, mă, la pământ. . . Unde o fi trupul meu, Dragule?! de ce mor oamenii, mă? . ..") Şi mai spune-mi, Davide, uită-te bine în ochii mei şi răspunde-mi: tu te simţi singur, aşa ca mine? şi nu ţi-e sufletul obosit câteodată, numai câteodată, de o moarte neînţeleasă? Cui să spun eu toate acestea, mă băiete? .. ."

Dar David — în toate acele ceasuri când venea în odaia lui cu asemenea gânduri — rămânea ursuz şi străin, cu pumnii înfipţi în tâmple, cu ochii pe cartea dinainte. Aşa s-a purtat ani întregi. „Am treabă acum", „Lasă-mă, te rog, tată",-,,Uff! .. ." (Cartea trântită cu dezgust, cu furie obosită — parcă ar fi fost o palmă, lui, Maiorului Dragu. Roşea atunci, de-abia păstrându-şi liniştea. Cum s-ar fi ridicat în picioare şi l-ar fi prins de mijloc, şi l-ar fi învăţat cu centironul dragostea părintească. Să-mi faci mie asta, neruşinatule, tatălui tău,'care te-am eres-

. . Mă Davide, băiatule, ce repede ne uiţi tu, ma; d i And vom muri? dar când

ne-oi îngropa? nici o floare pe mormânt, mă, praf şi pulbere, nici de ziua numelui meu r.-ai să-ţi aminteşti. . .).
De câţiva ani îşi are discursul gata în cap, un discurs niciodată acelaşi, pe care i-1 va ţine odată lui David, solemn sau intim, cald sau aspru, după cum se va întâmpla atunci apropierea sufletelor lor. Tot ce a adunat şi tof ce n-a înţeles îi va spune atunci. Şi altele, multe, clar mai ales asta: „Eu cunosc viaţa mă, o cunosc — -am înţeles-o. N-am înţeles nimic, mă Davide. Tu -o înţelegi mai Bine, oare ai s-o poţi înţelege mai bine? . . .**
Adesea David îl întrista şi îl umilea prin nepăsarea lui faţă de viaţă. înaintarea, cucerirea rangurilor unul după altul — aceasta Ii rămăsese ca o poruncă ce nu se mai poate .dîscuta, un îndemn care nu mai poate fi pus la îndoială. Dacă viaţa are vreun rost, apoi acesta nu poate fi decât ridicarea,, măriri cucerite, numele transformat în renume. David Dragu, să-şi ridice oamenii pălăriile din cap auzind numele ăsta. Să spună toţi: uite, l ■zi pe ăsta? E băiatul maiorului, cel de a fost o vreme
er-j *i*..... O vreme, numai; toate nenorocirile au venit de
aici, că a rămas erou prea puţin timp şi apoi au încercat ţi să-1 întoarcă de unde a plecat, să-1 încarcereze iarăşi într-un regiment. Să ,fi putut rămâne toată viaţa pe front, să i se îi dat şi mai departe prilejul să ajungă Cu ce drept îl lasă să înfrunte morţile şi nebunia, să simtă în el atâtea elanuri şi atâtea puteri — şi apoi ii retrage deodată, îl împiedică să-şi mai primejduiască viaţa, îi interzice să mai ucidă? Ce Dumnezeu, dacă s-a pornit odată răi i s-a dat ordin de sus să-şi schimbe
oamenii sufletul, să omoare şi să ajungă eroi — cum de se mai pot întoarce lucrurile aşa cum au fost la început, cum de mai există pacea?
Şt totuşi pacea există, eroii sunt dezarmaţi, şi altele, altele multe nemainădăjduite acolo pe front s-au împlinit. Toate acestea sunt atât de neînţelese. Nu există decât un singur lucru sigur: că omul trebuie să înainteze, să cucerească poziţie după poziţie, să se impună în faţa celorlalţi oameni — să-i silească să-şi scoată pălăriile când trece prin faţa lor, să facă front de drepţi. Se afla odată pe stradă când trecea Nicolae Iorga, şi dintr-o camionetă un grup de cercetaşi au strigat: „Trăiască marele
25
nostru istoric şi apostol al neamului!" A avut atunci revelaţia unui sens al existenţei — nu pentru el, nu se mai gândea de mult la el, ci pentru David. Să ajungi glorie a ţării, un nume — să faci din numele familie} o mândrie a neamului. O ţară întreagă să tresară la numele de David Dragu, fiul marelui erou, maiorul loan Dragu .. .
Dar tinerilor acestora le lipseşte vlaga; nu mai au curajul să ceară, să rupă din dreapta şi din stânga, să smulgă singuri dreptatea, onorurile, averea. Au alte idei în cap; nu le place lupta, nu mai au ambiţie. Dav nu roşeşte niciodată că e corector de noapte, deşi ; £ două licenţe şi scrie atât de bine. Mă băiatule, sărăcia i-o ruşine, e o boală ruşinoasă. Numai prostului i se iai să fie sărac. Omul deştept şi cinstit, dacă rămâne sărac, să ştii că suferă de o boală ascunsă: e impoL mai Davide. O fi el deştept şi iscusit, o fi el cinsti' curat la suflet — dar să ştii că ii lipseşte bărbăţia. Omul ăla e o muiere. E datorie 'de bărbat să ajungi bogat mânând cinstit. Numai proştii cred că bogăţia se capătă numaidecât prin ticăloşie, prin fraudă şi furtişaguri. ... . Davide, bogăţia e dată de la Dumnezeu, e o

poruncă — asemenea celeilalte porunci a bărbatului, onorurile . ..
îşi sting amândoi ţigările în aceeaşi scrumieră.
— Cât o fi ceasul? întrebă David, deschizând mapa pentru scris, oarecum ostil.
— Patru jumătate . . .
Tatăl i-a răspuns prompt, bucuros că poate rupe tăcerea cu un mic serviciu. Dar de vorbit nu-i mai pot vorbi acum. Are de scris; şi la noapte iar pleacă la tipografie, bietul băiat.
Se ridică de pe scaun şi ia tava cu ceştile de c. E< goale. Scutură scrumiera în gura sobei, deschide o mătate de fereastră — şi porneşte cu tava într-o mâi puţin şchiopătând, din cauza junghiului reumatic, puţ aplecat din umeri.
Rămas singur, David se repezi la uşă şi o închise cheia. în sfârşit, să vedem ce mai putem face acum, trei ceasuri. Dacă nu scriu articolul până diseară, iar rămân fără ţigări ,şi fără un leu în buzunar. . . Hârtia alb din faţă, sferturi de coală, tăiate corect, nu-1 îmbia deloc.

Despre ce să scriu? De câtva timp nu-1 mai ispiteşte scrisul, cele câteva pagini umplute de zor, cu fraze la întâmplare, cu argument cotidian. Plănuieşte o carte, compusă pe îndelete, în care va concentra tot ce a adunat in note de atâţia ani; despre adevăratele drepturi ale omului. Numai lui Pavel Anicet a îndrăznit să-i citească pagini din cartea asta^ care poate nu va apărea nic4*dată, căci nimeni nu se va încumeta s-o publice. De când a murit inginerul Anicet, speranţele lui s-au irosit. Poate
nai omul acela, Bogat cum era pe atunci, ar fi fost bucuros să-i tipărească volumul. îi făgăduise odată că îl va trimite şi în străinătate împreună cu Pavel. Dar Pavel este acum tot atât de sărac ca gi el, şi face pe secretarul la Baly pentru câteva mii de lei pe lună .. .
Se apucă de scris cu un oftat. Sunt atâtea lucruri de spus, şi articolul trebuie scris atât de repede. Două sute de lei; tata spune mereu că n-am ambiţie. Foarte adevărat; de ce aş avea? Ce să ajung? Dacă aş putea avea mai multă linişte, dacă aş putea sta undeva fără dragoste, fără compătimire în jurul meu, să-mi scriu cartea .. .
Pagina se scrie greu; gândul îi fuge mereu, şi tre-J te să-şi aprindă o altă ţigară ca să mai adauge câteva rânduri. îşi aminteşte de scrisoarea lui Marin. O caută agitat pe birou şi o cântăreşte în mâini. Ce inspiraţie la omul aste, ce graforee; şi totuşi odată mi^a spus: *vivere est necesse, amare necesse est.* Toţi iubesc... îl cuprinde o amară bucurie că a scăpat până acum de farmecul acesta inutil, de combustia asta sălbatică în care au căzut toţi prietenii. Poate nici ei nu iubesc, cine ştie . . .
Se reîntoarce la scris. Termină pagina a doua cu gândul la Marin. Nu reciteşte; adaugă mereu, rând după rână, aşa cum se' nimereşte. Tot nu mă interesează ce scriu acum; iar numele meu, ce-mi pasă? Mi-a trecut de mult gustul gloriei. Eram fericit atunci dacă mi se publica un articol. Şi acum nu ştiu cum să scap, să nu mai scriu. Câte alte lucruri sunt pe lume în afară de paginile astea care se înnegresc zilnic, cu miile, şi atât util.
Numără; este la a treia pagină. îşi toarnă apă în pahar, oftează, şi iar; scrie.

III

Rămas singur, Anicet se trezeşte deodată fără nimic de făcut. Să se ducă la David; nu 1-a mai văzui de mult şi aproape îi e dor de el; i-ar plăcea să-1 caute în odaia săracă, să bea cafea şi să-1 asculte vorbind. Omul ăsta are în el o forţă şi un curaj care mă farmecă; poate din cauza virginităţii. Un adevărat mister, puritatea aceasta întârziată a lui Dav. Totuşi, nu e mai puţin adevărat că asceza îl stimulează, ii înalţă vertiginos, oriunde vrea. Omul ăsta nu se opreşte niciodată pe loc; înaintează, suferă, cucereşte, rabdă — şi spiritul Iui nu e niciodată în odihnă. Cât de mult ne pierdem timpul, noi, ăştia care facem dragoste; ce risipă de *energie,* câtă imaginaţie ca să ne putem menţine alâtui aceeaşi femeie ... Dav a rezolvat toate problemele acestea Inutile; le-a rezolvat sau le-a evitat?. . . Poate e totuna. Un adevărat mister virginitatea lui; omul care vori cele mai multe porcării, şi scrie cele mai pornogr pamflete... Un nou profetism, o nouă vulgarităţi eu rădăcinile în feciorie, în inocenţă — asta a vrut *el* sa militeze. Dreptul pe care ţi-1 dă puritatea de a s] tuturor lucrurilor pe nume; ca un copil, sau ca o fecioară crescută într-o societate fără ipocrizii. Mă întreb de unde găseşte el toată energia ca să reziste vieţii din jurul lui. ,Are mult noroc, fără îndoială. . .

Se opreşte o clipă din drum şi se apropie de o vitrină să se hotărască. La David îl aşteaptă atâtea lucruri care îl interesează, încă, pe care e dornic să le afle, să le dezbată; cu el poate încă vorbi. Totuşi nu se poate duce la David. O sfială neînţeleasă; i se pare că îl oboseşte, îi irită chiar. Şi el îmi cere mereu să. fac ceva, să mă schimb, să mă apuc serios de lucru. Şi apoi, discuţia aceea stupidă... Amândoi lângă masă; *:a. de* obicei vorbeşte David. îi place sâ-1 asculte, îl măguleşte — dar este atât de departe de adevăr; şi nu are curajul să-i spună că se înşală, că el, Pavel, a încetat de mult să mai fie băiatul hotărât şi deştept dinainte,.

câ trăieşte o întâmplare ruşinoasă şi e chinuit de o etica urâtă, pe care nu izbuteşte s-o lichideze tocmai pentru că nu înţelege în ce parte trebuie să apuce şi pentru-care dragoste să se hotărască. David vorbeşte prostii, trebuie să-i spun că se înşală. Totuşi, nu are curajul şî continuă să-1 asculte.

Celălalt îi mărturiseşte sincer, aproape cu invidie, cât de mult îl admiră pentru felul lui bărbătesc de a se purta 'cu femeile. Mie îmi place ceea ce faci tu; iubeşti fără să-ţi pese, faci dragoste şi bună ziua, cucoană; tu *nvz* eşti sentimental, Au eşti cel mult. un afemeiat vulgar,, căruia îi place posesiunea a cât mai multe femei, pe care Ie cucereşti lesne — căci eşti un băiat frumos şî ai carură de taur, asta o ştii — dar pe care tot atât de Ijosne le părăseşti, din plictiseală sau din capriciu. Asta* e frumos; o astfel de dragoste admit şi eu. într-un anumit sens, tu ai despre dragoste aceeaşi concepţie pe care o are şi Emilian, şl pe care, îţi spun drept, o apreciez enorm. Emilian crede că. singura dragoste perfectă este cea a prostituatelor; numai ele nu te angajează la nimic; actul, plata şi să ne vedem sănătoşi. Cam aşa facî. şi tu; vii, cucereşti, posezi şi la revedere. Tu nu ai complicaţii sentimentale, tu nu suferi drame pasionale. Ceea ce mi se pare penibil în orice dragoste sunt aderenţele, implicaţiile, consecinţele; începi să iubeşti, începi să te ataşezi prea mult, să nu mai poţi fără fiinţa iubită — şi de aici drama, degringolada. Dm câţi cunosc eu, tu eşti ■ singurul care iubeşti fără complicaţii, şi ce e

mai bun. din tine ți—1 păstrezi pentru sufletul tău ...
Face multe greşeli băiatul ăsta, dar ce spune el este interesant; nu le cunoaşte din experiență, dar *le* ghiceşte de minune. Şi, de altfel, cunoaşterea asta prin experiență nu se recomandă întotdeauna. Oare nu s-ar putea învăța şi de la alții? N-aş fi putut învăța eu de la Sandu? . .. E absurd ce gândesc acum, fireşte că nimeni nu poate învăța veninul dragostei de 3a alții. Dar d; te poți feri ghicind, cu atât mai bine. Şi cam aşa face Dav; băiatul ăsta si-a economisit bine forțele, are ajungă departe .. .
Anicet înțelege că gândul acesta, pe care îl lasă să alerge în voie, nu' izbuteşte să alunge o anumită jenă, iritantă: l^avid îl crede cu totul altceva decât este. Mint şi în fața lui David; şi asta o fac probabil din laşitate; pe cei-lalți îi mint din dispreț, din comoditate, din indiferență.

;Dar David este cu totul altceva, e un contemporan, un prieten. David nu bănuieşte drama care durează de atâtea luni; lupta împotriva dragostei, în care e biruit întotdeauna, căci iubeşte altfel decât s-ar cuveni, şi iubeşte obosit, întristat, alergând între cele două femei, fără să fie satisfăcut, fără să-şi găsească odihna şi înseninarea. Nu are curajul să spună tot lui David, arătându-se aşa cum e. O noapte cumplită îl amenință, asta o simte " prea bine — şi ştie cât va fi de cumplită, pentru că a H| luptat destul să o îndepărteze. Dacă cel puțin aş iubi pe una singură din ele; sau dacă aş izbuti să nu mai Iubesc femeia, aşa cum am izbutit să nu mai iubesc iu-birea. Este un adevărat destin întâmplarea asta; căci urăşte dragostea, tot atât de mult ca şi David, şi simte aceeaşi întunecată ură a oricărui bărbat față de femeia care îi va robi libertatea şi îl va face să păcătuiască contra lui. Dar întâmplările au fost mai covârşitoare decât inteligența şi voința lui. întâmplarea m-a legat, m-a •contopit de doua trupuri; şi obişnuința, sau cine ştie ce blestem, m-a făcut să le iubesc sufletele. Nici măcar capriciul, nici cel puțin dorința aceea băiețească de aventură, de experință gratuită — nu mi-a regizat dragostele. Le-am întâlnit în cale şi am căzut; asta a fost tot, dacă ar trej^ui să vorbesc în rezumat. Numai că, nu se poate vorbi în rezumat despre dragostele acestea; fiecare eslg. o lume cu o istorie aparte, şi nicodată nu se"TSpetă.|Nici un alt om nu ştie nimic despre dragostea I altuia. Este întotdeauna un alt miracol sau un alt bles-; tem — şi fiecare om este destinat să şi-1 poarte singur, j fără putință de evadare, fără nădejdea unei destăinuiri care să comunice cu adevărat substanța./~Zadarnice sunt [toate confesiunile în dragoste; chiar dacă e mărturisită, (-rămâne neînțeleasă celuilalt; fiecare o traduce prin ex-| periența lui, şi deci nimeni nu o poate judeca. (Cam re-torizez probabil.jTj
Dav n-are să mă înțeleagă niciodată; nici eu nu mă înțeleg — căci vreau să scap de dragoste şi nu pot (nu se poate, asta e), iubesc şi totuşi sunt dezgustat de dragoste, iubesc pe Una şi totuşi mă gândesc la Ghighi chîar în clipa când o îmbrățişez, iubesc pe Ghighi şi totuşi o urăsc pentru că mă sileşte să înşel pe Una . .,. Toate astea sunt atât de tainice, de miraculoase; mă plictisesc atât de mult, mă fac să sufăr. Dacă aş fi omul pe care Dav crede că sunt, aş pleca, ^au aş alege. Dar

parcă alegerea simplîiică ceva?.. . Pot foarte bine să rs—~ mân cu Una, dar o

voi dori mereu pe Ghighi, chiar dacă nu o voi mai vedea niciodată în viață. Lucrurile astea sunt atât de întunecate . .. Nimic decisiv nu poate interveni în întâmplarea mea, orice aş face. Să ştii că eşti blestemat să porți crucea asta toată viața (dar poate „crucea" e prea mult spus . . .) chiar dacă ființele pe care le-am iubit vor muri, chiar dacă ele mă vor uita... E. .groaznic, e hain destinul ăsta! (Iarăşi retorizez.) Şi totuşi i-aş fi putut spune lui Dav. Nu ce se întâmplă cu mine, fără îndoială că nu i-aş putea spune cauza pentru care fac tot ce fac. Dar i-aş putea povesti faptele; să ştie că nu privesc atât de victorios femeile, că dragostea pe care o fac nu trece atât de uşor pe lângă mine. Este o anumită nebunie plictiseala aceasta a mea;Lss£ poate toți oamenii cari iubesc cu adevărat sunt ori plic-' tisiți, ori nebuni7J(0 cugetare?) La mine, extremele s-au îmbinat. Sinteza aceasta este singurul lucru pe care îl înțeleg. Plictiseala — şi alături, nu la capătul celălalt, nebunia. Fără îndoială că asta se întâmplă cu mine . ..

Totuşi, ar ti trebuit să-i spun ... Se apropie de el;. seară, puțin înainte de a se aprinde lampa. Sentimentul acela de prezență virilă, prietenească, de siguranță; un braț tare şi drag alături; bucuria de a spune, de a se descărca. O sete aproape organică de a simți pe David aproape. Trage scaunul lângă el şi începe să vorbească deschis^ simplu, fără voce. (Se ascultă în gând;, nu are „voce", nu are nimic de monolog teatral. Certitudinea aceasta că va putea fi sincer, cu desăvârşire sincer, şi va putea spune tot ce şi-a pregătit în atâtea ceasuri de solitudine, fără să se înnămolească, după obicei, în platitudini şi fraze insignifiante — certitudinea că se va putea arăta lui David aşa cum este el într-adevăr, îi transmite o bucurie care îi răscoleşte tot sângele Umblă mai vioi, îşi simte muşchii brațelor încordați, respirația mai largă.) Vorbeşte... Apoi întrerupe filmul gândului; îi place să reia mereu scena întâlnirii; îl încântă imaginea lui David, cu părul dezordonat, sprâncenele acelea drăceşti, trupul lui de viezure, neastâmpărat, în[1] necontenită fierbere, ochii fulgerând pe sub ochelari. .. La masa lui de lucru, desigur. Nici nu bate la uşă. Să trăieşti, Davide! . .. Celălalt: Ce-i cu tine, mă? ... Opreşte iarăşi filmul. îi place să se oprească asupra fiecărui amănunt. David se miră întotdeauna când îl vede; se miră

chiar, şi se bucură, de însăşi existența lui, alături, în acelaşi oraş, în acelaşi sfert de veac. Mâna pe care i-o ține strânsă mult, şi îl priveşte drept în ochi, mărunt cum e şi drăcesc de viu.. . Aşa cum îl vede, nu se mai simte singur.ft^ât de binefăcătoare, de firească şi umană e prietenia, caîdura sufletului celuilalt, către care nu te - simți atras ca să arzi, să te consumi în desperare, ci atras -să te armonizezi, să te împlineşti. Dacă există vreo fericire pe pământ, apoi aceasta e prietenia; dragoste senină, crescută an cu an, limpede, fără agonii, fără som-brargj|Şi totuşi, şi aici rămân singur. Câteodată, blestemul te urmăreşte şi aici. Să poți spune tot — fără teamă că celalalt te va compătimi sau îți va da sfaturi, ci te va înțelege numai. Să ştii că o singură ființă va înțelege până la fund — şi va continua să te iubească după aceea ...

Dar nu dragoste. Pentru Dumnezeu, nu dragoste! (De ce am exclamat? Dacă am să încep aşa, n-am să-i pot ^pune nimic. . .) Stă o clipă pe gânduri. Cum izolează dragostea de tot ce este organic unui om, de toată tinerețea din jurul iui. Poate îl izolează chiar de viață; se întâmplă atâtea lucruri lângă tine,

când iubeşti, despre care habar nu ai. E aproape antisocială dragostea asta nebunească, pasiunea. Poate Emilan are dreptate; poate cel mâi bun mijloc ar fi tot prostituția — iar cu femeile celelalte prietenia.^ Să nu te izolezi, ăsta e secretul fericirii. Să nu te izolezi în doi, să laşi să curgă viața-rdin jurul tău prin tine, să fii una cu ceilalți oa-mem. Oh, ce tragic este să rămâi izolat în dragoste. Şi am citit undeva că prin dragoste rupi tocmai limitarea, izolarea. Cu mine se întâmplă altfel, tocmai dimpotrivă; pe mine dragostea rnă izolează, mă zideşte într-un singur zid, mă ferecă într-o singură fericire dureroasă, o singură agonie ...

Unde am rămas? . . . încearcă să refacă din nou filmul cu întâlnirea lui Davîd. De data aceasta, gândul nu-1 mai entuziasmează. Oare o fi acasă la ceasul acesta? Nu e nici şase; până diseară, aş avea timp destul să-i spun . . . Dar n-am să fiu în stare să-i spun nimic. Prea l-am lăsat că creadă despre mine ce i-a dat iui prin cap. Pentru el sunt Don Juanul cinic; are să-i fie atât de greu să mă revoce, să încerce să mă înțeleagă. Poate are să creadă că joc teatru, că vreau „să mă schimb", aşa cum spuneam în liceu. Pentru el sunt Don Juan,
pentru Ghighi sunt Faust. Povestea se repetă; pentru fiecare sunt altcineva; şi îi iubesc, Dumnezeul meu, cât de mult îi iubesc! (De ce exclam? la urma urmelor puteam spune foarte bine ceea ce aveam de spus fără să exclam .. .) Să rămân până la moarte aşa? . . .

Întâlnirea cu Vlădescu îl surprinse fără să-1 bucure. Nu-1 mai văzuse de mult. Anicet renunțase, de la începutul verii, să-şi întâlnească prietenii. Cu Vlădescu nu fusese, propriu-zis, prieten; îl cunoştea de mult, se tu-tuiau, se vedeau des, în aceleaşi locuri, şi atâta. îi întrerupse solilocviul cu întrebări precipitate; avea gesturi mari, calde şi vorbea întotdeauna ca şi cum s-ar fi despărțit, ca şi cum trebuia să spună tot, pe un peron unde în orice clipă ar fi putut pleca trenul. Vorbea numai el, neobosit, generos, entuziasmat; izbucnea ca o
flacără.

Vlad ăsta e un băiat extraordinar; păcat că nu face, încă, politică. Ii auzea cuvintele: ce mai faci? ce mai faci? Ar fi vrut să răspundă ceea ce dorea de mult să-i spunâ: că nu face nimic, şi se simte totuşi fericit că nu face nimic, că trăieşte numai; sau, mai elegant, că supraviețuieşte, că se simte viu fără să facă totuşi ceva. Nu e minunat?

Dar celălalt nu-1 lăsă să răspundă. începu să vorbească el, întrebându-1 dacă a mai întâlnit pe cineva, dacă a mai citiți ceva nou, dacă mai scrie.

— Spune, mă, ce-i cu tine? De ce nu" mai vii pe la cerc? întreabă toți de tine. De la Dav am mai aflat ceva . . .

Şi el îl vede pe Dav, şi ăsta şi toți ceilalți. De ce nu, m-aş duce şi eu, astăzi?

— Ştii că Dav scrie o carte? Extraordinară. Epatantă. Ne-a spus într-o seară ceva ...

Omul ăsta simte nevoia să aibă conversație, să stabilească neapărat un comerț spiritual, să discute ceva,
orice.

— ... foarte vag, dar bănuiesc ce vrea să afirme: necesitatea limitelor pentru libertatea omului, înțelegi, limite sociale, psihologice, de orice fel. Toate acestea potențează forțele intime ale individului, le canalizează, le orientează, înțelegi, până ce izbucnesc toate în libertate. Eu i-am spus: Dragă Davide,

ideea aceasta de libertate are mâi multe sensuri... In sfârşit, o discuţie întreagă .. . Dar ce făceai? . . . Mergi în jos?
— N-aveam nici un gând. Am vreo două ceasuri libere. (La Dav nu mă pot duce; dar de ce Dumnezeu

îşi anunţă cartea înainte de a o scrie? Omul acesta ar fi fericit ca orice român să scrie câte o carte, să aibă ce comenta...)
— Mai merg cu tine atunci. . .
El a fost, cel dintâi, care ne-a povestit aventura Lianei Cancel. Tot aşa, când ne-a întâlnit pe stradă, şi ne-a rugat să meargă puţin cu noi. Dacă ar rămâne singur, omuTăsta ar înnebuni. Ce bine văd prin el. Sau, poate, aşa mi se pare mie, că e simplu, că are nevoie de societate ca şi de aer, de hrană. Poate e altceva; poate iubeşte prea mult oamenii, poate trebuie să-şi exerseze necontenit creierul... Liana Cancel Eskimo. Cea mai bună aventură care i se poate întâmpla unei femei.
— Ei, nu maf spui nimic, Pavele? Ce-ai mai făcut? Frica aceea de a trebui să susţii o conversaţie c;:
băiat inteligent. Regretul că nu i-ai spus niciodată cât de inutilă e vorbirea, cât de luxoasă e; numai gândul sau fapta contează; vorbirea — exprimarea şi comunicarea — e foarte rareori necesară.
— Ai auzit că Teodoru a încercat să se sinucidă?
— Foarte vag; încă unul care a ajuns la disperare.
— A, nu e aşa. E ceva groaznic, o adevărată trage-die. Cunoşti împrejurările?
—■ Din cauza unei fete, mi se pare? . . .
— Nu, dragă, peva extraordinar ...
E fericit că a găsit subiectul; se aprinde, vorbeşte sigur, fără teamă de a fi întrerupt.
— închipuieşte-ţi că se întorcea de la Radio; ţinuse îcolo o conferinţă sau aşa ceva; luase o mie de lei, ;xact o mie âe lei, o hârtie de o mie. Se ducea la Pan-lele, asculţi? Seara pe la opt jumătate. Era acolo un fel ie reuniune, nu prea ştiu nici eu bine; în sfârşit, fete, ians. Omul se Îmbrăcase pentru seară; dar nu era departe,
i luat-o pe jos. Şi, pe stradă ..., asculţi? îi iese o fată i nainte, o fată drăguţă, nefardată, foarte modest îmbrăcată. se apropie, asculţi? şi îi pune mâna pe braţ. Băiatul, puţin enat, puţin surprins; nu putea fi în nici un caz vorba le o acostare, prea era inocentă şi palidă fata, dar oricum. „Domnule" îi spuse aia, „n-am mâncat de două ile" — închipuieşte-ţi. . .
— Penibil...
(Dar să nu-mi comenteze scena, să nu mi-o inter-reteze, să nu-mi vorbească de suferinţa oamenilor, de omaj, de tragediile Bucureştiului, asta nu, Vlădescule. ..).
— Stai să vezi. A rămas băiatul îngheţat, piatră, li-

pit de zid. Avea un glas stins, fata, o privire de câine bătut, şi abia se ţinea pe picioare. Teodoru a vârât mâna în buzunar, îţi închipui ce jenat, căci nu ştia cât să-i dea, şi nu ştia dacă ar trebui să-i dea bani sau s-o invite într-un restaurant (oricum, se temea să n-o jignească, ştii). Nici un ban, absolut nici un ban, nici măcar un pol, numai hârtia de o mie de la Radio, neschimbată.

Nu ştiu ce i-a spus, nu-şi mai aduce aminte, dar alături era o tutungerie şi a intrat să cumpere o cutie •de ţigări şi "să schimbe mia, şi închipuieşte-ţi, dragă, ghinion, n-avea să-i schimbe. „Cumpăr cinci cutii, zece cutii", i-a spus el, exasperat. „Regret, domnule, chiar acum am făcut casa, n-am decât vreo sută-două de lei." A ieşit omuî exasperat şi i-a spus fetei: „Te rog, duduie, aşteap-tă-mă două minute. Mă duc să schimb, n-am schimbat la mine", sau poate nici nu i-a spus asta, nu ştiu ce, i-o fi spus; în orice caz, a luat-o la goană pe stradă, fără să aibă curajul să se mai uite înapoi. Şi închipuieşte-ţi, •draga, ghinion, în prima cofetărie în care a intrat n-a găsit să-i schimbe, şi nici mai departe la un oltean de pe stradă. De-abia într-o băcănie a găsit, şi a pornit alergând înapoi, cu gândul să-i dea cinci sute de lei, sau s-o ducă la restaurant. Prinsese curaj acum, vezi, îl exasperase ghiniqftul. Dar cu căutarea, cu alergatul, au trecut vreo cinci minute. Şi când se întoarse, ei, bănuieşti? . . .
— Nu.
(E exasperant tipul, misterios, teatral. Mă enervează. Uacă aş fi citit ziarele, cel puţin; probabil că s-a scris ceva. Teodoru nu e ,un oarecine.)
— Lume adunată, vardişti, se cerea un doctor prin mulţime; ca în film. Fata încercase să treacă drumul după el, şi cum era la capătul puterilor, s-a împleticit în mijlocul străzii tocmai când venea o maşină; şi a călcat-o; n-a murit imediat, dar i se fracturase baza craniului. Telefoane, Salvarea. Bietul Teodoru, îţi închipui, încremenise acolo, cu banii schimbaţi în buzunar, cu planurile în cap. Ştii, când mi-a povestit toate astea mă emoţionasem, îmi simţeam ochii umezi, şi eu doar nu sunt un senîlmental, tu mă cunoşti. Dar drama asta, mă, ghinionul ăsta blestemat: Ia închipuieşte-ţi să fi avut doi-trei poli în buzunar, în loc de o hârtie de o mie? Ar fi trăit şi fata, ar fi scăpat şi el de nebunie. Căci a avut aproape un atac, umbla să se spânzure prin odaie; ai lui nu ştiau ce să mai facă: dar tot nu credeau că

se va sinucide; credeau că e un simplu şoc. Numai că, omul ăsta întotdeauna mi-a dat de bănuit; iavea o filozofie deprimantă, desperată —■ şi când a dat de o experienţă hotărâtoare, tragică, n-a mai rezistat. Nu e aşa?
— ... (Totuşi, mi se pare mie, sau Teodoru se logodise cu adevărat?)
— Când a aflat de la spital că fata murise, a înghiţit două pastile de sublimat. Norocul lui că a început să ţîpe. Au venit şi l-au transportat la spital. Tot timpul ţipa; „nu vreau să mor! nu vreau să mor!" Spune, nu-i tragic asta? Să fii desperat, să vrei să mori, şi' să-ţi fie totuşi frică de moarte?!
— Banal!
Cuvântul lui Anicet sună aspru, sec, aproape fals. Dar nu minţea în clipa aceea; îl plictisise elocvenţa lui Vlădescu. Comentariile lui, drama pe care o savura, căutând nuanţe, sensuri, concluzii. Dacă nu l-ar fi întrerupt, ar fi continuat poate mult timp.
— Banal, dragă, şi sentimental!
Ăr fi voît să adauge: nu se sinucide un om, un bărbat adevărat, pentru că fata pe care intenţiona s-o ajute are un accident mortal. Sinuciderea exista în el, îl aştepta de mult. Şi, ca atare, tipul nu mă interesează; cu atât mai mult cu cât D. Teodoru a scris atâtea studii despre sinucidere şi despre

neant. Nimeni nu are dreptul să se salveze înainte de vreme, sinucigându-se. Toate lucrurile acestea sunt atât de banale, de ieftine, exasperant de ieftine. Tragedii, tragedii peste tot locul; cred că cea dintâi datorie a unui tânăr este să ignore tragicul, să-şi extirpe din sentimentele sale sentimentul iremediabilului, al inutilului, al agoniei şi neantului. Să trăiască întâi ca oamenii şi ca vitele, fie orice o -fi, întâmplă-se orice s-o întâmpla . . .

— Exagerezi, dragă Anicet! Există aici o întreagă blemă 'de conştiinţă!

— Nu mă interesează nici o problemă de conştiinţă! .. . Cum mint, şi cât de lucid sunt acum când mint! Dar

tipul ăsta este un bleg inteligent, şi nu pot face altfel. Nu-i pot da dreptate, deşi simt că o are. Altădată, cazul bietului Teodoru m-ar fi emoţionat până la paroxism. De ce mi se pare acum enervant, sentimeni _ şi banal? ...

— Dar ştii că mă interesezi?! Vasăzică pentru

nu poate exisFa o problematică de conştiinţă, care să

Intervină în actul vieţii, să modifice însăşi viaţa, derutând-o, oprind-o?

— Nu, nu, dragă Vlade. (De ce vrea omul ăsta să înţeleagă cu orice chip spusele mele? Poate nu merită . să fie înţelese, clasificate într-o filozofie a vieţii. Sunt pur şi simplu vorbe în vânt.)

— Explică-te, atunci. Căci, ori, susţii că viaţa nu poate fi modificată de o problemă de conştiinţă,, ori susţii...

Şi totuşi nu susţin nimic. în clipa asta, n-am poftă de nici o înţelegere, de nici o generalizare. Nu mă interesează adevărul. De i'apt, habar n-am unde se află adevărul, şi ce este aia adevăr .. . Dar, de ce sunt acum atât de ostil Bietului Teodoru care, oricum, a suferit destul încercând să se sinucidă?! De ce mă încăpăţânez contra lui, cu care n-am nimic de împărţit? Aproape îl urăsc, acum. Poate pentru că Vlad ăsta este un emotiv exhibiţionist, un retor, un om inteligent care înţelege toate, comentează totul. Şi atunci, probabil că iau o atitudine ostilă împotriva oricărui lucru pe care îl susţine. Dar asta nu mai e inteligenţă, asta nu mai e înţelegere, ci de-a dreptul pasiune, întuneric, Dumnezeu ştie ce.

— Atunci glumeşti, reîncepu Vlădescu. Dacă nici paradox nu e, atunci este o glumă.

— Cum vrei tu, răspunse plictisit Anicet.

— Vasăzică iei viaţa în glumă.

— Ba nu, asta in nici un caz n-o fac. Viaţa e prea serioasă pentru mine.

— Dar atunci te contrazici, dragă Pavele. Ori iei viaţa în serios, şi atunci trebuie săHmi răspunzi la .întrebarea pe care ţi-am pus-o adineauri, ori iei viaţa în glumă, şi

atunci. . .

— Dragă Vlade, dacă ţi-aş spune că şi tu ai dreptate dar, în acelaşi timp, am şi eu dreptate, ce mi-ai

răspunde?

— Ţi-aş răspunde foarte simplu că eşti pluralist, sau pragmatist sau în cel mai bun caz subiectiv.

Lui Pavel i-ar fi plăcut să râdă acum, să poată râde din toată inima; dar se simţea trist, fără motiv; o tristeţe puţin înăcrită, puţin absurdă.

— Dar ce-ţi veni să te gândeşti aşa din senin la o asemenea întrebare absurdă? iscodi Vlădescu.

■— Nici eu nu ştiu, răspunse gânditor Anicet. Dar poate ştiu; întrebările astea absurde şi esenţiale ard de dorul de a le pune altcuiva, lui Dav, de pildă,
37
sau lui tata. Şi, pentru că niciodată nu putem întreba pe cel căruia i se cuvine întrebarea, ne adresăm oricui, la întâmplare, şi poate chiar dragostea, chiar cunoaşterea o alegem la întâmplare; sau poate ne aleg ele pe noi, cine ştie? Frumos ar fi să ştie Vlădescu.
~ ... şi a scăpat Teodoru? .., — Până acum e în afară de orice pericol. înehipu-ieşte-ţi, un tip care ajunge la o filozofie a suprimării, şi nu se poate suprima. Este o dramă, să ştii.. .
Văzând că~ Anicet nu-1 ascultă, Vlădescu schimbă pasul şi tăcu o clipă. Se simţea oarecum stânjenit de tăcerea lui Pavel, de răceala lui, mai ales. Altădată era altfel: caustic, puţin sceptic, dar foarte atent în conversaţie, foarte, foarte curtenitor cu prietenii. I s-a întâmplat ceva, fără îndoială; poate femeia aceea, despre care vorbesc băieţii. O femeie distinsă, se spune, dar posesivă, vampirică. Dar Anicet nu e omul care să se lase dominat de o femeie. Trebuie să fie altceva cu el.
— ...şi tu ce mai faci, Pavele? Tot secretar la Excelenţa Sa?
— După cum ştii, secretar.
— Parcă voiai să pleci cândva în străinătate, ai renunţat acum?
Cum poate renunţa cineva ia plecare, la fugă? Hotărât, Vlad are darul întrebărilor absurde. Dar nu-şi putea ascunde un sentiment de pudoare violată: omul pusese degetul pe rană, aproape îl umilise. Plecarea lui Anicet Ia studii era de mult aşteptată de prieteni; de mult fusese anunţată. Şi au intervenit atâtea, neînchipuite; sau poate i-a lipsit lui curajul să se desprindă. Totuşi, aproape îi e ciudă pe Vlădescu pentru că i-a pus o asemenea întrebare.
— N-am renunţat, dar deocamdată mă simt bine şi aici.
Bine .. . Una, Ghighi, nebunia care îl roade, aproape, aproape. Dar nu se poate spune că toate astea nu sunt ■totuşi un *bine . . .*
— Mai lucrezi ceva?
— Nimic. (De ce or fi simţind tinerii ăştia nevoia ca 'fiecare să lucreze, să se surmeneze, să creeze? Liana Caneel Eskimo.)
■Răspunsurile seci şi oarecum indiferente ale iui Anicet ri intimidau pe Vlădescu, îi paralizau pofta lui de vorbă, de comuniune facilă dar continuă. Aproape că simţea o malaîse în vecinătatea unui prieten tăcut. Avea
38
nevoie de gesturi, de comunicare, de vorbă. L-ar fi lăsat bucuros pe drum, dacă nu ar fi avut în acelaşi timp senzaţia precisă că a contribuit şi el întrucâtva la însingurarea celuilalt; poate 1-a jignit sau poate s-a întâmplat altceva cu Anicet, altceva despre care el nu ştie nimic. Ar fi vrut să-1 roage să-i spună — să-i spună o sumă de lucruri pe cari el nu ştia cum să le defi-nească — dar nu se încumetă să mai pună întrebări.
— I-ai mai văzut pe băieţi? întrebă Anicet.
— Ne vedem mereu, pe la unii, pe la alţii. Joile suntem cu toţi la Corso. De ce nu vii? Sunt toţi acolo, discutăm, râdem . . .
— N-am avut timp. O sumă de chestii de aranjau Lucru mult la Şef. Apoi, fratele, meu . . .

— Vino diseară, dacă ai vreme. Sus la Corso ne amuzăm bine .. . Sau, ai vreun rendez-vous?!
Pavel îl privi aproape fără să-1 vadă. I se năzărise oTntrebare, şi căută să-şi amintească ceva foarte tulbure, foarte vag. Liana Caneel Exkimo.
— Ascultă, Vlade, de ce mi-ai spus mie povestea lui Teodoru aşa, dîn senin?
Celălalt nu simți nimic îndărătul întrebării, şi răspunse prompt, cu bucurie că poate vorbi, că se va lega din nou conversația.
— Ştiam că îl cunoşti bine, în sfârşit, e un caz straniu, o problemă .de conştiință, orice, ai spune tu. Dar mi se pare că ți-ai schimbat filozofia; eşti sceptic, acum. Treci o criză, asta e, o experiență inevitabilă oricărui tânăr.
11 ascultă cum vorbeşte, cu câtă încredere îl analizează, şi se întunecă deoda^; ar fi vrut să ia altă întorsătură convorbirea. Ar fi vrut să audă de la celălalt cuvântul decisiv care l-ar fi făcut şi pe el să vorbească. Se opri din mers, cu o ciudată nemulțumire în priviri.' Vhtd riu e de vină, el îşi face datoria înainte, aşa cum l-am pomenit; să înțeleagă totul, şi să vorbească despre toate. Dar mi-a trecut mie ceva prin cap, şi nu ştiu ce. Teodoru, la urma urmelor, nu-mi este cu totul indi-r-, ferent.
'.,,,
— Pe fată o cunoşti? întrebă Anicet. '•'.< —■ Ei bravo, ți-am spus că n-o ştie nimeni, era o.'
simplă vagaboandă; cine ştie ce dramă familială; o ›i'i fugit de acasă, clin provincie; s-au găsit la ea nişte hârtii, dar asta n-are nici o importanță, fapt e că 1-a pus
39
tTeodoru față în față cu propriile sale teorii: neantul, nimicirea, sinuciderea — şi ai auzit cum le-a suportat, strigând că nu vrea să moară . . .
— Pe. oamenii aceştia i-aş bate cu vărgile până la sânge, vorbi deodată, aspru, Anicet.
— Eşti şi tu, carevasăzică, împotriva sinuciderii? Anicet îl privi deconcertat; mi se pare mie sau Vlă-
descu a început să se prostească?
— Dar nu vorbesc de sinucidere, vorbesc de ceva mult maLserios, mult mai responsabil...
Ghici toate gândurile, auzi toate cuvintele, dar o milă neînțeleasă, o predare în necunoscut îl paraliza. De ce i-aş spune lui ceea ce trebuia să spun tatălui, sau lui Dav, sau Unei? Să-i spun un gând al meu; şi pe urmă? Ce să facă el cu gândul, dacă nu e gândul lui? Are atâtea cărți, întâlneşte atâția oameni la Corso, poate aduna câte gânduri vrea dacă are nevoie. Dar ce face cu ele, •ce fac oamenii cu gândurile, cu ideile originale? . . .
— Nu, zău, Pavele, explică-te . . .
— E târziu acuma, am o întâlnire. Dar ara să viu la •Corso, să ştii că viu. N-am mai stat de mult de vorbă . . .
A făgăduit, aşa, ca să scape. Celălalt îl priveşte puțin Sin urmă, mirat cât de stângaci grăbeşte' pasul.

IV

Când Emilian şi Jean Ciutariu au bătut la uşă, d-l Dragu trimise pe Getta să le deschidă. El aproape se dezbrăcase; purta pantaloni vechi, de casă, cu o cămaşă de noapte pe deasupra.
— Tată, te vede lumea .. .

Se ascunsese după uşa cămării, puţin mâniat de asprimea fetei, puţin mâhnit de sărăcie. Getta îşi trecu o mână prin păr şi le deschise surâzând. îi cunoştea pe amândoi de câţiva ani; pe Ciutariu îl iubise în ascuns, în ultima clasă de liceu; era cel mai frumos băiat pe "care iî întâlnise vreodată.
— Poftiţi la Dav. Numai nu ştiu dacă a terminat; avea ceva de scris ...
4Q
Rmilian trecu înainte; mulţumind, îşi săltă puţin umărul, ticul lui, stigmat de geniu, cum îi plăcea să spună» Ciutariu îl urmă blând, scuzându-se parcă de prezenţa lui faţă de privitori nevăzuţi. Şapte mii opt sute nu e o sumă proastă pentru vremurile în care trăim. Şi mi-au spus că nu se face mai nimic toată ziua. Numai dacă n-ar veni altul mai înainte . . .
. . . Nu e nici o ruşine să ceri; doar eşti artist, eşti un creator, mă. Alţii se învârtesc de milioane. E dreptul îau, dreptul de creaţie. . . Emilian îşi continuă pledoaria fără să întâmpine rezistenţe. Şapte mii opt sute, mai am patru, dar pentru un om ca mine nu e prea mult. Trebuie să cerem, să urlăm, să furăm, mă! — ăsta e dreptul generaţiei tinere; aşa spune Emilian. De ce alţii să aibă şi tu nu? Alţii au burse în străinătate şi sunt incapabili, alţii se învârtesc prin Ministere şi sunt nişte lichele. Tu eşti artist, tu ai dreptul să ceri; cu proptele, fără proptele, trebuie să răzbaţi; facem toţi scandal pentru tine . . . Jean Ciutariu se codeşte, încearcă să protesteze. Lasă, mă, te ştim noi pe tine; romantic ai să rămâi o viaţă întreagă; muzica şi muierile, astea sunt hrana ta. Dar ascultă ce-ţi spun eu: cu inspiraţia nu se mai face nimic în ziua de astăzi, iţi trebuie confort, îţi trebuie linişte pentru creaţie. Trei, patru mii de lei, cât îţi iese ţie ca suplinitor, e o leafă de mizerie, viaţă de rob. Şi dacă alţii n-ar avea, dacă ţara asta ar fi săracă . .. Dar, slavă Domnului, bani se risipesc pretutindeni; de ce să nu-ţi dea şi ţie, care ai talent, şi eşti tânăr?! . . .
— Trebuie _să intervii şi tu, 'Dav, tu cunoşti pe secretarul de la Arte.
— Eu i-am spus . . ., începu Ciutariu, jenat.
— Lasă, mă, ii întrerupse Emilian, nu te mai amesteca şi tu. Ţi-am spus că postul e liber. De ce să-1 ia ălţîî când îl poţi lua; tu?
— Dar eu sunt foarte mulţumit şi aşa.
— Lasă, asta spune-o la şcoală. Eu ştiu ce trebuie unui creator. . . Femeile tale te vor poate romantic, sărac şi idealist. Moft! Astăzi trebuie bani, mă, călătorii de perfecţionare, contact cu ăi mari. Cum ai să ajungi, altfel?
— Dav, tu ce crezi? întrebă Ciutariu.
— Dragă, în muzică mi se pare foarte greu de ajuns dacă nu ai geniu. Or, tu nu ai geniu, cel puţin asta e părerea mea. Cu talentul tău, ca să răzbaţi. . .
41
■ ..■•— Dar nu e vorba de talent, interveni Emilian, jignit. E vorba de o viaţă mai ca lumea. O viaţă care să-ţi dea posibilitatea să-ţi dezvolţi talentul, geniub spune cum vrei. Eu nu cred în geniile tale, cari răsar aşa din bă-. îegar, ca stelele. Dacă te acoperă mizeria, dacă trebuie să te surmenezi la un liceu suplinind pe un imbecil pentru trei mii de lei, poţi avea oricât geniu, te cureţi, ţi-o spun eu .. .
— Nu cred, dar în sfârşit, asta e altă poveste, vorbi David. în ce mă priveşte, la Secretarul General eu nu mă pot duce pentru că nu i-am cerut niciodată nimic, şi nu vreau să-î cer.
. — Ţi-am spus, dragă, că o să-1 deranjăm degeaba . . .

— Dar nu faci decât să-i aminteşti că Jean e compozitor, e cel mai bun critic muzical. . .
—■ Ştiu, dar n-am intervenit niciodată pentru nimeni. . . Şi totuşi am intervenit. E penibil să-ți dai seama, mai târziu, de câte ori îți calci „principiile". De câte ori n-am telefonat lui X sau Y pentru un protejat aproape necunoscut, numai pentru că n-aveam curajul să-mi refuz un prieten. Şi când mă gândesc ce scandal am făcut pe chestia asta a nepotismului şi a intervențiilor. . .
— Dragă, Jean e un copil, e incapabil să-şi înțeleag interesele. Nu ştie decât să facă dragoste, asta cunoaşt ei din viață . . . Câte chei ai, mă, în buzunare?
Cîutariu râde flatat. Dar dacă Dav nu-mi dă reco-mandația către Secretar? Iar se schimbă vorba, iar o să discutăm despre câte în lună şi în stele, şi în timpul ăsta, vine altul şi ocupă postul. Mă mir însă ce i-o fi trăsnit lui David . ..
— Dă-i un telefon lui Oprescu, el îl cunoaşte bine pe Secretar, vorbi Dragu.
— Ştiu, dar e altceva. Ție ți-ar fi fost mai uşor . . .
— Cu amorul cum mai stai, Jeane? întrerupse David. Tot le mai dedici Predicile Sfântului Sebastian, ca să le poți mai bine . . .
Începu să vorbească obscen şi dezgustător, aşa cum îi plăcea. Oclîii îi sclipiră de la cea dintâi porcărie pe care o spuse. Repeta cuvintele scârnave cu o voluptate rea,- amară, de ascet chinuit. Când privea pe unui dintre cel doi prieteni, parcă ochii l-ar fi încercuit şi l-ar fi repezit de păreți. Avea o privire haină, zgâlțâitoare, de câte ori pomenea de sex. Ciutariu îi era o victimă veche;
42
îî excita furia, dispreţul, amărăciunea. Un sarcasm febril şi sălbatic.
— Cum faci tu, mă, ia spune?! ... Ii cânți înainte sau' după? ... Şi pe unde o pupi, rriă? O săruți peste tot, sau preferi zonele erogene?.... Pui tu gura acolo, mă? Pfîuah...
— Zău, Davide...
Emilian se amuză băiețeşte; umărul i se scutură, eîi-. peşte des. îi plac scârnăviile, mai ales când le aude din. gura lui David", care, după părerea lui, e cel mai inteligent dintre toți şi are această stranie particularitate că a rămas virgin până acum, la 26 de ani.
— Lasă-1, mă,'că ăsta ne bate pe toți. Mironosiță când. vorbeşte cu noi şi cu cinci chei în buzunar. Cinci ai, mă? şi nu le încurci?
Ciutariu râde stânjenit. Sunt invidioşi pe Ileana; aia le place lor mai mult, aia le stă lor în inimă. *Dar sunt băieți buni. . . Numai, nu înțeleg ce 1-a apucat pe Dav să mă, refuze?! . . .
— Vezi, tot cum spuneam eu. Sanatoriul te-a făcut[1] pe tine Donjuan. Tuberculoza aceea ți-a venit tocmai la timp ...
Cei doi se codiră pe scaune. Emilian încercă să-i facă semn. E gafă, mă, asta nu se spune. Dar pe Dragu îl amuzau scenele acestea. Prietenii îl priveau toți, pe Ciutariu, ca pe un scăpat prin minune de la moarte.
— Beneficiar permanent. . . Nu eşti tare, mă, Jeane,' ai rămas un talentat sentimental şi cucereşti femeile spu-nându-le că ai scăpat de la moarte . . . Puah . . .
Ăsta e ultima mea noapte, aşa le spune; şi închide apoi uşa dormitorului. Se alarmase tot Bucureştiul: moare. Ciutariu, moare Jean, moare un

geniu. Şi ei avea o. simplă pneumonie, un fleac ridicol. Dacă e geniu, să. crape acolo de tuberculoză dar să-şi scrie opera. Nu Predicile Sfântului Sebastian. Se plimbă pe la Belu ca să se inspire. Un caraghios. Când ai de gând să mori, mă?! Nu-mi pare rău că l-am întrebat aşa. Se plimbă prin cimitir cu fetele: asta e ultima mea sărutare. Cine să-î reziste? Şi s-a îngrăşat ca un porc, i-au crescut plămânii ca la vite, bea şi mănâncă şi el spune că bea numai lapte. Şi are sentimentul tragic al existenţei, are intuiţia morţii, aşa se laudă. El, tragic?! D-aia a scris Predicile Sfântului Sebastian.

43

Emilian. încearcă să schimbe vorba. Bietul Jean are să sufere acum; e exasperant de sensibil. Prostul ăla de David, care-i vorbeşte cinic, pare-ar scrie un articol. Nu se acomodează niciodată, nu e niciodată prezent; vorbeşte cu toţi ca şi cum ar vorbi cu el; nici nu simte ce e aia pudoare, ce poate fi, sensibilitatea . . .

Getta a adus ceştile de cafea în sufragerie; închide cartea punând o ilustrată drept semn. Poate un om să iubească două femei în acelaşi timp? Exclus, asta nu se poate. Şi totuşi aşa se întreabă d-na Gifford în roman. Pe terasă sunt atâtea chaiselongue-uri, şi în fund se văd Aipii; John aduce cocktail-uri, acum înaintea mesei. Cu d-na Gifford nu se poate sta de vorbă; e prea pedantă, vorbeşte tuturor de sus. Dar Teddy îi răspunde întotdeauna prompt, inteligent. Se coboară de pe terasă pe scările acelea de marmură vânătă, direct în parc. Ar vrea să se plimbe puţin înainte de cină, să privească •lacul. Sau nu e lac? In carte, parcă se spunea că lacul e departe, ajungi la el cu automobilul. Teddy coboară şi el, repede, sportiv. Mă interesează fata asta; simplă, proaspătă. Ce greaţă mi-este de femeile superioare, de d-na Gifford în special. îmi dai voie să te acompaniez, duduită? Ba nu, miss .. . Miss Dragu.

Cafeaua a dat în fiert. Amestecă în ibric, apoi scoate linguriţa pe jumătate plină, suflă, şi soarbe cu zgomot. E destul' de dulce. Dar dacă m-ar vedea d-1 Nicolaiescu . , . Stă la pian, şi d-1 Nicolaiescu îi demonstrează ceva arătând notele cu un ac pe care 1-a seos din reverul hainei. Asta înseamnă, spune d-1 Nicolaiescu . . . Dar nu-şi aduce aminte ce înseamnă* e prea mult de atunci.

— Getta dragă, ai cumva vreun pahar cu apă rece? . . . Se scoală repede, fericită că mai rupe câteva minute din ora de pian, ia cana de sticlă din sufragerie şi aleargă in curte. E mai rece de la cişmea. O lasă să curgă mult; apa se apropie bolborosind de gura cănii, creşte, începe sâ se verse, alunecându-i peste pumn, stropind-o pe pantofi. O fascinează gâlgâitul acela viu şi rece. întoarce robinetul şi apropie cana de gură; bea cu ochii închişi, cu capul răsturnat pe spate ... Şi când duce, pe tava de argint, un pahar cu apă d-lui Nicolaiescu . . . Vrei să-mi aduci alt pahar, Getta, te-am văzut cum ai băut din cană . . . Adu alta, proaspătă . . . Bietul domnul Nicolaiescu ...

43

Toarnă cafeaua în ceşti. în maşină a mai rămas puţin spirt. De ce-o fi verde?

— Ilie, du tava aceasta la domnişoru în odaie. Vezi să nu verşi paharele ...

Omul pleacă cu umerii puţin aplecaţi. în faţa uşii mai aşază o dată farfurioarele; bate apoi rar, odihnit.

— ... Şi spune domnişorului că s-a făcut ceasul şase jumătate...

"Se aşeză din nou pe scaun. Teddy e cu pantalon alb, de tenis, cămaşa eu

gulerul răsfrânt. O plimbare prin parc. Aşa începe dragostea; orice dragoste.. Vreau o femeie simplă, nesofisticată, care să mă înţeleagă. O fată ca dumneata, miss Dragu ...
Domnul Dragu s-a îmbrăcat. Ar vrea o ţigară, dar se jenează să trimită pe Ilie să ceară de la David. Trece pe coridor şi se opreşte lângă Getta.
— De ce nu citeşti lângă fereastră? Ai să-ţi strici ochii înăuntru .. .
Fata dă din cap, absentă. Cabanes tocmai explica d-nei Gifford de ce preferă vinul femeilor. D-1 Dragu trece mai departe, fără rost. Ar vrea să vorbească cu cineva. Nevastă-sa doarme, cu părul despletit, cu picioarele goale. A spălat rufe până la patru; horcăie prin somn, fără tresăriri. D-1 Dragu caută ceva pe masă, în semiîntuneric; un jurnal, o carte, orice care să-i dea ceva de făcut. Ce-o mai fi scris Dav astăzi? Păcat că nu înţelege toată lumea ce spune acolo în articolele luL Dacă ar scrie pe înţelesul tuturor, într-o gazetă de mare tiraj . . , Ce-o fi însemnând „teleologie"? Ceva cu 'Dumnezeu, probabil; un soi de teologie nouă, ca āia din Basarabia . . . Pipăie pe masă şi nu întâlneşte decât tocul de la ochelarii nevesti-sii. Se întoarce- şi închide uşa încet în urma lui. Ilie.
— Unde-î Ilie?
G'mul răsare din uşa bucătăriei.
— Ordonaţi, ,dom maior.
— Mă, să-i spui mâine lui frat-tu să vie să mă vadă. N-a mai dat pe aici de două săptămâni. Eu, să ştii, că-i vând locul. Sau o fi având chef să ne judecăm?
S-a supărat din senin. Mama lui de ţăran prost; mă ţine cu vorba. Şi i-am dat bani buni, din dota fetei. Pentru un păcătos deloc pe care îl are.. .
— Am să-i spun, dom maior. Dar e locul mamei, nu e al lui Niţă.

— Al cui o fi. A mai rămas şase mii să-mi dea. Eu îţi opresc leafa . ..
—• Aşa e, dom maior; cum ziceţi dumneavoastră. Dar să-mi daţi de tutun; şapte lei la două zile, atâta să-mi daţi. I-a murit şi lui copilu, că dădea el banii, îi dădea Niţă.
Emilian nu simte că David Dragu începe să fie plictisit de vizita care se prelungeşte fără rost. Continuă să povestească, pe cine a mai întâlnit, ce a mai spus Leon despre Teodoru („A vrut să fie interesant, asta e tot. Anul trecut se înscrisese la comunişti crezând că lansează o bombă de scandal; s-a păcălit şi s-a retras. Acum încearcă să se sinucidă. Moft!"), ce se mai aude despre nevasta lui Octav, d-na Dobridor, care continuă să-1 înşele şi el, prostul, n-are habar („de ar avea vreunul curaj să-i spună; dar aşa surit prietenii. . ."). Emilian vorbeşte apucând pe Ciutariu de braţ, punându-i mâna pe umăr, plimbându-se prin odaie, răsucindu-se în jurul biroului, aşezându-se o clipă pe muchea fotoliului. Dacă ar tăcea, poate că Dragu le-ar da să înţeleagă că trebuie sa plece. Dar aşa, în plină conversaţie, îi vine greu. Când îl aude şi pe Dragu vorbind, e într-adevăr mulţumit; îl ascultă, îl aprobă. Numai să nu rămână singur aşa devreme. Cu Jean Ciutariu aproape că nu mai are ce vorbi. La Corso se vor aduna de-abia la zece. Şî nu are nimic de făcut până atunci, golul acesta din creier şi din jurul lui îl înspăimântă; se agaţă de orice, de orice obiect poate fi discutat, numai ca să mai poată prelungi tovărăşia. Când rămâne singur pe stradă îi vine să urle, să plângă. Dacă n-are pe nimeni de înjurat, dacă nu se poate revolta de

nimic în acea zi — i se pare că nici nu trăieşte măcar. II copleşeşte o torpoare înveninată, crâncenă. Singurul mijloc de bucurie, când rămâne singur, e manuscrisul lui, pe care nu 1-a văzut nimeni şi de care nu pomeneşte niciodată.
— Aveam ceva să-ți spun, şi nu-mi vine în cap, făcu Emilian îndată ce nu-1 mai auzi pe Dragu vorbind. Ceva care te-ar fi interesat.. .
Să nu mă întrebe cumva despre plecarea mea; pot să Ie spun că n-am puterea să mă rup de acasă, că mi-e milă de tata, de fete, de Getta mai ales? Ăştia cari mă cred cea mai neînduplecată voință .. .
— Tu ce mai zici, Jeane? se întoarse Emilian. Va treFui să mergem la Oprescu . ..
—■ Lasă, frate, mă simt bine şi cu leafa mea de-acum ...
46
Dar ce l-o fi apucat pe Dav să mă refuze? Doar n-o îi invidios şi pe mine, eu nu scriu articole; ce are el cu arta mea?
—■ ... puțin. îmi pasă dacă am să iau postul sau are sâ-I ia altul. . .
—■ Şi acum să ne întoarcem iar de unde am plecat, vorbi Dragu, sticlindu-şi ochii, parcă ar fi întrezărit undeva o victimă de prins şi zvârlit pe pereți. Nu mă interesează postul tău. Dar, să vă spun drept, mi-e scârbă. Am impresia că toți suntem nişte veleitari; aşteptăm toți sâ ne dea, de sus, pentru că avem talent şi suntem băieți deştepți. E penibil, zău .. .
Se opri din vorbă şi-r privi pe rând. îi păru rău că le spusese asta. Au să mă creadă invidios, guraliv, cine ştie ce. Ar fi trebuit să le spun scurt: mă plictisiți amândoi, acelaşi şi acelaşi lucru, de câte ori ne întâlnim. De ce nu puteți tăcea odată?
Se admiră *în* gând şi imaginea îl linişteşte; se scoală, îi ia pe amândoi de braț şi le spune, prieteneşte: „M-ați făcut să pierd un ceas. Eu stau noaptea şi muncesc pentru două-trei mii de lei, ca să am zilele libere, iar ziua veniți voi şi mi-o înghițiți cu tâmpeniile voastre. N-am timp, mă, *n-am timpi'1*. Strigă; ceilalți îl prievsc ifluiti, mdreptându-se către uşă. îmi luați timpul meu; în loc să lucrez, trebuie să vă ascult vouă prostiile. Aşa se ratează o carîeră, cu prietenii, cu cercurile, cu fleacurile. E atâta de făcut, atâtea cărți cari trebuie citite, atâtea gândurf cari îşi aşteaptă condeiul să fie scrise — şi eu, eu ca un prost, îi ascult pe ăştia vorbind. Afară! marş! n-am tTmp, n-am timp!... A venit tata, a venit Getta, ați venit voi, şi fiecare îmi răpiți o frântură din viața mea. Mă luați, mă omorâți. De ce n-am puterea să vă~ țip p dată pentru totdeauna: Afară!, nu-mi trebuie prietenia voastră! ... Şi cât am de lucru . . .
— Mă, nu-mi vine în cap, făcu Emilian, observându-1 că tace încruntat. Şi sunt sigur că ți-ar fi plăcut. . . Ceva care te-ar fi interesat...
_D-1 Dragu priveşte în stradă aşteptând să plece prietenii ca să poată cere lui David o țigară. Nu mai are .nici un ban; Gettei îi e ruşine să-i ceară, pe nevastă-sa nu se înduplecă s-o "deştepte. Priveşte jucându-se cu degetele pe geam. Boier vechi şi Domn creştin ... De unde *o* mai fi şi asta? .. . Mă Dav, ascultă-mă pe mine, că am
47
experiență. Am trecut prin multe. Acolo, la Moara Roşie, acolo au fost oameni, mă, tot unul şi unul. Divizia de fier, aşa ni s-a spus nouă. Ascultă-mă, nu pleacă nimeni din casă, nu-şi lasă părinții, cu trei fete, că doar te-am crescut şi ți-am ținut profesori acasă . . . Parcă eu nu ştiu de ce vrea el să

plece?

V

Deşi Pavel suferea de câte ori se întâlnea în aceeaşi zf cu cele două femei, rareori se putea împotrivi tentației de a se duce la Ghighi după ce se despărțea de Una. Voința lui nu conta în asemenea prilejuri; era aproape un destin întâlnirea, un chin care se cerea împlinit; şi dacă lupta împotriva gândului care îl îndemna în strada Salcâmilor după ce pleca din strada Teii, asta o făcea mai mult pentru a-şi întârzia vizita, a o scurta, deci. întotdeauna era crud şi inutil de sălbatic, când s întâlnea cu cealaltă. Tot dezgustul împotriva lui însuşi, toată furia împotriva destinului sau a slăbiciunii sale, exasperarea şi teama responsabilității — se cereau revăr safe asupra celeilalte. Pe fiecare o ura în parte pentr întâmplarea care le-a adunat, în dragostea unui singu om. Le ura, mai întâi, pentru că le iubea pe amân două, pentru că simțea că nu se poate despărți de nici-una. Nu contau numai ele două, ca femei, ca inşi, ci toate întâmplările ce se legau de intervenția lor în viața sa proprie, trăirea atât de felurită dar tot atât de sinceră în preajma lor. Ştia că ar fi suferit tot atât de intens chiar dacă nu ar fi cunoscut pe niciuna; ar fi fo's aTtele, ar fi fost alții, ar fi fost, în orice caz, altceva. In anumite zile de singurătate şi dezolare, era ispitit să destăinuie lui David sentimentul acesta ciudat, a-proape o obsesie: „De ce *două,* de ce niciodată una? . . .".

Convorbirea cu Vlădescu îl înăcrise fără să înțeleagă de ce. Sunt anumiți oameni, foarte simpatici şi chiar foarte dragi, pe cari câteodată i-ai vrea altfel; ai vrea să ştie ce se petrece cu tine şi să-ți vorbească numai despre acele lucruri cari te interesează. Dar parcă eu ştiu despre

ce ar fi trebuit să-mi vorbească Vlădescu, chiar dacă ar fi avut puterea să vadă ce se petrece cu mine? Dav ar fi ghicit, poate, mai mult. Băiatul ăsta ştie cel puțin să tacă...

încearcă să-şi alunge gândul care-îl duce către David. Aprinde o țigară fără nici o poftă, aşa, ca să-şi risipească, atenția câteva clipe. O altă zi în care n-am făcut nimic; cel puțin dacă Ghighi ar fi acasă. Singura făptură de care sunt sigur că mă iubeşteiŞi ce înspăimântător lucru să ştii sigur aceasta, să ştii că orice s-ar întâmpla, un om va continua să te iubească. Adică, îl vei face etern să sufere; oricât de mult i-ai dori libertatea, el să nu se poată niciodată desprinde de tine. Ce înspăimântător; să ştii că faci pe cineva să sufere, şi nu ai cum să-1 ajuți, cum să-1 scoți din cercul lui de foc;, căci orice apropiere te face mai drag; orice i-ai spune, dragostea omului acela găseşte hrană să se mențină, să crească, până Ia sufocare. Destinul de a asista neputincios la suferi omului care te iubeşte; suferință pe care ai provocat-o, poate, inconştient; cu un gest, o declarație, care 1-a legat de tine. Şi acum, asişti la agonia asta pe care tot sângele tău n-ar putea-o răscumpăra. 1

Merge alene, deşi ştie că ar trebui să alerge, să se urce în primul tramvai de pe bulevard, ca s-o poată găsi acasă pe Ghighi. Dar încetineşte pasul tocmai pentru: a nu se lăsa stăpânit de îndemnul acesta drăcesc către o tovărăşie carnală, către suferință, deci. Ştie că golul îl împinge neîncetat către una din cele două ființe; să se chinuie acolo, întâlnind iarăşi setea de singurătate; şi când va rămâne singur, gândul să-1 cheme iarăşi înapoi către oameni, şi tot

aşa, la nesfârşit; tot aşa, fără nici o odihnă, fără nici ° nădejde.
B-a întâmplat ceva cu mine. A murit tata; de aceea, sunt aşa cum sunt... Gândul acesta îl află întotdeauna în preajmă. Şi de câte ori îl descoperă, Anicet scutură, capul şi răzbate cu ochii mult înaintea lui, peste străzi, peste oameni, să întâlnească ceva de care să se agate,, un alt gând care să-i stăvilească amintirea tatălui. O ruşine tulbure, o milă de sine îl cuprinde atunci. Să mă poată vedea tata, cum umblu aşa năucit de mine însumi, de tot ce se întâmplă cu mine; să ştie el că am renunţat de mult la ceea ce trebuie să împlinesc, de dragul Anice-ţilor, şi sunt acum neputincios chiar să mă descurc din, dragostele mele. De ce nu pot avea şi eu aventuri, ea

"tata? De ce sunt ursit să iubesc aievea, şi să nu pot face nimic altceva pentru că iubesc? Mai bine ar fi fost să .rămân cu Lucky...
Vede afişul roşu-întunecat al Teatrului; asta îl odihneşte, îl consolează. Miros de clei, de pudră şi hârtie; interval după actul I. Acesta e Pavel Anicet, acesta e prietenul meu Dragosiav. îmi pare bine, domnii mei. Mă scuzi un moment, trebuie să-mi schimb costumul. (Cui se adresase?) Dar cum o cheamă, frate? N-o cunoşti? Lucky. . . Alt interval. Scutură cenuşa ţigării, tuşind. Nu trebuie să faci asta, Paul, nu, nu. . . Afişul roş-întu-necat, roş-întunecat. Probabil am iubit-o şi pe ea; altminteri n-aş fi' făcut aceasta. . . Albastru, ba nu, mauve; • odaia ei din Luterană. Vine din provincie, desigur; şi ■deşi nu era la prima experienţă, mi-a spus: nu trebuie să faci asta .. . Zâmbeşte fericit deodată, ca şi cum ar fi ■ aflat dezlegarea unei probleme care îl chinuie de mult. Se întoarce şi îi caută numele pe afiş. Astă-searănu joac*ă; tocmai Sâmbătă. Şi dacă rolul e frivol, va primi pe amant fără ezitări, provocându-1 din stradă; buzele roşii, roşii. Iar dacă rolul e sentimental, va pune o romanţă la pathephon şi va legăna capul privind în gol. O cunosc; aşa va rămâne, cu toţi amanţii. Probabil am iubit-o ^altminteri... Ce ciudate curiozităţi sexuale, cât neastâmpăr, ce invenţie de taine acolo unde nu era nimic altceva •decât dorinţa. Şi totuşi mi-a spus: nu trebuie... Braţul ei alb, imatur, cu umărul gol încercând să-1 respingă. Îşi ascunde faţa. Dar Paul, Paul. . . Izbucnire de adolescent întârziat, foamea lui de trup, de întreg trupul; nici o tehnică, nici o cloroformizare, sinceră şi egoistă foame, grabnică, lacomă; rapt nupţial, sărituri neaşteptate, •sălbatice; şi apoi un singur geamăt. La urmă, gândurile, .ploaia aceea difuză de superstiţii inutile, de remuşcări animale, de totemuri" insultate. Strigătul purităţii în sufletul lui gol. Jurământul din clasa a Vl-a: Noi doi, Da-rvid Dragu şi Pavel Anicet, prieteni de creier şi inimă . . . Absurd. Prea mult juram noi atunci; virginitate, orgoliu masculin, asceză, puritate, higiena. Dav şi-a ţinut cuvântul şi toate prevestirile se împlinesc: acum scrie polemici pornografice iar la 40 de ani va fi corupător de minore.
Ce ai, Paul? Braţul ei îi mângâie pieptul, umerii, se «opreşte pe gâtul bărbătesc şi totuşi fraged; ochii ei îl sorb. Stă abătut, cu expresia aceea concentrată şi tui-

burătoare, parcă şi-ar fi răscolit mintea pentru un nimic hotărâtor; o căutare urgentă, înspăimântată, de soarta căreia stă legată fericirea lui.. . Nu găseşte. Ce ai, Paul? La ce te gândeşti? La mine? Se alintă. O prăpastie între

noi; iar eu o iubesc, o am, ne-am unit sufletele — cum' s-ar spune — prin mărturisiri de dragoste, şi trupurile noastre sunt dureros de apropiate. E lângă mine. O ating; — braţul lui mângâie potolit, concentrat, cu o îngrijorare melancolică, parcă s-ar fi temut să alunece mai departe şi să nu afle, încă, nimic. O sărut; — buzele lui se întredeschld spre chipul cu ochii şi nările şi gura aşteptându-1. Cad sălbatic — aceeaşi penibilă sălbăticiune, de furioasă tinereţe, de candoare insultată — fără să mai asculte protestarea (i-am lovit buzele? am muşcat-o?). Lupta. Unde e? unde e? . .. Tot te mai gândeşti, Paul?... îl pălmuieşte în glumă. Dă-mi o ţigară... Şl acum, spune-mî la ce te gândeai... Cum să-i spun că îmi pare rău de virginitatea şi mândria mea siluite, descompuse, pentru un nimic, pentru o simplă luptă senzuală, la sfârşitul căreia amândoi suntem abătuţi şi stupizi, năuci.. . Iată cum ne privim, şi nu avem ce să ne spunem. Creierele noastre goale, insultate; sensibilitatea îngheţată. Trebuie să aşteptăm ca sângele să circule iarăşi un anumit număr de minute, şi anumite ţesuturi să procedeze în procese obscure şi dezgustătoare. .. Iar până atunci ne privim străini şi beţi, două bestii cerebrale . .. Tot nit vrei să-mi spui, Paul?. .. Nimic de spus. Inteligenţa e amorţită, şi apoi, ce i-aş putea spune? Recordul ei cerebral e Bernard Shaw. Iar imaginaţia, sensibilitatea, caritatea, orice contact simpatic şi generos e cufundat în negură. Depresiuni animalice, asta e tot, acum ...

Probabil că am rămas acelaşi monstru de acum cine! ani, de acum cinci mii de ani. Monstru pentru că sunt un introvertit iremediabil şi mă las posedat de orice tentaţie mnemonică, cum ar spune d-1 Gârbea. Zvârle ţigara in mijlocul drumului şi porneşte. Opera Română, Teatral Măria Ven tura . . . Dar, la urma urmelor, maniile acestea solitare au fost mult educate şi poleite, şi disciplinate. Solilocviul meu a învăţat un lucru: nu mă tulbură decât atunci când n-am nimic de făcut; iar acum nu ani nimic de făcut; dovadă că mă duc la Ghighi. în general n-am nimic de făcut, de câţiva ani. Ruşinos. Poate gândurile mă împiedică să fac. Dar ce să fac? Ce e de făcut, *aicTi* (întrebarea aceasta îl dispune, îl învio-

:rează, o soarbe ,ca pe un tonic, grăbind pasul, privind în jos.) Probabil că nu sunt mai mult de jumătate duzină de oameni inteligenţi, virili şi liberi. Restul sunt monştri intelectuali sau creiere cari şi-au oprit creşterea la 11 - ani. (Şi precizia aceasta îl bucură.) Exact la 11 ani; când copilul descoperă comoara imaginaţiei creatoare şi gratuite, de unde până acum confunda imaginaţia cu realitatea; iar pe aceasta cu visul. Dar la 11 ani începe să se îndoiască de fabulele naşterii şi descoperă sexul; Ja aceeaşi vârstă, cele dintâi totemuri sociale, politeţea, buna cuviinţă, respectul minciunii clanului propriu şi denunţarea minciunilor criminale ale clanurilor adverse. In sfârşit, la 11 ani, cea dintâi cosmologie, religioasă sau laică, fundată pe axiome pe care nu le înţelege nimeni: creaţia cosmică, infinitul, atracţia universală, neantul. Aceştia sunt oamenii care *faci* Iar eu trebuie să respir ou ei şi să salut aceleaşi stindarde ca şi ei. (Se necăji o clipă, pentru cuvântul „stindard".) Restul sunt monştrii: eruditi, moralişti, predicatori, epileptici, epicurei, etcetera . . . Imperativul muncii oarbe, al creaţiei cu orice .preţ, e onorabil, e câteodată eroic: dar este o simplă superstiţie şi asta; poate un imperativ inventat de acei pasionaţi ai muncii, de un Cariyle sau

un David Dragu. Dar de ce trebuie să *faci* ceva pentru a rămâne viu şi liber, om întreg printre toate aceste umbre hămesite de -creaţie, de uitare, de opium intelectual? De ce trebuie numaidecât să ai un rost în lume, sau să-ţi faci un nume pentru posteritate, să te distingi? Altădată ... Să mă fac pe mine operă de artă, aşa spuneam. Să fie viaţa mea o -creaţie, să o împlinesc din toate părţile, să o rotunjesc; ăsta să-mi fie ţelul. Dar *de ce* să o fac operă de iartă, când este atât de greu să rămână viată liberă, viată simpla? . . .
Scutură capul; i se par atât de inutile gândurile -acestea cari îl zbăteau până acum câţiva ani. Dar răstimpul acela e singurul sprijin; trăieşte, în ceasurile de sufocare, prin orgoliul şi libertatea lui de atunci. N-am anai făcut nimic, nici un pas înainte. Problemele pentru cari îşi pierdea zile discutând cu David nu mai au nici un rost, acum. Este bine ca omul să trăiască fără demonstraţie, îşi spune adesea. Să trăiască liber, dar fără să dorească libertatea, fără să fie conştient de ea. Nu mă scuz faţă de mine, ferească Dumnezeu; dar recunosc *ă aşa cum sunt, sunt mai mult om decât D. Gârbea, de

-

■^^^^■M

exemplu, care mă întreabă mereu când mă apuc iarăşi de carte; ca şi cum există scris undeva că trebuie să lucrezi mereu, să citeşti până la moarte. Iată că pot supravieţui foarte bine şi fără cărţi. Dacă aş continua, ca Dav, să mă înfund opt ceasuri pe zi în bibliotecă, poate că m-aşţ năuci şi eu - îndestul ca să mă pot echilibra, să-mi găsesc un ideal, un scop în viaţă; să mă fac comunist, poate, sau liber-cugetător, să scriu la ziare, să vorbesc publicului. . . Prostii. E mai bine să mai existe şi oameni fără nici un ideal, oameni cari să trăiască, numai.
— FaustF. . .
Nici nu observă când Ghighi îi făcu semn cu mâna de pe celălalt trotuar. Ajunsese în cartierul ei. Puţin mirat, fără să înţeleagă de ce, o aşteptă să traverseze. Acum, dacă pleacă şi ea, ce mă fac?
— La tine veneam.
(Dacă pleacă, mă duc precis la Dav; fie ce-o fi.)
— - Te-am aşteptat până la şase jumătate, Faust. Trebuie să văd pe surorile Foeşa. Dacă ai şti cât te-am aşteptat? Unde ai stat până acum?
—- Strada Grigore Alexandrescu.
(Zâmbeşte; minte atât de firesc încât e nedumerit şi el.)
— Bine, dar ăsta e abuz; în fiecare zi,, în fiecare zi...
— Şi şase mii de lei la sfârşitul lunii.
Ge ridicol răspuns. Şi e ciudat, nu mă supără deloo mediocritatea convorbirii mele. Ca şi cum nu mi-ar aparţine mie; ca şi cum ar răspunde altul pentru mine.
Ii apucă braţul; ce frumos e Faust, înalt şi puţin absent, şi când fumează are un aer atât de superior^ un savant, un şef de cabinet.
— Ce ai mai făcut?
O întreabă aşa, într-o doară, pentru ca să spună ceva, şi strânsul braţului nu e de ajuns pentru doi amanţi tineri. Dar nu o ascultă. Acum, după ce a întâlnit-o, simte că se eliberează de prezenţa ei, rămâne singur; căldura braţului nu mai răzbate până la el, nici cuvintele. Parcă se coboară undeva,

şi singurătatea aceasta către care se îndreaptă fiinţa întreagă îi face bine, îl linişteşte. Ce bună e singurătatea. Sau poate e altceva, calmul acesta care mă rupe din stradă, de lângă Ghighi. O iubesc, fără îndoială că o iubesc; dar e mai bine departe de ea, e mai bine singur. Lunecă într-un adânc neasemuit de dulce,

şi priveşte fix caldarâmul în mers, ca nu cumva să-1 tmlbure ceva întâlnit pe stradă şi să-1 ducă iarăşi lângă ea.
— … cu mine. Nu e aşa, Faust? '
— Sigur. (Ce Dumnezeu 'mi-a spus?)
— Dar nu în tramvai.
E dezgustător în tramvai. Şi apoi, sunt îmbrăcată oribil, azi. Şl Faust... Se strânse şi mai mult lângă el. Să-mi spună ceva, orice. Faust nu vorbeşte ca toată lumea. El spune întotdeauna ceva adânc, neînţeles. Ce minunat se joaca; cu el, nu poţi spune niciodată când e serios. Şi totuşi e serios, e adânc, e un adevărat intelectual . . .
— La ce te gândeşti, Faust?
— Leit-motiv, poveste veche, vorbi ca pentru el însuşi.
Apoi îi fu ciudă că a vorbit, şi încercă s-o întrebe repede altceva; să afle, de pildă, ce-a făcut toată ziua, Ia ce s-a gândit, dacă s-a gândit la el. O ascultă aproape fără s-o audă. Atât timp cât vorbea ea, era în siguranţă, putea fi absent oricât ar fi simţit nevoia.
— Tu ce ai făcut?
Ii povesti corect, cu amănunte, o zi imaginară; cară s-a dus îndată după dejun în strada Grigore Alexan-drescu, şi şeful era plecat, dar pe birou şi-a găsit lucrul şi a lucrat până la ora şase.
— Niei azi n-ai avut timp să scrii!
— Nici nu speram. Ţi-am spus, până la vacanţă, ara renunţat să scriu o singură pagină ...
Este micul său mit — scrisul, cărţile pe care le prepară — şi nu are curajul să-1 suprime în închipuirea lui Ghighi. Aşa 1-a cunoscut, un scriitor, un critic, un filozof, cum îl ştia întreaga Facultate. Aşteptau cu toţi ca-Pavel Anicet să străbată într-o zi ca un meteor în cultura şi publicistica românească. în locul lui a apărut David Dragu, au venit alţii, mai buni, mai curajoşi, mai tineri. De câţiva ani nu mai scrie; aproape că nici nu mai citeşte; dar, faţă de anumiţi oameni, faţă de Ghighi mai ales, continuă să se plângă că nu are timp destul, că îi lipsesc bibliotecile, că totuşi lucrează, pe apucate, desigur, dar în timpul vacanţei va termina o carte, şi poate va găsi chiar editor . . .

— Felicia ţi-a mai făcut curte? întrebă Ghighi cu o mustrare calină in glas (glasul pe care nu-1 poate şuieri Pavel).
Se alintă; şi feminitatea asta, care îi place câteodată atât de mult, astăzi îl întărâtă. Ar vrea să renunţe la joc, să fie posac şi brutal; poate că, dintr-o singură vorbă, să scape; poate Ghighi s-a plictisit şi ea, şi îl provoacă să Se despartă. Dacă i-aş spune că am sărutat pe Felicia? M-a invitat la ceai, atât.
r- Nu se poate, ţî-a vorbit şi altceva. Spune, că nu-ţi fac nimic. Tot atât de mult te iubeşte?
Acesta e aTt mit, pretext de conversaţie cu Ghighi A aflat odată că patronul

lui Pavel are o fată de curând întoarsă din Italia, Felicia. îl întreba mereu dacă e frumoasă, dacă părul e arămiu natural sau e vopsit, dacă îl vede des. A inventat atunci idila, amănunti cu amănunt: Felicia îl iubeşte în ascuns, îi face chiar curte, îl invită mereu la ceai. Toate acestea prilejuiau o conversație pe care Pavel n-ar fi fost altminteri în stare s-o susțină. Observase că de cum începe să vorbească despre lucruri imaginare, dialogul se antrenează, şi Ghighi nu mai e nevoită să-1 întrebe, la. fiecare jumătate de minut. Şi apoi, idila aceasta imaginară, pe care o inventa prozaic, fără nici o surpriză, fără nimic original, îi potolea imensa lui nevoie de vulgaritate, de mediocritate sentimentală. Numai în asemenea împrejurări putea vorbi coerent şi spontan, numai antrenându-se într-o descriere de cea mai proastă literatură găsea spirit. îi plăcea să reflecteze adesea 'asupra acestei nevoi de vulgaritate pe care nici nu încercă să şi-o mascheze. I se părea că este mai viu aşa, că, trăieşte cu mai multă omenie.
De data aceasta, însă, tot ce făcea îl umilea şi îl enerva. Glumele Ghlghiei i se păreau ridicule. Prezența ei, acum când Una era departe, îl înăbuşea. De ce m-am culcat şi cu ea, de ce am iubit-o? ■: — Haide, Faust, zău, spune-mi. ..
— E plicticos, dragă .. .
Dar vina e a ei. Ar fi trebuit să uite; o simplă îmbrățişare nu angajează la nimic; cuvinte poate spune oricine, ce Dumnezeu?! De ce doresc fetele astea tinere eternitatea, în oricefac? Era studentă, era datoria ei să uite. Studentă, ce Dumnezeu. Dar poate nu e nimic de uitat. Dragostea se uită prin ea însăşi, ca foamea după dejun. După o zi, când mi-e foame iar, nu-mi amintesc

55

ca mi-a fost foame ieri, sau alaltăieri, sau acum o săptămână; nu-mi amintesc nimic, ei pur şi simplu mi-e foame. Ar fi superb să se întâmple acelaşi lucru şi cu dragostea. A trecut, a trecut! La ce bun toate complicațiile, toate reminiscențele! Dacă cel puțin m-aş recunoaşte; dar nu sunt eu acela, *nu sunt eu!* Mă. păstrează, nu pentru dragostea mea, ci pentru mândria sau nostalgia ei" Îşi aminteşte de mine, ca să-şi amintească de ea, să se consoleze sau să se exalte. Perfect. E liberă să facă ce vrea cu trecutul ei ■— dar de ce mă păstrează, de ce mă cheamă, de ce are nevoie de mine?!
Şi exasperant e faptul că toate acestea au venit prin-tr-o simplă întâmplare. O studentă cu care mă întalnese la Bibliotecă, la care mă uit oarecum intrigat (desigur, ovalul acela de scoică, părul auriu, lins pe tâmple). Un joc, idiot, dar nu mai puțin un joc. Şi de aici, dragostea. Şi de aici, suferința, plictiseala, inutile încercări de fugă. A fost o experință, poate, dar ce fel de experiență dacă mă domină, dacă mă leagă? O iubesc, desigur, altminteri aş *Ti* avut de mult curajul să mă despart. Un singur gest de curaj. Să-i pot spune, odată, fățiş: „Nu te mai iubesc, Ghighi!" Dar asta ar fi o minciună. O iubesc. Tocmai pentru că o iubesc, şi tocmai pentru că mai sunt şi alte nenumărate motive, trebuie s-o las. Dar toate acestea nu se pot explica. Nimeni nu le înțelege; pentru că nu e nimic de înțeles. Astea sunt, şi aşa vor rămâne oricâte argumente vei îngrămădi în jurul lor . . . Un singur gest, şi plictiseala aceasta tragică, fără rost, se va curma. Gândul îl întărâtă. Trebuie să încerc, trebuie . . .

întoarce brusc capul şi o priveşte.
— Eu mă duc, Ghighi, am treabă.
— Dar ai spus că mergi cu mine, Faust. . .
—■ N-am spus aşa. Şi apoi, m-am răzgândit; am treabă. La revedere ...
întinde brațul ferm şi-i scutură mâna înainte de a-i da timp să înțeleagă ceva. Mai repede, mai repede. Douăzeci de paşi fără să mă întorc din drum, şi am scăpat. E mai bine aşa. Un singur gest şi poate restul vine de la sine. La urma urmelor, de ce nu dispare ea? De ce nu se mărită, nu seț pierde undeva în provincie, nu pleacă la Paris, în Brazilia, undeva unde nu o pot întâlni şi unde va fi silită să mă uite?
— Faust! ...

Cuvântul i se păru odios. Nu întoarse capul, dar făcu Uîl semn cu mâna ca să arate că a auzit şi nu e supărat, dar că e prea grăbit ca ,să se mai oprească. La revedere, >, la revedere. Curge sânge, desigur că va trebui să curgă, dar altfel nu se poate . . . Numai de l-aş găsi pe Dav acasă. Eşti un prost dacă ai judecat după carura mea, un metru nouăzeci şi unu, şi m-ai crezut un *beau <mâle* care ştie să-şi trântească victimele când s-a săturat de ele. Lucrurile stau cu totul altfel, Dav; nu există nici victimă, nici călău, există numai întâmplări, ghinion, cum spune Viădescu. Dar ce-mi pasă mie? Trebuie să m i _ândesc câteodată şi la mine, nu e aşa? Asta o fi egoism? sau egoism este ceea ce fac toți, deci şi eu, evita ceasurile penibile, ceasurile de rupere, de sângerare, de carne vie?
Se trezi deodată singur, fără Ghighi, şi simți o uşurare stranie, dar, în acelaşi timp, începu să-i fie teamă. E mai bine singur, mult mai bine. Chiar dorința de a-1 vedea pe David începu să-i scadă. Voia să se bucure numai de o singură bucurie, că a scăpat de Ghighi, şi pe îdite, aşa, ca printr-o explozie scurtă. I-am spus „la revedere", cred că atât am avut timp să-i spun. Şi poate am să-i scriu o scrisoare, mâine, din Str. Grigore Ale-irescu. De altfel, are să-şi dea licența în curând, are să plece şi se va mărita. Nu cumva şi-o fi pus în gând să ge mărite cu mine? . . . Sunt canalie. Dar e bine să fii câteodată canalie, cel puțin în judecata celorlalți, ca să nu termini, mai târziu, altfel, mult mai rău. Teodoru, dacă ar S izbutit să se transforme în canalie, şi să uite drama aceea stupidă, ar fi rămas un dialectician mult gustat; n-ar fi cunoscut ridicolul unei sinucideri ratate din spaima
•rioarte.
„Mi-e foame, domnule, n-am mâncat ele două zile.[a]
e palidă, şi poartă rochia lui Ghighi. Domnul vrea
s-o sprijine; o dramă familială, poate, sau o nenorocire
in dragoste, trebuie să-i dau ceva, săraca . . . Iubitul meu
a fost Pavel Anicet, Faust, îl cunoaşteți? ... E un savant,
'itic, scrie două cărți... La revedere, atâta mi-a spus.
... Şi deodată, fata cu rochia Ghighiei alunecă de-a lungul zidului; zadarnic încearcă domnul s-o prindă în brațe, fata se strecoară, cade, se sfarmă, — şi gestul acela idiot se repetă tot mai net, mai vertiginos. Vedenia îi strânge inima. încearcă să fumeze, şi țigara i se pare fără gust. Dar e numai o glumă. N-am fugit nicăieri, nu e

nimic definitiv, am spus numai „la revedere", tot aşa de firesc cum îi spun

„ce mai faci?". N-am vrut s-o las, am plecat numai ca să-1 pot găsi pe Dav acasă. Bietul Dav, lucrează la ziar nopțile, şi seara de-abia îl mai înitâlnesc. înțelege, Ghighi, că nu e nimic *altceva,* nimic-decât o vizită. Nu fi absurdă, nu plec nicăieri. ..
Corpul cade mereu, şi mereu reapare lângă zid, şi domnul zadarnic încearcă să-1 prindă. Jocul acesta de vedenii îl enervează, dar enervarea, în loc să-i grăbească. paşii, îl tulbură cu o aprehensiune bolnăvicioasă. începe să ii fie teamă, stupid, fără motiv. Oamenii se îngrămădesc din toate părțile spre fata aceea necunoscută, cu rocnia Ghighiei. S-a sinucis din dragoste. Aici, în stradă. S-a zvârcolit o clipă sub roțile taxiului. ..
Dar îți spun că e absurd ce gândeşti. Pur şi simplu. am glumit. De ce nu mă crezi? Pot eu oare să mă despart? Haide, Ghighi, zău, crede-mă. Ți-am spus „la re-veaere", atâta tot...
Se întoarce din drum hotărât, dar foarte plictisit că a trebuit să se întoarcă. Nu se poate nici de data aceasta.. Nu se poate pentru că o iubesc. Dacă nu m-aş duce acum, m-aş fi dus mâine, sau peste două luni, dar tot m-aş-fi dus ... Corpul lunecă iar de lângă zid. încetează odată; ştii bine că n-am plecat, că sunt al tău, sunt al vostru.. Ce mai vreți altceva? . . .
Traversează strada ca să nu mai ocolească colțul cu trăsuri în aşteptare. O caută din ochi, plictisit, puțin, exasperat de vedenia stupidă care îl întorsese din drum. Nicăieri. A plecat acasă. Cu atât mai bine.
VI
... Şi dacă n-am găsit-o, cu atât mai bine. Cel puți despărțirea e de acum definitivă. Poate sufăr acum, poat mă doare ceva, acum când sunt departe de Ghighi, dar e mai bine aşa.
Fără sens, fără început şi fără sfârşit, zădărnicie^ — aceasta e. Lene şi spaimă; nimic altceva, ca şi cum totul s-ar fi întunecat deodată. Aburi, boală, ca şi cum ceva

s-ar ți sfârşit. A fost; ceva legat de mine, care mă purta, le pe care mă obişnuisem a merge. Probabil câ aceasta e: sfârşitul. Şi deşi Ghighi e numai o vitrină cu păpuşi, sau numai fantezie, oricum: a fost cu mine, şi acum nu mai e. Cugetare.
Dacă aş scrie un tratat asupra metempsihozei, aş dovedi că nu e necesar să presupunem o serie de vieți. Metempsihoză se verifică într-o singură viață. Căci de fapt nu există asemenea lucru, „o viață"; termenul e în sine contradictoriu. JFieeare începe prin a fi mormoloc, şi urcă pe două scări paralele, trup şi suflet. Din întâmplare, una din scări — trupul — e continuă, şi fiecăruia îi e dat să-i ajungă marginea: moartea. Cealaltă scară se opreşte pe o anumită treaptă, între unsprezece şi cinci-sprezec ani, şi de acolo omul începe să se învârtească pe locȚjAltă cugetare.
Bevenind la metempsihoză, aş spune că acum sunt cuprins de spaima lâncedă a cadavrului (metaforă) şi de lenea de a mă naşte din nou. Sau, invers: lenea mortului şi spaima de a învia. Cugetările mele au virtuți al-gebrice; sunt valide oricum aş stabili termenii. Adevăruri universale: unul e egal cu unul, sens cu nonsens, pozitiv-negativ, alb şl negru, roşu şi negru, etcetera. ..
Încetineşte pasul în fața rotondei şi alege strada mai puțin luminată, îmbietoare şi pustie. Am fugit de Ghighi, am scăpat, am rămas singur de

acum. încearcă să se bucure de libertatea aceasta, dar o înțelege deodată jalnică, mutilata, insignifiantă. Ghighi n-a fost un obstacol; o jenă, o mustrare pentru oroarea ,lui morală, atât a fost. Iar, pe când nu exista încă cealaltă, îl stânjenea numai după ce se despărțea de ea, când revizuia mental dialogurile şi gesturile, le pătrundea mediocritatea lor exasperantă, neputința lor de a comunica sufletul. Aceasta a fost tot, chiar în ceasurile când i se părea că o iubeşte; reproşuri, o suspendare provizorie între soluții viguroase şi compromisuri, apoi o rafală de gânduri străine, un fâlfâit ne-păsător — şi iarăşi calmul lui mahmur, resemnare taciturnă xnascându-i solilocviul.
E inutil să mă mint. Ghighi n-a fost niciodată mai mult. Şi nu e vina mea; am încercat s-o iubesc şi, dacă m-ar fi ajutat, poate aş fi iubit-o. Dar femeile nu ştiu cum să ajute dragostea; ele pot numai s-o primească sau s-o respingă, s-o suporte sau s-o prelungească — clar ele nu pot naşte dragostea, nu pot cel puțin în sufletul

meu. Femeile .procedează o seducere a genului, o seducere bună pentru oricine; ele ignoră specia, varietatea, excepția. Bărbații fiind sentimentali şi brute, instinctul feminin năzuieşte să satisfacă aceste două valențe. Şî< de fapt, izbuteşte; chiar cu anumiți civilizați; dragoste:;. e un anestezic sigur al oricărui spirit critic, al orgoliului intelectual, al sensibilității artistice, al oricărei funcțiuni ce depăşeşte bruta sau sentimentalul. Dar mă pot laud;.. «ă instinctul aceste *bon ponr la bete* nu mă mai păcăleşte. Am încercat să desprind din sufletul Ghighiei ceva, mai vast, mai coerent, mai specific — un sentim t care să încălzească ceea ce e încă înghețat în suf meu, o pasiune fără fum şi fără intoxicări, o pasiune pl< nară şi autonomă, în care şi spiritul şi carnea se întrepătrund ca într-o virgină de marmură (evident, metaforă). Eşuări; nu e vina ei, nici a mea. Amândoi suntem acum liberi.
Se ghiceşte deodată umilit de laşitatea solilocviul;. . umilit ca orice bărbat care îşi aminteşte o dragoste depăşită, oricare dragoste. Ştie că va uita repede; dar ;. nu a uitat. Se vizualizează limpede, surprinzător de se - timental şi caFotin, un actor prost şl înfumurat, cum sunt toți bărbații. Acelaşi, cum sunt toți ceilalți; ca! sentimentali. Nu rezistă nici unul. Şi apoi revelația degradării, întunecată deşteptare din halucinație, foamea de singurătate, de muncă. Retrăirea mnemonică a dragostei —■ sau breviarul ascetic al umilințelor şi ruşinări-lor bunului păgân. .Căci nu se află bărbat pe care "să ftu-1 ruşineze, să nu-1 scârbească şi să nu-1 insulte amintirea-tropismelor lui de mamifer trist şi abject; dragostea lui. Şi femeile, cu incontestabilul lor bun-simț, cunosc aceasta tot atât de bine ca şi bărbații. De aceea teama lor de sfârşitul dragostei, de finalul halucinației, teroarea sub care aşteaptă epuizarea catalizatorului. . .
îşi pipăie buzunarele căutând pachetul de țigări. Una singură, — şi o aprinde întristat deodată, fără motiv şi când zvârîe chibritul s-ar fi spus că zvârle o floar presată cu amintiri. Se miră de această neaşteptată volte-face în romanță şi nenoroc. Umblet goi, un minut, mai multe, apoi se scutură; tristețe, negură grea; probabil vreun parazit subconştient, vreo naivitate refulată, cum ar spune d-1 Jerbea. Imaginea d-lui Jerbea e reconfortantă şi stenică. Pripeşte pasul. Strada o cunoaşte, deşi ştie numele. 11 va duce chiar înapoia casei; a trecut-0

de nenumărate ori în anii liceului. Aceasta s-a petrecut de mult, înduioşător de demult, pe când citea pe Novalis. şi Plutarch. Până ce, într-o noapte, pe aceeaşi stradă, s-a trezit întrebându-se: la ce bun? la ce bun Plutarh? şi Novalis? la ce bun orice, oricine, de oricând? întrebări idioate, dar bicisnic de reale, de concrete, împotriva cărora îi era peste putinţă să lupte. Ar fi vrut să-şi dispreţuiască biblioteca de antichităţi, dar ea rămânea intacta, inutilă şi stânjenitoare. Ultima dată când s-a întrebat: la ce bun? a răspuns inspirat: tocmai ca să pot renunţa la ea. Dar *§i* răspunsul acesta a fost dat de mult. Pentru Pavel, majoritatea evenimentelor cari îl implicau se petrecuseră supărător de demult, încetând astfel de a-1 mai implica. Pe Ghighi o iubise demult.
Sau poate n-am iubit-o niciodată? Am vrut s-o iubesc, fără îndoială că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă s-o iubesc mereu cu aceeaşi naivitate, cu acelaşi dor de a mă uita pe mine. Dar n-am putut s-o iubesc. N-am iubit-o. Se minte cu aprindere, soarbe din minciuna aceasta toate bucuriile. Dacă azi aş putea-o iubi, nu m-ar fi apăsat prezenţa ei, nu m-ar fi făcut să sufăr, să doresc în fiecare ceas fuga, singurătatea. Totuşi, nu puteam fără ea; cum se face asta? De ce n-o puteam uita dacă. n-o iubeam?
... Şi totuşi, dacă ea ar fi priceput ceva, cât de puţin», din ceea ce sunt eu. Dar pentru ea am fost Faust, o formulă alegorică, un mit, sau poate numai un voinic sportiv şi vagabond. Sau poate nici atât. Nu sunt naiv şi nil aîirm că ştiu ce am fost eu în sufletul Ghighiei. Nu ştiu nimic, cum nu ştiu nici despre mine. Ts, ts, ts! ... iată un) agreabil scepticism, un personagiu în căutare de autor,, Proust şi Pirandello, îşi altul, altul. Curaj, Paul, eşti băiat citit, poţi mima mulţi eroi interesanţi şi bizari, ,poţi juca-în orice complex modern .. . Scuipă şi-şi încordează muşchii ca şi cum s-ar fi pregătit de ceva. Apoi potoleşte-pasul. E inutil să-mi pierd vremea cu cenzura gândurilor-parazite. Le las să vină, nu se prind şi nu dau rod. Adevărul e că ştiu cine sunt, ştiu mai ales când sunt eu unul adevărat născut iar nu făcut — şi când sunt simplă scoică radiofonică prinzând unde şi emiţând nostalgii ce nu-mi aparţin. Când citesc, când răspund la întrebările d-lui Jerbea, când lucrez pentru şef, când îmi pierd vremea cu vreun mamifer — nu sunt eu. Apuc cea dintâi mască ce mi-e la îndemână, şi mă port cu reactivitatea.

«eî specifică. Dar câteodată, sunt eu Însumi, apariţie fulgurantă şi instantanee care mă copleşeşte, mă transcende.
Atunci se avea, se[1] regăsea, un Pavel cu înţelegere vertiginoasă, cu suflet de zeu, cu vreri cosmice. Acela sunt eu, iar restul timpului sunt un incluse polimorf şi in-finitesimal. Restul timpului sunt un Pavel oarecare. Iar mizeriile mele şi victoriile mele sunt ale tuturor, sunt anonime, şi câteodată pot fi impresionante, căci şi sfinţii suntanonimi, iar de cele mai multe ori sunt simple drame cotidiene, simple explozii biologice, asta sunt. De ce m-aş .revolta împotriva lor? Ce au ele de a face cu mine? Ce are Ghighi sau şeful, sau Dav, sau oricare altul cu care schimb două mii de cuvinte zilnic şi socotesc că le sunt prieten, sau slugă, sau duşman? O voluptate virilă, as-pră, stenică, îi topeşte sufletul. Se lasă purtat de taina iui. Strada e pustie, întunecată, rece. Umblă singur.
O hotărâre de uriaş, să pună capăt bărbăteşte marasmului şi zeflemelii care-

i momesc în fiecare dimineață, 11 poartă pe drumuri zadarnice, îl depărtează de hotarele lui. Un sentiment plenar şi juvenil 1-a străbătut, noian de porniri insurgente şi furtunatice; fecit! fecit! încearcă să precizeze, să se reculeagă, dar brațele nu pot cuprinde aluziile acelea timide, subterane, instantanee, sclipiri de semnale de pe toată geografia lui interioară. Aripi, entuziasme; arena magnifică şi fantastică, sufletul lui, trecutul lui muiat şi desfăşurat ca pe o scenă, şi din toate părțile semnale incendiază şi apoi se sting, buchete *îe licurici electrici aprinzându-se tot mai vertiginos, tot mai fantastic, până ce viziunea întreagă ajunge un sclipăt, o chemare photică, neverosimil polar. O sărbătoare olimpică, sărbătorirea libertății lui. Bucuria îl copleşeşte, şi umblă aproape fricos, temându-se să nu-şi descopere comornicul celor cari ar fi putut trece pe stradă. Gândurile sunt încă înspăimântate de izbucnirea aceasta din adânc, gândurile de toate zilele, mohorâte şi ironice.
Schingiuirile şi toate reproşurile sterilității, .critica neîndurată împotriva lenei şi egoismului — au fost inutile. Un biet eu ca al fiecăruia, mai puțin rustic, mai puțin bestial, căruia profesorii şi prietenii îi făceau reproşuri. Şi eu îmi făceam reproşuri. Ca şi cum simplul fapt de a trăi, de a mă simți viu şi întreg în haosul acesta de croBoți — n-ar fi el însuşi o victorie înmărmuritoare, unică, vrednică de admirat asemenea soarelui. Simplul fapt de a fi Pavel Anicet, de a rămâne Pavel Anicet în pofida
'52
cărților pe cari nu le-am scris, în pofida lucrurilor pecari nu le-a împlinit. Ca şi cum viața n-ar fi de ajuns^. a fi jiu, viu şi întreg. . . S-ar fi felicitat, s-ar fi îmbrățişat bărbăteşte. Anicet. Pavel Anicet. Am rămas necurmat de-a lungul tuturor experiențelor, tuturor actelor infame sau mediocre, fără a mă sinucide, sau a mă converti,, sau a mă însura, sau a mă aşeza la muncă de brută cerebrală şi a scrie cărți.. . Trupul îi era o scoică fermecată, şi toate undele prinse în anii lui de prin țări şi de-peste mări, răsunau aievea, în adâncul nebănuit de nimeni alt, în care dragostea nu se poate coborî, înțelegerea nu poate lumina. Nici mama, nici Dav, nici Ghighi nu pot ajunge atât de departe. Sunt ale mele, *şi* oricât de mult aş vrea să le înstrăinez, nu pot. Rămân cu mine, ajung eu însumi, mă mir, mă înspăimânt, câteodată mi-e teamă că am rămas atât de singur, numai cu mine şi cu amintirile mele — dar nimeni'nu se poate coborî, nimeni nu le poate lua. Cât de multe, de inefabile, de străvezii şi totuşi reale, concrete, realități alături de cari realitatea celorlalți apare zădărnicie ...
...Vaporul are escală scurtă Ia Aneona. Se întreabă' dacă ar fi nimerit să coboare singur în oraş, să urce singur • amfiteatrul luminat pal în seară. E obosit de biserici şi de ruini. Şi tatăl nu vrea să-1 întovărăşească* stă trist pe punte, profilul lui magnific înseninat şi abătut totdeodată, o revistă deschisă şi necitită pe chaise-longue, sticla de Porto neatinsă. Ar vrea să-1 roage iar, poate va veni. .E stupid să nu coboare în Aneona, chiar* dacă ar străbate numai bulevardul şi s-ar opri numai într-o cafenea. Şovăie; e ceva straniu şi fascinant în figura tatălui. E tatăl meu, e prietenul meu, şi totuşi e atât de departe de mine, e atât de străin. Se apropie mai mult. Ar vrea să-şi rezeme brațul de umărul lui, dar tatăl e departe, e inaccesibil în viziunile lui; îi e peste putință să-1 atingă, e mort, e dincolo; tatăl s-a deşteptat din vis anemic şi s-a reîntors în tinerețea lui, înainte de mine! Gândul îl împietreşte. înainte de mine, când eu eram în nimicnicie, iar tatăl viețuia desfătându-se

sau suferind. Un străin, un frate mort, acesta e tatăl meu. Ar vrea să afle ce revede el în ceața aceea transparentă cu luminile Anconei, bijuterii. Dar o neînțeleasă sfială îl stingherește; o zonă înghețată și indiferentă stăruie între ei doi. Se retrage întristat tot mai departe de tatăl. Aneona i se pare deodată o înghesuire stupidă de

[redacted]

•case, cu oameni răi și tâlhăreți. Privește și el fundalul în amfiteatru, și lui nu-i spun nimic luminile acelea melancolice, nici încai nostalgie ieftină de cântec trist nu-1 năpădește. E gol și singur, iar tatăl n-a făcut nici un gest ca să-1 apropie, sâ-1 mângâie, să-1 ia cu sine în amintirile lui. Nu se răzvrătește, nici să-și urască tatăl nu încearcă, dar descoperirea îl abate. Și totuși nu știe ce-a descoperit, n-a descoperit nimic. Ceva, inform și imponderabil, care schimbă lumea dintr-o feerie într-o mahala rece și mizeră. Aceasta e tot; nici o descoperire, nici o experiență, nici o învățătură. Toate au rămas aceleași; «-au schimbat atât de profund și complet, încât au rămas aceleași...

Prin fereastra vagonului, decorul e divers cu fiecare minut: acum sunt coaste de munți cu pini întunecați, acum vale cu păpuși însorite răsturnând căpițe de fân și apoi tunelul; iar când camera obscură se deschide la celălalt capăt al muntelui, apele și-au schimbat cursul și parcă plutesc chemate de golul vagoanelor. El se închipui trăind în fiecare colț stâncos cu evantaiul de pini umbrind prăpastia; apoi în vale și-a clădit vilă singuratică zid alb și înalt rezemat de munte cu spirale de scăr albe coborând pajiștea; e o vilă sau un castel? Oricum acolo sunt eu. Nu are timp să decidă, căci trenul aleargă decorul se schimbă. Dar zărește un Pavel Anicet ră mas în cuibul de vulturi sau în valea înflorită, un Pave înalt și senin, urându-și drum bun cu brațul gol ri ctieat ireal; drum bun! drum bun! Ar fi ispitit să-și scoată și el brațul pe fereastră și să-i strige. Dar gestul e inutil; i-a urat pe loc rămas bun, fără să-1 vadă nimeni. Și pe fiecare metru din filmul prodigios al Tiro-lului, au rămas Pavel Aniceți, sute și mii, și nu i-a pierdut, nu s-a despărțit de ei pe veci, ci i-a lăsat acolo, neștiuți de nimeni, nebănuiți de nimeni. Tatăl are taine, •desigur, dar și el are taine, și nu le poate spune, pentru că Ghighi își are de mult un Faust al ei. Ce știe Ghighi de mine? Sunt atât de departe de ea, de Dav, de toți. Ei încearcă să mă măsoare cu metrul tuturor, să mă felicite când mă voi hotărî să concurez la premiile Academiei și să mă încurajeze patronându-mi activitatea. Mă vor scriitor, farseur, mă vor engrosist de idei și muncitor corect la bibliotecă. Să scriu cărți, să le public, să mă însor, să frecventez saloane literare, să țin conferințe la Ateneu, să protestez prin ziare împotriva

imoralității veacului, să profetizez, să-mi las barbă, să mă decoreze și să mă promoveze senator. Asta e tot. Vor să fiu ca ei, să fiu al lor, să le expun ideile lor inar-ticulate. Asta înseamnă a fi un victorios; să se vorbească de mine, să mi se vândă cărțile și să am activitate. îmi acceptă revolta atât timp cât satisface revolta lor. Chiar anarhic, să ,rămân colectivist, mercenar în casta lor de intelectuali. Mă acceptă să fiu orice, numai- să-mi am dej *i* modelul. Pot fi detractat, dar așa cum a fost Bau-delaire sau Wilde; chiar țicnit mă

acceptă, dar să fiu Papîni; nebulos, dar precum un modernist ilustru. Nu mai ca ei, ci cu variații pe temele lor acceptate şi premiate. Variațiile, adică personalitatea . . .
înțelege deodată că a ajuns prea departe. îşi aminteşte că până la un punct oarecare a fost el cel care a
it, apoi, pe nesimțite, s-a lăsat posedat de o irosi; >tupidă, de mânie, de revoltă iluzorie. Un posedat de gânduri, un afemeiat sardonic, îşi zâmbeşte el blând, •iunea noastră, a modernilor, e că în loc ca noi sâ gândim, gândurile ne gândesc pe noi. Noi stăm molâi, ; adipoase, lubrice, nesatisfăcute, şi gândurile ne
violentează, ne schingiuiesc, ne vând altora, iar noi nu protestăm, ci le lăsăm să .ne stăpânească, să ne îndrepte paşii, să ne prostitueze oricărui adevăr care le satisface p ,'e, nu pe noi. Iar adevăruri se găsesc pretutindeni, mfi şi mii de adevăruri. Gravitația e un adevăr, şi gân-
neu o accepta, iar eu nu protestez, nu mă revolt,
3 teoria gravității să mă posede, să mă covârşească cu superstiția ei, să mă vândă tuturor consecințelor şi
cațiilor.' Oriunde mă învârtesc, întâlnesc adevăruri.
i sunt un adevăr, creştinismul e un adevăr, frumo-
Vinele, logica, istoria, toate sunt adevăruri. Mintea mf-e uzată şi lenevită de atâtea adevăruri date care mă posedă din şcoala. Iar acum nu mă pot revolta. împotriva cui să mă revolt? Poate eu însumi sunt un adevăr . . . Hâde deodată cu o băiețească bună voie. Ce păcat că
rai am țigări. Totuşi, n-ar trebui să râd, n-ar trebui ..• itru că nu sunt un cinic, şi astăzi s-au-întâmplat destule t i iri care ar trebui să mă întristeze. Ghighi, de pildă. E o fată bună, o fată excelentă, Ghighi; ar trebui să-i iertare, să-i spun că n-am făcut decât o glumă. Vom
amândoi; doar n-o fi crezut că am vrut să mă
dea iart aievea. Am fost cam nepoliticos, atâta tot. Mi-eşti

^■I^^^^H

dragă, Ghighî! aşa am să-i spun, desigur; o cart mi-e dragă, un peisaj, o piesă de teatru, un prieten. Dar ea înțelege altfel, ea înțelege eternitatea, monumentalul, absolutul. Poate că bărbații nu sunt chiar atât de păcătoşi pe cât se crede. Trăiesc însă în instantanee, foarte rar în momente eterne. Nu mint când spun că o femeie le e dragă; dar, dacă sunt siliți să repete lucrul acesta, după câteva luni, după câțiva ani, încep să mintă ...
Sunt o brută, fără îndoială că sunt. Ghighi spunea odată că oamenii nu sunt nici bestii, nici îngeri, ci pur şi simplu oameni. Singura ei cugetare. Eu am adăugat, galant: „în timp ce femeile sunt ori îngeri, ori demoni": Iar ea m-a întrebat: „oare eu ce sunt?" Şi eu am răspuns, ca într-un roman de Zuocoli: „oare; e nevoie să precizez?" Vai, vai! Cum 3e pot crede unii oameni în puterea inspirației feminine? Poate sunt temperamente cari au nevoie de tuşă ca să se dezlănțuiască. Trebuie să fie umilitor să depinzi de o femeie în rosturile tale sufleteşti, să ajungi poet pentru o femeie . . . Hm, sunt sigur. că judec strâmb, căci atâtea cazuri îmi infirmă concluziile: .Uante, de pildă. Dar, Doamne, Doamne, micile mele amoruri au izbutit să mă mediocrizeze, deşi, generos cum suntK, căutam să mă conving că mă umanizez. Pentru un îndrăgostit, totul e sublim şi familiar în acelaşi timp, chiar şi Cişmigiul e

sublim, chiar târgul Moşilor. Unii numesc această eflorescentă sentimentală umanitate, solidarizare colectivă. Eu aş spune altfel, dar Dumnezeu ştie cine are dreptate.
Acum, când s-a depărtat destul de Ghighi, .de Una, începe să-şi limpezească sufletul; obsesiile care îl n cină încep să se atenueze; aproape că ar putea să râ să facă glume, să petreacă. îşi recapătă umorul lui m< mur şi luciditatea pe care o pierde, în fiecare zi, dt cea dintâi întâlnire cu una din, femei.
Unde am ajuns? Asta e Calea Călăraşilor unde n-ce căuta, iar acesta e un bulevard oarecare pe care nu trebuie să apuc. Aproape nouă; dacă m-aş duce acasă? Dar nici un ban ca să intru în vreo cafenea, nici un prieten cu care să-mi pierd timpul... La Corso se întâlnesc toţi, astă-seară; vor discuta probabil cazi: Teodoru. Să te sinucizi pentru că ai văzut murind tine o femeie . . . Hotărât lucru, nu mai suntem b;·

ii avem orgoliul suferinţei. Durerea ne-a ajuns insuportabilă, ne înnebuneşte, ne anihilează. Şi atunci — înapoi în haos, înapoi în unitatea primordială, moartea. .. Hm, e adevărat că moartea are această rară fascinaţie a unităţii. Eşti singur acolo, şi 'totuşi eşti totul, eşti pretutindeni. însetat de unitate, însetat de moarte, daci. Durerea este *altcineva,* un străin furişat în suflet. Grumpele acesta străin, asta îndeamnă la moarte. Şi bietul Teodoru n-a putut suporta oroarea, a crezut că în moarte va uita. Cine ştie dacă poţi ,uita şi acolo?
Dar poate sunt toţi la Corso, poate vine şi Dav; dacă are de lucru la tipografie, tocmai la două — poate vine să-şi mai vadă prietenii. Este un om sociabil Dav ascetul; trebuie să-şi găsească zilnic prada lui, s-o foarfece pe sub ochelari, să-şi aprindă luminile ochilor de furie şi de obscenitate. Singur nu poţi vorbi porcării, singur le poţi cel mult face. E la Corso, acum. Numai că acolo se va vorbi iar despre Teodoru, se va discuta, se va râde stupid. Vlădescu, Lazarovici, poate şi Emilian cu Ciutarm, şi vor fi şi femei, fără îndoială, femeile culte ale cercului. N-am să rezist; e prea mult pentru mine . ..
Şî totuşi, nu am nimic de făcut, şi nici un ban. Prima lună când am fost sărac, mă încercam intrând în plăcile soioase şi mâneam alune şi covrigi pe stradă. Sfidam burghezia. Poate era un substitut al plânsului. Cine ar spune ca tata a murit de şase ani. . . II fii inge-nerto Anicet, le feu Anicet, le feu. Dav are dreptate, sunt laş. Intr-un anumit sens sunt laş, pentru că nu pot uita ce m-a învăţat tata; dar într-un anumit sens nu sunt. Moartea tatălui m-a deşteptat din beţiile mele; de fapt, tot ceea ce îmi propusesem să creez era numai ca să dovedesc tatălui că l-am înţeles şi l-am depăşit. Pentru el mă pregăteam să public, ca să-i dovedesc că sufletul şi creierul meu pot cuceri, se pot multiplica în lume, în timp ce tata a rămas toată viaţa un cap de operă unic, un original pe care nu 1-a copiat şi de fapt nu 1-a înţeles nimeni; murind, specia lui s-a stins. Moartea lui a fost în acelaşi timp lichidarea datoriilor mele publice. Pentru că nu voi accepta să tipăresc „Geometrul Ahasverus" sau orice am scris pentru el, ca să fiu citit de d-1 Jerbea şi recenzat de d-1 Coman bene meritus. Oribil. . . Nouă şi un sfert; dacă am noroc gă-

sesc pe Petru în odaia lui şi-1 voi ţine de vorbă până la unsprezece.

fi e teamă de odaia lui, îl înspăimântă cărțile pe .jumătate citite, sertarele biroului haos de note şi caiete. Pleacă întotdeauna cât poate mai devreme, se Jntoarce ca să se zvârle de-a dreptul ,în pat, zdrobit şi nesimțitor. Odaia îi insuflă un respect straniu; nu poate păşi în ea decât ca să se culce sau să lucreze, deschis sie însuşi, nud şi întreg. Dar nu mai poate lucra nimic de mult; preferă să-şi petreacă ziua în Str. Grigore Ale-xandrescu, la Una, Ia Ghighi sau ,pe străzi, cutreierând fără să vadă nimic în jurul lui, stând de vorbă cu *i,* ~ tăi; singurul lui confident, de când se vede mai rar cu David. Dacă ai murit tu, ce-mi mai rămâne mie de făcut altceva decât să trăiesc? Să trăiesc aşa cum se întâmplă şi cum fac acum, cum fac de un an, de şase ani. Câteodată îî" apucă .dorul de muncă, şi se întoarce înfometat în odaie, se aşază la birou şi citeşte până a doua zi, citeşte şi în ziua următoare, cincisprezece, şaisprezece suri", până ce simte o negură caldă apăsându-i tâmplele; atunci se culcă, abrutizat, fericit, plin de nădejdi. Reia lucrul câteva zile la rând, cu aceeaşi ardoare, cu acx i şi naivitate. Apoi,-deodată, se întreabă: Ia ce bun? pentru cine? — şi pleacă la Ghighi.
. . . Dar odaia e'penibilă, la urma urmelor, e prea mai era bună pe când o împărțeam cu Pierrot şi aveam pianul ocupând între spațiul dintre ferestre. Dar acum Pierrot a ajuns Petre, fratele meu Petre Anicet, îşi are odaie separată şi, plecând, a luat şi pianul cu el. Odaia e grațios de largă, acum. Chiar tatăl, cu toate supers; iile lui higienice, ar fi protestat. Jumătate e decorată » ru cu o biblioteca şi un birou, iar cealaltă e stearpă, si: patul şi o oglindă de celibatar. Lipseşte ceva aici, e prea mult aer, prea mult spațiu. Musafirii se tem să răr în mijlocul odăii; se retrag spre margini, către birou sau pe pat. Oglinda e singurul obiect apreciat de Dav; trucată, nu e feminină, aşa spune el. Ce-o fi vrân. să înțeleagă Dav? . . .
Poate Petre e încă în odaia lui, citind bietul bă a1 pentru mâine dimineață. Am să-1 rog să cânte Op. 105. El îi seamănă mamei, e un prodigios muzical; eu n-am
68
putut învăța niciodată să cânt nici Hora Unirii. Eu semăii tatălui.
... Se furişează sfios -şi îmbujorat în sală, şi omul care îi arată locul in stal îl priveşte zâmbind, poate ironic, poate mirat. A venit printre cei dintâi, ca să nu fie privit şi măsurat de ceilalți, şi a venit singur; nici pe tatăl nu 1-a lăsat sâ-i întovărăşească. Citeşte programul, priveşte orchestra, apoi se încumetă cu ochii pe frescă, îşi aminteşte toate glumele . asupra Ateneului şi se înseninează. Ii piere stânjeneala de licean în stal I. întoarce capul şi-1 izbesc figuri de melomani, de far-seuri sau de snobi. încearcă să-i ignore şi se întoarce iarăşi la lectura programului. Chiar melomanii îl irită, oamenii aceia macerați de o singură patimă, neputincioşi să trăiască fără muzică, fără concupiscență fonică, palizi şi rafinați, cu ochi extatici sau orbi, injectați de voluptate, adunându-se unii lângă alții şi abandonându-se viciului, fără pudoare, fără. reculegere, juisând în public, probabil felicitându-se de sensibilitatea lor muzicala. Sunt afemeiați, invertiți sau masochişti ai spiri-tului; spiritul, de obicei, e ponderat şi are inițiativa asupra obiectelor, constrânge şi purifică, senzațiile, dar la el spiritul e biciuit de voluptate, e posedat de inspirația vreunui sentimental uriaş (toți compozitorii au fost sentimentali, pasionați, şi abulici, chiar Beethoven). Şi se temea într-atât să nu descopere şi în el morbus sim-phonicus, încât venea singur la concerte,

ca să se încerce, să simtă cât de adânc îl poate pătrunde hipnoza. Ii era teamă, mai ales, de tatăl, nu pentru că el ar fi fost imun, ci pentru că în fața lui își declarase de atâtea ori şi cu atâta solemnitate verdictul nietscheean împotriva muzicii. Dar, până acum, nu încercase încă tentații glorioase: Debussy, Glinka, Smetana, quartete de coarde; nu luptase încă. Şi Simfonia a V-a lui Ceaikovski nu-t înspăimânta. Asculta calm, fericit, dar nu era zbătut, nu agoniza evanescent ca ceilalți — deşi nu era nesimțitor ca domnul din dreapta, care încerca să prindă discret un purice sub vesta albă simulând un gest reflex.
Nu-şi aminteşte nimic altceva, decât o candidă şi fluida voluptate, pe care nu o putea localiza, — ar fi ezitat chiar s-o socotească prezentă, provocată de bagheta lui George Georgescu — dar pe care o putea controla. Şi deodată, in ultima parte a Simfoniei, îl străbate

O

.iiia, se trezeşte în prag de subită nebunie, o nebunie 'oare, implorând sfârşitul, cerşind abject compo-ului absent să pună capăt iureşului. Rafala a fost atât ele neaşteptată — din gesturile orchestrei sau din sufletul lui —*r*- încât nici n-a avut timp să se împotrivească. .Se Iasă, aşteaptă să fie luat de cineva, ele un stol nevăzut sau de o mână, dar nimeni nu-1 ia, şi aşteptarea îl sugrumă. încetează! încetează! e de ajuns! Dar nu are curaj să-şi strige gândurile. Nu are nimeni curaj. Renunță, şi se vede purtat prin locuri străine, fără nici Jnitate cu geografia lui spirituală, printre suflete ce nu le înțelege, cari nu-1 interesează, şi pe cari totuşi le iubeşte. Imaginația filmează în limbi străine scene stranii, surprinzătoare — şi apoi se topeşte brusc, un înger insinuând reverențe grațioase aplauzelor. Probabil că s-a sfârşit, încearcă să se mângâie el. Apoi o ruşine sălbatică, virgină, absurdă îl năpădeşte. Ar voi să fugă şi să plângă singur, parcă:ar fi pierdut ceva unic şi inefabil; dar îi e teamă să se mişte, să facă zgomot şi să fie descoperit de ceilalți. Rămâne împietrit pe fotoliu, mestecând colțul programului. Viol slav, asta a fost, îşi . Îşi făgăduieşte boicotarea concertelor, nu din teamă, >entru mulțimea aceea de vicioşr în juisarea cărora se , iindeşte şi se recunoaşte. Dacă aş putea avea Sim-la gramofon, să mă închid în odaie, să înțeleg ce vrajă e dedesubtul ei. . . Şi numai un Ceaikovsky, e umilitor, e umilitor . . .
Exageram, desigur; o dramă imaginară, de adoles-A ascultat, apoi, atâtea concerte la Radio împreună cu Una, în pdaia ei — şi nu se mai teme. Urăşte să i se vorbească despre muzică, urăşte orice emoție măr-turisită, orice adorație în public. Dar muzica nu-1 mai "ează, ca înainte, nu mai luptă împotriva voluptăților. Sunt slab, în aceasta constă tăria mea: că am mai multe slăbiciuni decât oricare alt contemporan, dar le cunosc, nu lupt contra lor, nu le ascund sub cenuşă. Şi Petru e în odaia mea, citeşte. Ce Dumnezeu am făcut toată ziua? Ghighi, desigur, Ghighi şi Una. . . Cred că s-a sfârşit acum. Sunt un om norocos, nici o îndoială că sunt; victoriile . mele le câştig fără sânge, fără tân-: şi fără rămas bun. Ghighi, hm . . . Calcă. încet pe coridor să nu-şi deştepte mama.

,70

VII

— ... Şi după ce am capturat trei sute douăzeci de *Gamarus pulex,* vorbi Octav Dobridor,. i-iam instalat în acvariul hidrometronic, iar Ia fiecare trei

zile concentrez soluția cu doi la mie.
Celălalt face sforțări să-1 asculte, cu ochii .micşorați de fumegarea țigării. *Gamariix pulex,* desigur,, erustaeeî. de apă dulce; sunt şi la Pantelimon, îi culegeam acolo când eram în liceu. Dar o fi adevărat ce spune lumea despre Valy? Şi prostul ăst i de Octav să nu bage nimic în seamă...
— Acum asculta, -■ . .răşi Dobridor apropiindu-şi' fața. In cele dintâi săptămâni, variații morfologice mi-: nime, pseudo-segmente labiare incerte şi probabil c plicabile prin pigmentare periodică . . .;
— "Desigur, întări Ilieş ca şi cum ar fi cunoscut tot, despre pigmentările periodice. „
Ce Dumnezeu întârzie Emilian?. încercă să-şi rotească ochii prin sala, i va întâlni pe vreun cunoscut pe-
care să-1 invite la masă. " ' •
— Dar la începutul .săptămânii' a *patra,* accentua-Dobridor apropiindu-şi şi mai mult capul pe deasupra mesei, constat o superfuziune de cili vibratili bucali...
Celălalt îl privi dintr-odată atent. Iar a descoperit ceva dobitocul ăsta de Dobridor; are un noroc... Aşa a fost şi cu metamorfoza pupei de *Culex,* cu filmul lui angajat Ia Institutul Rockefeller; când a pus mâna pe atâția bani de s-a putut însura.
— Cili vibratili bucali? întrebă Ilieş, nevenindu-i. să creadă. Dar asta e foarte important, mă, e extraordi-. nar. Fă-ți teza cu subiectul ăsta ...
— Stai puțin, vorbi Dobridor măgulit. Asta am consta-. tat până acum, prin analizele microscopice la care ani supus unsprezece masculi şi cinci femele. Dar, repet, n-ara început încă secțiunile diagramatice pentru analiza ÎB-i ternă.
7.1
— Oricum, e extraordinar, întări Ilieş. Apoi, prinzi i un pi colo de braț:
— Băiete, încă doi țapi şi un pachet de Regale ... Dacă se confirmă cilii vibratili bucali, apoi iar se
distinge Dobridor. Are un noroc băiatul ăsta... Numai dacă cele ce ,se aud despre Valy ar fi adevărate. Şi nici Copilul să nu fie al lui. . . Gura lumii; doar pe locotenent rtu-'I cunoaşte decât de anul trecut. Chiar să fie adevărat ce spune lumea, copilul tot al lui Dobridor este. ' — Şi şefuTce spune? întrebă Ilieş.
— Aşteaptă rezultatul analizelor. Nu-i prea vine a Cfede, aşa e ei, îl ştii, demodat . . .
. . . Dar cum n-ar fi observat el, că doară e naturalist şi asistent universitar? Şi e tânăr, nu e un ramolit; când te inşală nevasta, nu se -poate să nu observi. Psihologie, vezi cum te primeşte acasă, ce îți spune la plecare . . . Prea ar fi, iscusită Valy.
Ca vid Dragu porni de acasă grăbit, cu capul gol şi O c trte în mână. Până la redacție, dacă nu ia tramvaiul, E A aproape o jumătate de ceas; de aici, la tipografie, încă im sfert de ceas. Noaptea e rece, de toamnă timpurie; asta îi face bine, îl întăreşte la lucru. Două ceasuri cel puțin sunt libere, are să poată citi în voie. Dacă ar fi putut numai să se mute . . .
O cameră pătrată, luminoasă, un perete acoperit cu cărți, patul lângă celălalt perete, la mijloc o .masă. Cât mai multă austeritate. Fără tablouri, fără covoare, fără tori mai ales. Se întoarce în zori, cu cheia în bu-', şi

intră tiptil ca să nu-şi scoale vecinii. Cheia aceasta a lui, numai a lui, îi dă o voluptate nemaiîntâlnită. Poate intra şi ieşi după voie; se închide în odaie i e dator să răspundă nimănui. Va mânca foarte St, la un birt din cartier, cu abonament. Seara, la lă ■*vie.* Şi nu va da nimănui socoteală de sărăcia lui, de viaţa pe care o duce. Liber să spună oricui pe nume. Liber să lucreze . . . Nu se vede decât lucrând, cu o bibliotecă întreagă în jurul lui, înfundat în erudiţie şi în filozofie. Vlădescu are cărţi destule, şi cărţi scumpe. D-l Jerbea, de. la Fundaţie, îi împrumută orice carte vrea. Şi cât am de lucru! . . .
Grăbeşte pasul, să ajungă mai repede, să se aşeze la citit, până ce i-0 veni corectura ediţiei de capitală. Dar trebuie să treacă mai întâi pe la redacţie. Nu- înseamnă niriiic acolo, corector de noapte cum. este: nu-i vorbesc

decât redactorii tineri, care îi văd numele în alte reviste, îi citesc articolele de scandal. La („Curierul" pu+ blică din timp în timp foiletoane; care nu i se plătesc» dar pe care nu le poate refuza secretarului de redacţie. Nu feagă prietenie cu nimeni; când vine la redacţie, ceilalţi se pregătesc să plece. Nu rămâne decât Lazarovici; se închide în odaia din fund, comandă o cafea mar» turcească, scoate misterios din saltarul biroului un nuscris bătut la maşină şi începe să corecteze, fumând grăbit şi întorcând la răstimpuri capul, ca şi cum --ar îT temut să nu-1 spioneze cineva. Câteodată, se opri ,'ţ-din corectat, tresare; suge ţigara şi începe să seri pe o coală ministerială rânduri dese, cu multe ştersă uri. Lipeşte apoi foaia la manuscris, şi trece înainte, după ce s-a mai uitat o dată peste umăr, să vadă dacă 1-a zărit cineva. II văd toţi cari mai sunt în redacţie. Dragu priveşte fascinat spatele acela adâncit în manuscris; se aude că Lazarovici se află la a opta corectură, şi nu se încumetă încă să arate romanul cuiva . . .
Respiră adânc aerul rece, ridicând capul şi strângând pumnii. Oraşul care începe să se dezmeticească, oamenii care se adună spre bulevardul cu reclame luminoase, lîîerele acelea mari, roşii, pe care le zăreşte — toate îi încântă orgoliul. Alţii se amuză, se înfundă în cinematografe şi în baruri, îşi pierd timpul — şi eu în ti acesta muncesc. Cu cât se încordează mai mult, cu atât e mai mulţumit. îşi pierd timpul, îi paşte moartea; ca mâine vor fi ţărână, sau invalizi, degeneraţi — şi ce-au înţeles din vîaţă, ce-au lăsat în urma lor? Priveşte cu aceiaşi ochi răi, scăpărători, trecătorii din jurul lui. Toţi, toţi, nu va scăpa nici unul; în întunericul de la început, ca larvele, orbi, acolo au să se întoarcă. Să faci alin viaţa ta un zid contra morţii, contra haosului; sâ te creezi pe tine om adevărat, om întreg, ca dintr-o bucată de granit; asta înseamnă un sens el existenţei, singurul sens: să te *faci,* bucată eu bucată, împotrivi! tuturor slăbiciunilor, a tentaţiilor, a căderilor. Restul, oameni de paie, larve, întuneric . ...
Grăbeşte pasul, scutură din umeri. Să muncesc, să creez, să înţeleg — mai mult, mai mult. Să am timp, să am răgaz; atâta cer, timp şi libertate. Să nu-mi stea nimeni pe cap . . . Strânge pumnul, ca şi cum ar fi ţinut cheia odăii lui imaginare. Sunt slab, trebuia să plec de mult, trebuia să plec astăzi. . .

11 it

Eleazar veni mai târziu, cu Leon. îi găsi pe ceilalţi discutând şansele lui Jean Ciutariu de a ocupa postul de la Ministerul Artelor. Cum intră auzi glasul lui

Emi-lian.
— Trebuie o solidaritate de generație. Un tânăr, un talent recunoscut, care se iroseşte zadarnic suplinind pe un nătărău la liceu.
Ciutariu avea aceeaşi figură intimidată şi privea vag, jucându-se cu paiul în paharul de sirop. -
Emilian ar fi vrut să spună ceva şi despre boala grea care lovise pe Ciutariu, dar nu vorbea niciodată despre asta când se afla el de față. I se părea un lucru foarte grav, o rană necontenit deschisă în sufletul lui Jean. Când pomenea cineva de tuberculoză, se alarma nespus *şi* nu cuteza să privească în ochi pe Ciutariu. Credea că lucrul acesta trebuie evitat ca un mort despre care nu trebuie să aduci niciodată vorba. Dragu i se părea un cinic, un inconştient; şi dacă îl scuza, o făcea pentru că. lui David i se scuză orice; e un zăpăcit de geniu.
—■ Să ştii că daca i-o lua altul postul, vorbi Emilian, îao un scandal cum nu s-a mai pomenit. îl pun pe Dav să scrie câteva pamflete! şi au să vadă ei. ..
— Care ei? întrebă Ilieş.
— Bătrânii, răspunse Eleazar în locul lui Emilian, aşezându-se • la masă. Bătrânii şi ateii, lichelele, impotenții, peştii.
Vorbea tare şi câteva persoane de la mesele vecine întoarseră capul. Un domn de la masa de biliard se opri cu tacul în mână. Emilian era mulțumit; are să se încingă discuția, are să fie zgomot, are să urle Eleazar şi are să le spună tuturor in față, cum îi place lui, cum numai el poate. Dacă s-ar apuca să-i spună lui Dobridor câ-1 înşală nevastă-sa?. . . Gândul ăsta îl inco-n-oda; se uită pe rând la fiecare de la masă; se simți mai bine aşa, alături de atâția; nu era singur.
•— Dar ce aî tu cu bătrânii? întrebă Dobridor. Eleazar îl privi o clipă supărat, parcă âr fi vrut să-i ceară o socoteală veche. Apoi îi spuse în treacăt:
— Tu jnaî bine ai tăcea, din gură, după ce ai avut bursa Rockefeller un an şi n-ai făcut nimic.
— Ba s-avem iertare, interveni Ilieş, a făcut foarte morl't, sa ciniematografiait metamorfoza pupei de *Culex* ...
Eleazar nici nu-1 ascultă ce spune-: continuă, mai tare,
74
parcă ar fi voit îtntr-adins să se facă auzit la cei i mese.
— Dacă aş avea puteri, i-aş schilodi ... Aş pur. li namită la Universitate, aş arde Academia şi aş biciui pe toți necredincioşii. Să se înroşească cerul, mă; curețe lumea prin foc. Vă pierdeți timpul scriind şi uneltind; nu v-ascultă nimeni. Dinamită, asta trebuie. Dacă' n-ar fi nişte atei caraghioşi, m-aş înscrie la comuni
Un bici de vijelie apocaliptică, sfâr! sfâr! pe spină-s rile bătrânilor, pe trupurile lor scârnave, grase, reun: Atei crescuți în sângele Bisericii, din moşiile Bise: Generație de lîber-cugetători! .. . Eleazar e mistuit de viziuni sălbatice, urăşte isteric; gândurile lui suni numai viziuni, jăratic, schingiuiri. Dracul există, pr< există şi Dumnezeu. Iar când dracul e în fața mea trotuar sau pe catedră, discuția e imftilă; biciul, ciomagul, dinamita, asta trebuie. Un îndrăcit nu se convinge prin discuție. Un îndrăcit se biciuieşte până ce duhneşte Satana din el. Argumentul fizic e singurul eficace față de oameni cari au redus

argumentația la mijloace fizice, pipăibile. Accepți senzația drept sursă cunoaşterii? Bine, îți dau dreptate când stau de vor': 7 d-ta. Şi nu mă uit când dau, căci nu sunt nici iist, nici umanitarist, nici nu practic *ahimsa* ca Mahatma Gandhi. Eu dau din plin, cu ciomagul, cu pumnii, cu pietre, cu ce mi-o ieşi în ' cale... îşi înfige picioarele în pământ şi-şi învârteşte pumnii roată' în jur. Nu vede pe nimeni, dar simte acea prezență sufocantă a (lalți, a celor pe care îi urăşte, a bătrânilor şi francmasonilor. Sau se apropie furişându-se, şi sare deod; muşcă, loveşte. Nu vede nimic; îl îmbolnăveşte însă râsul necredincioşilor, ticăloşia lor, bogăția lor stricată-. (rătăceşte pe, stradă, e înconjurat întotdeauna de imagini hâde, fețe alterate, pântece pline; aude acei ar i şoptit, vede aceleaşi titluri de cărți, îl urmăresc aceleaşi cuvinte de biruință aîe laicilor.

— . , . Schingiuirea are acest dar al elasticității membrelor, al elasticității, accentuează Eleazar strângând şi desfăcând pumnul.

— Aşadar, "înapoi la Vârsta întunericului, cum se spune, interveni Dobridor intrigat de tot ce auzea in jurul lui. („Zgândariți-l, mă, zgândăriți-1, că o să ne amuzăm.")

75

— Preler sa fie întuneric pe pământ şi lumină in cer, în Rai, decât lumini de stârv pe pământ şi să zac apoi in întunericul iadului. Ați văzut vreodată un peşte stricat, noaptea? Luceşte ca o stea. Asta e cultura voastră: fosforescență de cadavru la începutul putrefacției; razele descompunerii. Şi pentru Că CU H.U VTCHU Sci fiu mort, ca voi, ci vreau să rămân viu, cum m-a lăsat pe mine. Hristos, şi pentru că nu mă ascultați, ci îmi dați pe gât scârnăviile voastre, şi puneți în capul bucatelor Bătrâni ramoliți şi atei, dau şi eu cât pot. . .

Se ridică de pe scaun şi făcu o dată roata cu brațul, spre hazul celor de la masă. Emilian stălucea; Alexe asta nu se schimbă după cum bate vântul; credincios a rămas .din Universitate, de când întocmise A. S. C. R-ul şi spune verde în față oricui, nu se teme; păcat că e limitat, e dogmatic, e pornit prosteşte contra ateilor. Dar nu pot exista oare puncte de vedere? Nu poți asculta şi pe un credincios şi pe un ateu? Ce importanță are în ce crede omul? Principalul e să fie om, să fie viu . . .

— Adică, în rezumat, tu eşti pentru o nouă Inchiziție, spuse Viădescu, după ce ascultase atent tot ce vorbise Eleazar. Ceea ce înseamnă că voieşti să repeți greşelile înaintaşilor, în Foc să cauți adevărul veacului acesta, al anului în care trăim . . .

Eleazar îl privi zâmbind şi-şi înălță bastonul gros.

— Mă guralivule, tu ai să mori discutând. Dar cu mine n-o nimereşti. M-am săturat de vorbele voastre. Dacă ai poftă de sfadă, haide afară să ne batem. E mai bărbăteşte aşa. în loc să vă pierdeți timpul trăncănind ca muierile . . .

Emilian râdea înfundat şi-i făcu semn lui Ciutariu: „Să vezi că îl ia acum pe Viădescu!"

— Suntem toți nişte pierde-vară, nişte nevertebrați, continuă Eleazar umplându-şi paharul cu vin. Nimeni dintre voi nu ştie ce are de făcut, nimeni nu ştie de ce face un anumit lucru şi nu altul. Trăim ia întâmplare . . .

— Pardon, noi avem un țel bine definit, interveni serios Emilian, noi ăştia tinerii. Şi în loc să critici hoțeşte, să te Jegi deț fiecare, mai bine ai lucra . . .

— Eu am slujba mea, şi până la revoluție n-am nimic altceva de făcut, răspunse Eleazar. Eu nu pretind, ca voi, că reprezint spiritul nou. Pentru mine, noutatea stă în Noul Testament. Când o veni revoluția, veți afla mai

76

mult. Dar voi? voi ce faceți, mă, decât să trăncăniți şi şâ scrieți? Problematică, altceva n-aveți. Dar faptele, unde-s faptele? Mai bine ați pune mâna pe secure şi pe dina-rrută; aşa se face istoria; nu ca voi, la cafenea şi în bibliotecă . .,.

— Deci, să ieşim în stradă, se gândi Viădescu.

— Nu[1] discut, cu tine nu discut. Apoi, după o pauză:

— Tu eştî ăla de-ai scos o tragedie întreagă cu Teo-:u? De ce n-o scrii? Scrie-o, mă, tot n-ai tu talent, tot
n-are s-o citească nimeni. Nu ți-ai scris tu romanul dragostei?

— Te rog, Alexe, izbucni Viădescu.

— N-ai spus la toată lumea că Teodoru a cunoscut o tragedie? E un escroc, mă, un dialectician de hârtie. Nu se omoară nimeni serios fără să izbutească. Asta s-o ştii ,de la mine.

—- E penibil, zău, interveni Emilian. Parcă ştii tu ce s-a petrecut în sufletul lui Teodoru.

— Nu, lasă"-! să explice, spuse Viădescu.

— Nu există nici o explicație. Sunteți toți nişte caraghioşi ... Băiete, mai adu o sticlă Ştirbei.. .

Se întoarse de pe scaun şi privi în sală. Caraghioşi, vorbăreți şi pierde-vară. Şi cu ăştia vrem noi să facem altă țară. Pîuah! . . .

Ciutariu găsi că e timpul să-şi plaseze primul spirit. Toată seara aceasta nu scosese un cuvânt. îl intimidase feîul cum interpretase Emilian la masă postul lui la Ministerul Artelor. Se păstră tot timpul într-o rezervă migăloasă, prefăcându-se că ascultă năzdrăvăniile lui Eleazar.' Se gândi, însă, puțin la Ileana şi la apartamentul din strada Bistriței, unde s-ar putea muta în cazul când va ocupa postul.

— Dar cum se face, începu Jean Ciutariu, cum se face o preasfințftă gură ca a ta abuzează de un lichid păgân?!

Fraza îi plăcu; era ironică, era subtilă. Lovise drept; Eîeazar se afla la a doua sticlă de vin. Ori e creştin, ori nu e...

— Lichidul poate fi *transfigurat* în anumite împrejurări, vorbi Emilian clipind din ochi.

— Nicidecum. Vinul e vin, adică băutură păcătoasă, iar eu păcătuiesc bând şi păcătuiesc preacurvindu-mă
păcătuiesc zi şi noapte, ca un smerit şi neputincios

77

creştin ce sunt. Adevărul ăsta nu l-am ascuns niciodată; sunt plin de p'acate. De aceea ard de dorul tămăduirii ^ şi înțeleg tainele izbăvirii, pentru că recunosc şi simt păcatul; îl simt în mine, în carne. Dar voi ignorați pă-catul. Pentru voi a Bea sau a nu bea e chestie de higiena, de economie sau de bune maniere. Voi ați pierdut înțelegerea pentru lucrurile astea ...

— Mă îndoiesc dacă ai găsit-o tu, .rosti Vlădescui plim-bându-şi vag ochii prin sală.

Asta trebuia s-o spun eu, gândi Ciutariu. Cu asta i-aş fi închis gura. Era tocmai răspunsul care i se nimerea, şi nu mi-a dat prin cap . . .

0oamna Valeria Dobridor era nerăbdătoare; Jac nu mai venea, deşi îi telefonase de la prânz, vestindu-1 că Octav va lipsi toată seara până la miezul nopţii. Trecuse în odaia închiriată studentei (lipsea şi ea de-acasă, pentru toată noaptea, şi o rugase să camufleze absenţa), după ce închisese uşa de la coridor; în nici un caz nu se putea teme de surprindere. Copilul adormise. Patul din dormitor îl desfăcuse. Era îmbrăcată într-o pijama de casă, modestă, cu pantofi roşii. Se aşeză la măsuţă şi răsfoi cartea găsită acolo, ca să-i mai treacă timpul.
întâlnirea, coborând pe Bulevardul Independenţei, într-o seară tristă şi dezolată. Octav care nu mă mai iubeşte. Veşnic şi veşnic ocupat; cu liceul, cu laboratorul, cu redactarea idîoatelor lui de memorii. Acasă nu face decât acelaşi şi acelaşi lucru: citeşte, exclamă, scrie, şi iar exclamă şi iar citeşte. Nu mă deranja, Valy, vezi că sunt ocupat, Valy, am de lucru, Valy ... Şi ce specie ingrată de cercetări: insectele, larvele, crustaceii... Să nu stânjenesc un gândac, să nu gonesc o muscă. E interesant, Valy, e amănunt local, e instructiv de comparat cu dosarul laBoratorului... îşi aminteşte melancolic idila lor din Universitate; Octav tânăr, atent, drăgăstos. Cum s-au dus toate, într-un ■ singur an de căsnicie. Octav a golit o odaie pentru laborator, a început să poarte cravate vechi, să se îngrijească de umbrelă, să se pipăie mereu la gât dacă nu cumva ,şi-a uitat gulerul. Toate, toate ... Şi sunt tânără, n-am văzut încă nimic, n-am simţit nimic. Teatrul îl plictiseşte, opera n-o înţelege, cinematograful e frivol; seara, în oraş, îşi aduce colegi sau studenţi şi discută insecte, gândaci, veşnic acelaşi si acelaşi lucru. Uff! .. .
78
>•
Dar ce-o fi făcând Jac să întârzie până acum? . . . închide cartea; nu izbutise să urmărească nici două şiruri.
Fata asta e deşteaptă; îşi face de cap acum, cât e studentă, departe de casă, şi n-o ştie nimeni. Cu cine o fi trăind? Vin pe aici tot felul de oameni. Oare? . ..
Jac a sedus-o fără curte, fără sentimente, fără declaraţii de dragoste. M-am săturat până în gât .de vorbărie, şî-a spus, ca o scuză, după cea dintâi vizită la Jac. Bărbaţii care vorbesc, şi vorbesc, şi declară, şi afirmă, şi se încântă cu sunete — şi nu fac niciodată nimic, absolut nimic. D-na Dobridor pierduse de mult admiraţia pentru bărbaţii care vorbesc frumos şi pentru literatura bărbaţilor. S-a deşteptat într-o zi cu o silnică scârbă de literatură, de romane, de orice carte scrisă. Nu mai citeşte acum decât ziarele de dimineaţă şi „Rampa". Priveşte obosită, dispreţuitoare, pe oricine vorbeşte şi scrie ca să afirme ceva, ceva adevărat sau frumos. La ce bun? de ce'atâta osteneală? Acelaşi şi acelaşi lucru; orice s-ar discuta, orice s-ar scrie^ In Facultate respecta fricos pe profesori, pe savanţi. Să pot găsi un om mare, un geniu, un savant; aşa visa întorcându-se gânditoare spre casă (iubea atât de muit plutirea aceasta dulce, liberă) după •ce'• ascultase seminarul de Istoria literaturii şi admirase cu oarecare pizmă pe studenţii din anul III, erudiţi, inteligenţi (feţele acelea puţin palide, frunţile descoperite, siguranţa vorbirii lor, şi totuşi acea timiditate de om cu viaţă interioară . . .). Se visa unindu~şi viaţa cu aceea a unui om mare, un istoric, un savant, un scriitor, aju-tâttdu-1 în munca lui, încurajându-1, veghindu-1.
Idila cu Octav fusese o uvertură grandioasă. Se interesa acum de ştiinţele

naturale, se instruia, ca să nu apafa în ochii fui o simplă studentă la Litere. Tratatul de Zoologie generală, împrumutat de Octav, a plictisit-o de la cea dintâi pagină; s-a mulțumit atunci să-1 frunzărească, privind figurile, planşele colorate. Dar a revenit, cu hotărâre, a recitit de trei, patru ori pasagiile subliniate eu creion roşu, le-a copiat, a încercat să le memoreze. Doar Octav ştie ce spune; Octav nu e un prost, un simplu cititor de literatură, ca mine. Literatură, frivolitate efemeră, spunea cu dreptate Octav. Făclia din. altarul Ştiinței, spunea el. Muncă disciplinată, corectă, raționala. A încercat şi ea, şi pentru că nu izbutise, se reîntorcea la lucru "mai hotărâtă, mai mândră.

79

Am să-i dovedesc că noi, femeile, nu suntem stupide, îşi strângea tâmplele; criteriile clasificației octo-pedelor. Un singur lucru e necesar, îşi repeta: ca femeie să-şi găsească tovarăşul vrednic, vrednic pentru a i se sacrifica. Intr-un caiet însemna termenii pe- care nu-i înțelegea, şi Octav îi explica, serile. O întreba, aproape comic (şi ce interesant e când pune întrebări, când aş-teaptă răspunsul jenat, neavând curaj să mă privească în ochi): ce înseamnă „lobul median" şi „apex acuminat?" Repede, repede, Valy, lucrurile acestea trebuie ştiute ca Tatăl Nostru .. .

. .. începu s-o enerveze întârzierea lui Jac; apr< zece jumătate. Le-ar rămâne numai două ceasuri de dragoste. Destul pentru Jac, pentru îmbrățişările lor; dar prezența lui, prezența virilă, câte ceasuri ar dori-o alături? ... Cu cine s-o fi întâlnind Octav? Ilieş e prea prost ca să bănuiască. Dar ceilalți? Veverița aceea de Emilian, Lazarovici care e un cinic şi-ar fi în stare să sufle vreo aluzie . . . Ei şi? . . .

Repede au înțeles amândoi că nu are chemare ento-mologică. S-a resemnat repede Octav; soția şefului de lucrări abia ştia franțuzeşte. Nu va avea o colaboratoare acasă, şi atâta tot. Era fericit când îl lăsa să-şi continue lucrul. Dar Octav, ai lucrat destul, mai odihneşte-te... Pe mine nu mă săruți? ... Haide la Mia . . . Ar fi vrut să-1 simtă, fizic, în apropierea ei; Octav nu comunica nici o prezență; când nu vorbea, parcă ar fi fost un obiect neînsuflețit, un mort. Ea ar fi vrut s-o mângâie altfel, să întârzie amândoi mult în parc, nopțile; când plouă să-1 aştepte pe jețul din fața ferestrei cu muşcate, să fie singură şi tristă, să-i fie puțin frică, frică şi frig, iar eî să vină tiptil, să-i pună mâinile pe ochi, s-o îmbrățişeze, îngenunchind, să-i spună: Valy, Valy! . .. Atât! Să o lase în reveria ei molcomă, să n-o mai sărute, să nu-i mai vorbească. Valy, Valy! . . . Numai atât.. . Cât ar fi fost de fericită . . . Apoi, în alte zile, când e soare, s-o strângă în brațe, să se joace cu ea băiețeşte. Să o lase să-1 sărute mult, aşa cum i-ar fi plăcut ei; gol şi nemişcat, ca un mort, întins pe pat — şi ea să-şi alunece gura fără nici o teamă, să se oprească asupra fiecărei părticele, să sugă, să muşte. Iar nopțile să nu adoarmă curând, să nu se grăbească în dragoste, să nu-şi mărturisească slăbiciunile cu un ton ca şi cum ar spune: azi nu mi-e foame, nu mănânc decât salată. . . S-o siluiască lent, s-o ucidă

80

Hain, s-o sufoce. Cum de nu pricepe Octav lucrurile astea *elementare!* . ..

Ar fi vrut să-i spună toate lucrurile acestea, dar o pudoare ciudată, stupidă, o paraliza de câte ori încerca să se mărturisească. Poate sunt proastă, poate

n-ar trebui să-1 întrerup când lucrează. Toate ideile acelea cu care se luptă el sunt atât de adânci, atât de dificile... Se reîntoreea în romanul ei, fără.să ofteze (lui Octav nu-i plac zgomotele acestea fără nici un rost, sentimentale), îndrăgostindu-se de toți eroii tineri, obraznici, cutezători şi galanți. Câteodată se opreşte, intimidată. Poate n-ar trebui să fac asta; ei sunt doar paiațe senzuale, iar el e un savant. N-ar trebui să fiu senzuală (astă fusese orgoliul ei, din ultima clasă de liceu, de când citise pe D'Annunzio), să-1 tulbur, să-1 obosesc. . . Dar a venit un timp când a înțeles că Octav nici nu-i observă sacrificiul. (Mă înfrânez, rabd, şi el nu bănuieşte nimic. E fericit că nu-1 întrerup decât spunându-i că e masa gata. Sau îl întrerup rugându-1 să-mi aducă vreun roman de la bibliotecă. Şi tot el râde, superior, ironic. . .)
Şi dacă ar fi fost cu adevărat un „om mare". Dar e un simplu naturalist. **Doar** nu sunt proastă, cum crede el. La ce bun disecțiile unor insecte minuscule? La ce folosesc *țării'!* Desigur că țării nu folosesc la nimic cercetările lui absurde. Şi nici mie, *nici mie ...*
Nu mai putea citi nici romane. Acelaşi şi acelaşi lucru. Răsfoia dispreţuitoare orice carte i-ar fi căzut în mână; pagini şi pagini scrise, transcrise, tipărite. La ce bun? întrucât ajută să înțelegi, să ghiceşti viața, să o suporți? Vorbe şi prostii imaginate . . .
. . . Dar Jac ar fi, putut să mă anunțe că nu vine. Să nu mă facă să aştept ca o neroadă, ca o femeie de stradă. Ar fi putut, cel puțin asta ... Se simte deodată nenorocită, singură. îi vine să plângă, să facă ceva nebunesc, să spargă ceva^ Se întinde pe pat, obosită, cu brațele **aco-**perindu-şi ochii. Paşi; tresare. Dar nu sunt ai lui, eî nu vine prin curte. Şi ar avea timp să vină, ar avea timp destul până la douăsprezece jumătate ., .
— . :. Dar ce e realitatea ultimă? se revoltă Ilieş, pe care discuția lui Emilian şi Vlădescu îl nedumerise. (Continua de un sfert de ceas, şi îi fu peste putință să asculte descripția geniului *Cerapterus Swederus,* pe care Oictta-vian Dobridor i-1 cita pedant: Autoritățile disting sexul

acestui gen prin forma şi pilositatea suprafeței ventrale şi a structurii tarsale- Dar rămâne de cercetat apexul pygidiumului, care *e* acuminat, cu un punct sulcat. . . Aici glasul lui Emilian îl asurzi; se lupta cu toți, cu Vlădescu mai ales, țipând şi bătând cu pumnul în masă.)
— Ce e realitatea ultimă, lămuriți-mă şi pe mine?! repetă Ilieş în tăcerea ironică a celorlalți. („Să ştii că ne amuzăm, şopti Emilian, dacă au intrat naturaliştii în discuție o să râdem bine.'"
— Spiritul, îi răspunse în treacăt Vlădescu. (S-au băgat şi ăştia, şi iar n-am să pot afla ce crede Emilian despre cunoaştere. Iar au să bagatelizeze discuția . . .)
— Dar ce e spiritul la urma urmelor?! se irită Ilieş. . ;:;*- Spiritul e el însuşi.
— Unul e unul, doi e doi, şi aşa • mai departe, ironiza Dobridor.
— Inutil să discuți, întrerupse Vlădescu. —■ Nu, nu, eu vreau să ştiu ce e spiritul. ..
— Prea greu, dragă Ilieş, căută Emilian să-1 ațâțe.
— Dă-mi o altă definiție, o definiție care poate fi înțeleasă de oricine. („Ultim'", la urma urmelor, e ceva vag, ca o margine, ceva care se sfârşeşte; ultima zi a lunii, sau ultimul an al vieții, sau ultima picătură de sânge, asta

înţeleg şi eu, e ceva precis, ceva ce se poate înţelege. Iar „spirit" e o absurditate, o iluzie, vine la şedinţele spiritiste, • o farsă. Filozofii ăştia sunt nebuni.)
■:■<— O altă definiţie ar fi asta: spiritul e subiectul metafizicii.
— Tronc, pleonc! exclamă iritat Ilieş. Dar ce pastele fmă-sii e metafizica?
— Nu înjura, dragă Ilieş, interveni Cîutariu.
•— Nu, nu, eu vreau să ştiu până unde vă puteţi juca •cu vorbele. Ai spus că realitatea ultimă e spiritul. Bun. Iar spiritul e subiectul metafizicii. Admit şi asta. Acum «eu te întreb: ce e metafizica. Oare n-am dreptul?
— *Audiatur et altera par®,* vorbi Ciutariu, încântat că de data asta găsise citatul potrivit.
— Atunci spune ce e, continuă înfierbântat Ilieş. Dacă roa întrebi ce e tinctura de iod, îţi răspund că e o soluţie de iod în alcool. Dacă mă întrebi ce e o muscă, îţi spun că e o dipteră domestică, agent microbian. Dacă mă întrebi de ce fierbe apa, îţi spun că fierbe pentru că a atins punctul de fierbere, adică 100° centigrade. Cauză şi efect. *'Lege.* E clar. Acum, te întreb,şi pe tine: ce e metafizica?
■32
— Subiect rezervat, răspunse prompt Ciutariu, apoâ privi repede în Jur, să vadă dacă ceilalţi i-au apreciat replica.
Dar Ilieş se dovedi hotărât să meargă până la capăt. Sorbi un pahar cu bere şi întrebă iar. Ceilalţi îl ascultau făcându-şi semne.
— Nu, nu, revină la subiect.
— Dar subiectul nu se prinde de tine, nu vezi? se revoltă Vlădescu.
— De ce nu se prinde? De ce să se prindă de tine şi de David Dragu şi de alţii ca voi, şi de mine să nu se prindă?
Emilian începu să râdă tare şi se aplecă spre Eleazar, care tăcea mereu, de la începutul discuţiei, bând îndesat». încercă să-i spună ceva, dar Ilieş răcni.
— Vreau să ştiu. şi eu, de ce?! La urma urmelor, vă jucaţi de atâţia ani cu filozofia. Toate ziarele sunt pline de filozofie, de religie şi de arte. Mă rog, înţeleg ce e arta: sculptura, gravura, pictura sunt arte. Admis. Şi înţeleg ce e religia: atunci când unul crede în Dumnezeu. O fi stupid ,şi învechit, dar e ceva ce înţeleg. Mă rog, spui că Dumnezeu e în cer şi că Isus a fost născut dintr-o fecioară. Nu accept nici una, nici alta, dar te înţeleg; eşti unul cu religie. Perfect. Te duci la câmp şi pictezi pomi, păsări ,şi mai ştiu eu ce. Eşti artist. Te înţeleg. Acum, tet întreb: *când* e unul filozof?
începură să râdă cu toţii, întărâtându-1. Fiecare vorbea,, repeta cuvintele lui Ilieş, le savurau.
— întreabă-1 pe d-1 Jerbea, Ilieş, vorbi Emilian. Acela-ştie tot despre filozofie, acela e un filozof complet. .
— Ce am eu cu d-1 Jerbea? Eu vreau să ştiu ce trebuie să faci, cum trebuie să gândeşti ca să se poată spune că eşti filozof. Mă rog, crede un filozof în nemurirea sufletului?
— Da şi nu, depinde după şcoala căreia îi aparţine», răspunse Vlădescu plictisit. Dar e inutil.
—■ îmi dai voie, îl întrerupse Ilieş. Deci nu aceasta e-diferenţa specifică. Bun. Atunci poate crede în eternitatea lumii?
— într-un anumit sens crede, răspunse tot Vlădescu», pentru că lumea e spirit şi spiritul e etern.
— Dar unde e spiritul? izbucni Ilieş. în creieri nu e, pentru că nu î-a văzut

nimeni, oameni mai pricepuți
8 Of tS
-ca tine şi ca mine, şi care, slavă Domnului, au disecat atâtea în viața lor. Dacă nu e în creieri, unde e?
— în inimă^ glumi Ciutariu.
— Prostii; du-te la Morgă şi te convinge, îşi dădu cu părerea Dobridor.
— Nu, nu, revino la subiect. în creieri nu e, în inimă nu, atunci unde e? Dacă îmi răspunzi la întrebarea asta, pricep şi eu când eşti filozof.
— Dar ca să dezlegi întrebarea aceasta trebuie să studiezi filozofia, după cum ca să pricepi metamorfoza țânțarilor, ca tine. trebuie să fii entomolog.
Vlădescu vorbise cu o uşoară iritare în glas. Nu e prost Ilieş, dar e incapabil să gândească abstract, e un îmbâcsit şi un empiric. O problemă întreagă, specializarea aceasta; şi totuşi, ne întâlnim des, vorbim despre toate, dar nimic nu trece dincolo; oamenii aceştia titrați judecă tot atât de primar ca un semidoct. Şi unii mai cred în existența unei culturi româneşti; când sunt universitari cari pun asemenea întrebări... Şi ceilalți se amuză ascuîtându-1. Emiiian ăsta, de pildă. Oare o fi înțeles el mai mult decât Ilieş şi Dobridor în ce constă metafizica? Sunt toți nişte lăutari; oameni cari fac filozofie după ureche. Toți sunt superficiali, toți sunt intelectuali de cafenea. Preferă să bârfească, să se amuze, să facă ■spirite. Şi, ceea ce e mai rău, noi ăştia îi ajutăm. Stăm şî noi alături de ei; iubim aceeaşi vulgaritate. E groaznic ...
— Admit. Ca să fii naturalist trebuie să studiezi natura, ca să fii filozof trebuie să studiezi sufletul. E logic. Acum, dacă mă întrebi ce e natura, eu îți spun: paharul ăsta e natură, berea e natură, un pom, un vierme, un nor sunt natură. Perfect. Acum te întreb şi eu pe tine, filozof: *ce* e sufletul?
— Ne întoarcem de unde am plecat, zâmbi Vlă-«descu.
— Pentru că n-am plecat deloc, pentru că n-avem unde să plecăm. Cum să studiezi dacă n-ai ce studia?
-Funcțiunile psihice sunt studiate de psihologie. Mă rog: ciocnesc cu furculița un pahar, se produc vibrații în
«eîer, vibrațiile fac să vibreze lichidul urechii, o senzație, un circuit nervos, şi îmi amintesc de un cântec. Perfect. Asta e psihologie, înțeleg şi eu. Cauză şi efect. Dar voi vorbiți altă limbă. Dacă îmi spui că eu sunt naturalist' şi tu psiholog, admit. Eu cu natura, tu cu func-
c34
țfunile psihice, auz, văz, etcetera. Fiecare la locul său, specializai. Dar voi scrieți şi vorbiți bazaconii: spirit, realitate ultimă, metafizică, şi vreți ca toată lumea să se ia după voi, toată lumea să fie filozoafă .. .
Pavel Anicet intră în odaie puțin obosit de umblet, cu sentimentul tulbure şi iritant că şi-a pierdut timpul. It găsi pe Petru în fața biroului, răsfoind revistele. Parcă Iar fi aşteptat. . .
— A fost Ghighi pe aici, vorbi el fără să-şi privească fratele. I-am spus că nu te-ai întors.' Ar fi vrut să te aştepte, dar a văzut pe mama ,şi a plecat.
Pavel îşi scoase haina şi îmbrăcă o pijama veche, fără să răspundă.'
— Ai mâncat? îl întrebă celălalt.
— Nu mi-e foame. Dar tu ți-ai făcut lecțiile?
— N-am nimic pe mâine . . . Totuşi, ai putea mânca a. Ți-a oprit mama.
Pavel se întinse plictisit pe fotoliul de lângă birou. Mu-1 mai tenta deloc muzica. îmi pierd vremea, asta tac. Ar trebui să mă apuc de lucru, aş mai avea timp, nu e nici unsprezece . . . Vasăzică venise aici. Scene. Plâns. G

vede mama . . . Gândul acesta îl supără; o urăşte pe Ghighi. Să se termine odată; şi asta mai curând, cât mai curând . . .
— Pavel, trebuie să-ți spun ceva . . .
Ezită o clipă, apoi vorbi repede, privind în jos, vorbi aspru, înverşunat.
— ... Sunt bolnav. Am fost astăzi la fratele lui Ena-■"'.:. el e doctor, acum venit de la Paris, mi-a spus că
s rit bolnav. Mi-a făcut o injecție. Mi-a făcut şi o reducere; două mii de lei tratamentul. . .
Pavel îl privi uimit, încercând totuşi să-şi ascundă -.: i priza şi să pară că socoteşte întâmplarea fără multă gravitate;
Dar cum asta? De când umblă Petru pe la bordel? Când a avut timp să cunoască toate, să le sufere pe t îte? Muzicant, copil prodigios, fire de artist, sentimental ... îl priveşte negăsind un cuvânt de începere.
— Ți-am spus ție întâi, ca să-i spui mamei, sau unchiului, cum crezi tu . . .
— Bine, dar cum poți spune asta mamei? Vorbeşti rişte absurdități. Am să aranjez eu altfel treaba asta . . .
îl privi iar, hotărât.
m
— Cum s-a întâmplat? Ai fost de mult acolo? Celălalt se codi, ,se juca cu revistele. Nu trebuie să
mă întrebe aceasta, nu are nici un drept să mă chinuie. El care nu riscă nimic, cu două dame după el, nu are dreptul... îi dădură lacrimile. El, după care aleargă atâtea fete; el, care nu trebuie sa plătească . . . Mă priveşte, răspunse dârz.
— Te întrebam numai, vorbi Pavel, îndurerat deodată. Nu te cert, n-ai nici o grijă. N-am eu dreptul să cert pe nimeni. . .
Vasăzică el, elev întf-a şaptea . . . Dar e absurd să mă supăr, aşa am iubit toți atunci. Plata şi bună ziua, vorba lui Emilian. Tot e mai bine ca mine. El poate cel puțin. să rămână singur. Probabil că nici nu-şi mai aminteşte numele. Se întoarce acasă limpezit, curat, fără remuş-cări, fără imagini. Câte un accident, o dată la un an, ăsta e tot riscul; riscuri higienice, nimic altceva.
— E frumoasă târfa? întrebă brusc, pe un ton glumeț.
Petre îl privi în ochi, pentru întâia oară, şi răspunse jignit.
— Nu e o târfă, nu se vorbeşte aşa de o femeie. Oricine ar fi, nu se vorbeşte aşa. Dacă îmi place mie şi dacă eu o iubesc, nu este o târfă. Mai degrabă. . .
Se opri, mâniat. Se întoarse la birou.
— Ei, ce e mai degrabă? . . . Poate vrei să spui că mai degrabă alte femei sunt târfe, aşa-numitele femei cinstite, nu? . . . E banal, dragă Pierre, ■ înspăimântător de banal ceea pe spui tu. Parcă ar fi...
—■ Ce~mi pasă,mie dacă e banal? izbucni celălalt, apro-piindu-se. Am citit şi eu literatură, fii sigur,, am citit cel puțin tot atât cât tine, şi-ți pot spune toate romanele la care te gândeşti tu. Ei şi? Ce-mi pasă mie dacă astfel de întâmplări şi astfel de gânduri se găsesc în romane şi au ajuns banale?! Eu nu-mi sehingiuiesc nimic de spaima banalității.
— Frumos spus, vorbi Pavel silindu-se să nu pară ironic. Asta înseamnă că vrei să-ți trăieşti viața aşa cum e, fără prejudecăți, un soi de iraționalism, cum se spune pe la noi.
— Nu mă interesează să ştiu cum îi spune, continuă tot atât de înverşunat.

Petru, nu mă interesează nimic în afară de viața mea proprie, aşa cum o înțeleg eu. Şi ți-am spus acum numai pentru că sunt bolnav, alt-

îTiinteri, n-ai fi ştiut niciodată. Nu admit să se amestece nimeni în viața mea. Şi tu ai fost tot atât de liber când erai ca mine; şi aveai norocul că trăia tata, îți dădea bani cât vreai. ..
— Asta a fost norocul? întrebă Pavel.
— îți dădea bani, te lăsa să faci ce vrei, erai chiar mult mai liber ca mine. Mie îmi poartă toată lumea de grijă. Dar când e vorba să mă ajute cineva, să-mi dea bani...
— Sper că n-ai să te plângi de nimic, vorbi Pavel răutăcios.
— Mă plâng că n-am bani, şi când am nevoie mai mare trebuie sa viu să-ți spun ție, ca să-mi faci tu morală şi să mă ironizezi; de asta mă plâng.-
— Lasă, ai ştiut să procedezi şi altfel, vorbi Pavel. Celălalt se îngălbeni. Iar îmi aduce aminte de casetă,
iar mă face hoț; pentru o greşeală de acum trei ani, spunea că totul e uitat, şi acum ... îl urî pe Pavel, ar fi vrut să-1 lovească. îl privea cum stă pe fotoliu, calm, puternic, cu umerii lui de atlet, cu grumazul de taur. La ce s-o fi gândind oare? Nici acum n-a uitat. ..
— Du-te şi te culcă, îi porunci Pavel blând. Şi nu mai citi romane.
Iar trebuie să cer mâine un acont din leafă. Pentru doctorul lui, doctor venit acum de la Paris. Zâmbi. Ce fascinație au asupra. bolnavilor titlurile astea mari. I-a făcut o injecție, şi a şi uitat nenorocirea; e pus pe filozofie, acum; se crede scăpat, sănătos. Azi-noapte, probabil tremura de frică. Acum, pentru că doctorul e de la. Paris, se ia la ceartă cu ,mine . . .
. Apucă o carte de pe birou şi o deschide aşa, la întâmplare. Mai citeşte acum, dacă poți. . . Dar trebuia să mă. aştept la aşa ceva, Petru e prea inteligent ca să nu ajungă aici. Când fură la treisprezece ani cincizeci de na-poleoni de aur ca să joace la ruletă, era fatal, la cincisprezece ani, să se îndrăgostească de o prostituată bolnavă. Are geniu. Ajunge departe băiatul ăsta . . .
Ar vrea să glumească, să fie umilit, să uite ceva, să se scape de o povară pe care nu o simte, să alunge o obsesie pe care nu o poate identifica. Aceiaşi şi acelaşi lucru, dragoste. lAcesta o fi destinul oamenilor, să iubească mereu, sa sufere, să creeze suferințe"?j[Până când, Dumnezeule, până când învârtea aceasta fără rost. . .
Trânteşte cartea pe birou. N-am nimic de făcut, nu

jp -«ţi
mă tentează nici o carte. Dacă aş avea bani, m-aş duce să beau ceva, să fumez. Corso . . .
Ii vede pe toți, la masa de sus, în sala biliardelor. La urma urmelor, mai bine să fii cu gloata când r a izbuteşti să fii singur nici măcar în odaia ta. O fi şi Elea-zar acolo, biciul lui Dumnezeu. Simte o căldură nouă, o nelinişte, o înfrigurare plăcută, ca înaintea unui spectacol de mult aşteptat. îşi scoate pijamaua precipitat, îşi îmbracă haina, stinge şi trece în odaia lui Petru. *îl* seşte scriind. Când aude uşa desehizându-se, Petru ase i de tulburat caietul sub mapă şi se reazemă cu cotul d ea,
— Cred că nu-ți scriai epistola de adio, înainte de sinucidere, vorbi Pavel

râzând, luându-i brațul. Petru se codi şi-şi retrase mâna încet.
— Scriai în jurnal, probabil. Luai note, sur le vif. Bine faci. . . N-ai nici o grijă, aranjez eu, cu banii. Dă-mi cheia de la coridor, viu pe din dos. Să nu mă aştepți

vm

Ghighi se întoarse cu fața la perete, încercând să-ş stăpânească plânsul. Trebuia să-mi spună în față, tre buia să-mi spună că nu mă mai iubeşte. L-aş fi lăsa să plece, nu m-aş fi agățat de el, nu fac dragoste cu de-a sila. O trec lacrimile şi striveşte ochii ca să-şi țină plânsul. înghite greu, o căldură îi apasă pieptul, îi sugrumă gâtlejul. Trebuia să-mi spună... El se întoarce brusc, îi apucă mâna şj-i vorbeşte: Nu te mai iubesc, Ghighi. Ochii îi strălucesc, o şuviță i-a alunecat pe frunte. (Bestie superbă, aşa spune Coca). Ea se clatină, îl priveşte lung, trist: Bine, Faust, eşti liber. Ți-am spus întotdeauna că eşti liber; te iubesc prea mult, am să te iubesc necontenit, până la moarte. . . Plânge. Ce faci, Ghighi, ce faci, iubita mea? Nu, nu, nu mă atinge. Nu-mi mai spune aşa, Faust, nu mai sunt iubita ta . . . Se reazemă de zid, sfârşită. Lumea întoarce capul, compătimitoare; săraca! Du-te, Faust; şi gândeşte-te câteodată la mine. Izbucneşte în plâns. Sacrificiul, suprema forță .. .

Scutură capul şi-şi apasă degetul pe ochi. De ce nu rai-: spus în față"? De ce m-a lăsat în mijlocul drumului, t pe-o femeie de stradă? Altădată îmi spunea ... Şi lunecă lacrimile, una după alta. Altădată, la începutul ..-.tei;, altfel era oraşul atunci, altfel era Faust.
... De la gară, maşină o duce prin ploaie către cămin Şoferul stopează: „Asta-i Universitatea, domnişoară" . . , Imensă şi cenuşie, şi trotuarul spălat de ploaie. şi tgmentul de tablou al Cercului Militar. Numai strada asta nu-mi place. „Cum îi spune străzii, şofer?"... Oh, o'e-acum sunt studentă, şi sunt liberă, şi am să citesc orice carte vreau, şi am să mă duc la cinematograf şf Fa. teatru, oriunde . . . închide ochii şi-şi muşcă buzele să nu tremure. Coboară din maşină cu valizele în mâini. Se înseninează. Castanii sunt galbeni, şi castanele cad plesnindu-şi coaja. Iar în fața căminului, grădina. De la fereastra mea, dacă îmi vor da cameră la stradă, am ă privesc în grădină, nopțile. Dintr-un cuib de case, un plop răsare neverosimil. Să-mi scutur pelerina de apă. veche, şi pălăria e cam veche, dar am să-mi cuinele noi. Bucureşti, Bucureşti! . . . Norii se destramă, pi urând la răstimpuri, leneşi. Apa se scurge şi gura laiului răsună surd; priveşte toate acestea — şi grădini, si plopul captiv, şi trotuarele — aşteptând restul de L: hârtia de o sută. „Mulțumesc." Şoferul o priveşte intrând. „Şi noroc, domnişoară." Se întoarce din uşă, şi întreg profilul ei tăiat cu rotunjimi de'scoică râde, mulțu-rr du-i. Frumoasă fată... Aude claxonul în stradă. Cu-: ui i 1-a adus portarul. „Întâi la secretariat, domni-ş i" ... Unu, doi, trei; unu, doi, trei... La trei intru .. . ı..
Se scutură şi trânteşte cuvertura la picioare. Se simte nenorocită, foarte singură. Ar plânge acum cu hohote Dacă ar putea să moară, să afle mâine Pavel din Deschide „Universul", îi sare în ochi un titlu eu : grase. îngălbeneşte; cum, Ghighi?! . . . Filmul se ipe brusc; prea este dulce voluptatea ca s-o con-într-o singură imagine; voluptatea aceasta de a asista L i i..pria ei moarte, ia durerea lui Pavel, la tânguirile lui. Se învârteşte în

pat ca să gonească imaginile, gândurile, O doare întreg trupul, o apasă aceeaşi căldura, sus, Ia gâtlej. Dacă ar putea plânge în voie. . .

. . . Drumul e greu către râpă, e plin de gropi şi boierii şi scaieți gigantici însuflețiți de noapte; şi cu cât

&)

se apropie de râu, cu atât drumul se înrăieşte. Primăvara, în plină zi, plimbarea pe râu e fermecătoare. De atâtea ori a plecat singură de acasă, ca să se apropie pe furiş, pe neştiute, de râpă — să o descopere deodată, ca pe o minune din alte țări, stranie, să se mire şi să se înspăimânte de adâncul ei prăpăstios, cu ape reci şi funeste. Priveşte. O amețeală de vis, terifiantă şi totodată dulce — şi ar vrea să închidă ochii, să se zvârle.- Dacă cineva, pe nesimțite, s-ar apropia, în spatele meu. . . Sare îngrozită înapoi. Nu e nimeni. Şi cum •m-am speriat. . . Înapoi nu e niciodată nimeni, dar de câte ori priveşte mult râpa, cineva se apropie, simte currt se apropie, îi îngheață sângele aşteptându-1; ar vrea. să se împotrivească, să țipe, dar e paralizată şi nu cutează să se întoarcă. Sare înapoi cu tot trupul, se răstoarnă pe buruienile cu flori ca scara. Câtva timp nu-şi aminteşte nimic altceva, decât că i-a fost frică. Apoiy se bucură,, palpită. Se întoarce acasă, cu o taină, parcă cineva ar fi sărutat-o acolo, în pustietate, şi nimeni nu. ştie, nimeni nu va afla niciodată . . .

Nu-i place să-şi aducă prietenele la râpă. Le arată Vot, via şi clopotnița, şi puțul în care s-a aruncat învățătorul, şi tranşeele de pe marginea şoselei, şi pavilionul din pădure ■— dar niciodată râpa. Se duce acolo singură, cu ultimul. roman, ultimul său prieten. Pe *Jean 'Christophe* 1-a citit în întregime îngropată în căpița de fân de la marginea râpei. Când o sugruma emoția, ,se pleca să privească apele. Pe Christophe 1-a iubit, si a plâns pe Antoinette, a urât pe snobii parizieni, si a jurat puritatea — în acelaşi loc. Acestea au fost de mult. Cât de tulburată, de fericită era atunci, sufletul dat lumii şi toată lumea a ei. .. Acum coboară ultimele gropi hotărâtă, mută, ursită. Faust, de ce-ai făcut asta, de ce-ai făcut? Plânge; dar ar vrea să plângă mai mult, mai sfâşietor, s-o vadă toți cum plânge, să le fie milă. Se apropie. Mai e încă timp, Faust. Să îl mai aştept? Dar n-are să vină, ştiu că n-are să vină, niciodată. Faust.» Faust! . . . Priveşte negrul apelor; mai mult le ghiceşte, acolo jos, mâniate. Să mă zvârl? O clipă, mai aştept o clipă... Şi deodată, neaşteptat, cineva îi apucă brațul. Nu face asta, Ghighi, mi-eşti dragă, Ghighi! . . . Dă-mi drumul, dă-mi drumul! ... Se zbate plângând. Te iubesc, Ghighi! nu face asta . . .

Se trezeşte cu ochii deschişi pironind tavanul, singură în întunericul odăii, perna rece de lacrimi. Cât sunt de nefericită, cât îl iubesc ... îşi muşcă brațul. Plânsul a ajuns spasm, o înfricoşează. Făpturi fără rost, imagini rîdicule, idei neînțelese, tulburi, o împânzesc, plu-.tirwî şi dispărând, roind halucinante. Apoi, nemotivat, jocul mintii se opreşte stingher. Nu e nimic, nu e nicăieri nimic. Un vacuum imens, cosmic, neînțeles —s ireal, parcă, şi totuşi aievea, — o zădărnicie definitivă, veşnică. Se miră că e atât de liniştită şi de lucidă în mijlocul ocea-acesta, vid şi neînțeles. Orice întrebare i se pare rdă. Numai vidul atotcuprinzător, o feerie mată, rece, abstractă. Clipele se scurg fără să le simtă. Răsuflă uşor, indiferentă, fără să-şi poată fixa atenția nicăieri. Şi deodată simte pierderea, moartea cuiva din sufletul şi trupul ei,

moartea; şi se simte părăsită, uitată, ursită nenorocului. Faust! Faust! Ţipă înspăimântată ridicându-se pe jumătate din pat. îi e frică. îşi ascunde capul în perne.
... . Cât a trecut? Ii e teamă să se dea jos din pat şi să privească ceasul. De ce toate acestea, de ce? I se pare că niciodată nu 1-a iubit ca acum, n-a înţeles niciodată cât îi e de drag, de necesar vieţii ei. îi simte absenţa cu o precizie fizică, sălbatică; parcă ceva din trupul ei s-ar fi rupt. Parcă i se scurge viaţa prin piept, printr-o rană nevăzută. Se sufocă. Şi de ce? de ce? L-a văzut cum se depărtează, şi mâna aceea fluturată fără să se întoarcă ... A găsit destulă umilinţă ca să se gândească să-1 urmeze, să alerge după el pe stradă, plângând, S-a ruşinat de oameni. . .
Să mă duc din nou la el, acum când s-au culcat toţi în casă, să dibuiesc până în camera lui. Când detunătura îl va deştepta înspăimântat, va fi prea târziu, va deschide uşa; Ghighi, de ce-ai făcut asta? de ce? O sărută pe faţă; sânge caid picură, pe la colţul buzelor. Ghighi, ascultă-mă, te iubesc, Ghighi, iartă-mă, te iubesc .. . Prea târziu. Prea târziu, îi spune şoptit — şi moare în braţele lui, moare lin, iertător, suprem.
O îneacă plânsul. Moartea i se pare atât ele tragică, 4& tristă.
Intrarea lui Pavel • provoacă o zgomotoasă surpriză. Vlădescu, cu un sfert de ceas mai înainte, povestise întâlnirea lor, şi jncepuse iarăşi discuţia asupra cazului Anicet. Faptul ca îşi dezminţise toate făgăduielile, toate aşteptările, "şi aceasta fără nici un motiv aparent —
91
stârnea întotdeauna discuţia, compătimirea şi rechizitoriile prietenilor. Nimeni nu voia să-1 accepte aşa cum e. ÎI acuzau pe eî, acuzau femeile, îl osândeau pe Bally, care îî ţinea secretar de atâţia ani surmenându-1 în lucrări sterpe. Intrarea lui Anicet tocmai în această stare c!e spirit intimida şi tulbură oarecum întreg cercul.
— Ce-i cu tine, mă Pavel? Unde te-ai ascuns atâta vreme?
Răspunse vag, râzând şi strângând puternic mâna fiecăruia. Sunt toţi pe care mă aşteptam să-i găsesc, clar mă mir că din toate intelectualele n-a venit decât Ve-ronica. După câte văd, femeia asta se crede încă *îaizlă.* Privi puţin amuzat pe d-na Veronica Tabacovici, îşi pusese ochelari mari de baga şi-şi bea cocktailul cu un aer de lâncedă tristeţe. Părul îi era acum din nou negru. Fusese cea dintâi care şi-1 decolorase, şi acum încerca să abată moda. Avea buzele violent înroşite, ovalul feţei semănând cu al Măriei Bashkirtseff (pe care încercase atâţia ani s-o imite, purtând beretă şi gulere albe) şî privea întotdeauna obosit, absent,
— Care îmi plăteşte mie consumaţia, adică vi: j *i întrebă Anicet aşezându-se la masă, între Emilian şi . descu. Mi-e o sete grozavă . . .
— Ai umblat prea mult, vorbi Eleazar, de aia ţi-e sete. N-ai nici o grijă, ţi-o plătesc eu.
— Dar de unde ştii tu că ani umblat mult? într< i Anicet, înveselit deodată.
— Ne spuse Vlădescu. Să te fereşti de ăsta, mă Pavele, ăsta te interpretează chiar când te-oi afla pe patuî de moarte.
— Alexe, interveni Vlădescu îmbujorându-se[1], te-am răbdat destul până acuma, şi am făeut-o pentru că, n fond, ne-ai amuzat; ştii şi tu că eşti un ortodox bu Dar de-acum ... *t*
Cuvântul sună cam aspru şi toţi se opriră să va< i ce are să se întâmple.

Vlădescu părea surescitat, clipea nervos din ochi.
— Las-o, mă, vorbi râzând Eleazar, lasă că şi Hi
a fost la timpul Jui bufon. Nu mi-e teamă de ridicol; un om viu pare întotdeauna bufon printre morţi. Apoi, punând braţul pe umărul Iui Anicet:
— Bea, măi frate Pavele, că ăştia îmi sunt prea dragi ca să mă supăr când sunt proşti. Dar de proşti, sunt proşti, nu-i întrece nimeni.
92
Emilian îi făcu semn lui Anicet că vrea să-i vorbească.
-— Spune, mă, tare aici, de faţă, că doar nu suntem-francmasoni să vorbim prin semne, zise Eleazar. Sau vă e teamă că m-am îmbătat?!
Ilieş, care moţăie de câtva timp în faţa unei halbe pe jumătate golită, se ridică deodată şi întrebă:
— Cine spune că m-am îmbătat?
— Nu-i vorba de tine, dormi înainte, îi răspunse Eleazar blând.
Dobridor simţi ironia şi luă halba dinaintea lui Ilieş, Emilian îl aprobă: nu e amuzant când se îmbată, nu ne face să râdem, ţipă un timp şi apoi adoarme cu lumea la masă. Nu e amuzant deloc. Dar Ilieş, care de-abia acum îşi dădu seama că e cineva nou venit, vru cu orice preţ să vorbească.
— Mă, Anicet, ce păcat că n-ai fost aici acum vreo două ceasuri. I-am pus cu umerii la pământ pe toţi, pe toţi, repetă Ilieş oscilându-şi mâna deasupra capetelor vinovaţilor.
Câţiva râseră, dar Emilian se grăbi să le facă semne să nu-1 aţâţe.
— O victorie remarcabilă, vorbi d-na Tabacovici» care-şi terminase cocktailul şi aprinse o nouă ţigară, cu atât mai remarcabilă cu cât ţinem seamă de calitatea preopinenţilor.
— Ce-a spus? întrebă Ilieş închizând un ochi beat şi plecând capul peste masă ca să audă mai bine.
— Remarcabilă, o victorie remarcabilă pentru tine, îi explică Emilian.
— Aha! credeam că a spus altceva, şi privi zâmbitor către d-na Tabacovici.
— Şi dacă aş fi spus *altceva?* întrebă Veronica, su-flând fumul printre buzele subţiate.
— Spune întâi şi îţi răspund eu atunci cum se cade, vorbi el, apăsând cuvintele.
— Nu e beat şi nici nu e prost, râse d-na Tabacovici Ia urechea lui Ciutariu.
— Asta e un om fericit, spuse Anicet golindu-şi paharul, ăsta a ajuns probabil la a cincea sticlă de bere Şi sticla noastră s-a golit; ce facem, Alexe?
— Am cinci sute de lei, n-ai grijă. Să mai aducă vin
— Alexe, ai băut destul, zău ai băut, 31 sfătui Ciutariu.
W-
Celălalt îl privi dezgustat şi apoi întoarse capul către Anicet, vorbindu-i, Ciutariu simte deodată că îi dogoresc obrajii; parcă l-ar fi pălmuit, l-ar fi jignit. Şi nu găsea nici o replică. îl ura, cu omenia lui şi orgoliul lui. li permit prea multe băieţii. îl lasă să-şi bată joc de toţi pentru că asta îi amuză, le însufleţeşte mesele lor 3e ia Corso. Dar i-aş fi putut răspunde ceva usturător.. . îl privi cum vorbeşte zgomotos cu Anîcet, şi se gândi cum sa-1 provoace. Ascultă, dragă Alexe, i-ar spune, pe un ton demn şi sarcastic totodată, te rog să înţelegi că dacă buna mea cuviinţă ... Nu, nu, asta nu e destul de tare. Măgarule, nu-ţi permit! . .. Nici asta, Eleazar e un nebun, ar face scandal, ar ridica bastonul, cine ştie ce e în stare să facă. Dar ceva tare,

usturător, trebuie să găsească. . .
— Ia spune, domnule Anicet, vorbi Veronica Taba-covici, apropiindu-şi scaunul, ce-ţi mai fac iubitele?
Pavel roşi puţin; de unde o fi ştiind asta că sunt două?
— Să nu mai vorbim despre dragoste, răspunse puţin intimidat.
— Ce este altceva mai important? interveni şi Jean Ciutariu.
Haha, au să se aprindă acum cu toţii, se bucură Emi-lian. Au să-1 ia la rând pe Paul, pe Jean ... O să ne amuzăm bine. Şi îşi trase scaunul aproape de masă, ca să-şi poată sprijini braţele.
— îl auzi, mă? făcu Eleazar către Anicet. Asta e un beneficiar permanent ai opiniei feminine.
— Lăsaţi pe domnul Anicet să răspundă, stărui Veronica. Adineaori se vorbea aici că ai renunţat la toate îndeletnicirile cerebrale, ca să zic aşa, pentru dragoste. E adevărat?
Anicet se simţi întristat deodată. Când intrase aici îl cuprinsese un dor de beţie zgomotoasă şi ar fi vrut să bea repede, pe nerăsuflate, ca să simtă apropierea caldă a celorlalţi, să se bucure de tovărăşia lor. Ce buni sunt oamenii în fond, reflecta el turnându-şi din sticla lui Eleazar. Şi ce înţelepţi, să se adune aici la un loc, să fie liberi şi să vorbească în vânt, toată noaptea, fără remuşcări că îşi pierd timpul. Este o adevărată artă, să ştii să-ţi pierzi timpu. tgent, să ţi-1 consumi fără
să mai ai conştiinţă de el. Oamenii ăştia parcă ar avea
M
«>
de trăit o mie de ani, aşa de leneşi sunt, atât de nepăsători, îmi plac .. . Bea mult, ca să uite sentimentul acela iritant de pustiu, de pierdere. Numai pe d-na Ta-bacovici nu o privea cu ochi buni. O femeie superioară,, una din acelea care dezleagă taina existenţei, care caută culmile, absolutul. Ochelarii aceia severi pe o faţă atât de tânără, atât de proaspătă. Şi ochii; parcă ar fi căutat mereu să-şi aducă aminte de ceva, într-atât de absenţi îi erau ochii. Ce vrea ea să pară, în fond? Femeie superioară sau femeie fatală?
Şi totuşi îl întrebase tocmai pe el. Poate Vrea sa-i vorbesc despre psihologia amorului modern, să-i vorbesc despre sexualitatea ştiinţifică. Freud şi Lawrence, ceva care s-o excite, s-o violenteze? Sau vrea de-a dreptul filozofia iubiri], aşa cum probabil face curte dl. Jerbea. când coboară de pe catedra Fundaţiei?
— Este deci adevărat, nu e aşa? vorbi d-na Taba-covici, puţin intrigată de tăcerea lui Pavel.
Le silence . .,, sau cum vine expresia aia în franţuzeşte, ceva cu martorul? *le silence est son meilleur?* .... Ciutariu se necăji că nici de data aceasta nu găsea o replică promptă.
— Aş prefera să nu vorbesc despre dragoste, spuse Anticet ridicând ochii spre d-na Tabacovici.
Ceilalţi tăcură deodată, oarecum stânjeniţi; cele ce le spusese Vlădeseu, puţin timp înainte, îi făcură curioşi; de altminteri, Anicet nu mai venise de mult printre ei şi tot ce auzeau de la el îi interesa.
—■ Preferi s-o faci, insinua d-na Veronica.
Ciutariu simţi un curent rece străbătându-1. Nu o iubea pe Veronica, nici curte nu încercase să-i facă, dar suferea de câte ori o femeie străină prefera

pe alt bărbat alături de el. Orice cuvânt provocator al unei femei trebuia să-i fie adresat lui. Dar îşi mască iritarea râzând prea zgomotos, ca şi cum ar fi spus: Pavel ăsta este un mare Don Juan, nu-1 ştiţi? —■ cu nădejdea, totuşi, că toată lumea îi va răspunde: Cine se gândeşte' să-1 critice pe Anicet! Lasă, mă Jeane, câte ştim noi.. . Nimeni nu luă în seamă râsul Iui Ciutariu.
Pavel îşi turnă încă un pahar cu vin şi ceru o ţigară. Tăcerea aceasta aşteptătoare îl intimida. Făcea gesturile ca* şi cum s-ar fi aflat. în faţa ecranului.
—■ Nu fi indiscretă, Veronico, vorbi Emilian, pe care scena nu-1 mulţumea.
95
— Nu înţeleg ce vă amestecaţi în viaţa omului, vorbi gros Eleazar. Treaba lui cu cine se culcă şi pe cine iubeşte.
Intervenţia aceasta serioasă strică toate planurile lui Emilian. Supără de asemenea pe d-na Tabacovici.
— Dar nu discutăm viaţa privată, spuse ea, asta a fi nepermis şi oarecum neinteresant. Era o întrebare d psihologia dragostei... •
Vasăzică psihologie, se lămuri Anicet. Femeile aces tea moderne care încep Întâi prin discuţii psihologice ş psihanalitice, şi îţi ajung apoi în pat. Freud, iubire eternă, •etcetera ... îi veni să râdă. Vinul îl ameţise de-a binelea.
— La a câta sticlă suntem, frate Alexe? întrebă el, simţindu-se vioi si plin de nervi, gata să facă orice gafă şi orice scandal, fără jenă.
— Mergi înainte, n-ai nici o grijă ...
— Vasăzică preferi vinul, zâmbi d-na Tabacovici. Dar ăsta nu e încă un alibi.
— Ce-a spus? întrebă Ilieş care se deşteptase.
• Alibi, mă, îl lămuri Dobridor, înmuiat şi el de uere şi de somn.
—■ Aha, credeam că a spus altfel. *Altfel,* mă, clipi şiret din ochi, aşa cum nu e voie să se spună la masă . . . 'Pardon!
Getta încuie uşa, ascultă puţin cu urechea lipită — să vadă dacă s-au culcat toţi, alături, in dormitorul cel mure — apoi se întoarse repede spre pat, cotrobăi înapoia etajerei cu cărţi şi scoase un volum mic, cu coperta creme. Era un volum din „Coffret du bibliophile", împrumutat de la birou. Se aşeză în pat tremurând toată de emoţie şi de plăcere, şi începu să citească de la semnul lăsat de aseară. Băiatul, ajuns în pension, face adevărate ravagii. întoarce pagina cu mâna tremurată. Nu ştie decât Georgette că e băiat; a descoperit asta la closet, când s-au închis amândoi şi ea a ieşit roşie, palpitând de frică şi de aşteptare. E prea mic băiatul; dar e băiat. Georgette îl cheamă să doarmă cu ea în acelaşi pat. îl mângâie de-a lungul trupului, oprindu-se lung la coapse, strângându-i sexul cu o mână înnebunită. Getta la coapse; mâna stângă o strecoară sub plapumă şi-şi adună lent. fericiţi, : .masa spre sân, lăsându-se dezgolită. Georgette îi spune încet, la ureche: Stai aşa, strâns lângă mine, lipit de mine... îşi desface picioarele, II Iasă pe băiat să intre. Haide, mai tare . . . Getta tre-
95
mură, genunchii stau strânşi unul lângă altul, pulpele puţin încovoiate. Se reazemă de pernă. Cum o fi, gol şi întreg, ca un adevărat bărbat? închide ochii, mâna îi alunecă mai jos, mângâie rotunjimea de sub pântece, se întoarce, ezită, apoi se repede brutal, descleştând picioarele, violând încheietura coapselor. Georgette, în patul din pension; ba nu, Lady

Chatterley, în bordeiul din pădure, Melinor, păros" şi viril. îi trec prin faţa ochilor bărbaţii doriţi, bărbaţi închipuiţi — şi fiecare reface violarea, mai aprig, mai sălbatic, mai ncuviincios.
Şi deodată, totul începe să se învârte în odaie, simte o tristeţe enervantă, mahmură; îi vine să se lovească, să ţipe, să plângă. Stă aşa, cu braţul acoperindu-i ochii ele lumina lămpii, aşteptând să treacă palpitaţia. Apoi se ridică din pat, ascunde cartea după etajeră şi stinge' lampa oftând.
~ Ce mă priveşti aşa, măi Lazarovici? întrebă Anicet pe romancier, care nu-1 slăbise din ochi tot timpul, şi-şi nota din când în când într-un carnet ca din întâmplare păstrat sub palma stângă. Oare nu cumva ţi-a trăsnit să mă pui în vreunul din romanele tale?
— N-avea nici o grijă, îl consolă Emilian. Dacă nu te-a pus în romanul pe care îl lucrează acum, şi pe care 1-a început în 1921, nu mai apuci să ajungi personaj. Biou mai are două romane în cap; doisprezece ani de fiecare, fac douăzeci şi patru de ani. Cine mai trăieşte atât?
Lazarovici râse ascunzându-şi ochii. Se vorbea atât de rar despre el încât gluma lui Anicet îl dispusese. De altfel, nu făcuse tot timpul altceva decât să-şi însemne „fazele beţiei", pe fişa specială din repertoarul lui. Vru să spună ceva cu haz şi cu multă inteligenţă, dar până să se hotărască să-şi înceapă fraza — convorbirea alunecă alături.
— Mi se pare, doamnă Tabacovici, spuse Eleazar, că vă plictisiţi fără nici o cucoană aici. Altădată veneau mai multe;] astăzi n-aţi avut noroc.
— Ba dimpotrivă, am avut mult noroc, deoarece sunt singură.
—- Şi voiţi să mai staţi? reluă Eleazar. E aproape unu, şi noaptea e_t primejdios pe străzi.
Ce tot Dumnezeu stă muierea asta aici, înfiptă între noi? Nici nu putem vorbi ca lumea. Nu poţi înjura, nu poţi glumf.

— I\ᵀici o grijă, râse d-na Tabacovici. Nu sun? eu atât de apetisantă.
— Asta e adevărat, spuse Eleazar. Dar aveţi blana la gât, şi inelul, şi ochelarii.
Ceilalţi râseră fără nici o ruşine. Emilian şopti' destul de tare: la zis-o, mă. D-na Tabacovici încercă şi ea să râdă, dar cele ee~i spusese Eleazar o jigniseră. Căută să se arate indiferentă, vicioasă.
— Şi apoi, continuă Eleazar, bine dispus, mai c şi Iiieş. Se pare că Ilieş şi amabilul său şef Dobridor au venit cei dintâi astă-seară.
— Ce-i, mă,' cu mine? se trezi Ilieş.
— Am spus că ai venit ăl dintâi aici.
— Aşa e, eu şi cu Dobridor am fost ăi dintâi. Vorbi foarte mândru, şi se uită de jur-împrejur cu
ochii puţin Închişi. Ce-au ăştia astăzi de se leagă mereu de ,mine şi de Dobridor? Adică, dacă sunt filozofi. ..
— E inutil, domnule Eleazar, 2iu mă duc. Mă interesează cazul domnului Anicet.
Ciutariu, Îndată ce auzi de numele lui Anicet, ,sîmţi o furie ciudată contra lui Eleazar.
— Alexe, *pur şi simplu începi* să fii obraznic.' Ş] nu eşti cavaler . . .
Eleazar nici de data aceasta nu-i răspunse. Ar fi vrut s.ă-1 privească puţin şl să-i râdă în faţă, când Pavel Anicet Începu 'să vorbească, adresându-se d-

nei Tabacovici.
— Mă mir că vă mai interesează dragostea, şi câ mai sunteți curioasă de cazul meu. De altfel, cazul meu este cazul tuturor bărbaților care nu-şi pierd conştiința în dragoste. Este o cumplită suferință, doamnă, asta e dragostea. Şi dacă Iisus Hristos ar mai avea grijă de noi, oamenii, aşa cum a avut acum 2000 de ani, ar trebui să se nască din nou din Fecioară şi să vină pe pământ să ne învețe să nu mai iubim. „Nu vă mai iubiți unul pe altul!", aşa ar trebui să ne strige Mântuitorul, dacă El e într-adevăr un Mântuitor.
Eieazar schiță un gest de scârbă şi vru să-1 întrerupă.
— Ascultă, mă, şi tu, continuă Anicet. Să nu credeți că vorbesc prostii, că m-am îmbătat. Este drept că nu pot vorbi cu voi decât când mă ameţesc puțin. Voi sunteți prea inteligenți pentru mine, ştiți să discutați prea frumos. Dar acum lăsați-mă şi pe mine; ştiu eu ce spun. Iisus, dacă pe iubeşte atât de mult, dacă a simțit
S8
şi Eî toată mizeria dragostei, ar trebui să ne învețe să nu mai iubim. „Fiți unul cu altul ca străinii", aşa ar trebui să ne spună. Să rămânem străini, neutri unul față de altul; numai aşa vom Întâlni fericirea pe pământ. „Fericiți cei ce nu vor iubi, şi nu-şi vor da inima altuia, căci a acelora este împărăția Cerurilor şi a Pământului!" ŞI a Pământului, băgați bine de seamă. Ceea ce ne împiedică pe noi să ne bucurăm de viața aceasta pământească este dragostea.
D-na Tabacovici zâmbi înțelegător.
— Nu, doamnă, îi vorbi Anicet, nu dragostea îa care te gândeşti dumneata. Există un fel de a iubi care- te consumă inutil, sterp, dureros; asta e adevărata dragoste şi asta e cea mai zadarnică, cea mai blestemată . ..
Gândurile îi scăpară din strânsoare. Se pomeni vorbind fără să-şi amintească firul. Şi voiam totuşi să le spun ceva foarte interesant... îşi turnă din nou un pahar cu vin.
:— Ce spui tu e adevărat numai pentru un anumit fel de dragoste, vorbi Eleazar, pentru dragostea lumească, laică. Dar- mai există şi altfel de dragoste. Mai există dragostea aceea creştinească, dragostea de aproapele . . .
— Asta e altceva, îi răspunse posomorât Anicet. Asta e caritate, omenie, cum vrei să-i spui, dar nu e dragoste, nu e pasiune individuală şi egoistă; for, aici stă toată mizeria şi toată fascinația dragostei, m descompunerea aceasta lentă a două ființe strânse împreunăm". .
. — Dar pot exista două ființe care să se iubească fără[1] descompunere? interveni Vlădescu.
— De ce să nu poată exista? Pot exista şi două stele în acelaşi punct, pot exista şi două trenuri care să se întâlnească fără să se -ciocnească. Totul poate exista, totul se poate întâmpla, şi ceea ce ni se pare firesc, şi ceea ce pare miraculos. Dar, odată ce eu nu cunosc decât o asemenea dragoste, mi-e indiferent că există şi altfel de dragoste, la altfel de oameni.
— Vasăzică admiți că poate fi şi altfel de dragoste, care să nu conducă numaidecât la descompunere, continuă Vlădescu înfierbântat. Atunci, de ce crezi că Iisus ar trebui să se nască clin nou pentru a învăța pe oameni să nu mai iubească?
:■— Pentru simplul motiv că eu sufăr, şi dacă cineva poate să mă mântuie

(ceea ce nu cred), acel cineva trebuie să. ia ființă chiar pentru mine singur, pentru mine aşa cum sunt eu, acum, în acest veac şi în acest ceas ...
99
— Foarte interesant, comentă Vlădescu; un fel de Chestov, contra lui Socrate.
— Nu mă interesează. De altfel, să vă spun drept, discuția aceasta e stupidă şi mă simt caraghios aşa cum stau în fața voastră şi răspund la întrebări. Ceea ce voiam să spun eu era cu totul altceva. Voiam să spun că iubirea e antisocială, că e o crimă; cineva care vine şi-ți spune: „te iubesc, sunt al tău, eşti al meu, eu sunt tii şi tu eşti eu!", şi care te sileşte să fii el, te şantajează cu cea mai cumplită gamă de sentimente şi de orgolii, şi toate acestea pentru că te iubeşte. De unde dreptul pe care îl are omul să iubească? Când cineva te fură, e pedepsit; când cineva te răneşte, e băgat la închisoare; omorul e pedepsit c-u muncă silnică pe. viață. Şi totuşi, oamenii sunt Tasați liberi să iubeascăpCe e altceva iubirea decât o crimă deghizată, un furt public??
— Ai început să vorbeşti în paradoxe, râie Vlădescu.
— Nu pot suferi paradoxele, răspunse calm Anicet, ți se par aşa pentru că le-am enunțat eu prost. Mă întreb, însă, cu ce drept te iubeşte o ființă, şi te sileşte să mori tu, în ceea ce ai individual în intransmisibil, în libertatea ta, ca să-i dai ei viață?
Lazarovici ascultase atent fiecare frază a lui Anicet. Omul ăsta s-a îmbătat ca să poată spune ce avea pe inimă, să se poată mărturisi. Treaz fiind, orgoliul sau timiditatea îl împiedicau să vorbească, să scape de povara pe care o poartă cine ştie de cât timp. Şi atunci şi-a omorât orgoliul, şi-a înfrânt timiditatea, bând . . . Deschise iar carnetul şi însemnă cu creionul, fără să privească ce scrie, ca şi cum s-ar fi jucat.
— Dar atunci cum explici. . .? vru să întrebe Vlădescu.
— Nu explic nimic, dragă, îl întrerupse Anicet. N-am vrut să explic nimic, m-am jucat numai. Am glumit.. . -
începu să râdă privind pe toți drept în ochi.
— Crezi că daca eu aş fi gândit cu adevărat cele ce v-am spus, aş fi avut curajul să vi le mărturisesc vouă? Am vrut, numai aşa, să răspund ceva în glumă .doamnei Tabacovici, care insista atât de mult...
Simți că nu îl crede nimeni, şi asta îl enervă puțin.
— în sfârşit, voi sunteți liberi să credeți ce vreți. Dacă vă place, puteți crede că am să înnebunesc din cauza dragostei, sau am să mă sinucid, sau am să scriu c autobiografie cinică, ce ,vreți voi.
lt>Q
Tăcu deodată, penibil. t*ine m-a pus sa v m-a pus, dacă nu le pot spune ..totul? 'îşi turnă^tBQă.un ■ pahar, golind sticla. In sdlă nu mai NruMîfce^irilneni.. Ilîeş adormise cu capul pe țbrațe. Dobridcțî fuma amețit, j privind în gol.
— Nu facem plata? întrefcă-WtădSScu.
. . . Una se sui în trăsură şi apucă hățurile. „N-aveți nici o grijă, le spuse, am mână tare, nu-mi scapă." .Trăsura porni întâi pe o alee al cărei fund se vedea departe. Aleea era ticoperită de ramuri, alcătuind un soi de hală; aşa cum era lungă, părea un tunel. Una strângea hățurile cu oarecare teamă. Dacă se sperie acum şi o la la goană, cum am să-1 pot stăpâni? se gândi. Cel puțin să ies din aleea aceasta mizerabilă. Acolo, la capăt, se va fi învățat cu

hățurile. Calul începe să alerge, dar de câte ori zărea printre pomi 6 cărare, întorcea capul ca şi cum ar îT vrut s-o pornească pe acolo. Una tresărea atunci înspăimântată şi strângea hățurile cu toată puterea, înainte! îi urla ea, înainte! Calul întoarse capul-si rânji odată cu dinții toți, privind-o drept în ochi. Una îi recunoscu în acea clipă ochii şi țipă.
Se deşteptă palpitând, transpirată. Aprinse lampa de pe noptieră şi privi ceasul; două fără un sfert. îşi aminti de vis şi se cutremură; ochii .aceia care o priveau rău, dinții albi, ca de hârcă. Ce o fi însemnând? îi era frică să stingă lumina. Stătu aşa multă vreme, neîncumetân-du-se să gândească, fiindu-i teamă să adoarmă.
Când ajunseră jos în stradă, d-na Tabacovici se despărți de grup şi porni cu Ciutariu spre Ateneu. „E prea frumoasă noaptea, spuse ea, ca să luăm maşina. Mă conduci, dacă vrei, până la Marghiloman:" Mergeau alături, Jean Ciutariu încercând să vorbească mult şi spiritual. Ce plicticoasă seară, gândea Valeria Tabacovici. Mă întreb dac-o fi adevărat cele ce se spun despre Anicet . . .
In fața cafenelei, ceilalți stăteau încă, nehotărându-se ce să facă.
— Mergem la dame, propuse Ilieş, mergem întâi la dame şi-apoi la cârciumă. Ştiu eu una în Piață; „la Oituz" îi zice. Cântă__acolp una.din Argeş-;-. -}
Emilia» "prlmT propunerea cu entuziasm. Se simțea enervat, nferrMțumitj ațâțat; 6 raită prin 'bordeluri l-ar
fi liniştit.
#G
f%-
W&Al
«rx.
CLUJ h MNtftŞTt -
703780

: ^Jgfft Vt«t<*
,.. — Mergi, mă"? îşi repetă Ilieş întrebarea.
— Eu am nevastă personală, se scuză Dobridor zâmbind, crezând că face o glumă.
Ilieş începu să râdă, zgomotos, sălbatic. Emiîian încerca să-1 calmeze.
— Ce te-a apucat, mă? îl întrebă şi Dobridor, râzând.
— Mi-a plăcut, mă, zău mi-a plăcut! mărturisi Ilieş. Nevastă personală? Al dracului! . . .
Dobridor continua să râdă. Vlădescu, plictisit de acest final obscen, se scuză.
_— Mie mi-e somn. Care merge în direcția Bulevardul Pake, că-1 duc cu maşina?
Se hotărâră Dobridor şi Eleazar să-1 .însoțească, până ■la Statuie. Ceilalți porniră în jos, pe Calea Victoriei. îndată ce se depărta maşina, Emilian se repezi la Ilieş.
— Bine mă, prostule, era să i-o spui în .față că-1 în-şala nevasta^
— Vasăzică e adevărat?! exclamă Ilieş fericit. Mă, şi eu care mă trudeam să aflu!
începu să râdă mai tare, la brațul lui Emilian.

— Vasăzică, acuş, noaptea, in timp ce ,Octav era cu noi, ea, Valy... Ai dracului!
Râliea fericit, Emilian îl ațâță, povestindu-i amănunte Ia ureche.
— Spune mai tare, vorbi Lazarovici, să auzim şi noi. , Anicet simți deodată cum îl copleşeşte pofta aceea
caldă de vulgaritate, de mocirlă şi aburi. Băuse mult, era acum vorbăreț şi fericit. .Se gândi numaidecât la Da-vM şi la fratele său, Petru. Să-1 ducem pe Dav la femei, ce magnific final! începu să râdă şi el, gros şi sincer. Să cunoască dragostea, realitatea! Aici, mă Davide, să te văd, în bordel, mă, față-n față cu dragostea.
— Am o idee, le spuse. Mergem la tipografie la David,. şi-1 luăm şi pe el la dame!
... т-.Extraordinar, aplaudă Emilian, extraordinară idee!...
... Seara se va prelungi, mai mult, va muşca mai departe din golul dimprejur. Vor rămâne şi mai departe împreună. Ce păcat că n-a venit şi Alexe! Să-1 ducem pe Dav Ia dame; are să-i placă, are să înnebunească. Pentru ce mireasă ireală îşi păstrează el fecioria?! ... îşi aminti cât. .de dezgustat l-a privit într-o zi Dragu, când i-a spus ce.face la. bordel. L-a mirat mult aceasta; David doar vorbea cele mai crâncene obscenități dintre toți prietenii.

Scrisul lui era de o cruzime plebee, aproape- pornografic. Şi totuşi acea sfială scârbită în ziua când i-a 'ascultat episoadele expedițiilor lui nocturne ...
— Dar de ce e atât de extraordinar? întrebă Lazarovici'.
— Cum, tu nu ştii că Dragu e virgin? se miră Emi-t Han. Cum, mă, e la tine în redacție, şi nu ştii?
— El e corector de noapte, răspunse oarecum plictisit Lazarovici, nu e în redacție. Când vine pe la noi, stă puțin şi nu vorbeşte aproape cu nimeni. Dar acum înțeleg eu, continuă, mai luminos, acum înțeleg de ce scrie Dragu pamflete. . . Freud, tot Freud săracul! . . .
— Poate să mai fie şi altceva, vorbi Anicet (cu oa-recari remuşcări că îşi târăşte prietenul după el). Nimic nu e atât de simplu, cum vi se pare vouă, scriitorilor.
— Am să-1 văd eu la patruzeci de ani.. .
Anicet se opri deodată, tresărind. Parcă i-ar fi ghicit şi mărturisit gândul lui. Asta am gândit-o eu, cum de-o ştie Bicu? Se simți umilit, furios pe gândul lui de demult. Avu o clipă hotărârea să se despartă de grup şi să,se ducă acasă. Dar ispita era prea mare.
— Haide să intrăm la Bar Automat, să bem câte un vermut, propuse Emilian.
Nu mai erau decât câteva persoane. îi servi o fată cu şorț verde. La altă masă, o tânără cu trăsături prelungi, scandinave, cu părul blond, lipit de tâmple, fuma ascultând vorbind pe doi domni; unul, aproape chel, semăna cu o figură celebră a Capitalei; celălalt, cărunt, avea o figură de vechi pictor romantic.
Emilian apropie capul şi şopti:
— Ce coincidență! Vedeți pe asta de lângă noi, care stă cu Stancu la masă? E sora lui Dav, aia care a fugit de acasă, pictorița. Ştiți, e o poamă ... Să nu

cumva să pomeniţi numele lui Dav. Asta trăieşte cu o funcţionara^ a fost un adevărat scandal, acum vreo doi ani, Iş Câmpina ...
Octavian Dobridor se, coborî-din maşină şi o porni singur, prin întunericul mahalalei, certându-se că s-a lăsat antrenat până la două jumătate şi şi-a pierdut vremea în ioc să discute cu Ilieş. începu să se trezească. Ce va spune Valy că vin atât de târziu? Poate sunt chiar ameţit. îşi corectă pasul şi se grăbi. Aş'fi putut lucra; dacă aş fi ştiut că Ilieş . . .
!!<Q3'
Intră ţinându-şi răsuflarea. îşi găsi soţia dormind, trudită,^ cu sânii goi. Draga de ea... Aprinse lampa de pe noptieră.
— Tu eşti, Octav? Aşa de târziu . . . - — Am fost cu Ilieş la Corso, ne-am întâlnit cu prietenii, ştii tu, şi Ilieş s-a îmbătat. . .
D-na Dobrîdor ar fi vrut să râdă; un savant, unul care ştie tot despre ţânţari şi e şef de lucrări, beat! I se părea comic, caraghios. Dar simţi că-i lipseşte ceva, se simţi nemulţumită. Stătu câtva timp pe gânduri. N-a venit Jac, asta e. Se posomori şi se trânti iar în pat, întorcând capul.
Octavian Dobridor se dezbrăcă fericit că nu-1 întreabă şi nu-1 pune să repete tot ce s-a vorbit la Corso, aşa cum făcea de obicei.

IX

Anicet privi cu multă atenţie pe femeia cu figura scandinavă, sora lui Dragu, despre care auzise atâta; dar goli după aceea, imediat, paharul cu vermut şi asta II ameţi. O clipă se înspăimântă, crezând că are să i se facă rău. Rămase nemişcat, cu ochii în gol, silindu-se să jiu gândească nimic, să nu se întrebe nimic. Ceru un paîîar mare cu apă, pe care îl bău repede, râsuflând greu.
— Hai să mergem, vorbi Emilian, luându-1 pe Ilieş la braţ.
Anicet rămase mai în urmă cu Lazarovici. Calea Victoriei i se părea foarte străină; ar fi vrut parcă să spună ceva, dar nu găsea putere. Trebuie să-mi revin, îşi spuse. Lazarovici îi povestea o anecdotă cu un spion comunist prins într-un cosciug, anecdotă pe care o spunea numai la finalul unei petreceri, când toţi ceilalţi nu mai aveau nimic de povestit. Râdea singur; Anicet nu-1 asculta.
Până la tipografie, Ilieş acostă toate femeile. Emilian nu-şi găsea astâmpăr de bucurie; ţipa, scuipa vitrinele, şi se opri în faţa lăptărîei de pe Bulevard ca să urineze. Libertate, libertate! Jos burghezii, jos bătrânii,

jos masca! Ilieş II aplauda. Lazarovici începu să-i expună lui Anicet planul societăţii viitoare. Morală sexuală reformată, credinţele oficiale abolite, egalitate de drepturi şi inegalitate de responsabilităţi. Un inginer, de pildă. . . Anicet nu-1 asculta. Grăbi pasul să-1 ajungă pe Emilian.
In faţa tipografiei, cei trei rămaseră în curte, iar Emilian porni repede pe scări tocmai sus, la etajul al cincilea, să-1 caute pe David. întâlni pe secretarul de noapte, care îl îndreptă într-un colţ al sălii. Dragu citea la o masă acoperită cu coli mari de hârtie albă, sub o lampă de birou, metalică.
— Ce-i, mă, cu tine aici? se miră el, oarecum speriat, când Emilian îl bătu pe umăr . . .
— Haide jos, te aşteaptă Pavel, Ilieş, Bicu. Mergem în piaţă, la Oituz! .. .
—• Stai că nu pot chiar acum. Nu ştiu dacă s-a încheiat ediţia. Cât e ceasul?
— Trei şi un sfert, trei jumătate, cam aşa *ceva.* Dragu îl căută pe secretar;

nu mai venea nimic nou,
se încheia ediția. Făcu semn lui Emilian şi începură să coboare scările. Gândul că îl va vedea pe Anicet îl amețea de bucurie. Emilian îi povestea pe nerăsuflate întâlnirea ■ de la Corso. îl anunță, misterios şi familiar, că Ilieş e beat.
— O să ne amuzăm! ...
Râdea şi Dragu. Emilian îi puse mâna pe umăr, entuziasmat, sentimental. O apropiere, o atingere caldă; glasuri multe, veselie, vulgaritate, vin.
— Să-ți spună Ilieş despre nevasta lui Dobridor! Mă-nțelegi.
îşi întrerupse fraza ca să poată răzbi prin întunericul culoarului. Băieții întâmpinară pe Dragu cu urale. Anicet îl strânse în brațe.
— Bine că te mai văd, mă Davide! Mergi cu noi.
— La dame! preciza Ilieş.
Pe Emilian îl supără intervenția lui Ilieş. îi era teamă să nu refuze Dragu să-i întovărăşească. El e treaz, şi noi suntem amețiți. Dacă nu-i dăm să bea, nu facem nimic, şi ne trage chiulul.
— Haide întâi în piață, se grăbi să spună Emilian.
— Se face târziu, vorbi Anicet, se face târziu şi nu mai avem timp să mergem cu Dav unde ne-am propus, ştiți voi.

începu să râdă, gros, şi-1 bătu pe umeri pe Dragu.
— Acu să te văd, meştere, continuă. Că de trei ani îți tot răbdăm literatura pornografică. Să te vedem față în față cu realitatea, cum se spune pe la voi, față în față cu Raiul. Că doar te-oi fi plictisit de atâtea para-disuri artificiale. Tu nu vrei să, iubeşti?!
II privi odată, lung, în față şi începu să râdă.
— Haide, mă, şi oi iubi şi tu, dragoste reală, de curvă.
— Bravo! strigă Ilieş, bravo, mă Anicet. Aşa se spune pe româneşte.
— Vulgaritatea e o caracteristică a generației noastre, nta Lazarovici. Asta înseamnă sănătate, vână de
plebei. . .
— Nu ştiu ce înseamnă, vorbi Dragu liniştit şi zâmbitor, dar eu la curve nu merg. Şi nici motive nu vă dau. Sunt liber să fac ce vreau, nu e aşa?
— Vasăzică îți aperi fecioria, râse Ilieş. De ce o aperi, mă? Sau eşti...
începură pornografiile,, şi Anicet dădu înapoi, puțin intimidat. Orgie, da, asta e cu totul altceva; orgia, depravarea, alunecarea în nămol, în aburi descompuşi, asta e biologie; face bine, vulgaritatea de orice fel face bine, mai ales când suferi din dragoste, când te sufocă lent sarcina aceea spirituală pe care ți-ai atârnat-o de constanță. Dar vorbele, glumele porcoase, detaliile dezgustătoare? David Dragu, dimpotrivă, părea foarte amuzat de ce aude. Ascundea totuşi cu greu o anumită repulsie, pe care o violenta, o excita şi încerca s-o suprime printr-un paroxism pornografic. Când Emilian i-a povestit, cu mult înainte, perversiuni de bordel, cu greu şi-a stăpânit scârba. Aproape că îl ciezgusta prezența lui fizică; şi-ar fi şters buzele care îl sărutaseră, s-ar fi spălat pe față. îl încânta orice limbaj vulgar şi pornografic. Cum asculta, însâ, fapte precise, experiențe de ale altora, mărturisiri erotice — îl covârşea sila şi repulsia.
-*- Te-ai îmbătat, Pavele, spuse Dragu luânclu-i brațul. Ce s-a întâmplat cu tine?

Anicet ocoli răspunsul. îl necăjea faptul că celălalt îi repeta propriile lui întrebări; îl umilea gândul-că poate iui David îi e milă de- el, îl compătimeşte. Cârciumă,, aică, suferinţă, profundă; dă-mi să beau, mă! aşa e , mă! Rusisme ridicole, geniul slav! Pfuah! . . . începu să râdă cu furie.
106
«~ Poate crezi că am băut ca să-mi uit drama mea lăuntrică?! Spune drept, nu ţi-ar plăcea ţie să se întâmple lucrurile ca într-un roman, să sufăr şi să beau?! Eşti un caraghios, mă Dav, eşti un miop caraghios. N-am nici o dramă. Beau pentru că aşa e lăsat omului să- bea când n-are ce face; fără *drame,* mă, auzi? fără profunzimi. N-am profunzimi. Sunt plan, în două dimensiuni, un infinit în două dimensiuni. Sau nu se poate să existe un infinit în două dimensiuni? Ce zici, Bicule?
—■ Eu cred" că se poate, răspunse Lazarovici placid.
Ilieş începu să fie nemulţumit; iar s-au apucat ăştia să discute filozofie; ori mergem la bordel, şi atunci vorbim prostii, ca oamenii, ori mergem la treabă, şi atunci eşti liber să discuţi ce ţi-o trece prin minte. Dar atunci nu mai merg eu. Eu vreau să petrec. Cine vrea, bine, cine nu .. .
— Mai lăsaţi-o dracului, mă, hai că se face ziuă. Se culcă fetele.
Dragu le mai spuse o dată că nu merge, Emilian era furios. îmi închipuiam eu că nu-1 prindem dacă nu-i dăm să bea. Nu e prost Dav. Ilieş începu să se supere.-
—■ Cui îi e somn, poate să se ducă de-acum. Eu dorm acolo.
— Vasăzică ne strici petrecerea, Dav, vorbi Anicet, Nu vrei deloc să cunoşti viaţa, să iubeşti şi tu ca tot omul. De ce ţii să ai mai mult noroc ca ceilalţi?!
— Cum vine asta, mă, întrebă Ilieş, cum vine asta cu norocul?! t~.
—TVrea să nu-1 doară viaţal mă Ilieş, îi răspunse Anicet^ Dragu încearcă să fie martleştept ca noi,' să scape. Crede că se poate asta. Nu se poate, mă Davide, scapi un an, doi, şl apoi cazi şi tu. Tare aş vrea să te văd atunci. Să te văd îndrăgostit, sau bolnav de blenoragie, sau înnebunit că nu mai poţi iubi;" tot una e, tot atâta doare. Mai bine ai începe de-acum, să ai timp să te înveţi cu raiul.
-— Vorbeşti prostii, îi răspunde David, sec. Eşti puţin cam beat.
— De ce să doară, mă? întrebă Ilieş, scuipând. Dacă te păzeşti nu doare. Nu te uiţi la Dobridor? . . .
începură să râdă toţi, afară de Anicet. ■—■ Pe tine nu te va durea niciodată, Ilieş scumpule. Tu eşti din clasa privilegiaţilor.
— Sunt ţăran, mă! spuse mândru, bătându-se cu pumnul în piept. Ţăran, nu privilegiat. ,De la opincă,
107
a Damboviţa. Sănătos ca un haiduc, şi la carte întâiul. Ori .pentru că nu fac filozofie ca voi, credeţi că sunt u: prost, an incult? întreabă-mă, mă, tu care zici că ştii tot, se adresă lui Dragu, de se uită ăştia toţi la tine ca la an profet, întreabă-mă ce-ţi place din Istorie, din Geografie. Şi n-am mai deschis cărţile de şapte ani!...
Emilian începu să fie nerăbdător.
—■ iLasă-i, Ilieş. Se face târziu. Haide, Pavele.
— Eu nu mai merg. Nu mergeam pentru mine; eu sunt sătul până la gât în ce priveşte dragostea. Vream ʲ întind o mână de ajutor lui Dav, dar

dacă nu se
poate.. .
__ — Nu eşti consecvent, mă, vorbi Ilieş. Nu-mi placi. Mie «mi place omul să-mi spună verde în faţă, de la început... Ori da, ori ba,
— Nici eu nu merg, mărturisi Lazarovici. Mi-am completat informaţia de prin partea locului. Vreo opt ani ara stat tot pe-acolo; nu mai am nimic de învăţat...
— Haide, Ilieş, strigă Emilian depărtându-se. Haide ...
— Vechea gardă! strigă mai tare Ilieş... Vechea gardă!...
Plecă, înjurând de bucurie, cu capul răsturnat, învârtind pălăria, larg, în aer.
Lazarovici se depărta cu pas agale, ca unul care nu avea nimic de făcut. Nu-i părea nici bine că s-a dus la Corso, nu-i părea nici rău. Tot n-ar fi putut dormi, chiar dacă ar fi rămas acasă. Insomnia aproape că iru-1 mai tulbură, acum; s-a învăţat să nu mai doarmă, să-şi piardă cunoştinţa în zori, după ce i s-au sleit toate gândurile, să treacă direct în somn fără să se poată bucura măcar. Se deştepta tocmai aproape de miezul zilei. De aceea îşi scrie întotdeauna articolele seara, la redacţie. Şi când nu găseşte pe nimeni pe care să-1 întovărăşească la masă, în oraş, sau la cinematograf — se întoarce acasă şi se dezbracă, aşteptând oboseala, sau minunea care să4 adoarmă.
Anieet şi cu Dragu îi urară bună seara şi porniră îndărăt spre Bulevard. Mergeau fără să-şi spună nimic. Şi cu cât înaintau, cu atât se sfiau să înceapă vorba. Anieet încercă de câteva ori să-1 întrebe ceva; nu se hotărî, nu ştia ce ar putea să4 intereseze pe David. Şi totuşi dorise atât de mult să-1 întâlnească; avea să-i spună atâtea, astăzi.
)O
— Ţi-am spus că mă mut de-acasă? întrebă Draga, fără să-1 privească.
— Da?
Atât găsi să-i răspundă. Se întrista deodată. Ce Dumnezeu mă interesează pe mine dacă se mută el de-acasă? Să-mi spună altceva, dacă are ce; sau, atunci, să-i spun eu . . . Dar ce aş putea să-i spun? Ce-ar putea el simţi ca mine?
Merseră iar alături, fără să vorbească. Dragu evita să pomenească de întâmplările de astă-noapte; de ce venise el la Corso, de ce băuse şi pusese la cale farsa cu eilalţi. Ii părea rău; o tristeţe nedefinită, o sfială care-I tulbura, ca şi cum ar fi îngheţat ceva între ei, s-ar fi depărtat sufleteşte.
— Ce mai faci altceva? întrebă Anieet.
—■ Vreau să scriu tratatul acela de etică, de care ţi-am vorbit.
— Interesant. Merge?
—■ Sunt cam plictisit, nici timp nu am destul. Până m-oi muta.
Tăcură, iar, amândoi. Mă crede beat, gândi Anieet. Crede că am băut pentru ca să uit dramele mele lăuntrice. Ar trebui .să-i explic cum stau lucrurile. Vru să deschidă vorba, dar zări pe celălalt mergând cu capul în jos, strângându-şi cartea sub braţ, şi se răzgândi. Ce să-i mad spun şi lui? Tot acolo ajungem; tot n-are să înţeleagă ce vreau să-i spun. Parcă eu nu ştiu ce e în sufletul lui acum?
—• Tu cum o duci? întrebă Dragu.
—■ Tot aşa cum ştii. Strada Grigore Alexandrescu, Strada Salcâmilor şi complicaţiile respective.

—• Sunt şi complicaţii?
— Câteodată. (Ii veni să râdă. Se stăpâni, şi continuă, calm.) Complicaţii fără importanţă, de altfel. Scap uşor de ele.
— Bravo. Bine că te ţii tare, cel puţin.
Tăcură. Ce s-a întâmplat cu Pavei? Tot dragostea, şi pe el. Şi voia să se răzbune, voia să mă convertească. —■ De Teodoru ce mai ştii? întrebă Dragu.
— Azi am aflat şi eu, mi-a spus- Vlădescu. De la şase nu aud decât despre drama lui Teodoru. Aveţi un talent, voi ăştia, intelectualii, de a crea drame acols unde nu există decât slăbiciune. Ce-aţi găsit dramatia *m* gestul bietului om?
189
— Asta spuneam şi eu. Peste bord cu ei. Oamenii care încearcă sa se sinucidă, şi nu reuşesc, ar trebui executaţi. Ivlişei şi impotenţi din ăştia nu ne trebuie . ..
Anicet îl privi mirat: aproape uitase timbrul vocii Iui David, când se înfurie sau se entuziasmează, uitase căutarea lui rea, ochii sclipind prin ochelari, parcă ar fi lovit obiectele de ziduri. Cuvintele răsunară, totuşi, oarecum zadarnice. Revolta si scârba nu trezeau nici un ecou pe bulevardul pustiu, murdar, puţin întristat de vântul dimineţii. Tăcură amândoi multă vreme. Discuţia morţii pe care o căutase Teodoru nu avea nici un sens. Priveau grupul de măturători care veneau dinspre Cişmigiu către Calea Victoriei. Anicet începu să simtă oboseala. Nu se putea gândi la nimic; o completă predare, nici nu ştia cui se predă.
— In câte suntem astăzi?
— Trei Septembrie, răspunse Dragu, prompt.
— Mai am douăsprezece zile până la leafă.
— Tu eşti plătit la jumătatea lunii?
Făcu semn cu capul. -Nu mai avea chef să scoată un singur cuvânt. *îl* dezgusta totul, îi era necaz pe el, şi îi era totuşi milă. Grăbi pasul ca să se poată despărţi mai repede de David. Mersul lui, alături, îl chinuia, îl enerva. Se opri in faţa .statuii Brătianu. Altădată îl conducea până acasă, ca să intre David şi să-i aducă dulceaţă în curte, li strânse mâna.
— Mai vino pe ia mine, spuse Dragu. —' Mai vin eu . . .
Emilian intră în odaie cu braţul întins prin întuneric şi se apropie bâjbâind de masă. Globul luminează placid odaia tapetată straniu cu afişe de baluri, de loterii, expoziţii, şi fotografii de sculpturi ilustre. Emilian trage transperantele şi se miră că s-au apropiat atât de repede zorii. Apoi îşi aruncă haina pe pat, însufleţit. Acum, pe dată, până ce nu se răcesc, nu se pierd în memorie. Se aşază la masa de lucru, potriveşte aba.tjou-rul (dacă aş stinge? dar nu e încă destulă lumină) şi începe să scrie, fără nici o ezitare, fără nici o pauză. Romanul va fi însăşi oglinda vieţii lui, realitatea oricărui tânăr. Orice altceva e literatrară, orice nu izvorăşte di» senzaţie proaspete, tactile, imedjiate. Experienţe, mâl sau soare, dar numai experienţe. Autenticitate; jurnal intim, spovedanie despre tot şi toate. Scrie repede; film carnal şi mânial, revelaţiile nopţii.
110
Colindă casă după casă, pentru că Ilieş e beat şl stăruie în alegere. Asta-i prea grasă, spune el scuipând, e *prea grasă,* repetă. Mă-nţelegi? ... şi clipeşte

din ochi. Fata injură, dar celălalt e mai tare; înjură şi scuipă. Ce mic, ce real! exclamă mental, savurând scena. Ce curaj în ţăranul ăsta ajuns intelectual, ce curaj faţă de viaţă, de realitate. Emilian scrie aprins şi zâmbeşte, fii—mându-şi zarva pe care o va stârni romanul; real, real, fără nici o reticenţă, aşa cum e, aşa cum fac toţi. Când se vor citi toate acestea, când realitatea va fi cunoscută de toţi, se vor supăra bătrânii, intelectualii, esteţii. Dar e vina lor, în societatea lor m-am născut şi am crescut. Ei ne-au îndemnat întâi, *ei.* (Dascăli cu mustăţile galbene de tutun, mii şi mii de imagini ale d-lui Cucu, şi Spânea, şi celorlalţi profesori; şi apoi imaginea tatălui, a tatălui mai ales . . .) Ei mă îndeamnă să vin în casa asta infectă, să mă culc cu o târfă, să-i dau ei tinereţea şi bărbăţia mea. Cum aş putea fi pur în societatea voastră? Tatăl e alături, peste masă, şi d-1 Cucu; imaginea d-lui Cucu îl enervează întotdeauna, îl îndeamnă să gândească violent, obscen, să polemizeze mental cu dascălul. Ei l-au împiedicat să rămână singur, puternic, nepăsător. M-am născut în viciu, mi l-aţi dat pe gură, pe nas, cu biberonul, cu parfumurile voastre, *cu* literatura voastră, cu ideea de libertate. (D-1 Cucu rân-) M-aţi învăţat să fiu liber. Ascultaţi acum ce fac cu libertatea mea. Pute, nu? Ascultă mai departe . . .
Zâmbeşte înfierbântat, cu o expresie schiloadâ de frondă iconoclastă. Se pleacă mai mult pe umărul stâng, şi scrie. Fiecare frază scârnavă îl biciuieşte de bucurie. Polemizează cu bătrânii, cu imaginile esteţilor şi mora-liştilor (create de el, pedante şi întunecate, ca să-si poată mai focos vărsa furia[1]», legiune nevăzută care îî denunţă, îl arată cu degetul, îl ameninţă (toate gesturile acestea îi fac bine, îl îmbată de putere, îi verifică existenţa ca o forţă de care alţii se tem, pe care o dispreţuiesc şi o urăsc). Dar el spune tot, amănunţit, cu. argoul prostituatelor, cu indiferenţa lor animală, stâieită. Mă Emilian, eu mă duc cu asta, îmi place, mă-nţelegi? . .. Râsul lui Ilieş, când o bate pe umeri, ciupind-o; şi cealaltă, plictisită de aşteptări. Tu nu vii? . . . Refuză iar, fumând; înoă n-a descoperit specia rară, bestială, râncedă, pe care o va alege după plecarea lui Ilieş, ca să nu rişte vreo glumă.
Fetele vin şi pleacă, unele de-a dreptul la culcare; clienţii au ajuns rari. Câteva beau cafele . . . Sunt *real,* inti? Sunt prea real. Dar n-am spus, încă, experienţa mea, scumpilor. îşi dezmorţeşte umărul, moaie tocul şi priveşte covârşit de plăcere peniţa grea de cerneală . .. Fata are o mână aspră, de spălătorească. îi strânge braţul drăgăstos, ieftin. Dar nu-i dau ţigările, nu sunt prost. Am de scris acasă, şi toate tutungeriile sunt închise, acum. în camera asta, dragule. Parfum, pudră de var şi ligheanul pe masa de toaletă. Patul. . .
... Radu i-a spus pe drum, de acasă până în cartierul deşănţat, cum stau lucrurile cu femeile, şi cum trebuie să) înjuri cât mai mult, şi să te joci cu ea, şi să nu-ţi fie teamă, căci teama e semn rău, şi ea te descoperă pe loc oă eşti băiat de liceu, şi râd toate. Tremură, cu cât înaintează mai adânc în uliţa oarbă. Asta e maidanul, spune Radu cu un aer indiferent, de client vechi. Dacă vrei să vii la Domnica, trebuie să trecem maidanul, işi apoi prin curtea bisericii. Asta nu, nu... Nu fi prost, mă turcă, nu e nici un păcat.. . Nu e păcat, pentru că nu există Dumnezeu, nu există, căci d-1 Cucu le-a dovedit că pământul vine din nebuloasă, iar nebuloasa din eter, şi omul din maimuţă. Ar fi aclamat şi înjurat în acelaşi timp, ascultând lecţia d-lui Cucu. Nici posturile n-u le mai ţin, nici nu mă mai scol dimineaţa să mă duc

la slujbă, nici păcate nu mai am. Nu e Dumnezeu! brava, Cucuie! ... Şi era furios, năuc, gata să plângă; se rupea ceva, se destrăma ceva, necunoscut,, nevăzut. Nu e Dumnezeu, nu e.. . Şi superstiţiile le-a ucis una câte una, citind, şi cu cât înţelegea mai mult, cu atât se simţea mai matur, mai stăpân, mai liber. Dar, oricum, nu prin curtea bisericii, *acum* . ..
De ce, mă, turcă? îi apucă mâna, râzând. Ar vrea să fugă, să-1 bată, să-I scuipe. Dar, la urma armelor, de ce? încearcă ,să-şi stăpânească bătaia de pasăre a inimii. De ce să-mi fie frică? O namilă de zid, goală şl rece, pereţi mucezi şi icoane de lemn. Ziduri şi lemnărie, casa Domnului care nu există. De ce să-mî fie frică? . . . Dă-mi drumul, că vin singur. Bravo, mă, turca! ... Rado se opreşte în faţa bisericii şi aprinde o ţigară. Na şi ţie una. Ghiceşte că va vomita fumând, dar apucă ţigara. Dracu-n draci cu d-1 Spânea. înghite formal şi tuşeşte. Ce e cu tine, turcă?.,. Nta răspunde. Pornesc amândoi prin întuneric, cu mâinile sub pelerine, tre-
ai2 !
*
murând. Şi parcă l-ar fi îndemnat Cineva să întoarcă grumazul, să o privească încă o dată, cum stă mare şi pustie şi rece în întuneric. Parcă cineva l-ar fi îndemnat. Beznă. Dar la o fereastră zăreşte un ochi roşu pâlpâind de somn, candelă în paraclis. Atât. A întors capul şi a grăbit pasul. încă o victorie, încă o superstiţie gâtuită. Bate talpa pe pământul zgrunţuros. .. Nu alerga atât, mă, turcă; e deschis până dimineaţa.
... Şi dacă n-ar fi fost Radu să-1 ghiontească, ar fi fugit. O scârbă flămândă, monstruoasă, 1-a pătruns văzând cea dintâi fată, în poartă, ehemându-i. Şi cuvintele *acelea,* de pe buzele unei femei.. . Radu râdea. Fete vesele, mă turcă. Dragoste şi vin şi bani în puşculiţă, ferice de el;, nu ca noi cu latinească şi trigonometrie. . . Casa Domnicăî, unde Radu îşi aduce toţi prietenii virgini, unde a fost şi Roşcovă, şi Projan, şi Făt-frumos. Iţi place fata, mă? Desigur că-mi place, răspunde el în gând, desigur că aş vrea s-o dezbrac, s-o cunosc — dar mu aici, nu aici în văzul tuturor, cu domnul ăla bătrân rezemându-şi bărbia în baston, cu plutonierul beat şi ovreiul vânzător de napolitane în uşă . . . Dar nu spune nimic. Radu explică fetei, la ureche, şi ea îl sărută şi îl muşcă în salonul aglomerat, apoi îi cere banii. Un pol mai mult, mamă. Cuvântul îl buimăceşte, şi-i dă bancnotele fără să le numere. Ce noroc, târfa! . .. Comentariile fetelor nu-1 privesc. îşi îndreaptă bustul îmbărbătat. O urmează, traversând curtea luminată de felinarul străzii...
în „La "Vie Parisienne" a văzut atâtea trupuri goale, şi la cinematograf a văzut, şi citind romane ,şi-a închipuit scenele cu o preciziune exilirantă. Carnea din cărţi îl excita până la viciu, şi excitat a fost toată seara, când Radu i-a povestit că fetele se dezbracă în cameră, iar el poate face cu ele tot ce vrea, tot. Şi câte n-ar fi făcut. Ştia etapele, gesturile, ştia mai mult decât toţi, pentru că citise mai mult. Şi, singur cu fata — care se dezbracă amuzată de stânjeneala lui, tolerantă şi maternă — nu găsea nitmio în simţuri, nu descoperea nimic privindu-i coapsele, nimic, nimic... Palid. Se apropia buimac de pat şi o sărută pe gură, încercând săi se convingă de senzaţii, să^şi sugereze spasm. Bere, roage, pudră, parfum, piele caldă, umedă. Mai mult,, mai strâns. Ea îl siluieşte victorios, enervată, insultată — şi apoi îl
8 — întoarcerea din rai

stropeşte cu apă de colonie, ii şterge plânsul cu o batistă verde, hidoasă, ii pudrează . . .
Astea au fost .demult. Emilian scrie acum cu furie pornografică — şi deasupra lui se pleacă imagini de dascăli, de profesori universitari, de autori, coduri morale, şi iarăşi dascăli, dascăli — şi el îi vede, îi aude, şi o bucurie iconoclastă îi înfrigurează mâna ştiind că îi va iigni cu revelațiile lui de canal, îi va Umili, N-am descris încă patul, patul *nostru,* zâmbeşte el polemizând. Tânăr, douăzeci şi patru de ani, îmi iau licența la toamnă şi vă dau dracului pe toți, şi apoi public romanul. Romanul. ROMANUL. în cartea asta se va afla tot, tot. Cum maieă-sa îl adormea decuseară ca să n-o deranjeze în lunga ei toaletă; şi ea venea dimineața, şi el pleca la şcoală fără s-o vadă. Şi tatăl care se credea dispensat de orice pentru' că plătea zece mii de lei la liceu. Şi fata din casă care îl tenta. Şi colecțiile „La Vie Pa-rîsienne", şi ceaiurile mătuşii Adine unde verişoarele l-au învățat să danseze; dansul care îl tulbura, şi cinematografele, şi literatura. Nimeni care să-i arate ce să facă în afara lecțiilor, de nicăieri nici un sfat decât cărți, titluri şi autori, cărți, mii de cărți. Nici o viață pe care s-o imite în jurul lui, nici o *prezență.* Iar la şcoală, d-1 Cucu 1-a inițiat în darwinism, şi d-1 Spânea le-a explicat ideea de libertate morală. Libertate! Ar râde prosteşte, numai pentru bucuria de a batjocori imaginea d-lui Spânea (stă şi el aproape, peste masa de scris), dar nervii îi sunt biciuiți de inspirație.
Se opreşte din scris şi aprinde o țigară. Nu e literatură, nu e artă. Ei şi? Rânjeşte. D-1 Spânea şi profesorul de estetică vor scuipa citindu-1. Rânjetul i se lărgeşte şi mai mult; fața capătă prodigioasă vulgaritate şi mânie. Dar tocmai ca să-mi bat joc de literatură, scriu. Iar dacă mă închid, cu atât mai-bine pentru vânzarea cărții. Iar dacă îmi confiscă ediția, proces. Iar la proces. . . Se înalță, calm şi batjocoritor. Toți prietenii, acolo, în bănci. Pavel eu umerii lui de atlet, şi Dav rozându-şi unghiile, şi Leonard cu fular roşu şi ceilalți, legiunea lor.. . Se înalță şi vorbeşte, batjocoritor, sarcastic, cu argotul Crucii de Piatră, aşa cum a învățat de la prostituate şi de la gazetari. Preşedintele îl cheamă la ordine. Asta e ordinea mea, răspunde. Şi ceilalți aplaudă . .. J'accuse, j'accuse .. . Huo! huo! . . . Fluierături, ijandarmi, învălmăşeală. Eieazar se repede cu ciomagul

lui noduros, dar e covârşit. Va fi judecat şi el. Şase luni închisoare, şase ani, şaisprezece ani. Osândit pentru că am spus adevărul. Bezna din ocnă, şi lanțurile, şi alfară e soare, soare şi păsări, iar eu sunt aici, sub pământ, de luni, de ani, pentru toată viața, poate ... şi apoi?
Oh, nu, romanul nu va fi confiscat. Cel mult dacă va fi înjurat de critici, sub cuvânt că nu e literatură. Dar tocmai acesta e meritul meu, venerabililor, că nu fac literatură. Ați făcut voi de ajuns. Geniul literar şi geniul viciului sunt laurii voştri, recunosc. D-1 Cucu ... oh, d-1 Cucu nu e vicios, nu poate, e prea bătrân... Râde, şi zvârle țigara pe fereastra deschisă.
Fata îl primeşte a doua oară, de astă dată lent, cu, filmul obosit, pentru că el resimte şi regândeşte toate detaliile, toate umbrele şi luminele trupului, scriind. Haide, mamă . . . Dar asta e o porcărie, o pornografie! strigă d-1 Spânea şi profesorul de estetică. De ce nu descrii, atunci, toate mizeriile digestiei şi toate scârnăviile abatorului? Dacă vrei să fii real, admite că

trebuie să fii complet, adică brută . .. Rânjeşte, iar, şi-i priveşte pe deasupra braţului, scriind — adversari nevăzuţi. Nu, nu atât de departe, d-le Spânea. Cu mizeriile digestiei m-am născut, şi le pot ignora. Dar mizeriile prostituţiei şi viciului, mi le-aţi dat voi — şi pe ele le spun. Dar nu eu te-am îndemnat să vizitezi bordelurile, se indignează d-1 Spânea. Adevărat, curajul acesta nu-1 are nici unul dintre voi, curajul de a merge la capătul gândului şi a-i spune pe nume. Dar d-ta m-ai învăţat liberul-arbitru. Ei şi? liberul-arbitru e o valoare morală ...
Emilian se întunecă. Spânea îl va înfrânge şi de data asta. . . Poate, dar iată că rezultatele liberului-arbitru sunt imorale. Nu, asta n-ar fi nimic; moral sau imoral, puţin îmi pasă; la dracu' cu registrul vostru de valori. Faptul e că teoriile voastre şi practica mea m-au făcut acum ... Ce m-au făcut? Ce m-au făcut? Caută un cuvânt tare, zdrobitor ca o infamie. Dar e peste putinţă să găsească cuvântul. La urma urmelor, nu e nimic rău cu mine. Student, tânăr, oarecum bogat, tata e liberal, viaţa îmi place; nu e nimic rău . . .
Se ridică devastat şi năuc. A sfârşit pagina. Fata îi cere încă o ţigară. Numai una, mamă . .. *Nom de Dieu!* . . .
Dar e ceva nelămurit care îl cuprinde, îl întunecă, îl atrage, o mână pe spate; şi apoi îl doboară. Nu cred, poate asta e cauza. Eieazar crede în Dumnezeu şi în icoane*
115
şî în popi. El are pentru cine lupta. Autosugestie sa nu, puţin îmi pasă. Dar Eleazar e tare.
Şi el intră în bordeluri, şi totuşi nu e niciodată abă trat. întotdeauna gata de gâlceava, şi ciomagul lui e ciomag real, deşi îi e teamă să-1 încerce asupra lui Pavel. Dar cu mine e altceva. Dacă aş sfârşi odată romanul. . . Un volum, zece volume, cine ştie. Nu e o carte cum. sunt toate cărţile. Două mii de pagini scrise până acum, poate şi mai mult, şi câte mi-au rămas de spus. . .
îi e teamă să recitească manuscrisul. O lădiţă de lemn, sub pat, primeşte săptămânal teanc de foi prinse în ace. Sunt luni de când se adună, câteodată sute de foi scrise mărunt, fără nici o despărţire în paragrafe, în capitole. Scrie tot ce-i trece prin minte — şi mintea lui nu primeşte nimic ce nu e intoxicat de ură, palpitând de senzaţii. Nimeni nu cunoaşte titlul romanului. David îl numeşte „Monstrul", Ciutariu, „Zibaldone", un altul care a citit pe James Joyce, „Ulysse". Dar toate acestea sunt glume. Titlul adevărat e obscen; 1-a descoperit într-o după-amiază, iluminat, şi de-atunci îl repetă mental de câte ori se mâniază, îl pronunţă ca un balsam singur în odaia lui, îl strigă de la fereastră, în noapte. Titlul e formula chimică, sinteza absolută a întregii mulţimi printre care se mişcă, şi vorbeşte, şi gândeşte. îl vede scris cu litere oriaşe, mari cât casele, deasupra metropolei. îl vede pe plafonul Ateneului, printre panouri şi nume glorioase. SPrin vitrine, pe volume cu coperte roşcate. Pe pagina întâi a gazetelor, litere spurcate, magnifice în goliciunea lor, cerneală grasă siluind hârtia. Dacă nu va găsi editor, îl va tipări pe cheltuiala proprie, tom după tom, apoi.. .
Aprinse iar o ţigară şi începu să se dezbrace cumplit de abătut, de dezgustat de sine, de roman, de viaţă. Ticăloşia scârnavă a manuscrisului opulent îl inundă deodată, prăpăd de simţuri înşelate şi de creieri storşi de iluzii. Gust amar şi marasm neînţeles îi înecară entu-ziasmele. Munca şi curajul celor două mii de pagini scrise f se descoperiră dintr-o dată nudă zădărnicie,

violenţă absurdă şi intelect insignifiant. Zvârli cămaşa pe fotoliul de lângă birou şi amuţi cu umărul rezemând bărbia, privind în gol. Dacă aş face ceva, dacă cel puţin aş putea face ceva, ca Eleazar, ca Dav, ca Jean Cdutaria. Dar asociaţiile sexuale trezite de mamelele lui Ciutariu,. îl scârbiră definitiv. închise ochii şi recită solemn: post
126
coitum anima triste... Proştii. Tristeţea e de mult acolo, aşteaptă numai vadul. Şi sexul e canalizarea mizeriei, a sentimentului nimicniciei, păcatul si tristeţea. Adam a ÎCBt un psiholog experimentat, asta "a fost el. Iar conştiinţa e limita mizeriilor, a zădărniciilor. Când trupal nu mai poate purta povara, o prezintă acelei funcţiuni nemernice: conştiinţa. Frumos dar. Mersi! .. .

Stinge ţigara în scrumiera plină şi zvârle pachetul cu foi în lădiţa manuscrisului. Apoi începe să se dezbrace, uşurat.

Noul romantism, generaţie nouă, părinţi şi copii? comedia unui tânăr care refuză să facă ce-a făcut şi tatăl Iui. Dar tata a fost în război, a ucis, asta a făcut el. Şi mi-o spune de doisprezece ani. Au călcat individualismul in picioare, democraţia şi Jiberul-arbitru, toată florăria lor de idealuri. Toate s-au dus, toate le-au anulat prin război. Ne-au furat opiumul, ne-au anulat orice ideal pe care îl puteam găsi în cărţile şi teoriile lor. Până vom scrie noi alte cărţi şi vom face alte teorii, în ce să credem, în ce opium? Suntem oameni culţi, nu putem fără opium . . .

Zvârle pantofii sub pat foarte obosit. Dacă as crede în psihologia medicală, m-aş bucura socotindu-mă un nevropat. Aş ajunge erou rus, Artzibashefft, Andreev, etcetera. Dar şi acest opium al gloriei neurastenice s-a epuizat. E banal şi învechit, acum, să pozezi în neurastenic. Şi mi-ar fi greu, căci sunt sănătos tun. Dacă aş fi cel puţin bolnav, aş avea ceva de dorit, aş dori însănătoşirea. Aş găsi de-a gata un ideal, în trup, după cum tata a găsit unul în unitatea naţională, în România Mare, după ce a divorţat de idealul democraţiei şi al individualismului. Un ideal de-a gata, moştenit, este un adevărat ideal. La urma urmelor şi Eleazar a moştenit unul, şi Dav. Norocoşi, au idealuri. Iar eu ...

Ar trebui să scriu un roman social. Despre şansa părinţilor noştri de a muri pentru un ideal şi a ajunge eroi. Eroi. Şi au ars totul în urma lor; nici un ideal, aoum. Lupta contra opiumului. Fiecare îşi face de cap, şi ne.lasă şi pe noi să ne facem de cap.

Gândurile se opriră brusc. Se uită uluit în odaie, în fiorul lui, căutând să-şi amintească ceva. Se revărsaseră zorii. Lampa ardea palid. O stinse şi închise fereastra. Treceau oameni mulţi pe stradă. El se trânti pe pat, tremurând.

PARTEA **A DOUA**

La biroul din fund, lângă fereastră, Lazarovici stă aple-.7; asupra corecturilor. Are un vraf ,de şpalturi alături; hârtiile sunt ridate de ştersături şi adăugiri. La răstimpuri, soarbe grăbit din cafea ,şi fumează lacom, aproape sugând ţigara. în odaia vastă e singur. îl cuprinde deodată frigul, şi se scoală să dea drumul la calorifer. Apoi, în loc să se reîntoarcă la masă, deschide uşa şi trece în odaia secretarului de redacţie.

— Aţi mai primit ceva de la Ploieşti?

— A telefonat Bincu, acum vreun ceas. Nu era nici trei când a telefonat.

Nimic important. Uite asta . . .
Citeşte repede, tulburat, câteva foi scrise cu creionul, literele mari şi lăbărțate. Vasăzieă lucrurile s-au domolit acolo; cu atât mai bine. Dacă s-ar revolta toată **tea** Prahovei... Să ardă sondele, clădirile acelea americane incendiate de lucrători, devastate până Ia zidari. Cum spunea Bincu: parcă ar ii fost jupuite. Mânia proletară. Dar acum, tocmai acum când îmi apare cartea?... Tremură puțin, nervos,
■'■!— Şi aici e frig. De ce nu dați drumul la calorifer?
Dar poate am eu febră, de aceea tremur. Mi-o fi pus seclama aşa cum am dat-o? *Dacia Felix,* roman de moravuri contemporane, etcetera, etcetera...
■ — Să nu uiți să-mi anunți romanul, aşa cum ți-am

spus; litere groase, semne de întrebare, cum ți-am spus eo...
Se întoarce din nou în redacție, îşi freacă mâinile şi priveşte cu un zâmbet distrat vraful de corecturi de pe masa. Goleşte ceaşca cu cafea şi se pleacă iar deasupra şpaltului. Să se coboare Iisus printre noi şi să ne învețe să nu mai iubim . . . Anicet a spus unul dintre puținele cuvinte de spirit ale acestui veac. Şi ce bine s-a integrat în roman! ... Să vedem dacă se va recunoaşte. Dar greva aceasta de la C.F.R., scandalurile astea cu comuniştii . . . Sute de arestări, azi-noapte. Are să ardă Valea Prahovei! . . .
Priveşte fix corectura, dar gândul îi e furat, siluit, de revoluție. în sfârşit, se mişcă şi ei, comuniştii. Păcat că trebuie să rămân departe. Şi tocmai acum, când îmi apare romanul... Se întunecă. Dar poate n-au să izbutească, îi arestează pe capete. Dacă îmi apare romanul la 1 Martie, la 22 Martie pot să înceapă din nou. Am să fiu liber atunci. Adică, liber, vorba vine.. . Zâmbeşte. O gazetă burgheză şi asta, ca toate gazetele. Nu e nimic de făcut aici, în țară. Cum să lupți? îți confiscă ziarul, îți întrerupe conferința, te închide . . . Cum să mai rămâi comunist?...
Scutură capul ca şi cum ar încerca să alunge un gând care-i paralizează voința, îi fură timpul. Moaie cu furie tocul în călimara plină, şi începe să citească, tare, din şpalt.
Intrarea lui Dragu îl irită; la ceasul acesta redacția rămâne aproape întotdeauna goală. îi întinde mâna grăbit, fără să-şi ridice ochii din manuscris.
— Nu ştii d-ta ce e cu amenda pe care mi-a dat-o directorul astăzi? M-am pomenit că sunt amendat. . .
David vorbi încet, stăpânindu-şi anevoie mânia, dezgustul, oboseala aceea otrăvită cu. care lupta de câteva zile. Lazarovici lăsă tocul.
— Am auzit şi eu. E adevărat că au ieşit câteva greşeli-înspăimântătoare, şi la pagina I şi la reportaje...
— Bine, dar am spus de trei zile că mi-e tata bolnav. Şi e o boală de inimă, nu e ceva uşor... Am cerut un concediu de o săptămână, m-am oferit chiar să pun om în loc... Dar să mă amendeze aşa pentru greşelile altora. Ediția de Capitală nici n-am revizuit-o eu...
îşi dădu deodată seama că se tânguieşte, că se scuză $1 imploră milă, şi slăbiciunea aceasta îl înfurie. îi fa ruşine de el; se plânge unui om care nu-1 poate ajuta

întru nimic, unul care nici nu se poate gândi la ei, acum, când i se tipăreşte

cartea: se plânge lui pentru că simte nevoia să-şi destăinuiască mizeria, are nevoie de consolare . . . Gândurile acestea îl făcură să scrâşnească. îşi şterse ochelarii încercând să zâmbească nepăsător.
— La urma urmelor, trei sute de lei mai mult sau mai puțin . .. Nici nu venisem pentru asta. Veneam să-i rog >ă mă scuze noaptea aceasta. Tatei îi e foarte rău, trebuie să-1 transportăm la sanatoriu . . .
'Lazarovici se prefăcu că se interesează. începu să întrebe şi să se mire.
—■ Dar cum, domnule, aşa deodată? . . .
— Suferea mai de mult de inimă, şi Sâmbătă noaptea a avut un atac; miocardită, spun doctorii... Celălalt exclamă şi întreabă din nou. Lui Dragu îi fu silă de el, de micimea lui; vorbesc ăstuia de tata, caut să mă arăt în ochii lui mai nenorocit decât sunt. . . Totuşi, conversația îl liniştea, îi satisfăcea o nevoie obscură, umilitoare, împotriva căreia nu putea să lupte. Simțea nevoia să vorbească despre tatăl lui cu oricine; ca şi cum acum descoperise el că are un tată. Un părinte de care te simți legat, pe care îl aduci în conversațiile cu prietenii, la care te gândeşti pe drum, pentru care întrerupi o lectură. Un sentiment tulbure, penibil prin invazia lui abruptă într-o conştiință în care nu străbătuse până atunci niciodată; o jenă, câteodată sufocantă, împotriva căreia căuta să lupte. Este o afacere privată, numai a mea; de ce să o mărturisesc altora, Iui Lazarovici de pildă? . . .
Nu cred că are să-ți dea voie noaptea astaj vorbi celălalt. Ai aflat că s-au arestat sute de comunişti, în toată țara, iar Ia atelierele C.F,R# lucrătorii sunt în grevă?...
Vorbind, Lazarovici descoperea iarăşi febra lui comunistă, tensiunea care ar fi trebuit să-1 străbată necontenit în ultimele zile şi pe care publicarea cărții o neutralizase. Acum, că avea pe cineva lângă el, căruia îi vorbea şi pe care încerca să-1 emoționeze, insurecția lucrătorilor devenea din nou o realitate vie, o întâmplare care îl interesa direct.
— Ce-mi pasă mie de comunişti? răspunse sec Dragu. Am eu destule mizerii ,pe capul meu. De fapt, sunt un tip asocial. înțeleg comunitatea altfel decât dumneavoastră, SCTciaUştii şi comuniştii. De aceea şi spun că sunt asociai.
121
căci iudec societatea prin experiența mea, strict personală. Şi acum, când experiența asta mă sufocă în limitele ei, mai pot oare să mă gândesc la alții, chiar la oameni împuşcați?
Lazarovici vru să-i răspundă, dar David îi apucă mâna.
— lartă-mă, te rog, dacă trebuie să fug. Am intrat aici în treacăt, pentru chestia aceea plicticoasă. Dar am să mai vin, dfseară. Am atâtea de făcut...
— Noroc, îi strigă celălalt. Şi să sperăm că toate au să se sfârşească cu bine . ..
Se aşeză la masă şi muie din nou tocul. Reciti un pasaj, ca să se antreneze; ci: urile î\ fugeau de
sub ochi, sau le privea fără să le pătrundă înțelesul. Revoluția nu poate veni, nu atât de repede. Dar au să se învețe oamenii cu insurecția, şi asta înseamnă mult. . . Dragu ăsta se pretinde filozof, clar- în fond e un belfer. Miocardită, de la myo, un cuvânt grecesc. .. Răsuflă o data adânc şi se ridică. Se .îndreptă spre secretariat.
— Ceva nou? întrebă el, cu oarecare sfială (era singurul din toată redacția

care simpatiza cu comuniştii. Şi evita, faţă de ceilalţi, să-şi trădeze interesul pe care îi purta mişcării).

— De la Ploieşti nimic. Dar la Atelierele Griviţa se complică lucrurile. Discursuri, îndemnuri la rezistenţă. . .

Lazarovici schimbă vorba.

— Ce s-a întâmplat cu Dragu, de ce l-au amendat? îmi spunea că n-a făcut el revizia, azi-noapte . . .

— E un fel de a spune că n-a făcut-o el. De fapt, trebuia s-o facă, şi e responsabil . . . Dar cred că amenda are să i-o şteargă, tot Direcţia. I s-a întâmplat o mare nenorocire băiatului, cu boala lui tată-său.

Lazarovici se întoarse în birou hotărât, de astă dată, să termine de corectat capitolul. Până seara trebuie să-î trimită la tipografie. Numără pentru a treia şpalturile; pipăind astfel scrisul lui tipărit, suprafaţa *ve* care i-o ocupă gândurile, se simte stimulat, o bucurie tulbure îl învăluie. Strânge aspru tocul de lemn şi începe să citească tare.

David păşeşte, ea întotdeauna, apăsat şi repede, fără să privească oamenii, cu ochii fixaţi departe, undeva spre capătul străzii. Nu mai am timp să mă duc acasă; Trebuie să văd ce face tata, dacă a mai avut un nou atac':v.

122

E atâta mizerie în jurul lui de câteva săptămâni şi atâtea violenţe a îndurat în ultimele zile, încât se gândeşte la orice nenorocire aproape fără spaimă. Cu gândul a filmat de mai muite ori toate posibilităţile, toarte întâmplările eventuale. Se aşteaptă la orice: la paralizie generală, la moarte. Nu mai suferă el; suferă pentru ceilalţi, pentru maică-sa, pentru fete. S-a desprins într-un chip foarte ciudat de durere; nu o mai simte în eî, nu-1 mai atinge pe el; e o condiţie fizică, asemănătoare căldurii sau frigului; suferă, aşa cum îi e frig acum, când umblă într-un pardesiu căptuşit. Nu mai găseşte timp să fie el, să se ocupe de el. în odaia închiriată lângă Foişor, la, etajul al şaselea, de-abia dacă a mai intrat de trei ori în ultimele zile. Doarme acum din nou acasă; doarme puţin, dimineţile, când se întoarce de la tipografie, şi după masă.

.. . Ce vor de la mine? Ce mai vor, *acum,* de la mine? Soru-sa plânge: îi e rău tatei, Dav, a- avut un atac azi te. Te cheamă mama; a scris şi Lizei, să vină; o iartă, numai să vină . . . Getta continuă să plângă. îi e ciudă pe ea, pe sinceritatea durerii ei, pe întâmplarea aceasta nenorocită. Un atac, ce poate să însemne un atac? îl vede o clipă pe tată-său pcăbuşindu-se pe podele, cu mâna la inimă, eu gura plină de sânge ... Aa, asta nu, în nici un caz melodrama asta nu e cu putinţă. Ce fel de atac poate să fie acela? . .. Fata plânge întruna:. Pentru Dumnezeu, nu te mai boci. Stai să mă îmbrac, şi vin cu tine. O priveşte aproape cu ură. De ce vrea să-mi ^ornunice durerea ei, ,şi izbuteşte s-o treacă în mine? De ce nu putem rămâne şi mai departe ca până acum, izolaţi, neutri unul faţă de celălalt? Tată-său e bolnav greu; îl urăşte, îi e ciudă. De ce s-a îmbolnăvit tocmai acum, când am atâtea de făcut, atâta mizerie de suportat? • Cum de au tăria oamenii aceştia să dea spectacol din-durerea lor, să te silească să suferi şi tu cu ei, sânge din. sângele lor cum eşti?! ... Un atac, o cădere poate, ceva grav, dramatic; un gest întins: „Copiii mei!". Aa, riU,'asta e o prostie. S-o fi întâmplat altceva, o sincopă trecătoare. Dar cum am să intru să-1 văd? Aproape că m-â blestemat când am plecat de acasă; „ai să mă îngropi!" — sau cam aşa ceva; Dar e absurd, ce contează

leacurile acestea, jena aceasta sentimentală? intru în casă şi- îl văd. Un atac, căzut pe duşumele, plin de sânge-. ■;. Absurd.
123
întrebă pe soru-sa, silindu-se să pară calm, cum s-au întâmplat lucrurile. Getta prinde curaj, povesteşte, se pierde în preciziuni şi amănunte. Cum se complac toți în suferință, ce groaznic să-i vezi pe toți fără orgoliu, fără reticențe. Le pare bine că au prilej sâ-şi dovedească iubirea, că au prilej să sufere. Eu, însă, nu vreau să sufăr, pur şi simplu *nu vreau să sufăr!* . . . Cum au să mă înțeleagă, să ghicească dedesubturile revoltei mele, pe care au s-o numească cinism, sau nerecunoştința, sau mai ştiu eu ce? O revoltă firească, împotriva libertății pe care o au oamenii de a te face să: suferi, împotriva ilibeir-tății de a îndurera pe altul prin destinul tău, asta e. De ce s-a îmbolnăvit, tocmai acum? Eu de ce nu mă îmbolnăvesc, nu cer mila şi iubirea nimănui, nu cer consolare de la nimeni? ... Cu cât mergea, alături de Getta, cu atât furia îl cucerea. Soru-sa de-abia se putea ține lângă el. Şi nu mai plânge pe stradă, nu-ți mai şterge ochii; învață-te să fii decentă, să nu stânjeneşti pe alții cu durerea ta . . . Dar, David, bietul tata . . . începutul acesta de frază îl înfurie şi mai mult. Sunt atâția tra-nneni care suferă în jurul tău, de ce nu te gândeşti şi la ei? moare lumea de foame, cine ştie lucrul ăsta, cine îi plânge? .. . Vorbi mai muli pentru el; ca să-şi justifice enervarea împotriva tatălui, să-şi scuze mânia cu care primise vestea atacului de inimă. Getta îl privi mirată, alergând lângă el. Să fi avut acum bani, am fi luai o maşină; aşa cum alergăm, Getta cu tocurile ei scâlciate şi eu cu pălăria ruptă, îşi bate lumea joc de noi, *ne* crede provinciali, cine ştie ce . . . Oh, sărăcia asta . Va trebui să le dau bani. Dar, de unde, Dumnezeule, de unde? Şi va trebui să umblu pe drumuri, doctori, 'ee«-> suituri, plictiseli. Pas de mai lucrează, atunci. De ce nu poate rămâne omul singur? .. .

Mamă-sa îi cade în brațe de la scară, plângând, aproapt leşinată. Nu-i nimic, mamă, nu-i nimic. Ce penibile scenele acestea; omenia din ele, durerea lor de zi şi noapte; aşa e cu toată lumea, toate mamele fac acelaşi ÎUeru, toți copiii îşi iubesc părinții şi îi compătimesc. . . Dar ce pot face acum, ce pot face când toată lumeai plânge şT mă condamna din ochi, ca §i cum eu aş fi de vină" De ce tac toți, pentru Dumnezeu? . ..

Intră în odaie palpitând, inima zbătându-se să se rupă. Cum va fi tata? O față de mort, un obraz paralizat; gura lărgită, ca o rană, poate? Se cutremură. Toată Jma-
124
ginația asta bolnavă, care mă ispiteşte întotdeauna să mă aştept la ce poate fi mai rău în orice deznodământ, în orice întâmplare. . . Tatăl stă rezemat pe perne, răsuflă greu, ochii îi aleargă de la unul la altul. Fixează mai îndelung fața doctorului, încercând să ghicească, poate, să-i citească gândurile. Când se apropie, tatăl îl strigă: David! şi îl priveşte. Are o uitătură tulburată, parcă ar începe sâ-i fie ,frică. Să-i spun: „Ce mai faci, tată?" E prea rece, prea neutru. „Cum îți merge, tată?* Se privesc amândoi câteva clipe. Doar n-o fi având atacul din cauza mea. Apoi, îşi dădu imediat seama de laşitatea lui, şi se întărâtă. Poate să se întâmple orişice. Eu ,.îmî fac datoria, şi atât. Am atâtea datorii față de mine; nu Ie pot sacrifica, aşa, uşor. La urma urmelor, toate mizeriile trebuie să aibă un sfârşit, chiar dacă sfârşitul acela ar fi fuga

mea definitivă. Nu mă mai pot întoarce înapoi. Peste bord, peste bord cu fleacurile, cu mizeriile, CU suferințele! Trebuie să ajung acolo, trebuie .. .
A doua zi. Tatăl. „Mă Davide, fiule .. ." ,Se miră puțin; pentru întâia oară îmi spune „fiule". O senzație de spectacol, un sentiment jenant că va asculta o replică, un discurs, de la un om străin; nu mai are sentimentul prezenței tatălui de până acum, de totdeauna, şi se simte deodată stânjenit; „fiule" nu îi era adresat lui, lui îi spunea „băiatule", îi spunea altfel. „Mă Davide, aş fi avut să-ți spun.. . Iată, dacă te întreb ce înseamnă vorba asta «viață», moartea asta care este în noi, nu, nu asta ... Mă înțelegi, auzi tu?? vorba asta, ideea asta, cum le spuneți voi, —■ o dată numai o *dată,* pe pământul ăsta?... aşa la întâmplare, destinul omului, viața lui, ce rost are, ea? Şi numai o dată . . .?"
Ii e frică de moarte, poate de aceea mă întreabă despre sensul vieții; mă roagă să-1 consolez, să-i spun că omul va trăi şi dincolo, în eternitate. Dar cum să-1 mint, cum să-i spun lucruri pe cari nu le ştiu?... Tatăl îl privi în ochi, parcă ar fi ghicit. „Nu moartea mă, nu vreau să ştiu ce e aia, am s-o aflu; altceva, de aici,. *de acum,* de ce-am trăit, asta vreau, de ce se întâmplă, mizeria asta, viața omului, eu sau tu .. ." Vorbeşte întrerupt, bâjbâind cu mâna, repetând cuvintele. Numai ochii străpung, nu-şi lasă fiul o clipă „Spuneai tu odată,, nu? destinul cine îl face? ea un ou, aşa e, îl zvârli, II prinzi, dacă nu, se sparge; destinul e în ou, sau în mâna care îl prinde? Cine ne prinde? Un obuz, îl vezi, te
12&
răstoarnă, te face praf; sau îl prinde cineva, îl opreşte în drum, ca într-o plasă; destinul? unde[1] e, în obuz sau în tine? . . ." Aiurează, ce pot să-i răspund? Aiurează, sau se teme de moarte, cine ştie...
Seara. Stă mai mult de vorbă cu Liza. I s~a ascuțit fața, s-a maturizat, are o siguranță care îngheață. Cât a suferit şi biata fată asta . . . „Ție ce ți-a spus?* o în -treabă. „Nu vrea să vorbească aproape cu nimeni. Te aşteaptă pe tine, vrea să-ți spună ție ceva. Dar nu aiurează, răspunde foarte corect la întrebări, stă de vorbă cu medicii. . ." „Şi tu ce mai faci?" o întreabă iar. „Pic-tură, ca şi până acum. Iar pentru viață, traduc la Casa Filmelor." Nu se jenează deloc; vorbeşte deschis, aproape sfidând. „S-au schimbat multe pe aici, adăugă zâmbind. Getta abia a vrut să mă sărute. Şi cu tine tot aşa ^a fost?" Ştie de ce îl întreabă; ştie că, fără voia lor, sunt amândoi singuri, şi aici, şi afară, şi ar trebui să se apropie, să se iubească mai mult. Dar nu vrea să încheie alianță cu nimeni, .nu vrea să recunoască solitudinea Iui aici, în casă. „Au fost foarte drăguți, săracii. Eu sunt, în fond, un netrebnic, adaugă el pe gânduri. Dar aşa a trebuit să fie." „Toc banal filozofezi între patru ochi, Dav, râse,soru-sa. Prefer să te citesc . . ." Observația îl duru. Intră în cameră fără să-i răspundă.
A doua zi. Se luptă cu oboseala; îi e somn dar nu poate dormi; un sol de torpoare neurastenică, pe care încearcă s-o. domine încleştându-şi fălcile şi strângându-şi pumnii, privind mereu înainte, fără să închidă ochii, fără să accepte oboseala. Simte cum îl cuprinde o aromeală otrăvită a vacuității, cum toate lucrurile îşi pierd sensul; zbaterea i se pare inutilă şi ridiculă; şi predarea aceasta în fața durerii, a istovirii vieții, îl întărâtă, îşi muşcă buzele, îşi frânge degetele. Trebuie să rămân treaz, să văd ce am de făcut. Trebuie să mă dezbar odată de mizeria aceasta, de descompunerea în durere. Nu există

durere, nu mă interesează durerea. *Nu mă interesează!* . . . Repetă cu glas aspru propoziția aceasta; cuvintele parcă aveau o magie, parcă purtau în ființa lor fonetică o forță vie care îl însufleți. Nu mă interesează, nu vreau ... îşi înfipse degetele în urechi, îşi lăsă capul pe brațe; se regăsea, trăia»
Şi apoi, tatăl. Acelaşi discurs trunchiat, obscur, fantastic; vrea să-i spună ceva,; simte asta, şi totuşi nu iz— buteşte să se lase convins de sinceritatea vorbelor ta-
12
tălui. Gânduri pe care tatăl nu i le-a mărturisit niciodată: ,.destinul e in ou sau m mana care opreşte oul să cadă jos?" Oare apropierea morții să-1 fi făcut^ să gândească, să se întrebe? încearcă să înțeleagă cuvântul acesta: „apropierea morții". Ceva foarte vag, ceva umilitor de indiscret. Nu se putea gândi tatăl ia moarte, acum; el care nu s-a temut de moarte acolo, m Moldova, la Moara Roşie.
Şi totuşi, simte că e ceva fals în toate încercările lui de a reconstitui gândurile şi intimitatea tatălui. Ceva care sună fals, penibil; chiar cuvântul acesta, „tatăl", e ceva echivoc, ceva nesincer. Sentimente pe cari nu le-am cunoscut niciodată, pe cari nici un modern nu le cunoaşte, cari par atât de false, de exterioare. Sufletul tatălui... E penibilă orice noțiune Igată de tata. Pot spune bastonul tatei, pensia tatei, boala tatei, dar nu pot spune nimic" abstract, nimic *sufletesc* despre el; nu pot spune „remuşcarea tatei", sau „iubirea tatei", gândirea lui, visurile lui. Am pierdut ceva, noi ăştia modernii; ne e ruşine de părinți, de dragostea lor; roşesc când spun „îmi iubesc mama", sau „cât suferă bietul tata!" Mi se par formule, sau mi se par atât de inefabile încât roşesc dacă sunt silit să le exprim ...
Dar oboseala creşte, victorioasă; toropeala îi pulverizează ganolurile şi se trezeşte la răstimpuri cu ochii în gol, ascultând cine ştie ce sunete depărtate, nelim-pezi,' zgomote stinse din stradă. Nimic, absolut nimic; aceeaşi suferință zadarnică şi fără rost, şi în mine, şi în Liza, şi în mama. Un atac de cord, o libertate a vieții lui, un capriciu al trupului lui — şi iată-ne pe toți le-gați, trişti, năuci, răsuflând din răsuflarea lui, trăind din nădejdea lui. Ne-am legat printr-o negație, printr-un gol. . .
Nu se dă bătut. Scutură capul şi porneşte pe străzi, fericit că poate face comisioane, că poate pleca de'acasă. De îndată ce închide poarta, îl cuprinde mila de el; numai mizerie, numai nămol peste tot. Şi totuşi, este atât de uşor să te lepezi, să ajungi cu adevărat liber, să nu mai suferi. Sufăr atât timp cât recunosc realitatea suferinței. Dacă îmi spun că nu există durere . .. Dar nu izbuteşte să se concentreze. Umblă pe stradă tulburat,, bolnav; țeasta îl apasă ca o povară de fier. începe sâ înjure în gând, să înjure tot mai imund; silabiseşte, îşi şuiera pentru el înjurăturile. Litania îl împacă; repetă
127
înjurăturile ritmic, prelungite, şi asta îl nelinişteşte. Răsuflă greu.
A doua zi. „Nu fuma în fața tatei", îi spune Lizei. 'Soru-sa îl priveşte zâmbind şi stinge țigara încet, pe marginea unui vas cu flori. „Nu ştiam că.. ,* O întrerupse brutal, strângându-i brațul. „E inutil, Liza. N-ai fumat niciodată în fața lui; ştii că -nu poate suferi să vadă fetele tinere fumând; mai ales pe tine. Respectă cel puțin asta . . ." Roşeşte când termină fraza; cuvintele nu-i mergeau prea bine lui; s-ar fi cuvenit să le spună altcineva, .mama, ,sau Getta. Dar în odaie nu e nimeni. Tatăl doarme, uşor,

tresărind, tânguindu-se în somn. Şi apoi, deodată: „Şi aici! şi aici!... Din ţigările mele; eu v-am dat bani, pe amândoi eu v-am crescut în şcoli! Bani. . ." Începe să se vaiete. /îl dor amândouă picioarele. „De ce nu pune cuţitul în ele?!" Pauză. Priveşte lacom pe David. îi face semn să se apropie. îi cere mâna_ şi i-o strânge, aducând-o aproape de celălalt braţ. Vrea să~i spună ceva, şi aşteaptă. David încearcă să-1 întrebe, apoi tace şi el; tatăl priveşte pe fiică-sa; parcă aşteaptă. Liza se apropie de vasul cu flori, ridică ţigara de-abia începută şi pleacă încet, fără să le spună nimic. „Unde e maică-ta?" îl întreabă. Dar nu aşteaptă răspunsul. „Mă, Davide, te-ai gândit? spune-mi; cercul acela, obuzul pe care nu-1 prinde nimeni, îl lasă să padă drept peste om? Un ou, ca un ou de fier; ori cade el, ori se sparge în celălalt, îl omoară, îl îngroapă . . . Cine îl opreşte?"
O analogie între ou şi obuz, gândeşte David. Proverbul despre „viaţa e ca oul" şi amintirile lui din război, obuzele cari cădeau mai aproape sau mai departe. Imagini unite, confuzie din cauza bolii; îl obsedează „căderea* obuzului şi căderea oului; i se pare că e cineva care intervine în cursa lor mecanică,, cineva care le opreşte să cadă, să se spargă, şi păstrează astfel viaţa. . . Totuşi, gândurile acestea îl nemulţumesc; i se par prea schematice, prea manual de psihologie, unde totul e explicat prin asociaţie şi disociaţie; poate altceva îşi închipuie tatăl, alte întrebări îi pune. Omul ăsta rămâne dincolo de înţelegerea mea. Nu se poate, într-adevăr nra se poate, să pătrundem în sufletul altuia?...
Au venit fetele cele mici; dar trebuie să-şi întrebe tatăl dacă le poate primi. „Viţa şi cu Nuţa vor să te vadă..." Şi e fericit că poate pleca din cameră, că nu

asistă la încă o scenă sentimentală, unde ar fi fost silit să joace rolul tânărului optimist şi al fiului care nu-şi părăseşte familia în primejdie; fiul care spune
„lasă, mamă, are să treacă şi asta . . ."
Se duce în odaia care fusese altădată a lui, şi se întinde pe canapea. Tatăl lui Pavel era altceva, moartea' lui a fost moartea unui părinte inteligent, a unui om foarte inteligent. Să fi fost Francisc Anicet tatăl meu, să mă fi chemat aproape de patul lui şi în ceasul morţii . . . Aprinde o ţigară; gândul acesta, de a fi fiul alt-. al unuî bărbat inteligent şi cultivat, îl consolează. . Se î ichipuie, mai întotdeauna, fiul lui Francisc Anicet; I u că era bogat, erudit şi „raisonneur". Cu el putea vorbi, se înţelegea direct, şi inginerul îl aprecia în ceea ce .Iubea el mai mult: inteligenţa, originalitatea, for-muia morală. Tatăl, dimpotrivă, îl aprecia pentru examenele luate, pentru faptul că publică în reviste de seani i şi vorbeşte lumea de el. . .
■ închipuie, de asemenea, fiul unui colonel bătrân, cu viaţă aventuroasă, care a fugit în tinereţe în Legiu-trăină, a luptat in colonii, a colindat pământul şi rănit de mai multe ori. Colonelul merge acum v;n, vorbeşte tot timpul franţuzeşte (ca şi Fran-licet), are un barbişon cărunt şi se ocupă, eru-geografia Africii de Nord. Mama lui David este nu avea nici treizeci de ani când colonelul (pe itan de Geniu) a fugit în Algeria

ca să intre i Străină. ,E înaltă, ou părul lipit în jur frunții, sobră; cântă la pian, şi a dus tot timpul i lipsit soțul (vreo cincisprezece ani) o viață exeep-:ie singuratică, crescându-şi copiii liberi şi eman-Adesea, David îşi imaginează viața lui alături de a părinți; cu care ar yorbi, serile, pe care i-ar m micile lor manii (colonelul, de pildă, nu su-fie contrazis întru nimic în ceea ee priveşte politica şi diplomația europeană; mama a fost pe vremuri socialistă, a îngrijit gratuit bolnavii, săraci, iar acum, în urmă, a învățat ruseşte ca să poată citi lucrările de "ență socială şi eugenie tipărite în U.R.S.S.). îşi invit,! prietenii la masă (nu sunt săraci, ca acum, au un apartament vast . pe strada Mântuleasa, puțin boieresc, puțin exotic; biroul colonelului, încărcat de tapete algeriene, de iatagane, de hărți şi atlase; odaia de lucru a mamei, un soi de laborator-bibliotecă, ferestre mari în

stradă, şi pianul în colț; odaia lui, luminoasă, sobră, cU rată; *nu are surori,* e singurul copil; câteodată, totuşi, are un frate, mai mare, inginer sau călugăr; o singură dată au fost nouă frați, şapte băieți şi două fete). Ta-tă-său, colonelul, iubeşte să aibă musafiri la masă, tot băieți tineri, cărora să le povestească atacurile lui de noapte în deşert, misiunile diplomatice la şefii triburilor, călătoriile lui în nordul Indochinei. îi plac țigările de foi, pe care le primeşte din străinătate, şi la sfârşitul mesei se ridică, sprijinit de brațul lui David, să caute cutia cu havane dintr-un sertar al biroului. „Vino, paule, să fumezi o havană împărătească", îi spune lui Anicet . . .

Stinge țigara, şi suflă fumul acru, cu un gest obosit şi trist. Vin fetele. „Dar, e adevărat că scrii o carte?" îl întreabă Nuța. ,,E adevărat, cine v-a spus?" îşi ia sora pe genunchi. „Ne-a spus tanti Sadina< că a citit în jurnal. Tu eşti profesor, Dav?" începe să râdă şi o strânge în brațe. E atât de mică, atât de scumpă. „Ce faceți voi acolo, la tanti? Nu vă e dor de noi?" îi păru apoi rău că Ie-a întrebat lucrul ăsta; poate că o duc mai bine acolo. „Maman e bună; tot atât de bună ca şi mârny." Cine e maman? îi spun mamă Sadinei? Se întristează deodată. Şi totuşi... în sfârşit, nu e nimeni vinovat, dar oamenii aceştia poate au şi ei dreptul la puțină dragoste, la o fărâmă de caritate. Scutură capul să alunge imaginea fiului pocăit, a fiului care face gestul: „ cât de buni ați fost, părinții mei, cât de nerecunoscător m-ara purtat față de voi; iertați-mă!" îşi mângâie sora. „Când mai veniți pe aici?" Fratele ocrotitor. „Poimâine. Tata se face bine, Dav?" O, da, desigur că da, tata se face repede bine. Le sărută pe amândoi obrajii. ,,Ce mult fumezi tu, Dav .. .*

Acum, vor trebui să-1 ducă la sanatoriu. Tanti Sa-dina ne dă bani. Am dat şi eu, tot ce-am avut. Dumnezeu ştie cum am să-mi plătesc chiria. Va trebui, să mă mut din nou acasă. Şi trebuie să găsesc un post pentru Getta, să intervin la Oprescu. Diseară, din nou pe la ziar, şi apoi la tipografie . . .

Gândul acesta, că nu a făcut nimic nici astăzi, că nu va face nimic până mâine (şi mâine, cine ştie, va trebui să alerge poate in alte părți, la Pensii, la sanatoriu, .«a rude . . .), îl înfurie până la nebunie. Simțea că se sufocă, e gata să facă o nebunie, să lase totul baltă şi să ■_ ,

la Iaşi, la Oluj, undeva unde ar putea găsi un loc de t, de corector, de librar. . . Strânse pumnii şi răsu-

lânc. Nu, asta nu; trebuie să rămân până la capăt,
—o fi; să le arăt că nimeni nu riiere, dacă vrea în-
»văr să-şi ajungă ţelul, să-şi creeze viaţa lui; nu
oricâtă mizerie ar fi în jurul lui, oricâtă oboseală
i aduna în suflet. ..
Deschide poarta solemn. Pe coridor, îl aşteaptă mama,
ca totdeauna.
— Te-a chemat de câteva ori până acum. Du-te de-1
— îi e mai bine? ...
— Tot aşa .. .
îşi leapădă pardesiul pe an scaun. Deschide uşa cu multă băgare de seamă. în odaie miroase a alcool şi vată arsă . . . Getta îi face semn să calce încet.
— A adormit, îi şopteşte . . . De-abia a putut adormi, fc-au durut grozav picioarele ...
Se aşază în fotoliu şi îl priveşte cum doarme. La ce s-o fi gândind el acum, în somnul acesta turbat? Oare mai simţi durerea ,în somn? Chiar şi atunci, ;n somn? . . .

II

Cu o zi mai înainte, Pavel suferise iarăşi de gelozie. Traversând piaţa Brătianu, se întâlni cu Pericle Dia-mandi şi Vlădescu. Cei doi aflaseră de la Corso de despărţirea lui Anicet de Una. O seară întreagă grupul comentase hotărârea aceasta.; Teodoru, care venise bănuind vor discuta articolele sale despre moarte, plecase puţin deziluzionat. „Anicet refuză să se sinucidă", spusese Vlădescu. Emilian, dimpotrivă, ştia că Pavel fusese, oarecum părăsit, că Una e îndrăgostită acum de altcineva, un personaj necunoscut din corpul diplomatic.
încercară să afle mai mult îndată ce puseră mâna pe Anicet. Pericle Diamandi, care trecea în judecata celor !alţî drept un cinic, îl întrebă discret:
131
Te-a abandonat Una?
începu să recite din „Cantilena" lui Dan Bol
„Pe vântiri ascult
Orficul tumult, Când şi-ardică struna Fata verde Una, Duce-i-aş cununa!"
Cu câteva seri mai înainte, la Corso, Diamandi recitase ironic şi melodramatic (efectele îui cele mai sigure) celelalte versuri :
,,Oh, mă cheamă-ntruna Palida, nebuna,
Fata verde Una, Şi-n mine se strânge Piatra ei de sânge . .."
Alunei comentase lubric (mai ales că se simţea ascultat şi de-d-ra Tantzi Balmuş) ultimul vers. „De ce îi spune Una/* întrebase d-ra Tantzi Balmuş. Bmilian ştia de ce: .„Este numele zeiţei etrusce Una, ide Junonei". „Ei, şi ce-are a face?" întrebase iarăşi d-ra Balmuş. Atunci interveni Vlădescu: nu există o zeiţl Una, ci *Uni.* Pasionat că are prilej să-şi desfăt i erudiţia, explică triada divină a etruscilor: *Tinia,* cari Zeu, *Uni,* Junona, şi *Menvra,* Minerva. Cită copios Pliniu, Seneca şi Arnobius. îi avea proaspeţi în minte; de câteva zile, de când aflase detalii despre despărţirea lui Anicet, citise tot ce găsise la îndemână în legătură cu *Uni;* citise apoi şi din Edgar Poe, „Dialogul între Mo-nos şi Una", şi încercă să explice de ce i-a spus Anicet iubitei lui, Una. Dar Diamandi pretinse că i se spunea Una şi mai înainte. „Este o expresie vie a unicităţii spiritului, sau a însuşi Adevărului; nu există decât o singură cale .

. /', continuă Vlădescu, puţin iritat de întreruperea lui Diamandi. Domnişoara Tantzi Balmuş şi 'celelalte ascultau cu multă atenţie; Vlădescu interpreta pe Edgar Poe, era o şedinţă serioasă. Apoi interveni Diamandi, zgomotos, bătând cu pumnul în masă pi cerând să i se spună ce înseamnă „piatra ei de sânge?.
\132
Vlădescu nu-şi mai putu continua interpretarea numelui Una. Toţi ceilalţi preferau să asculte glumele lui Diamandi, instigate de Emilian.
Anicet nu ştia nimic de toate acestea. Când Diamandi i! întrebă brutal dacă se despărţise de Una — ezită •;i roşi, ca şi cum ar fi fost întrebat de o boală intimă. Din feridire, Diamandi începu să recite „Cantilena", şi jjftsta îi dădu răgaz să reflecteze. O scârbă cumplită îl cuprinse; îl ura pe Diamandi, şi se întirebă chiar dacă n-ar fi mai cavaleresc şi mai simplu să-1 lovească; două, ii'i palme bine smucite i-ar fi de ajuns. îi fu ciudă că ol e atât de puternic, şi ceilalţi atât de slabi. Se uită la Diamandi, mic, negricios, elegant, cu pieptul îngust, cu fruntea boltită. E un 'intelectual; singurul lucru frumos şi natural pe care îl are e părul; tot fizicul lui aici se reduce; nu pot să-1 bat, e un intelectual: pentru fiecare-trebuie să uzezi de armele cuvenite. Cum ar îndrăzni cineva să lovească pe Diamandi? E un cerebral, un iiro-nist şi un sceptic; cu el trebuie să lupţi pe calea cealaltă, a ideilor şi a ironiei. Ce păcat că nu sunt şi eu ironic. . .
— Ce s-a întâmplat, mă, cu Una? reveni Diamandi. Ai lăsat-o tu, sau te-a lăsat ea pe tine? A văzut-o cinev cu un tfip, unul de la Legaţie . . .
Anicet se prefăcu că ştie tot.
— Da, vorbi el nepăsător, un prieten de al ei ca'
0 interesează. Se pare că e un artist. . . (începu să in
teze o poveste.)
Vlădescu reflecta, mergând alături; Anicet ăsta, pe fere îl credeam un băiat fin; şi vorbeşte cu atâta cinism despre o femeie pe care a iubit-o, cu care s-a culcat Mână mai acum câteva zile... E o sete de vulgaritate, •ondă şi murdărie în toţi tinerii de azi. Seara de Ia Eorso; nimeni care să surprindă înţelesul poemei lui Dan Botta, nimeni care să dorească cel puţin acest înde la altul; incapabili de dialectică abstractă, o deplină opacitate faţă de sensurile raţionale; sunt toţi epataţi de filozofiile ieftine, de filozofia vieţii, de sîs-vitaliste, pragmatiste, iraţionaliste. Nimeni căruia •..i i placă într-adevăr dialectica, adevărurile pure, meci, vorbesc toţi de experienţă, de trăire, de mo amestecă noţiunile acestea vagi, se mistifică, fac scandaluri de presă, şi pretind că reprezintă spiritul nou...
1 incapacitate de gândire riguroasă, de ţinută inteîec-i, de morală . ..
133
— ... şi ea a acceptat. Sunt, natural, chestii care nu mă privesc; cu atât maii puţin vă privesc pe voi...
Anicet se opreşte. Dimandi ezită, e oarecum intimidat. Vlădescu merge alături, privind în jos.
— Dar ou tine ce e, mă, de ce taci? îl întrebă Anicet. Nu te pasionează nici o interpretare, astăzi?
Vlădescu zâmbeşte superior şi-i răspunde uşor, mai mult ca sâ-j sugereze intenţiile:
— Ascultam ce spuneai despre Una ...

Aşa; iată încă unul care se supăra, încă unul care are dreptul să se întristeze pentru mine; care, pentru că mi-e „prieten", crede că e dator să se sim'tă jignit pentru mine, să sufere pentru mine. Zâmbeşte şi el, privind pe Vlădescu în ochi.
—■ Şi era penibil, nu? . ..
—- Destul de penibil. . .
Ar fi avut multe de răspuns; aşa i se păru în cea dintâi clipă. Apoi, îşi dădu seama că nu poate adăuga nimic, că nu poate explica nimic. Făcuse o greşeală, sau spusese lucruri care trebuia spuse — tot una îi era. (Faptul important era că nu avea nimic de explicat. I se părea că ceilalţi sunt atât ele departe de adevărurile lui, cunosc şi bănuiesc atât de puţin din sufletul lui —- încât e nu numai inutilă, dar şi imposibilă orice discuţie. Mai întâi, nu se despărţise de Una . . . Apoi . . . Dar cum să le spună toate acestea? Şi de ce să le spună? Se simţi umilit că a încercat, la început, să se scuze, să-şi explice intenţia; nu avea de dat socoteală nimănui. Şi, totuşi, căzuse în cursă, şi vorbise. Poate îl intimidaseră verbele lui Diamandi; ca să evite o ceartă, o explicaţie, începuse să mintă, să inventeze . . .
— La revedere.
Pleacă, după obiceiul lui, în mijlocul unei fraze spuse de celălalt; strânse mâinile şi se depărtează grăbit. (Poate Diamandi ştie ce spune; poate există într-adevăr un. tip, unul care să se ocupe mai mult de ea decât m-am ocupat eu în ultima vreme... Alungă ispita cu furie. PeSt-e putinţă; Una nu poate face asemenea lucruri. .. Totuşi, el cum a făcut? Şi o iubeşte, şi totuşi există şi Ghighi, alături de Una . . . Când îşi imaginează întâmplările acestea ca şi cum ar aparţine iubitei, nu lui — îl înăspreşte furia. îşi închipuie că aşa cum exista pentru el *altcineva* în afară de Una . . . E. peste putinţă; şi totuşi el... Vede trupul Unei, gol, încordat, fierbinte, la apropierea celuilalt; gestul lui fără nici o hotărâre, mân-

gâieri'le fără nici o siluire, căci Una e a lui, îl aşteaptă. I se dă şi lui,, tot aşa . . . E absurd; aşa nu se poate, nu se mai poate. Altfel, altfel, cu fiecare bărbat altfel, cum spunea Una la începutul prieteniei lor, când nu se aveau, când nu se iubeau încă. O gelozie abjectă, iraţională, sufocantă; să se ducă îndată la ea, să-i strige în faţă: curvă! şi să-i povestească dragostea lui cu Ghighi . . . Prea puţin, prea puţin şi prea vulgar. Altceva, altceva .. . Poate celuilalt i s-a dat altfel, aşa cum el n-a cunoscut şi n-a aflat niciodată. *Altfel.* . . Bănuiala asta îl înspăimântă, îl înfurie. Am avut ceva pe care nu l-am cunoscut până la fund, nu l-am stăpânit până la epuizare, definitiv, cu toate posibilităţile ... îşi întrerupe gândul; femeia goală, imaginea neînchipuit de feroce, se împlântă în mijlocul părerilor de rău, le suprimă; e mai mult o furie, o tensiune, o durere insuportabilă. Nici măcar nu se mai poate gândi, nu îşi mai' poate închipui. O suferinţă, atât; sau poate e altceva, stupiditate, orgoliu, vanitate; dar ce importanţă au toate acestea?... Ce importă cum le cheamă, ce sunt, de unde vin? . ,\
Noaptea a încercat să se convingă cât de binevenită legătura aceasta a Unei cu un altul. S-ar putea desparţi mai uşor, aşa. Nu-1 va plictisi durerea ei; nu va IM mâne singură. Să ştiu că nu mai suferă din cauza mea, Că c liberă, detaşată de mine.
Altădată se întreba, tânjind libertatea: de ce nu pot rămâne singur,

Dumnezeule? Chiar cu riscul celei mai umilitoare suferințe, dar să fiu singur. Dragostea aceasta clemă, cercul acesta de fier, balta noastră, amanți cu toiul şi cu totul legați unul de altul. Nici o nădejde; numai un accident, ojninune mă va putea scăpa . . .
Işi închipuia eaUna~'întâlneşte o iubire, o camaraderie ideală. Pavele, nu te superi, nu e aşa? Iubesc pe ■rtul. . . Ce admirabil, ce fericire pentru mine, Una, că <te înțeleg, te aprob; eşti liberă, scumpa mea, crede-mă ia nu sufăr... într-adevăr, gândul acesta, că ar putea rămâne într-o zi fără Una, îl încânta, îl fertiliza cu nenumărate alte gânduri plenare, optimiste, luminoase. Ii plăcea să se închipuie stând de vorbă cu Una în preajma despărțirii lor, doi prieteni, ca cei mai buni prieteni. Să R poată întâmpla aceasta . . . Ce imensă generozitate, ce ofrandă supremă ar fi în stare să stoarcă atunci din insul lui mizer şi întunecat.
Noaptea. Imaginile acestea, cu atâta bucurie cultivate, aşteptate ca printr-o minune să se realizeze —• erau acum asemenea aburilor. Ceva straniu; de ireal, de
căleală ridicolă. în zadar încerca să le caute sensul, să şi le apropie; rămâneau simple gesturi naive. Ceva insipid, o bănuială numai, le pulveriza; Una alături de bărbatul străin; un om frumos, sigur pe el (de câte ori? de câte ori, Dumnezeule, s-au culcat împreună?. .. fără *să* ştiu, fără să bănuiesc). E absurd, e cu desăvârşire impasibil; Una mi-ar fi spus, suntem prea buni prieteni ca
nu îmi spună, mă iubeşte prea mult şi mă respectă . . .
totuşi eu, în *exact aceleaşi* împrejurări, cu *exact ac?-*
>z *sentimente*... Se poate să existe şi altcineva în afară de mine, cu exact acelaşi destin şi aceeaşi experiență ca şi mine?..'. E absurd, pur şi simplu absurd. Aş fi bănuit ceva, o cât de uşoară umbră de . . . De ce? Ce poate avea umbră în asemenea lucruri? Ce poate trăda în asemenea lucruri? De câte ori nu m-am supărat şi n-,'im jignit-o, n-am umilit-o absolut fără nici un motiv. Dacă ea ar fi crezut atunci că n-o mai iubesc,
mă gândesc la alta, s-ar ii înşelat. Dimpotrivă,, de câte ori mă gândeam la Ghighi, eram furios pe mine . . . Ba nu, nici aceasta nu este adevărat. Eram atunci furios şi pe ea, o făceam să sufere,- poate.. . Atunci? Nu există oare nici un criteriu de a ghici lucrurile acestea nespuse, nefireşti? .. .
Toi ce s-a întâmplat pe urmă se datoreşte greşelii inițiale; am făcut un *faux-depart,* astn e. De la început, de la cel dintâi cuvânt pe care i l-am spus, închizând
UŞQ' . . .
Una nu se aştepta să-1 vadă. Peignoir puțin ieşit din modă, care îi stă însă atât de bine. „Vreau să ştiu cine e tipul de la Legație!" Absurd, idiot; atât de brutal şi de ineficace spus. Nici o urmă de intimidare; nu roşeşte, nu se bâlbâie. Ce ridicol gest de Sherlock Hol-rh-es;/' toată scena aceasta, ce profund ridicolă... „Care tip/* Mai. e timp, haide, mai e timp să salvez întâlnirea. „Tipul cu care mă înşeli. . .* Pronunță atât de plat cuvintele, încât se miră că se poate, încă, aşeza pe sofa, fără sâ-i fie ruşine. Nici măcar nu izbuteşte un ridicol comic, prin care ar putea să treacă în glumă, de care ■s-ar putea amuza amândoi. A vorbit vulgar, mediocru; atât de decisiv mediocru (sincer, sincer), încât Una nu
î .'■ i
ştie ce să facă; nu mai îndrăzneşte să râdă, zâmfeetul *j* M stinge încet, fără

sens. „Aşa am auzit." Şi. mai râu. Cel puţin dacă aş putea tăcea din gură, dacă aş putea pretinde că mă doare capul. Dar nu găsesc nici o scuză, încep să vorbească amândoi, penibil. Este atât de negresc ridicolul acesta încât se întreabă, uluit., cine 1-a provocat. încearcă să-şi însufleţească suferinţa. Una goală, In braţele altuia, în braţele unui tânăr frumos, cu gesturi simple... O iubeşte, îi frământă trupul; Una seş pbandonează, aceiaşi ochi larg deschişi, pupilele întoarsi $pre frunte. . . Inutil. Nu simte nimic; gelozia a fost o e. Prezenţa femeii alături de el, fizicul ei intact, cuvintele pe care le aude — fac ireală şi caraghioasă-orice altă imagine în afară de filmul lor comun, atât de bine ştiut.

— De ce nu mi-ai spus că cunoşti pe acest domr. d« .egaţie?

Toată fraza este atât de absentă, atât de mult lipsită Kg gust... Dar ce pot face altceva? Probabil că e un ■E tin al meu, să mă mediocrizez lângă oricare femeie pe cred că o iubesc.

— Dar e absurd, Pavele. Eu ţi-am amintit vreodată elicia? Şi doar o vezi în fiecare z!i... E penibil ce
«spui; şi dacă ai fi gelos; dar nu eşti; eşti numai va* ... îl ştiu doar atât de. bine. Chinurile de la început, gelozia lui retrospectivă, care nu era decât foarte puţin ፡ foarte mult orgoliu inferior, vanitate. *Celălalt* ce făcea? de ce îl iubea? de ce te-ai dat lui? Cum te-» avut el întâi?... Pavel, eşti crud, eşti inuman... Jar-tă-mă, Una. îmi dau şi eu seama ... Şi apoi, de la început. Căuta scrisori, rupea foi din albumele cu fotografii, să i'rezp semnăturile grupurilor. *Celalalt,*celălallt, celicare 8 fost întâi... Pe care îl iubeai mai mult, Una? Pe el de ce l-ai iubit? De ce şi pe el?. .. Vanitatea lui masculină, inferioară, umilitoare . . .

— Credeam că ai scăpat de superstiţiile acestea, Par

— Nu discut dacă sunt sau nu superstiţii. Vreau să ştiu de'oe nu mi-ai spus nimic de acest tânăr domn.

începu să se înfurie. Jena de la început, lucidi-
ridicol îi pierise. Una îl umilise; a fi vanitos?
Poate nici nu există asemenea lucru, vanitatea; există
numai dorinţa de a şti, de a cunoaşte tot ce s-a întâm-
13?
iplat înainte de tine, ce se întâmplă contemporan cu tine. După aceea, te linişteşti...

— Pentru că nici n-am ştiut până acum că asemenea lucruri te-ar putea interesa. Pavel al meu e un bărbat, nu un naiv, un tânăr oarecare ...

Evident. Sunt bărbat de câte ori nu intervin în treburile ei, în viaţa ei de lângă mine. Dar ea îşi permite să ană sufoce, să mă lege, să se încordeze de fiinţa mea, ■nrtând că nici un bărbat un poate accepta aceasta, că cel care o acceptă este.un simplu naiv, un tânăr sentimental oarecare . . .

—■ Toate acestea sunt stupide, dragă Pavele . ..

■— Şi tocmai de aceea îmi plac, şi mă interesează. M-am plictisit de lucruri mari, de gesturi eroice. Iată, recunosc că vreau să ştiu de ce nu mi-ai spus până acum nimic. ..

Una nu-1 mai ascultă. Şe pregăti să facă ceaiul. Pavel o privea cu ură, cu ciudă. Ar fi vrut să izbucnească acum ceva de mult ascuns, o ceartă decisivă, când i-ar fi putut spune cât de furios a înşelat-o, cât de .puţin îi ipasă de tipul ei de la Legaţie. S-o umilească, s-o înfrângă; şi nu pentru că se

simțise jignit, sau pentru că era gelos — ci pur şi simplu pentru că Una ,se <aifla acum în tfața lui, acum când îi clocotea sângele, când ura. Era' lângă el, o viață care nu era ai lui, o ființă care răsufla alături; şi viața aceea îl exaspera, simplul fapt că e cineva *alături, o* femeie, şi poate pune mâna pe ea, şi o poate simți caldă, respirând. Respirația aceea îl înnebunea. Cineva care trăieşte alături de el, laolaltă cu el, o ființă cu care s-a luptat şi din care s-a hrănit, pe care a iubit-o şi a urât-o cu acelaşi paroxism. Ceva tulbure, ceva drăcesc de iritant: viața de lângă el, omul de lângă el...
— Tu bei ceai?
— Mulțumesc.
' Nu-şi vorbiră câteva minute. Samovarul se însufleți, chema, aburi. Una alese ceştile şi începu să toarne. Nu-1 mai întrebă; ştia câtă esență trebuie, câte bucățele de zahăr. Când o văzu cum pune zahărul în ceaşcă, furia i se domoli. O emoție informă; femeia, care mă cunoaşte, care a răsuflat atâta timp alături de mine, şi a pătruns adânc în biologia mea, îmi ghiceşte - trupul, ştie să-1 îngrijească, sâ-1 flateze .. .
— Cine ți-a spus prostiile alea? întrebă Una.
133
i— Asta n-are importanță, răspunse el sec.
- Şi de aceea n-ai venit la mine atâta timp?! ... Pusa-mi dai un semn' de viață, oricare . . .
făcu un semn vag cu capul, ca şi cum acela a
motivul absenței lui. *„De aceea"* — e bine spus,
ii't tocmai la vreme. Ce Dumnezeu aş fi putut in-
altceva? Şi toate hotărârile de a rupe, toate ho-
le mele . . . Pentru o simplă prostie auzită de la< Emi-
Dacă n-aş fi venit nici astăz'i? Poate m-aş fi în-
■țat fără ea. De fapt, nici nu-mi lipsea ea, Una, ci acel
Hva care se află în afara mea, dincolo de mine, care
trage şi mă exasperează; ceva. către care trebuie
'..i mă îndrept, orice s-ar întâmpla. Una, ce importanță
să aibă ea? Atât timp cât există milioane de lu-
Irurj de care te poți simți atras, macerat, asimilat până
eființă?
Se apropie de el. Ii pune mâna, blând, pe umăr. îl ■ atât de mult al ei; e mai mult decât un sclav; un *mt* captiv, un războinic orgolios, care se zbate şi in-. care nu recunoaşte nici un moment evidența, frân-Ihiile; şi totuşi, orice ar face, e al meu. Nimeni nu 3-a uvut aşa cum îl am eu. O bucurie care o exaltă până la ■acrificiu, până la ofrandă.
— Tot mai eşti supărat, Pavele?
— Dar n-am fost supărat o clipă. Am fost mâhnit,
Nu mai ştie dacă spune adevărat. Cuvintele îi ies provocate de vorbele Unei. Nu mai simte nevoia de a reflecta, de a se privi înăuntru, de a monologa. Totul se întâmplă; nimic altceva: *se întâmplă.* Aproape că nu mai există el, căci ceea ce răspunde, ceea ce gândeşte, mai ales, este atât de străin de el, atât de fără sens pentru el. Şi totuşi le spune. Le spune aşa ca ,şi cum ar mcorca să traducă corect un text străin. Se ceartă pentru exactitudinea traducerii. Numai pentru travaliul a-< esta, de reproducere fidelă, de oglindire pură a unui original despre care nu ştie nimic; care, de fapt, nici

nu-1 interesează.
— Ei, spune-mi atunci dacă ne-am împăcat...
— Dar nici ...
Nu avu timp să pompleteze gândul. Buzele Unei^ îl insera, îi înroşiră gura, se opriră nesăţioase, sugând,
139
işcând. De atâtea zile nu se mai îmbrăţişaseră. Au simţit amândoi că altceva îi stăpâneşte de acum; nici bucuria ei că se ştie atât de decisiv iubită, nici furia lui de până atunci, nici măcar predarea aceea în faţa întâmplărilor — nimic din toate acestea nu mai conta. Un tremur, un alt sânge, o altă naştere. Când o strânge în braţe, kimonoul i se desface, şi din tot acel trup gol, cald, pe care cămaşa transparentă îl face si mai exasperant — se degajă o chemare neruşinat de sinceră, un parfum de carne şi de sex, aproape o magie, sexuală. O ridică victorios, înnebunit, căci dorinţa nu mai avea nimic de apetit, acum, ci era însăşi foamea lui de contopire, de plutire în carne, de ruperea insului, a demonului din el. Să pătrundă dincolo, în sex, în trup, în viaţă. Să-şi sfarme pielea cărnii lui care îl depărtează de carnea celeilalte. Ce furie, ce mânios paroxism, să simţi oasele tale, încă ale *tale,* alături ¦de oasele din adâncul .vieţii celuilalt. Celălalt, cealaltă,. Una. Ghighi, Luey, o femeie, oricare femeie — ce importă? cine le mai ţine seama? cine, mai ştie care sunt, cine sunt? De acum, sunt una, singură, carnea, înflorirea ei sexuală, şi maj ales sexul, comoara aceea de beatitudini, plutirea aceea neînchipuită în carnea altuia, în miezul lui viu şi ucigător. O dezbracă hipnotizat, ca într-un vis, îi descoperă întâi umerii, apoi sânii, pe care îi mângâie fără să-i mai simtă, anoi.pântecele, sexul, genunchii. Una rămâne goală, palidă. Fă ce vrei din ^mine, destramă-mă, topeşte-mă, nrăffuieşte-mă. Dorinţa nu mai are obiect, simţurile s-au pulverizat ca într-o plasă vie, cosmică, îşi simte membrele ca nişte arcuri ce nu mai sunt ale ei. şi cer toate aceeaşi rupere, aceeaşi delăsare supremă. Voluptatea e atât de tare încât o sufocă, simte un nesfârşit gol în piept, undeva sub sâni, un gol care o slăbeşte cumplit, parcă i-ar suge tot sângele.
Pavel se dezbracă gâtuit, cu gesturi lagi, părăsite. O înspăimântătoare fântână de bucurii şi presimţiri gâlgâie în trup, o bogată adormire se aşterne peste orice gând, orice amintire. Piatra ei de sânge ... Ce frumos, ce clar, ce nesfârşit de adevărat sexul ei, floarea ei. Toate cuvintele i se par bune, toate gesturile i se par caste. Dacă ar putea, s-ar opri în faţa trupului acestuia răsturnat, cu dunga bine ştiută spre ovalul pântecelui, şi s-ar ruga, ar adora; nu sexul, nu femeia care îl poartă nevinovată, ci taina aceasta a plutirii întregi, miraco-
140
!ul acesta al regăsirii, al unirii cu sine, împăcarea într-o bucurie repede uitată. Nimic nu rămâne, nimic decât întregirea sau amintirea întregirii. Să te recapeţi aban-donându-te, să creşti pierzându-te. Câte mii de perechi s-au unit până astăzi de la începutul lumii ca să-mi fie dat; mie norocul de a trăi întreg ceasul acesta? ...
Dar nici un gând nu se articula. Era> o prezenţă, o comuniune. Parfumul cărnii ei poartă aceeaşi binecu-îoscută aşteptare. Sânii au împietrit, coapsele încep să tremure, parcă linia lor ar încerca să ajungă altceva iecât simplu contur, să transcende spaţiul şi să curgă, să devină, să ajungă muzică. Pavel

priveşte îmbătat, fără imini, fără memorie, trupul acesta de miracol' Unirea lor e o pierdere lină, zbătută, lungă, de-a dreptul în *m*...
Numai deşteptarea din cea dintâi îmbrăţişare este altfel. De-abia acum' simte Pavel dorinţa. Simte un trup care poate ifi al lui, oricând; ştie că atâtea taine n-au fost încă pătrunse; cunoaşte dulceaţa epidermei ei — şi toate ascestea îl tulbură, îl chinuie. începe s-o mângâie, exasperat,, beat, încercând mereu să-şi aducă aminte de ceva cu care i se păruse că s-a întâlnit puţine clipe în urmă. Ceva care îi scapă din unghiul ochilor, de câte ori ar privi într-acolo. Ceva de lângă el, din ea, din el — pe care nu izbuteşte să-1 găsească. Reîncepe atunci faptul, înnebunit, sălbatic,, şi o posedă fără saţ până ce simte trupul din braţele lui pierzându-se, leşinat şi moale. Şi când Una nu mai tresare, nici nu mai oftează, când pupilele ei s-au răsturnat şi pleoapele s-au închis —■ Pavel continuă s-o frământe, ca şi cum s-ar lupta în somn cu un monstru, ca şi cum cu tainele ei de vis ar vrea să se lupte.
 înd auzi ceasornicul bătând ora 6, Emiîian nu mai avu astâmpăr şi plecă din odaie. Se opri în sufragerie, fără nici un rost, încercând zadarnic să-şi găsească ceva de făcut; să găsească vreo revistă veche pe care s-o

răsfoiască, vreo carte uitată acolo de mult. întrebă servitoarea dacă e cinevai în birou. Nimeni. Intră, nervos, şi încuie uşa cu cheia. Răsfoi înfrigurat cartea de telefon, ceru un număr, apoi începu să aştepte, nerăbdător.
— Ce faceţi, domnilor? Ce Dumnezeu aţi făcut până acum? ...
Ascultă tremurând de emoţie.
— Dar la Ateliere? Au să reziste până la capăt? ... Ascultă iarăşi strângând cu mâna stângă cartea de
telefon.
— Să vin şi eu? . . . Bine, am să vin ... Mai pe seară. Bine.
Aşeză receptorul şi începu să se plimbe cu paşi mari, nefireşti, prin birou. Emoţia îl cucerea minut cu minut; parcă s-ar fi aflat în faţa unui examen decisiv, şi de câte ori se gândea ce are să se întâmple în câteva ceasuri, o căldură necunoscută îi pătrundea trupul, îi înmuia carnea. O senzaţie de greaţă, de sfârşeală; parcă ar fi avut friguri. La răstimpuri tremura tot şi-i clănţăneau dinţii; îşi lua atunci faţa în palme, strângea, şi aştepta să treacă ceva despre care nu ştia nimic, ceva necunoscut şi hidos, o toropeală, o frică.
Se opri în faţa uşii şi o mai încercă o dată. Aprinse o ţigară şi stinse repede chibritul; îi era teamă să nu fie văzută flacăra de afară. Se apropie de fereastră. Erau trase (jaluzelele; în curte, nimeni; nici o teamă că ar putea fi văzut. Se făcuse întuneric de-a binelea. Tata n-are să se întoarcă decât târziu, la masă. Nu va intra în birou, nu va observa nimic în noaptea asta. Până mâine, câte nu se pot întâmpla? ...
Se mai uită o dată la ceas; şapte fără douăzeci şi cinci. Lucirea aceea de fosfor i se păru ciudată, aproape vie. Lumini fosforice. .. Cine spunea asta? A, da, Elea-zar, prostul ăla .. . Trebuie să mă hotărăsc repede; în curând va fi prea întuneric. Stinse ţigara şi o aruncă în sobă. Apoi, se duse la birou, scoase un şiret cu chei din buzunar, şi începu să le încerce. Jos, la al treilea sau al patrulea sertar, în fund, într-o cutie de carton puţin uzată, cu un

capac roşu închis, acolo era. îl văzuse de atâtea ori, când tatăl îl chema să-i arate mărcile noi scump cumpărate. în primele sertare, albumele cu mărci, cutiuțele cu plicuri de foiță transparentă, cutia cealaltă, cu lupa, pensetele, foarfecele. Bunul colecționar de tim-
142
re; ce absurd... Dacă îşi mai poate cineva permite, *'tăzi,* să colecționeze timbre, să le plătească... A şasea cheie se potrivi. Deschise încet, fără zgo-mot. Trase întâi sertarul de jos şi începu să pipăie pe întuneric. Numai albume, cutii, piicuri. Băgă mâna sub maldărul de hârtii; nimic. împinse atunci sertarul, şi trase pe cel de deasupra. Căuta cu înfrigurare, pripit; îi era teamă, o teamă nelămurită, fără motiv, absurdă. Vru să se gândească la ceva, la revoluție, la eroism, dar imaginația refuza; nici un tonic, nici un stimulent. Găsi cutia şi o scoase tremurând, cu o atenție inutilă, căci sertarul nu era deloc în ordine şi răscolirea nu putea lăsa urme. O deschise, luă revolverul şi-i căută imediat piedica. Era pusă. Greu; desigur, încărcat. îl vârî în buzunar, apoi deschise cutiuța cu cartuşe şi luă opt, nu-mărându-le cu atenție. Le strecură în buzunarele de jos ale vestei, sub pulover. Aşeză totul la loc, închise şi se ridică brusc. Frica îi trecuse. Aceeaşi nerăbdare febrilă, neurastenică de Ia început. Mai privi o dată biroul: lumina din stradă trecea anevoie prin jaluzele; o umbră masivă, cu suprafața lucitoare, cu scrumiera ca o scoică de oțel. Deschise uşa încet, ca să nu se audă cheia, şi trecu păşind prin hol şi prin sufragerie.
Găsi slujnica în odaia lui, cu lumina aprinsă; venise să ia serviciul de ceai. Emilian îşi puse automat mâna în buzunarul unde ținea Browningul. Era greu, şi senzația aceea stranie, de piatră rece, de *putere,* îl făcea să palpite. Toată carnea îi era înfrigurată; răsufla încet, de teamă să nu-şi trădeze emoția. Se duse în fața dulapului; o clipă se gândi că ar trebui' să se schimbe; hainele erau prea elegante pentru întâmplările din noaptea aceasta, prea s-ar fi recunoscut repede în cartierul Gri-vița. Dar i se păru că nu mai are timp; nu ar găsi nici răbdarea să se schimbe; îşi va pune pardesiul cel vechi. E frig afară, noaptea va fi şi mai frig, dar am puloverul; şi apoi, nu e zăpadă, nu voi atrage atenția, nici mila nimănui; va crede lumea că sunt student sărac, sau suni; şomeur...
Se reîntoarse în fața mesei. Slujnica nu plecase; ştergea praful, ştergea marginea scaunului. Avu senzația
abilă, o ciipă, că e spionat. Dar tensiunea aceea care îl făcea să tremure, excitarea aproape sexuală în care
afla de câteva ceasuri — anula orice alt sentiment. Vru să aprindă o țigară; mâna îi tremura prea tare;
143
aşeză țigara pe scrumieră. Ce sâni frumoşi, de ardeleancă .. . Poate e fecioară; dar mă vrea, fără îndoială că vrea şi ea ' lucrul acesta.. . Avu senzația netă, în acel moment, că slujnica *ştie* ce se va întâmpla, că e fasci-nată de viața aceea care clocoteşte în trupul lui, de viața pe care se duce s-o joace pe o singură carte. Parcă n-ar exista nici un obstacol. Dincolo de trupul lui, nimic. Ar putea sparge geamul, ar putea rupe uşa; toate acestea n-ar avea nici un sens pentru el, nici o penalitate.. Poate face orice, poate încerca orice. Nici o ezitare; nici o alegere.
Se apropie tremnrând de uşă. O închise brusc. Fata. Nici un cuvânt, nu

trebuie să spun un singur cuvânt. Simte că glasul l-ar trăda. E palid, şi slujnica îl priveşte aiurită, mută. Aproape de ea îi simte pieptul zfoătân-du-se; un sân care miroase a ţară, a parfum prost şi a bucătărie. îşi înfige pumnul.

— Ce faceţi, conaşule?

Dar cuvintele nu înseamnă nimic, niciodată ele nu înseamnă nimic. O strânge în braţe; gestul acesta îi face bine; strânge cu furie, parcă ar simţi nevoia să-şi tSros« nească oasele, să-şi comprime carnea. Trupul tot parcă ar fi o plagă internă, ascunsă, umflată. Oasele parcă ar fi învălite în tumoare. îmbrăţişarea îl trezeşte, îi dă conştiinţa trupului. Şi gura timidă, coapsele strânse, tari. Nu se împotriveşte, nu .se poate împotrivi. Tot trupul ei e sleit deodată; tremură, atât, tremură şi ea, îngălbenind, apărându-se moale. Celălalt o apropie de pat, o trânteşte de-a lungul, o împinge ca să ajungă spre mSfjloc. Toate acestea fără eforturi, fără să aibă senzaţia că -se luptă, că trebuie să înfrângă, să treacă peste obstacole. Se apleacă peste ea, trăgându-i rochia până deasupra pân-tecelui. Nu se poate reţine să n-o privească; întâlneşte sexul, şi pata aceea brună îi dă o emoţie nestăvilită .. - Cuvintele fetei, moi, sufocate, răsuflarea ei fierbinte, zbaterea ei 'tremurată, pieptul pe care îl simte sub el, picioarele atât de ispititor strânse — care nu ascund nimic, nu pot ascunde nimic, căci rochia e mult deasupra, şi pântecele se lasă in plin lăcomiei ochilor — toate

acestea i se par atât de ireale, atât de infinit de scumpe, de unice. Ar trebui să mă dezbrac; dar n-o să am timp. OVIai bine, aşa cum sunt. Nici nu se mai împotriveşte; plânge, atât. îi desface picioarele fără greutate. O clipă, e ispitit să o lase aşa, să vadă ce va face, dacă se va SCU-

la să fugă — sau va aştepta, cu sexul descoperit, cu pântecele gol, eu pulpele desfăcute. Spectacolul acesta de abandonare deplină, de victimă a unui singur gest — îi dă fiori nebănuiţi. E mult mai frumos aşa, mult mai frumos decât dacă m-aş repezi s-o siluiesc. Gândul acesta îl făcu deodată lucid. îşi dădu se^ma într-o clipă de tot ce se întâmplase, de tot ce va urma. Bucuria că a îndrăznit, că a putut ignora obstacolele, se tranformă într-o luciditate senină, într-un sentiment plenar de certitudine şi forţă. Să o- las aşa, să o mângâi numai... îşi plimbă mâna peste pântece, tremurând asupra sexului descoperit, apucându-1 ca un cuib viu. Să văd dacă se va împotrivi, dacă mă va respinge.. , Fata tremură, atât; nici un mădular nu-1 mai poate stăpâni. Un fior otrăvit, de farmec şi frică, o sudoare nevăzută, paralizată, gâtuită ... Ar fi vrut să tremure, să se lovească, dar no se putea mişca. Rămăsese acolo, trântită; oricine putea face orice cu ea, oricine.

Pe Emilian, abandonarea aceasta completă începu să-1 nemulţumească. O mânie uşoară, un început de desperare că nu întâlneşte nici o împotrivire, nu găseşte nici o voinţă străină, care să-i dea sentimentul că se află faţă în faţă cu altcineva, cu celălalt, cu un străin. Parcă ar fi fost tot el şi în trupul acesta răsturnat, tremurând şi aşteptând. Parcă aceeaşi senzaţie, aceeaşi foame sexuală, întocmai ca şi a lui — trăia şi în trupul fetei. Era o completare a lui, era ceva din el, care îl aştepta. O parte a lui care se cerea întregită de avântul trupului său; o unire cu el însuşi. Sentimentul acesta, senzaţia puterii care nu mai întâlneşte obstacole, nu mai întâmpină rezistenţă, rămâne *singură,* îl sileşte să rămână *singur* — îl înfurie. Se ridică de

pe trupul fetei şi începu să-i tragă rochia mai sus, peste sâni. Haide, fecioară, împotriveş-te-te, loveşte-mă, țipă. Sentimentul timpului se irosi. Avea impresia că se află alături de acest trup de ceasuri întregi, de zile.
— Scoate-ți rochia, îi porunci scurt.
Fata rămase nemişcată cu brațul pe ochi. Asta îl înfurie; ar putea cel puțin să-şi strângă picioarele. Tremura tot. Se aplecă din nou asupra ei şi-i smulse rochia pe deasupra capului. Fata se zbătu, roşie, plânsă. Făcu o încercare şi se strânse ghem, lângă perete, cu fața în jos. Emilian o cuprinse în brațe şi o târî în mijlocul patului, îi luă mâinile de pe piept, îi desfăcu din nou pi-

eloarele. Rămase aşa, palpitând, tremurând. Mâna băia-tialui ştia să mângâie. Se plimbă lin pe tot trupul, se opri deasupra coapselor, îndrăzni tot — şi ea nu se mai putea apăra, nu mai putea nici măcar plânge, aştepta, implora.
Uri sentiment de cumplită izolare; certitudinea forței din *Vine,* a singurătății tale; tot ce se întâmplă în juru-ți e al tău. Toate bucuriile, toate viciile, toate senzațiile vin din 'tine, sunt ale tale, nu violezi pe nimeni, prin ele, nu umileşti pe nimerii. Emilian simți o clipă dorința s-o batjocorească, să-i urle cuvinte cumplite, s-o insulte — doar va găsi curajul să reacționeze şi să i se împotrivească.
— Eşti fată?! Nu e aşa că eşti fată? Ce stai atunci iişa? Iți place, nu?! Hai, spune, nu e aşa că îți place? . . . Ce-ți fac eu acum îți place, nu e aşa? La toate vă place, şi la fete şi la curve. Nu rezistați nici una. Când e vorba de asta, vă trântiți cu toate jos. . . Cum de nu te-ai culcat până acum cu nici un băiat?! .. . Ah, sale virgi-nite, sale virginite ...
îi răcnea cuvintele acestea cu o bucurie nebună, erotică. Cel puțin batjocura mi-o înstrăinează, mi-o scoate din minte. Atât timp cât o batjocoresc, o țin departe de mine... Fata începu să plângă mai tare, şi încercă să-şi strângă picioarele şi să se ridice. Gestul acesta de pudoare îl biciui, îl exaltă. O trânti brutal la loc şi îi desfăcu picioarele atât de sălbatic, încât fata țipă. De-abia atunci o silui, încet, cu o amară luciditate, silindu-se s-o facă să simtă cât mai multă voluptate, s-o robească. Violul întârziase atât încât durerea fetei fu minimă. O toropeală de moarte, o suferință plăcută, înnebunitoare, asta simțea. Se abandonă actului ca într-un vis. încercă să se apuce de ceva, şi întâlni umărul bărbatului. Strânse, înfipse degetele în haină: Cum se bucură, bestia! gândi mâniat Emilian. Era ispitit s-o lovească, s-o biciuiască până la sânge; să o aibă într-un lac de sânge. Cel puțin atunci nu s-ar mai bucura . ..
Simți atunci că ceva neaşteptat, ireal, hidos, se petrecea lângă el; o prezență străină, cineva care îl observa, care sta lângă el. Sări din pat îngrozit. La uşă nu era nimeni; prin ferestre nu se putea vedea. Doar țipetele ei să fi atras pe cineva; dar nu e nimeni acasă. Oricine ar fi venit ar fi. trebuit să sune în față. Şi totuşi, ceva străin, ceva care n-ar fi trebuit să fie. Zări revolverul

(jos, căzut probabil în timpul când a trântit fata în pat, şi îi fu deodată teamă să nu-1 fi văzut ea. îl împinse cu piciorul sub pat. Atunci înțelese; se auzea un sunet depărtat şi totuşi foarte viu, prezent pretutindeni; un semnal de uzină, un strigăt de panică, neîntrerupt, metalic, dârz, ca un țipăt de moarte, ca o chemare în ajutor, începu să tremure; semnalul de la Atelierele

C.F.iR. Sunt închişi acolo, probabil se luptă, şi eu.. . O scârbă cumplită de sine; nici nu îndrăzni să întoarcă ochii spre pat, unde fata se îmbrăca văitându-se. îi vorbi aspru, mânios pe el însuşi:
— Haide, grăbeşte-te; să nu vină cineva . . .
I se păru deodată ridicolă toată întâmplarea; violul acesta fără nici un sens, sadismul acesta de nevropat slav sau ibsenian; de ce-am făcut toate acestea? . . . Fata se retrase, încet, neîndrăznirid să spună un cuvânt. Să-mi caut repede pardesiul. îl îmbrăcă nerăbdător. Stinse lampa şi se plecă sub. pat; găsi revolverul, îi încercă piedica şi îl ascunse bine în buzunar, acoperindu-1 cu batista. Făcu toate acestea grăbit, ea şi cum s-ar fi simţit urmărit, spionat, de cineva. Vru să se îndrepte către uşă, apoi îşi aminti ceva, aprinse lampa, se întoarse în faţa biroului şi căută într-un sertar; cărţi de vizită de ale tatălui, bune pentru orice eventualitate; poate intimidez agenţii. Scoase din palton mănuşile de piele, le îmbrăcă — şi plecă silindu-se să pară cât mai liniştit.
în curte, signalul neîntrerupt, de fabrică în incendiu, de la Ateliere, se auzea mai puternic, mai iritant. Asta îl încuraja şi îl emoţiona. Acum să vedem, acum... Au să fie acolo jandarmi, armată, poliţie. Probabil o şarjă în stradă, asupra trecătorilor. Dar şi noi suntem mulţi... Jandarmii, în Martie anul trecut, luptele acelea cu studenţii la Cercul Militar, în faţa Universităţii, pe Calea Victoriei. . . Furia cu care loveau în oricine, în femei, în studente... Biata fată căzuse pe trotuar, şi locotenentul a lovit-o cu cizma între picioare. Cineva spunea că fata nu avea chiloţi, şi dezgolirea aceea în mijlocul mulţimii şarjate a părut monstruoasă şi comică în acelaşi timp. Un sex răsturnat, în plină stradă, înltre jandarmi şi mulţime... îşi aduce aminte furia care 1-a cuprins auzind episodul acesta, ura cu care privea orice militar pe stradă, orice coloană de jandarmi. în acele zile din Martie 1932 a spart mai multe geamuri şi a

zvârlit mai multe pietre in gardişti decât oricare dintre tovarăşii anonimi care îl înconjurau.
Pe atunci nu era comunist. De fapt, nici acum nu se simte comunist, nu citeşte doctrină comunistă şi nu se interesează de cele ce se petrec sau s-ar putea petrece în Rusia. îi e complet indiferent cine face revoluţia; comuniştii, socialiştii sau naţionaliştii. Ceea ce îl interesează este gestul revoltei, curajul de a ieşi în stradă şi a lovi, a ucide. Singurul sens pe care îl imai poate da vieţii este acesta, al revoltei şi responsabilităţii, al împotrivirii contra ticăloşiilor şi murdăriilor din jurul lui. Simte că nu mai poate îndura; e aproape bolnav, şi va ajunge nebun dacă nu-şi va canaliza ura lui contra bă-trânilor într-un fapt bine hotărât. Ura care creşte neîncetat, împotriva oricărui parvenit, sau simplu bogat, sau seif politic. Toată mizeria aceasta pe care o simte în jurul lui şi îl ameninţă să-1 îngroape de viu, vacuitatea şi inutilitatea vieţii lui, spaima de singurătate, de gol, haosul acela interior de care fuge întotdeauna — nu mai puteau fi zăgăzuite prin acel memorial diform, ascuns în lădiţa cu manuscrise. Acte, gesturi, curaj — fără nici o preocupare teoretică, fără nici un scop social bine stabilit, de asta avea nevoie; mai mult pentru o higiena a lui, personală şi ascunsă prietenilor, decât pentru „Societate*. *Vrea* să facă ceva şi dorinţa aceasta îl macerează, îl îmbolnăveşte; i-a pătruns adânc în carne, o simte ca pe o boală de nimeni

bănuită, şi este ursit să sufere singur, fără să o poată comunica, să o poată explica altuia.
... Locotenentul care loveşte cu cizma . . . Jandarmii care calcă trecătorii în picioare .. . Mâinile acelea osoase sî grele, mâini de gardieni publici, şarjând cu bastoanele de cauciuc; studenții încolonați în fața Facultății de Drept. Stă lângă statuia lui Asachi, îngrămădit în mulțime, ridicat pe grilaj ca să poată vedea mai bine ce se întâmplă. Şi deodată un grup de soldați cu arma în mână aleargă spre statuia Brătianu, în flanc; zgomotul acela de bocanci, panica pe care o provoacă înaintarea în pas alergător, lumea • care fuge, fără motiv, fără să înțeleagă ce se întâmplă, aşa, numai pentru că aude urale în fața Universității şi vede venind soldați cu arma în mână. Se trage spre dreapta, prins de mulțime. Un căpitan opreşte pe soldați şi elevii teterişti, iar doi jandarmi îi conduc în grădinița de alături, unde se mai află strânşi încă vreo două duzini, înconjurați de un pluton.
148
— Şi la cel dintâi gest de fugă, trageți!
Ce stupid ordin, ce inutilă toată parada aceasta de amenințări. Bieți soldați înspăimântați, cu centiroanele seoase, ținuți între jandarmi cu baioneta la arme, numai pentru că au avut norocul să treacă pe acolo în timpul manifestației studențeşti.
Plutoaneie acestea izvorând de pretutindeni, îneer-cuind manifestația spre Calea Victoriei, pătrunzând în pas alergător în masele blocate în jurul statuii — dau un aspect de revoluție, o tensiune violentă, stenică, iritantă. Nu mai poate rămâne pe loc. îşi face drum spre Bulevardul Academiei, cu gândul să urce în sus până la
iajul Imobiliara şi să treacă în Calea Victoriei. Aude că studenții au pătruns în fața Palatului, că în fața Teatrului s-au baricadat din nou, ca la 1907. Dar nimeni nu ştie nimic precis. Sunt funcționari veniți de la lucru, haimanale, cucoane, băieți de liceu, câțiva studenți care încearcă să ajunsă masele blocate. Vorbesc toți, comunică, înjură jandarmii, huiduiesc pe ofițeri. O studentă *n* murit acum un ceas în beciurile Prefecturii, unde a fost siluită de doisprezece agenți. Studenții sunt bătuți până la leşin în curte, în închisoare. Au fost atacați cu bombe de gaz asfixiant. Au prins *%m* ofițer şi l-au linşat în Cişmigiu. Sergenții sunt bătuți de public. Un gardian are craniul spart. Argetoianu e vândut jidanilor şi Iorga şi-a pierdut mințile. Altminteri ar fi putut împiedica acest măcel. . . Ascultă toate zvonurile acestea, şi mânia îl cuprinde, îl înăbuşă. Dacă ar fi pietre pe stradă pe aproape . . . Dar nu se fac reparații, nu se găseşte nimic cu care să se atace poliția ... Să lovească, să sfarme țeasta primului jandarm, a primului ofițer întâlnit. . . Studente rănite ... rmaginația e covârşită de explozii, de violuri, de asasinate. Mai ales de umiliri. Studenți legați şi bătuți ... Lucrul acesta îl înnebuneşte, îl face să urle. Legați şi bătuți... Şi deodată, din nou acel sunet de bocanci; căşti de jandarmi, țipete .. . Fug toți, stâlciți între ziduri, re-fugiindu-se în curți, case. El încearcă să reziste navalei, țipă, ridică mâna strânsă, pumn greu, în sus. E târât; un felinar se sparge ... Geamurile se sparg, şi zgomotul acela ca un răcnet de cristal măreşte panica, îngheață sângele . . . întrezăreşte"căşti pe deasupra capetelor din față ... Apoi, nimic... .
Toate acestea i s-au părut, mai târziu, atât de stupide şi de inutile. Dar acum, parcă deşteptate la o viață şi

mai violentă de către țipătul acela necontenit şi lugubru al Atelierelor — imaginile revin, se leagă una de alta, se dilată, ajung ireale, mustesc ura, precipită sângele într-un ritm tot mai vorace, tot mai bolnav. în tramvai, lumea e consternată. întreabă pe taxator, fiecare eu aceeaşi întrebare stupidă:

— Dar ce fabrică arde? De ce sună aşa mereu?

— Nu arde nimic. Au făcut grevă la Atelierele Gri-vița. S-au închis înăuntru ...

— Să pună mitraliera în ei, interveni un domn sărman îmbrăcat şi neras.

Emilian sim,ți o tentație nebunească să-1 pălmuiască. Se reținu cu greu. Dacă mă găsesc cu revolver la mine? E un biet zănatic, un funcționar laş, căruia îi e teamă că nu i se mai dă leafa dacă încep tulburările în toată țara. Cu oameni d-ăştia nu se face revoluția . . .

Sirena de la Ateliere începuse să-1 exaspereze. Acelaşi strigăt, acelaşi timbru, parcă ar fi asurzit brusc şi ar fi rămas de-a pururi cu ultimul sunet în creieri, nutrit de imaginație, devastat de boală. Simți o enervare deprimantă; îl ameţea tramvaiul sau tensiunea serii acesteia începea să scadă? îşi aminti tulbure, cu ciudă, scena violului. înjură /printre dinți, încet. Lângă Cişmi-giu, întâlni o coloană de soldați, coborând spre Dâmfco-vița. Aş vrea să ştiu câte trupe se vor concentra în noaptea asta. Dar înțelese deodată că lucrurile acestea nu-1 interesează, după cum nu-1 interesează greva muncitorilor, nici revendicările lor, nici fanatismul lor obtuz, mitologia lor marxistă în care nu putuse niciodată crede. Cu totul altceva îl atrăgea, fascinat, în mişcarea comunistă. Posibilitatea inițiativei directe, şansa pe care o avea de a trece la fapte, pe cont propriu. Răzbunarea decisivă oodtra bătrânilor, contra stârpiturilor care au. creat un Bucureşti şi o Românie infamă. Să pot lucra, să pot lovi în piept o singură; bestie, cel puțin! Să ştiu că s-a găsit în acest 1933 un singur om care să strige împotriva ticăloşiilor şi să se desolidarizeze de contemporaneitate! . . . Higiena, aer tare, curaj — asta imi trebuie, asta ne trebuie nouă, tinerilor.

încercă să se stimuleze, recitând mental toate acele fe-rmule la care ajunsese în ultimele luni. Ce îmi pasă dacă contribui Ia năruirea unei stări „înfloritoare"? Ce-mi pasă dacă acțiunea mea conduce la ruină, la anarhie, la distrugerea frumosului, a binelui şi a adevărului?!

150

Vom crea noi altceva, mai curajos şi mai plin, mai sincer şi mai adevărat, deasupra acestui bălegar în completa putreziciune! ... îi fac bine toate aceste cuvinte mari pe cari şi le repetă cu furie, cu încăpățânare. Imagini scandaloase, aprige, clonquichoteşti —■ pe cari le soarbe îmbătându-se, anihilându-se. Să piară tot, de la temelie! Alte oraşe, alte generații, alți bărbați — asta ne trebuie. Dacă aş putea dărâma întreg Bucureştiul, şi să clădesc în locul lui o cetate a soarelui, un oraş tânăr, allb, viril, pur! Un oraş fără proxeneți, fără bătrâni, mai ales fără bătrâni. Unde sunt bătrânii, acolo se adună ranchiuna, fierea şi veninul, laşitatea, imoralitatea. Numai copiii şi bătrânii sunt vicioşi, numai ei pot practica incestul, de pildă. Noi, tinerii şi maturii, trăim din realități pure, organele noastre sunt perfect echilibrate, au nevoie numai de soare, de pâine, de sex. Sănătate, curaj, bărbăție — în locul viciului şi laşităţii!...

Umlblă grăbind tot mai mult pasul. Cu cât se apropie de Calea Griviței, cu atât trecătorii se îmbulzesc, haimanalele urlă. Jandarmi puțini. Numai gardienii, coborâți dintr-o camionetă, încearcă să păstreze circulația.
Emilian îşi face loc hotărât prin mulțime, cu mâna încleştată în buzunarul pantalonilor.
IV
Pavel se trezi deodată întristat, obosit, şi începu să se mustre că a venit din nou la Una. Se gândi la Ghighi îndată ce zări trupul celeilalte zăcând inert alături. Imaginea ei îi apăru mai vie şi mai fascinantă, şi crezu în acele clipe că iubeşte pe Ghighi mult mai mult decât pe Una, că numai pe ea o iubeşte sincer, organic. îi fu ciudă pe prostia lui; am fost gelos, stupid, am stricat iarăşi lucrurile: tocmai acum, când mă hotărâsem să rup. . . Privi îndârjit trupul de alături. Ce destin mă leagă ue el, mă cheamă întotdeauna în jăraticul lui? Poate numai lipsa mea de voință... Dar mai poate fi vorba de voință în asemenea întâmplări?', Mai au vreun rost hotărârile şi tăria mea? ... Se trev punându-şi între-

bări, şi retorica aceasta interioară îl irită şi mai mult. N-am să scap niciodată de filozofie; orice aş face, *n-am.* să depăşesc niciodată acest stadiu inferior al soli- fiilor ...
Ghighi îl aştepta şi azi, după cum 1-a aştepta* zadarnic şi în ultimele două zile. Se închide în casă, îndată ce se întoarce din strada Gr. Alexandrescu, rămâne ziua întreagă în camera lui, ascultând pianul din lai; lui Petru. Ce bună era această izolare încăpățânai ignorând tot ce se petrecea în jurul lui, hotărât să pi amândouă legăturile printr-o absență lungă, nemot stupidă dar eficace ca o fugă ... Și apoi, întâlnire CU Diamandi şi Vlădescu, enervarea aceea fără rost, t *tit* s-a întâmplat pe urmă, ireparabil, ireparabil... *Ir.* loo să mă fi dus la Ghighi... Ii vede obrazul curat, zâml Lui cu arcuiri de ghioc, care-i luminează toată fața. t putea face ea, acum, seara? ... Ar vrea să priveai fereastră, dar îi e frig şi trage cuvertura pe piept. întuneric. E mai bine aşa, fără lumină, fără gesturi. . . Aude vag un țiuit, de departe, un sunet stins dar conținuți. Arde vreo fabrică. în curând au să treacă pompierii. Are să se lase frig seara, poate mâine-poimâine va ninge. O iarnă stupidă, iarnă fără zăpadă ...
La ce te gândeşti, Pavel? . . .
— La tatăl meu. .. S-au împlinit şase ani de când a murit....
Una tăcu, jenată. Nu îndrăznea să-1 mângâie, să încerce să-1 consoleze. Vorbea adesea despre inginerufl Anicet, dar pentru că Pavel începea sâ-şi amintească şi să povestească; niciodată nu *începuse* prin a pomeni de moar- tea lui.
Pavel vorbea despre tatăl său de câte ori nu ştja ce să vorbească altceva, de câte ori îi era teamă să discute, să se trădeze. Găsea atunci o vervă pe care niciodată confesiunile sau analizele propriului său suflet nu o puteau împrumuta. Ceea ce era Felicia în conversațiile cu GKlghi, era inginerul Francisc Anicet pentru Una. De câte ori Pavel vorbea mult, inteligent, invectiv — vorbea despre tatăl său. Una n-a înțeles că e un tânăr deştept şi profund decât din astfel de discuții. Altminteri, când trebuia să fie prezent, să vonbească despre el, despre ceasul şi sufletul dp^atunci — Pavel era plat, mediocru, retoric. Francisc AiWcet era planul pe care sufletele lor

•au comunica direct, inteligențele lor obțineau un contact mai intim şi mai propriu.

—; Ceea ce aş vrea să te fac să înțelegi, vorbi Pavel, este câ moartea lui nu o pot accepta nici acum. *Nu cred* că a murit, nu mă pot convinge că nu mai e ... De aceea, propriu-zis, nici nu sufăr. Sunt întristat, atât, ca şi cum el ar fi departe, şi mi s-ar face câteodată dor să-1 văd . .. Prea a plecat de mult şi nu s-a întors ... Aş vrea să-1 mai întreb câte ceva. Era un om a cărui simplă pre-te îndemna să i te destăinuieşti. Şi Dav are aceeaşi impresie. Dacă l-aş întâlni, aş vrea să-i pun câteva întrebări; atât numai. Viața lui, lângă mine, nu cred că aş putea-o suporta . . .

Una îl privi dar nu-i putea vedea ochii, şi atunci cobori din pat şi aprinse lampa. Anicet continuă:

— Era prea *liber* .. . Poate a fost singurul om cu adevărat liber din România veche . . . Nu ştiu cum- să-ți explic, dar îl invidiai, îți era aproape necaz pe el numai trăind câteva zile alături . . .. Nu se împiedica de nimic în gândire, nu era întunecat de nici o superstiție, nu avea nici o prejudecată, nici o lipsă. întotdeauna prea-plin, întotdeauna prezent, văzând clar orice situație, iubind orice întâmplare, neobosit, cum să-ți spun? aveai impresia că nu mai e un om ca toți oamenii, ci o prezență vie, ceva lângă care te simțeai şi bine şi rău; bine pentru că găseai tot ce căutai, rău pentru că nu se puitea să ;.<-l invidiezi pentru magnifica lui libertate, pentru
ienţa lui umană. Nu ştiu dacă te pot face să înțelegi bine . . .

ia asculta de câteva minute cu încordare; dar nu cuvintele lui Pavel, ci altceva, de departe, straniu.

— Iartă-mă că te întrerup. Tu nu auzi nimic? . .. P 5.vel se trudi şi el să asculte mai încordat.

— Am auzit şi adineauri. Trebuie să fie vreun in-i, vreo fabrică mare . . .

— Prea sună sinistru, vorbi Una. Ştii, mă gândesc burările acelea de la Ploieşti... Ioanovici îmi spune.) cu au fost lucruri grozave cu muncitorii; au dezarmat o companie de jandarmi, au distrus rafinăriile ...

■—■ Ce absurde, toarte acestea. Ce destin mizer, zbaterile acestea inutile . . . Ce-au să facă? Au să răstoarne rdinea de Stat? Ei şi?... N-au să ajungă la acelaşi -. tat? Deputații vor fi Comisarii Poporului, banche-" . r rămâne bancheri, câțiva şefi muncitori vor ajunge
133
sus — şi restul? larve, tot larve... Şi să reduci toată viața la social numai pentru atâta 'lucru... Să renunți la libertatea ta, la personalitatea ta, numai pentru a salva cinci nenorociți dintr-un milion?... Cât bir,- se poate face în lume? E o câtime infimă, predestinată, peste care nu se mai poate trece, oricâte revoluții şi reforme am încerca noi să facem . ..

— Totuşi, nenorociții aceia .. . E atâta sălbăticie în zilele noastre ...

— Dar dacă s-ar putea face ceva, Una . . . Dacă aş şti că ajut cu ceva, mi-aş sacrifica viața de zece ori, nu o dată . . . Numai că, aşa mi se pare mie, ar fi un sacrificiu zadarnic; n-ai putea ajuta pe nimeni, eficace, n-ai putea elibera pe nimeni . . . Tot ce aparține soci; este un vis al nolstru, un vis comun. Ajuți pe opi să-şi continue visul, asta faci. . .

Se miră că vorbise toate acestea, şi mai ales că le mărturisise Unei.

Ea asculta atentă sirena. Cineva care vine de departe şi bate la uşă, şi te deşteaptă. Un ceas râu, un ceas straniu . ..
—■ Mi se pare că binele e limitat în omenire, e limitat în istorie, reîncepu Pavel. Cine înțelege asta, ori se sinucide, ori ajunge filozof. . .
O pauză. îi veni să^ zâmbească: eu de ce-am înțeles şi am refuzat totuşi să fiu un filozof? .. .
— ... Când nu faci nici una, nici alta, rămâi ca mine, un om care îşi pierde timpul. . .
îi fu ruşine că a mărturisit aceasta. Căută o țigară ca să-şi alunge sentimentul de jenă printr-o serie proaspătă de gesturi. înțelese deodată că a vorbit tot timpul sobru; serios, parcă încercând să se armonizeze cu zvonul sirenei — şi bănuiala aceasta că a fost sugestionat din afară, de un decor regizat de altul, îi înăspri ruşinea şi mânia.
— ... S-ar putea ca tot ce-am spus până acum să fie pur_ şi simplu prostii. S-ar putea ca, în pofida tuturor evidențelor, viața să fie un rai, la îndemâna noastră . . . Cine ştie? . . .
-— Pavele, tu de ce nu faci nimic?! . . .
întrebarea îi trezi pe amândoi. Cuvintele au răsunat sec, severe, parcă le-ar fi pronunțat altcineva, nu femeia al cărei glas în ceasul acesta îl cunoştea, a cărei iijtetf-

gență o simțea alături. Una se codi puțin după ce vorbi şi încercă să se lămurească, să precizeze.
— ... Vreau să spun că firea ta nu te împiedică să *faci.* Nu eşti un ceea ce se spune „cerebral", eşti un om întreg. De ce te risipeşti, atunci? De ce nu faci nimic? , . .
El o privi mult înainte să răspundă, silindu-se să-şi amintească cine i-a mai pus de curând astfel de întrebări.
—• Dar existența mea nu înseamnă nimic, Una? . . . Faptul că pot trăi, după toate cele ce mi s-au întâm-Dlat. . .
Una crezu că se referă la moartea tatălui, la pier-ierea averii, şi-1 întrerupse.
— Oricum, Pavele, sunt oameni cărora li s-au întâmplat nenorociri mai mari, şi nu s-au predat, şi nici n-au căzut la fund. Dimpotrivă ...
—■ Acel „dimpotrivă* e foarte bine spus. Una . . . Acela înseamnă totul; o stimulare, o forță *dinafară,* dacă înțelegi ce vreau să spun . . . Dar e absurd. Toată lumea mă întreabă acelaşi lucru. Era o vreme când încercam să <mă explic. Spuneam atunci: *viața* mea, libertatea mea nu înseamnă nimic?! ... Ei bine, m-am convins că nu înseamnă într-aaevăr nimic. Noi apreciem un om atâta timp cât nu e intelectual, nu e cultivat, cum se spune; atunci îi cerem să mai fie şi altceva', să *facă* şi altceva. Un țăran, un *om,* îl vede şi îl acceptă toată lumea; îl iubeşte, îl prețuieşte oricine; „ce om!" spun toți. Ace-, laşi lucru cu un negustor, cu un militar, cu oricare altul afară de intelectual. S-a învățat atât de mult lumea ca intelectualii să nu fie nimic în afară de cele ce scriu, şi vorbesc, şi fac — încât nu te poate crede că eşti şi tu, totuşi, un am, cu o viață liberă şi frumoasă, a ta, şi că asta e destul; îți cer *să faci,* să le dovedeşti că eşti un intelectual; dovadă care poate fi făcută prin scris, prin vorbă, prin faptă . . . E o superstiție să crezi că cerebralii, sau intelectualii sunt împotriva acțiunii. Nu, greşit; ei sunt supuşi celei mai chinuitoare acțiuni, stimulate, conduse de către inteligența, talentul sau ambiția lor.

Acțiunile lor nu sunt empirice, e adevărat, dar oamenii aceştia fac mai mult decât oricare alții, activează cu o furie funestă, sunt permanent în tensiune, permanent stimulați de un ideal, de o problemă, de ceva exterior lor, spațializat înaintea lor. . . Nu ştiu dacă poți îlege tot ce aş vrea să spun eu, şi nu găsesc cum, dar
155
mi se pare că tocmai acest refuz de a *face,* această Încăpățânare în libertate, în sfârşit. . . dar e absurd să mă exp ic, e pur şi simplu absurd . . .
Una, de la început mirată de această- vervă, îl asculta cu o bucurie necunoscută până atunci; pentru întâia oară vorbea de el. Simți o uşoară părere de rău când Pavel se întrerupse brusc. —■ Haide, spune ...
— N-aveam nimic de spus... Şi sirena asta care nu mai încetează ... Ce Dumnezeu, au înnebunit ăia?. . .
Se coborî din nou o răceală între ei. Pavel începu să se îmbrace, abătut, li părea rău, era aproape furios că vorbise. Să încerc s-o fac să înțeleagă că sunt un om liber, că vreau, mai ales, să rămân liber, în sensul adevărat al cuvântului; nu libertate aşa cum înțeleg ei, libertatea socială, sau morală, .libertate a instinctelor. . . Ceea ce sunt eu, ceea ce as putea fi. ..
— Pleci, Paul? . . .
■— E târziu . . . Şi-apoi, nici n-aş putea sta în casă pe un timp ca ăsta, cu mizeria asta de sirenă țiuind întruna . ..
Ei îi fu frică.
— Dar să nu te duci şi tu . . . Lui Anicet îi veni să râdă.
— Unde să mă duc?... Ştii că am refuzat întotdeauna să fiu martir... Am să merg pe stradă; cred că asta nu mă va împiedica nimeni s-o fac... E şi asta o libertate. . .
Petru Anicet îşi conduse prietenul până în curte, apoi intră repede în odaie, tremurând de frig, şi se lipi de soba de teracotă. O senzație de -mare voluptate laolaiMă' cu o neliniştită aprehensiune îl învălui. Continuă să tremure, nu de frig, ci de o plăcută exaltare. Se îndreptă către masa de lucru, căută un caiet cu scoarțe lucioase, şi începu să scrie.
„Convorbire cu C. despre dragoste. El acceptă întru-totul părerile mele. Că ceea ce contează este faptul iubirii, nu persoana pe care o iubeşti. îi mărturisesc că eu iubesc o femeie ca Nora. La început sunt stân-emt, roşesc puțin şi mă plimb prin odaie încercând să par *un oarecare.* Dar îndată ce simt ridicolul situației mele, mă întorc către el şi-i spun ritos: „Nu mi-e ruşine, de faptul că iubesc pe Nora! Sufăr totuşi că nu o pot avea
156
întotdeauna; cel puțin de cinci ori în ultimele şase luni, a fost bolnavă!" Amănuntul acesta, văd, îl zăpăceşte. îmi spune o sumă de lucruri, privind[1] covorul; vorbeşte de higiena, de cariera mea; muzica nu suferă oare prin fap-tul că iubesc o semi-prostituată în loc să fiu îndrăgostit de o ființă ideală, virginală şi inspirată? La toate acestea îi răspund râzând (deşi nu-mi venea să râd; dar m-am prefăcut de minune). îi spun că, dacă ceea ce interesează este dragostea, orice alt argument nu mai stă în picioare; muzica, sănătatea, creația — toate acestea sunt fleacuri! Ori iubesc, ori nu iubesc. în cazul dintâi, nu mă poate interesa nimic altceva; chiar dacă sunt nevoit să sacrific totul. Ceea ce nu poate înțelege C. este această seriozitate elementară: a merge până la capăt, orice s-ar întâmpla. C, ca şi restul oamenilor, nu sunt

serioşi; asta le e marele defect, asta le-o reproşez eu; lipsa de seriozitate, de maturitate. Mi se pare că, cu cât îmbătrânesc oamenii, cu atât sunt mai puțin serioşi. Adevărata seriozitate tot adolescența o are. De aici veşnicele mele conflicte cu PaveJ, cel mai superficial şi mai neserios tânăr pe care l-am întâlnit p:yiă acum."
Aşază tocul şi lasă să se usuce cerneala, gânditor. Apoi închide caietul, îl ascunde în fundul sertarului, şi se îndreaptă spre pian. Mozart, de ce îmi place mie muzica aceasta în care nu mă recunosc, pe care o înțeleg[1] fără s-o simt? Mozart, omul care aş fi vrut să fiu daca n-aş fi fost aşa cum sunt. . . După cele dintâi note, gândul i s-a oprit brusc. Priveşte cu încântată mirare apele din jurul lui. Numai atât; ape în care se oglindesc sori nefireşti, pe deasupra cărora zboară păsări cu aripi de beteală.
. Pe stradă, Pavel Anicet începu să-şi înțeleagă neliniştea care îl pătrundea ascultând sirena de la Ateliere: îşi amintea de clopotele Mitropoliei, în timpul războiului, vestind aeroplanele. Era o nelinişte ciudată, ca într-un vis; i se părea ireal sunetul acela necurmat. Parcă ghicea o aşteptare surdă şi spaimă în aer. Ceva care schimbase deodată parfumul străzilor, gustul acela de deja vu, deja conu al Bucureştiului. Părea un oraş nou. părea că pietrele şi arborii încep să tresară. Ferestrele iluminate respirau cu teamă în ger. începuse să se facă Irig. Trotuarul răsuna metalic, asemenea unui oraş străin, vast, făcut din ciment şi oțel.
157
îşi vârî mâinile în palifcon şi grăbi pasul. O presimțire; are să se întâmple ceva, are să se schimbe ceva. Ce ciudat Bucureşti, ce oraş nou, uluit, înspăimântat. .. Dacă s-ar stinge iuminile, ar respira altfel; ca în 1916; aceleaşi vestiri sinistre, aceeaşi panică. Şi totuşi oamenii trec liniştiți pe stradă; sau poate mi se pare mie, poate îmi închipui (toate acestea pentru că am vorbit cu Una. Vine Revoluția! . . . Aşa strigă Emilian. Ce are să se poată schimba? La ce bun toate entuziasmele acestea, atât timp cât sufletul rămâne acelaşi, în aceeaşi mizerie, în aceeaşi iluzie? ... O iluzie mai mult. . . Un ideal mai mult, către care vor alerga oamenii... Şi după ăsta, altul, şi altul, şi altul, până la moarte. . . Oare să nu înțeleagă nimeni în această țară ce înseamnă adevărata libertate? .. .
Vlădeseu nu era deloc încântat de cele ce auzise. Că Dobridor s-a hotărât brusc să divorțeze, a făcut foarte bine; dar toată lumea vorbeşte de scena flagrantului delict, de locotenentul surprins în casă, când Dobridor venise cu prietenii. . . Lui Vlădeseu îi era scârbă de plăcerea pe care o găseau chiar şi cei mai cultivați bărbați în comentarea zvonurilor acestea mizere. Scârbă şi ciudă ,pe Dobridor că făcuse atâtea gate, se purtase atât de pu-tin bărbăteşte.
Răspunse, oarecum iritat.
— Ce găsiți voi interesant la femei, de vorbiți întruna de ele? Ce găsiți interesant în dragoste, în cola-fjul acesta, interminabil, în toate actele erotice şi pasionale? Când priveşti oamenii prin acest punct de vedere, al anecdotei, a] evenimentului cotidian, al erotismului, nimeni, dar absolut nimeni nu mai prezintă vreun interes. Toți fac acelaşi lucru. Exasperant. Acelaşi lucru . . . Oamenii sunt interesați altfel, dintr-un unghi de vedere abstract, prin semnificațiile sau intențiile actelor lor. Un adulter, o mizerie, o logodnă, un coit; la ce servesc toate acestea? ... Pe cine pot interesa ele în afară de cei

cari siaportă destinul de a le face? ...
Pericle Diaimandi îi răspunse ceva în treacăt, pentru că se despărţeau, dar Vlădeseu nu-1 ascultă prea atent. I se păru că înţelege bine un lucru pe care de mult încerca să şi-1 lămurească: Diamandi vorbeşte întocmai cum vorbea Emilian altădată. Nici o deosebire; aceeaşi frivolitate, aceeaşi voluptate în lansarea scan-

dalurilor, acelaşi mahalagism. I se păru că întrevede o lege tristă a omenirii;roamenii se înlocuiesc unii pe alţii; când unul se dezbăra de ceva., vine altul şi îi ia locul; când unul depăşeşte un păcat, o umilinţă, vine altul şi le învie din nou ... Să fie asta într-adevăr o lege? Unii după alţii, veşnica reactualizare şi restaurare a tuturor greşelilor înaintaşilor noştri?„J.
Mergea pe stradă, singur, puţin iritat de cele ce auzise, puţin amuzat de această eventuală lege morală pe care o descoperise. Să i-o comunice lui Teodoru; poate s-ar putea scrie ceva interesant. Sau lui Dragu .. . Bietul băiat.
Se opri atunci mirându-se deodată. Un taxi ocolea colţul; avea geamurile sparte, uşa puţin îndoită, un far stins, crăpat. Se opreau şi alţi oameni în drum, pri-vindu-1. Vlădeseu îşi aminti automat de tot ce se întâmplase astăzi, de cele ce se petreceau la Ploieşti, de cele ce citise în ziare. Totul se petrecu atât de repede, încât nici nu avu timp să reflecteze, şi se trezi cu o nelinişte nefirească, în suflet. Auzea acum distinct sunetul sirenei. O fi adevărat că vine revoluţia?. .. Gândul acesta îl înspăimântă puţin. îşi dădu seama deodată că e singur, că a rămas singur pe stradă, cu atâtea gânduri cari se cereau spuse. O singurătate tristă, obosită; parcă ar fi murit cineva în oraş, şi îi e ruşine să-şi arate viaţa, şi încearcă să se ascundă, să treacă neobservat. Sirena avea un timbru străin, hain, necruţător. O noutate care îngheaţă, în faţa căreia nu ai timp să-ţi arăţi bunăvoinţa, simpatia. Ceva ostil, iraţional. Vlădeseu simţi nevoia de a se întâlni cu cineva, de a se întări prin căldura prezenţei altuia, de a uita singurătatea, moartea aceasta pe care o descoperise dintr-o dată în suflet.
Schimbă hotărât drumul şi se îndreptă spre redacţie. Poate e Dragu acolo, poate mai e cineva cu care să stau de vorbă . . .
— La capătul străzii sunt jandarmi, vorbi vecinul. Să trecem prin gang şi din spatele hotelului ajungem direct la .maidane.
Emilian îi urmă cu o emoţie nouă. Adineauri, când auzi vitrinele spărgându-se şi ţipetele derbedeilor din stradă, îi fu puţin frică. Nu vor mai avea timp să ajungă la Ateliere. Vor începe devastările, provocări fără

nici un rost, răniri inutile. Întrebă pe studentul în medicină, înarmat şi el, de alături:
— Nu se poate să-i stăpânească cineva? E o porcărie ce fac. Au să pună mitraliera în noi. Nu se găseşte nimeni să-i conducă? De ce sparg vitrinele? De ce lovesc la întâmplare? .. .
Celalalt începu să râdă.
— Ce mai pot însemna toate acestea, acum? . . .
Pe Emilian îl făceau să sufere greşelile. Nu răspunse nimic, strânse încă o dată mânerul revolverului din buzunarul pardesiului, şi îi urmă pe ceilalţi, tăcuţi cu toţii. La capătul gangului se zărea o umbră, pitită lângă zid.

— Treceți voi înainte, numai doi, vorbi cineva. Dar nu trageți. S-ar putea să fie jandarmi şi dincolo de zid .. .

Sirena se auzea acum atât de tare, încât Emilian de-abia îşi pultea stăpâni tremurul; de emoție, de aşteptare, de frică. Cei doi se depărtară cu paşi iuți şi fu-rişați, pe lângă zid. Ceilalți rămaseră câteva clipe în întuneric. Nu vorbea nimeni.. Se auziră câteva şoapte, apoi un țipăt. Porniră toți, aproape alergând.

— Mamă! . . . Mamă! . . .

Omul căzuse jos, cu gura ruptă de box. La lumina felinarului, sângele era negru-verde, parcă ar fi fost țiței. Omul țipa horcăind. Durerea asta nudă, lamentă, umilită ii înfurie pe Emilian. Vru să scoată mâna din buzunar.

— Nu trage, îi spuse acelaşi vecin. Nu trage nimeni până nu ajungem în maidan sau dincolo de garduri.

— Dar de ce l-ați bătut, atunci?

— Individ dubios, răspunse cineva.

Trecură repede ulița. Câteva case, fără nici o lumină, întunecate, răzlețite; păreau pustii. La stânga începea maidanul, până dincolo de calea ferată. Se auzeau focuri de armă, surde, stinse, parcă ar fi fost puşti cu soc. Emilian Încercă încă o dacă să înțeleagă ce se întâmplă cu el, prin ce miracol e atât de liber, are atâtea gesturi la îndemână. Libertatea o simțea ca pe o voluptate, asemenea unei beții exaltate, inumane. Călca apăsat, tremurând, alături de ceilalți. Când ajunseră în maidan, începură să audă distinct țipetele, chemările, glasuri de femei, porunci. Se apropiau de Ateliere. Din-

160

spre Calea CTrîviței venea un zvon înăbuşit de urale, răzbind la răstimpuri prin fluieratul sirenei. Şi totuşi, alături de el, Emilian simțea o tăcere lugubră, nefirească; s-ra fi spus că întreg maidanul e pustiit, ca după un ca-**sm.** /

— Trageți numai în ofițeri, vorbi.unul.

Emilian se miră o clipă că nu-1 tulbură deloc acest cuvânt, „trageți". Parcă i s-ar i'i spus: trageți numai în pomi. ..

— Stați pe lângă garduri, vorbi acelaşi tânăr.

O parte se răzlețiră spre gardul care se zărea către felinare. Ceilalți traversau maidanul prin centru. Emilian stătu o clipă la îndoială, şi alergă spre ceata care o pornise la dreapta. în fața lui vorbea cineva, şi se trudea să-1 audă. Nu auzea decât cuvinte stinghere, fără înțeles. Grăbi pasul ca să-i ajungă. Auzi atunci pe cineva dinainte.

— Trece o patrulă pe drum .. . Alergară toți, puțin încovoiați, către gard. ■— Ce e la stânga? întrebă unul.

—■ E îngrădit. Poate e o casă, sau o grădină . . . Nu se vede nici o lumină ...

.ilian sări cel dintâi zaplazul. Be astă dată scoase revolverul şi înainta încovoiat, ținându-1 strâns, îndreptat înainte, în întuneric. Făcu câțiva paşi, şi apoi îi fu frică. Auzi iarăşi urale, îndepărtate, apoi focuri de armă, de cealaltă parte a maidanului. Zgomotele acelea îi făceau şi mai crudă singurătatea. Intrase într-un con de întuneric. Se opri şi strigă:

•■—- Nu veniți, mă? - Auzi pe cineva sărind. Câteva umbre.

— Ce e acolo? E îngrădit?

— Poate să fie altă patrulă, de cealaltă parte, adăugă unul de lângă zaplaz.

Vorbeau şuierat. Lui Emilian îi fu iarăşi frică, şi spaima aceasta îl umili. Porni înainte, pe sub pomi, cu revolverul întins. Lângă el înainta un tânăr cu gulerul ridicat, cu mâinile în buzunare; acela care lovise cu boxul. în urmă, se auzeau şoapte; veneau şi ceilalţi. Aceasta îi dădu curaj. Ajunse în dreptul ulucilor şi privi pe stradă. Patrula se întorcea; trei jandarmi, cu căşti, şi un gardian.

— Să tragem acum? întrebă şoptit Emilian.

Se auzeau paşi măsuraţi, grei. Emilian îşi băgă mâna în buznar, să se încălzească. Tremura.

— Ţi-e frig? întrebă tânărul cu gulerul ridicat.

— Trage al dracului pe maidanul ăsta, răspunse E-milian. ;

— .Sat! sunt aproape!

Se auzi un ropot de împuşcături, ciuruite, stângace. Apoi linişte. Inima îi bătea să se spargă.

— Trag ai noştri? întrebă.

— Probabil. Au trecut • calea ferată şi atacă cordoanele.

Din capătul străzii venea altă patrulă. Jandarmii o porniră înainte.

— Ochiţi pe sergent, vorbi unul. Şi trageţi toţi deodată.

Tremurând de emoţie, lacom, Emilian înalţă revolverul şi-i ridică piedica. Se uită repede împrejur. Aşteptau toţi, cu revolverele îndreptate. Cineva spuse:

— Acuim!

Emilian apăsă pe trăgaci. în acea clipă auzi o detunătură strivită, de salvă, şi lumina îl orbi. Braţul îi fu smucit; închise ochii. Câteva secunde ezită, neştiind ce să facă. Ceilalţi trăgeau' iar. Atunci deschise ochii, întinse braţul şi descarcă patru focuri înainte, la întâmplare. Din susul străzii auzi alergături de bocanci, voci, apoi focuri de armă. O singură secundă: sergentul căzut pe pântece, cu braţele întinse.

Fugi, alături de ceilalţi, spre maidan.

V

— Se mobilizează! vorbi el deodată, deschizând tichii şi clipindu-i des, ca să străbată boarea luminoasă a odăii. Se mobilizează contra ruşilor! . . .

Getta încercă *să-l liniştească.

— Nu, nu e nimic. S-a făcut grevă la C.F.R. Asta_i tot...

Maiorul o privi inert, fără expresie, ca şi cum ar fi privit în gol. Toţi mă mint. Le e frică de" mine, cred că sunt pe moarte; cred poate că am înnebunit...

—■ Te simţi mai bine? întrebă Getta.

Făcu semn din cap. De data asta, contra ruşilor. .. Era de aşteptat. Comunişti, revoluţionari. Acolo, în Basarabia. Vor trece Nistrul. Şi ăştia ai noştri cari au furat de-au stins, în loc să se înarmeze... închide ochii. Ascultă sirena abătut, înfiorat la răstimpuri de toate amintirile oare îl năpădesc. Simte în jurul lui o exaltare stăpânită, un entuziasm care se va preface repede în deprimare Toate prevestirile acestea le cunoaşte, întreg jocul sux/etesc al pornirilor, ai unei vieţi noi şi
"nnebunite care începe.

— Unde e Dav? întrebă deodată, deschizând ochii.

— A plecat la lucru. A mâncat ceva, şi a plecat. .. Au să-1 ia şi pe el. Are să cunoască şi el. Numai
"aică nu l-ar trimite pe front. Nu, nu ... O căldură îi sugrumă brusc răsuflarea. Strânge fălcile, îşi muşcă buza de sus până la mustață. Ei cred că aiurez. Aude şuierul prelungit, şi închide ochii, plecând capul, încercând să intre mai mult sub cuvertură. N-a explodat; a căzut prea departe, s-a îngropat în noroi şi a rămas acolo. Dar şuierul se aude din nou, venind din față. Foc de baraj. Au să pornească la atac. Ei, mă, câți oameni mai avem în linia I?. . . Dobitocul nu răspunde. N-auzi, mă? . .. îl scutură de umăr. Mort. De ce nu spui, mă, că ai. murit? . . . Focul se întețeşte. Singur, şi e întuneric. Se uită Ia ceas, gest automat, care nu-i foloseşte la nimic, acum. Un fluierat lung, metalic, apropiat. Asta e aproape de tot; atât are timp să gândească, şi se înfundă dintr-o zmuci/tură sub pătură.
Getta îi apucă mâna, speriată.
— Ți-e rău, tăticule? . ..
O priveşte uluit. Ăştia nu înțeleg nimic, nu ştiu ce înseamnă *asta.* Ii e teamă să privească în lături. Totuşi^ n-a explodat; nu explodează nici un obuz astă-seară. Sau poate nu le aud eu; poate cad înapoia frontului . . . Nu, asta nu; trec chiar pe deasupra mea. A-tunci am *surzit.* .. Dar de ce le-aud şuieratul? . ..
—■ Să chem pe mama? E la bucătărie ... S-o chem! . ..
— Na ... Unde e Dav?
—■ La tipografie. S-a dus la lucru. Vasăzică pe el nu poate să-1 lovească. Nici nu ştie sa se apere, să se culce imediat la pământ. Are să-şi rgă ochelarii...
— Ți-e rău? . ..
163
Nu răspunde nimic. Vrea să închidă ochii, dar îi e frică. Cu ochii închişi aude mai bine şuieratul obuzelor, pe lângă el, pe deasupra lui, toate înghițite de noapte. Moara Roşie, aici se sparg toate încercările nemților. Orice ar face. ei, vâlceaua asta n-o răzbesc. Regimentul Mircea, Divizia de Fier. Dar de ce Dumnezeu am rămas singur?. . . Priveşte împrejur; agentul de legătură mont, cei câțiva oameni, morți de asemenea. Să nu ■fie nici un rănit în noaptea asta? Nu aude nidii un fieamăt. Voi fi căzut într-o groapă . . . Asta nu se poate; se află în şanț, mitraliera e tot acolo, fără oameni ■ ■. Mă, care eşti acolo?! ...
Getta se apropie de pat.
— A venit internul pentru injecție.
Ăştia, toți, nu înțeleg nimic; ăştia nu-şi dau seama ce îi aşteaptă ...
— Un nou fel de tragism? Absurd. Ce se întâmplă cu noi nu mai e tragism; "este pur şi simplu suprimare. Ne luptam înainte cu forțele naturii, cu destinul, cu 'blestemțil; cream un Prometeu, un Oedip, o îvlacbeth. Astăzi, te lupți cu mizeria, cu mediocr'-cu asemenea întâmplări stupide ca cea de acum. i id învinge ori o masă proletară şi fanatică, ori Sigu Generală. In amândouă cazurile noi suntem excluşi din acest proces, din această *actualitate.* Noi, cari încercăm să gândim şi să simțim pe proprii mijloace, nu folosim nici unei partide, nici celeilalte. Nu mai vorbiți d# letariat sau de burghezie. Fapt este că în amândouă cazurile există *mase* şi interese de grupuri pentru care noi, intelectualii, nu prețuim nimic. Nu prețuim niimie

atât timp cât nu ne robim intereselor lor, ale proletariatului sau ale Siguranței Generale, ale burgheziei. Azi trag jandarmii în muncitori; mâine vor trage muncitorii în burghezi. Ce avem noi de-a face cu unii sau ou alții? Nu ne recunosc nici burghezii, nu ne recunosc nici muncitorii. Şi mai vorbiți de tragism! . . . Nu vedeți că nici nu suntem luați în seamă atât timp cât rămânem intelectuali! Nici nu întâmpinăm, rezistență. Mizeria, asta e tot ce avem; şi vreți ca dintr-o luptă continuă, josnică, mediocră şi meschină cu mizeria să iasă un nou tragism! Iese numai ratarea, sau sterilitatea, sau dezertarea. Suntem suprimați, asta suntem!... .
Vlădescu vorbise întărâtat, pe nerăsuflate. L-au ascultat toți, într-o tăcere puțin nefirească.
164
Lazarovici îşi rodea unghiile.
— E un punct de vedere individualist, spuse el, rar.
— Parcă există şi un alt punct de vedere tot atât de concret ca cel individualist?! răspunse brusc Vlădescu. Gândirea articulată este întotdeauna individualis-
I Num ai o gândire mitică sau una mistică are rădăcini nerete în colectivitate. Altminteri, orice altă- proble-ă socială este ori un simplu fapt personal, • *concret,* i o simplă abstracțiune . . . — Aici cred că te înşeli, întrerupse Lazarovici. David nu-i mai ascultă. Se ridică de la masă şi trecu cealaltă cameră. Era o însuflețire neobişnuită în treaga redacție. Cât de mult visează oamenii aceştia! . . . Urlă cerul, şi ei discută problema individului. . . Simțea oboseala atât de cumplită, încât umbla cu pumnii strânşi, răsuflând încet pe nări, ghicind că. altminteri ' s-ar prăbuşi. Nu se aşezase pe scaun toată seara; îi era teamă că va ameți. Se rezemase de perete, încer-' rând să asculte discuțiile din jurul lui, să-şi distragă mintea.
Intră la secretariat.
— Ce-a spus Directorul? .
— Dragă, e imposibil, e exclus să te învoiască noaptea asta. Poate mâine. Ai văzut ce scandal e la Ateliere ...
— Dar mi-e rău, zău mă simt foarte rău ... Şi tata . ..
— Dragă . . .
Secsetarul înălță din umeri.
— Adevărat . . .1 In orice caz, îți ,mulțumesc.
Se întoarse în redacție; începuse să-i fie teamă să nu leşine. îşi muşcă buzele, şi încercă să se aşeze pe Iun scaun. Să sparg ceva, să bat cu pumnul în masă, [să țip odată, să le spun ce canalii sunt, ce sălbatici. . . închise ochii. Tremura puțin. La ce bun toate acestea? M-ar da afară, tocmai *acum.* Şi talta . . . înțelese deodată, ia la capăt, cât de robit este, cât de definitive îi sunt I.niturile. Nu va putea face nimic atât timp cât există' ii, familia. Sărăcia nu mai e numai a lui. E mai ale® irlalți, a oamenilor care ii iubesc. Dacă aş fi putut nane singur. . . Nici nu-şi dădea seama acum, în febră, i ce ar fi putut să-i folosească singurătatea. Misiunea lui, morala lui eroică, asceza lui, sacrificiul total penii i o idee — toate acestea nici nu şi le amintea. Sin-atea, acum, o dorea fizic, concret, ca un animal.
16S

Nu se mai putea gândi la nimic. Se ridică de pe scaun şi intră în cealaltă odaie, unde Vlădescu continua să discute. Când l-au văzut, au întrerupt discuţia.
— Ce-i cu tine, Dav, ţi-e rău?
— Nu, sunt puţin obosit... Atât...
— Cum îi merge maiorului?
— Tot aşa.
Se îndreptă către fereastră şi-şi puse fruntea pe geamul îngheţat. Auzi sirena. O furie oarbă năvăli în el, contra acestui oraş luminat şi sinistru, contra oamenilor cari treceau fericiţi pe stradă, oonltra birourilor de aici, contra oricui. Se întoarse în mijlocul odăiî.
—- Pastele ei de sirenă! . .. M-a înnebunit...
— Da, vorbi Vlădescu, are un sunet strident şi lugubru. Ceva care vine *dinafară* de noi, de deasupra noastră. Nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun.
— Eu te înţeleg, răspunse Lazarovici.
Vlădescu se duse şi el spre fereastră. Acum nu-i mai era frică. Poate şi revoluţia va fi bună la ceva. Vom tface şi noi ca refugiaţii ruşi, voim trăi în sărăcie lucie şi vom merge la prieteni cu zahărul în hârtie, ca să putem bea ceai. . . Decorul îl însufleţi; un nou pro-fetism, al sărăciei, al riscului de fiecare zi de a pierde vîaţa. Un nonsens al existenţei: teama, trăirea în pa-roxism . . . Privea pe fereastră şi toate lucrurile acestea începeau acum să-1 amuze. In definitiv, nu va fi atât de rău... Numai dacă n-ar împuşca pe intelectuali...
— Eu mă duc la tipografie, le spuse David începând a le strânge mâinile. Noroc . . .
— Eu mai stau, vorbi Vlădescu. începe să devină interesant. Şi poate mai vin dintre băieţi.
—■ Are să-i adune pe toţi sirena asta proletară, spuse Lazarovici, ironic.
Ezită o clipă; să facă un calambur cu sirena? îşi păstrase zâmbetul. Dar se răzgândi, şi se aşeză la masă, serios.
Emilian auzi împuşcături de partea cealaltă a maidanului şi se opri. Trag în noi. Vor să ne împresoare. Gândul acesta îl făcu să-şi piardă cumpătul. O clipă, goîui din capul pieptului îl sufocă. Privi rătăcit de jur-împrejur, apoi începu să păşească agale în direcţia şoselei.
t 16
— Ce, eşti nebun, mă? îi strigă unul. Acolo e patrula.
_ Emilian se întoarse tremurând. Se apropie de tânărul cu gulerul ridicat şi vorbi şoptit: .
— Dar n-auziţi împuşcăturile? Ne-aşteaptă soldaţi şi de partea cealaltă ...
— Nu vorbi prostii. Ei urmăresc grupul lui Bin-dea. Nu trag în noi. Suntem înconjuraţi din trei părţi, dar în faţă nu e nimeni. Nici nu au curajul să vină de-a dreptul în maidan. Ei cred că suntem toţi aici. ..
Emilian începu să-si frângă mâinile, să si le strângă.
— Ce ai?
— Mi-e frig, şopti el. A început să-mi fie frig. . . Porniră iar, înaintând răsfiraţi, unul dintre ei în
Ifaţă, cu[1] două revolvere îndreptate în întuneric.
— Crezi că.a murit? întrebă Emilian. ' Celălalt îl privi brusc; tăcu ,şi scuipă, departe.

— Ce importanță are dacă a murit..., vorbi el târziu.
— Cine l-o fi: împuşcat? întrebă iar Emilian.
— Noi, toți. N-a murit de un singur glonte. N-ai văzut cum s-a prăvălit? Cel puțin trei cartuşe au trecut prin el. . .
Emilian revăzu scena şi acelaşi gol din capul piep-
Itului îl clătină. Poate n-am fost' eu. îmi tremura prea
fere mâna ca să fiu eu. Un sentiment nearticulat şi
Itraniu, de ireparabil, de schimbare şi rupere definiti-
de oameni, îi tulbură atunci conştiința. *Ar* fi fost
latâb de uşor ca nimic din toate acestea să nu se fi în-
■tamplat. . .
— De ce l-am împuşcat? întrebă Emilian, tuşind.
celălalt îl străbătu o bănuială; ăstuia îi e teamă, tpe să-1 mustre conştiința. Dacă ne trădează? "Dacă uce să spună tot, şi numele? ... îl privi aspru.
— Parcă dumneata ne telefonai cu atâta furie- astă-i. . . . A început să-ți fie frică, acum?
— Nu mi-e frică, strigă Emilian. Ştiu că voi cre-că mi-e frică, dar puțin îmi pasă! . . . V-am întrebat
o foloseşte moartea asta ...
Se ruşina numaidecât că vorbise atât de tare, şi se lase.
-- Asta e altceva, răspunse celălalt. îți pot spune la I foloseşte: se învață lumea cu revoluția, şi cu cât vor i mulți morți, cu atât va prinde lumea curaj ...
3 63
— Dar dacă încep represiunile şi vor suferi oameni nevinovați?
— Cu atât mai bine. Au Să-i îndârjească şi mai muit.. . Asta vrea şi Partidul ...
Emilian ar fi vrut să mai întrebe şi altceva, pentru raconfortarea lui lăuntrică, dar se apropiau de drum, şi nu mai vorbea nimeni. Cel din față le făcu semn să se oprească.
I
— Nu s-ar putea să stingem felinarul? şopti Emilian. Am trece atunci neobservați. . .
— Sst! . . .
Aşteptară câteva minute, tupilați, până ce auziră un şuierat, şi atunci traversară repede, aproape alergând, drumul. Emilian porni către o clădire al cărei spate se zărea cenuşiu şi stins în noapte.
—: Ce faci? Nu mai vii cu noi?
Ceilalți porneau în susul drumului, spre Ateliere.
— Mi-e frig, răspunse Emilian. Mi-e frig şi sunt foarte obosit. Mi-e teamă să nu leşin ...
— Mă .. .
Tânărul cu gulerul ridicat îl privi câtva timp,. să vadă încotro apucă. Emilian alerga spre casă. Se auzeau acum multe împuşcături în față, poate cu câteva străzi mai înainte. Nu ştia ce să facă. începu să *se* mustre că a fugit de grup. Vru să se întoarcă, dar îi fu de întuneric şi de drumul pustiu. Nu mai zărea pe nimeni. Au să creadă că sunt un laş. Au să mă spună la toată lumea .. . Făcu câțiva paşi înapoi, dar auzi zgomote şi se ascunse, trântindu-se jos,

lângă zid. Tremura, îşi pipăi buzunarele. Revolverul era tot acolo, în pardesiu. Căută portmoneul; cartea de vizită poate servi la ceva. Vârî mâna în buzunar, după chei. Nu le găsi, şi se sperie. Căută repede, în fiecare buzunar, la vestă, peste tot. Le-am pierdut pe drum . . . Gândul acesta îi paraliza orice inițiativă, orice act de curaj. Cum am să pot pune la loc revolverul? ... O clipă fu ispitit să-1 arunce. Dar îşi aduse aminte de inițialele de pe mâner. începu să tremure, palid, slăbit ca după febră. Zgomotele se auzeau mereu. Dacă rămân aici, mă prind când vor veni patrulele ... Se ridică, aproape fără să ştie ce face, şi se furişă de-a lungul zidului. începură să latre câinii. îşi scutură pardesiul, ridică gulerul şi porni repede, numărând în gând ca să izgonească spaima.

1 ajunse în drum, zări tocmai la celălalt capăt gru-
de oameni, felinare. Pe mine nu mă pot vedea;
încă în întuneric. Nu mă pot vedea, nu mă .t
. . Mergea privind înainte, țeapăn, ținându-şi ră-.
^H| intră, Pavel îşi găsi mama şi pe Petru în G::'.V
- Bine că te-ai întors . . .
- Credeați că m-a prins revoluția? zâmbi Pavel, în-I să glumească.
I Ne-a fost teamă , . . Kamă-sa sta pe fotoliul *do* lângă birou. îmbnY:. legru, cu părul cărunt lipit de tâmple.
- E prea cald aici, spuse Pavel, ca să rupă tăcerea.
- Vii de afară, şi ți se pare: că e cald, vorbi mama. ' Petru tăcea, rezemat de birou.
- De aici nu se aude atât de bine , sirena, v i Pavel. Cel puțin poți dormi liniştit...
- E adevărat că vine revoluția? întrebă mama.
- Ce ne interesează pe noi dacă vine? răspunse ■ «căt Pavel. Dacă am fi fost bogați, mai înțeleg;
cum suntem acum, tot una e ...
- Crezi că n-are să fie nimic grav?
- Pentru noi, nu. Vom fi mai sărac', dar ne-am mit, nu e aşa?
- Mai săraci? . . . N-au să mai poată fi oameni bolti Şi puternici? . .. Trebuie să ajungi şi tu ca Francisc . . .
ii Pavel îi fu teamă să nu înceapă aceeaşi veche
răscumpărarea Arvireştilor, bogăția de altă-
regretul după trecut. Orice putea răbda din partea
sii, în afară de tânguirea după trecut. Când am
la Bruxelles, tu îți mai aduci aminte, Paul? ...
< iunul acela de la moşie, când Drăghici te-a învățat
,i cu puşca... Sania de la *Ar*vireşti, sobele de la
'Şti, călătoria în Belgia şi Olanda, caii cari s-au
• pe malul Oltului, toate acele lucruri moarte pe
că-sa le aducea mereu aminte, în preajma .săr-
lor. De câțiva ani, cele mai penibile zile ale lui
erau zilele Crăciunului, Atunci maimă-sa evoca
are ceas un episod din viața de dinainte de râz-
ră-ma la masă, tăcea în fața sobei (acolo unde
pnuia să şadă, în orice casă s-ar fi aflat, inginerul

Anicet)'. Când auzea coruri pe stradă, Pavel ar fi voit să-«i astupe urechile. Toată bucuria acestor sărbători de iarnă îl otrăvea, îl copleşea cu amintiri şi cu tânguirile mamei, şi lupta brutal împotrivă-le, încerca să le ignore, afundându-se în lecturi abstracte, evitând orice contact sentimental. De câte ori intra mamă-sa în odaie, lui Pavel îi era teamă să nu înceapă melancolica evocare. Răspundea atunci brutal, stângaci, încăpăţânat. Se prefăcea nepăsător, râdea şi glumea, sau nu răspundea nimic, ci fuma în neştire până *ce* mama se hotăra să plece din odaie. Prezenţa ei, mai ales când îl găsea singur, era penibilă şi tulburătoare. Niciodată Pavel nu învăţase cum să vorbească cu imamă-sa. Niciodată n-a ştiut cum s-o mângâie. Dacă, cel puţin, mi-ar spune în faţă că sunt un ticălos, un fiu nerecunoscător, un pier-de-vară ... Dar mama nu îmi vorbeşte niciodată precis; mama se plânge numai, se tânguieşte, sau tace... Şi Petru care stă ca un ghimpe între noi, şi nu scoate o vorbă. Parcă m-ar suspecta, parcă mi-ar face şi el un re-chizitoriu.
— Nu ne priveşte pe noi ce se întâmplă, vorbi brusc, după o lungă tăcere. Sunt alţii cari n-au ce mânca, n-au tinde dormi. Slavă Domnului, nu suntem cei mai săraci oameni din Bucureşti... De ce să ne plângem? ...
Aprinse o ţigară şi se ridică. Petru îl privi o clipă, răutăcios.
— Hai să mergem, mamă .. .
Eleazar se depărta de fereastră şi se întoarse în mijlocul odăii. îi străluceau ochii.
— Ar trebui să pună mitraliera în ei! izbucni. Direct, fără somaţie. Am impresia să sirena asta lugubră sună a prohod. Faţă de asemenea provocare, singurul răspuns ar fi mitraliera. Mitraliera, domnule, în carne vie. Nu în numele unui guvern, care poate să fie caraghios sau inexistent, ci în numele unui principiu; al autorităţii. Sau, dacă renunţi la acest principiu, atunci nu mai e nevoie să înconjuri Atelierele cu jandarmi. Din două una; ori tragi îndată ce eşti provocat (şi salvezi, cu orice riscuri, un principiu de Stat), ori eşti democrat, şi atunci nu ai dreptul să trimiţi acolo soldaţi, şi să-i ţii în faţa baricadelor, de râsul lumii...
— Dar parcă odată erai revoluţionar, vorbi Lazaro-vici, puţin enervat.

— Desigur, şi acum tot revoluţionar sunt.. Ce spun e perfect revoluţionar. Numai, în alt sens decât cel u-
al, sens cu desăvârşire alterat. Adevărata revoluţie se e de sus în jos; niciodată de jos în sus. Revoluţie a. „•ut Dumnezeu creând lumea; s-a revoltat împotriva
osului, împotriva nefiinţei; în locul nimicului a creat nţa, în locul neantului a creat eternitatea. Asta e revoluţie. Şi Iisus, tot revoluţionar a fost. Dar s-a co-rât de sus. întotdeauna de sus. Adevărata revoluţie inceză a făcut-o elita, metafizicienii şi moraliştii, mult linte de 1789. Tot de sus în jos. Când porneşte de jos? ;sus, nu mai e revoluţie, ci asasinat, jecmăneală, te-jre stupidă.
— în numele cărui principiu? întrebă Vlădescu. ,
— In numele însăşi esenţei vieţii şi al realităţii ia ne.
— Nu prea înţeleg bine ce vrei să spui, întrerupse zarovici.
Să mă explic, atunci. Omul este astfel făcut încât ate accepta orice

experiență, cât ar fi ea de primej-»asă, cu o singură condiție: ca experiența aceea să ins-ireze o ordine nouă, necunoscută până atunci. Ordine Uâ în morală, în politică, în spiritualitate. Nu e aşa? jii orice, cu condiția să ieşi de-acolo, dacă nu îm-hi-t, cel puțin *altfel* decât cum erai. Foarte bine! *A*--. u, ceea ce este rău cu revoluția de jos în sus, este că *nu poate fi* niciodată *nouă*... Nu prea înțelegeți, nu aşa? Să luăm exemple. De pildă, revoluția de astăzi, pineiata crezi că ast)3 e *revoluție?* este într-adevăr ceva J?! Este pur şi simplu o copie după acte istorice deja Ituite; este ceva învechit, ceva imitat până la exaspe-B, ceva care s-a mai făcut de cel puțin zece ori până
îmi vei spune: ei şi ce dacă s-a mai făcut?! Păi mei, de ce mai vorbeşti de revoluție? Spune-i cuce-<M puterii prin teroare şi asasinate, spune-i oricum »j, dar nu revoluție.
■— Şi ce înseamnă după tine revoluția propriu-zisă?
- Un act cu desăvârşire nou, un act care să creeze
uit cosmos, o altă ordine spirituală şi politică. Or,
.cum, revoluțiile politice s-au făcut prin concesii
isc masei. Asta deja înseamnă o abdicare, un compro-
, Numai o elită poate face revoluția, numai voința
fi deştul de liberă. Celelalte revoluții au fost.
bătrâni, de necesitățile unei lumi vechi. Numai.

tinerii, numai o elită tânără poate instaura o ordine cu adevărat nouă. Altminteri, asistăm la simple şi stupide lupte politice pentru cucerirea puterii. Şi asta nu poate interesa pe un om liber . ..

— Foarte paradoxal, întrerupse Lazarovici. Mi se pare că uiți revoluția rusă.

— (Dar lăsați-mă în pace cu mitul revoluției ruseşti, strigă Eleazar exasperat. Sunteți cu toții nişte laşi de ultima mână; vă e frică de o mitologie, admirați un titlu: Revoluția Rusă. Ei, ce e mare lucru cu ruşii? Nişte barbari demenți, care au fost cândva la modă, pentru că exista mitul „geniului slav", şi acum au ajuns din nou la modă pentru că au montat două filme bune şi au născocit planul cincinal, ceva foarte precis despre care nu ştie nimeni nimic. Fiți mai bărbați, nu vă speriați de orice isterie, ce Dumnezeu!! O degenerescentă colectivă, o teroare exercitată de câtiva oameni surmenați, înnebuniți de muncă şi sleiți de continuul efort de a se mişca în abstracțiuni — asta e Revoluția Rusă.

— Exagerezi îngrozitor, vorbi Vlădescu. Adevărul este şi mai trist, şi mai insignifiant, şi mai mediocru. . .

Lazarovici se gândi o clipă că ar trebui să răspundă lui Eleazar, dar plutea în cameră o atmosferă exaltată, şi trepidația aceasta a oamenilor şi a întâmplărilor nu-i plăcea. în asemenea ceasuri, sta deoparte, observând, tăcând. Am să-i răspund altă dată lui Eleazar; şi făcu imediat o notă mentală: mitul Revoluției Ruse. S-ar putea scrie ceva pe această temă .. .

Intră atunci reporterul Capitalei.

— Domnilor, începu el, oarecum emfatic, astă-ncapte Siguranța a constatat că există 100 000 de comunişti în Capitală. Şi dacă, aşa cum e probabil, sunt toți înarmați, are sa .iasă bucluc mare ... Să fi văzut camionetele cu muniții pentru gardieni ... Li s-au dat cartuşe, carabine .. .

— Poftim! exclamă Eleazar ... Te pomeneşti; că şi nenorocitul acela de Evnilian o fi încurcat... îl curăță cu siguranță; ăla e un comunist de elită,

adică mai precis un terorist. înțelege revoluția de sus în jos; n-are nici o şansă ...
—■ E acasă, minți Lazarovici prompt. Mi-a telefonat mie şi la 9 şi la 12 ca să întrebe cum merge greva.
Vorbi acestea în treacăt, dar puțin palid. Reporterul era agent la Siguranță, şi îl cunoştea pe Emilian. Dobitocul ăsta de Eleazar care îniură în gura mare şi face gafe
172
care ar putea costa libertatea prietenului său . . . încercă .să schimbe vorba.
— Crezi că au să reziste mult? întrebă pe reporter. —- Am fost pe acolo acum vreun ceas. Au împuşcat
pe un gardian; mort pe loc. Dar s-a tras din dosul gărilor, nu din Ateliere. Deşi, se pare că sunt înarmați e mulți muncitori . ..
e aşeză la masă să scrie. Vlădescu ar fi vrut să pieră târziu, se simțea obosit, dar nu se încumeta să ană singur. O tensiune ciudată îl mistuia, o nerăbdare loscută până atunci. Tu mai stai? întrebă pe Eleazar. Nu mi-e somn. Nu pot dormi. îmi vine să urlu arie, alături de sirena aceasta lugubră .. . e apropiară amândoi de fereastră şi priviră în stra-Sleazar era pătruns de un sentiment greu de nepăsare, neputință, de inutilitate.
— Şi s-ar putea totuşi, vorbi el rar, ca nimeni dintre să nu aibă dreptate .. .
Când se sui în maşină, Emilian simți cum îl năpădeş-■ o moleşeală istovitoare; două junghiuri fierbinți şi iritante i se înfipiseră în şale, două junghiuri de parcă ar fi avut osul putred. Dădu adresa lui Jean Ciutariu. Dacă doarme, îl deştept din somn. Trebuie .. . Deschide uşa, se apropie de pat. Mă Jeane, am nevoie de tine. Dar nu trebuie să spui nimănui că am venit la tine la ora 1 lioaptea . . . Vai de mine, mă, drept cine mă iei? ... Bravo, ici uite ce e: să-mi ascunzi revolverul ăsta până mâi-:oimâine . . . S-a întâmplat ceva, nu pot să-ți spun a-cum
Tremură nervos, dar fără să-i fie teamă. Spaima a
-lecată de acea toropeală fierbinte care 1-a pătruns
îndată ce s-a ştiut în afară de orice primejdie. Se vor
face arestări de comunişti, în- masă, noaptea aceasta.
Aşa i-au spus ceilalți. Razii, percheziții; agenții ştiu tot,
e ştiu de acum unde a fost el toată noaptea . ..
Maşina se opreşte brusc. Emilian îşi ridică gulerul
de ia pardesiu, îşi înfundă pălăria pe frunte şi plăteşte
e de a se coborî. Preic/uțiunile acestea le ia cu mul-
ttenție, ca şi cum s-ar fi simțit urmărit îndeaproape.
ide portița şi intră în curte. începe să bată în gea-
dinspre stradă. Aşteptă, nerăbdător, tremurând de
3ătu apoi din nou. O fi cu vreo femeie. . . Dar,
im, ar putea răspunde . . . Auzea sirena, şi sunetul îl
173
exaspera; îl făcea să-i pară rău că a fugit, că el se află acum la adăpost, în timp ce alții, Dumnezeu ştie... Ar fi vrut ca totul să se fi sfârşit în clipa când s-a hotărât el să se întoarcă în oraş. Să nu se mai continue, şi după el, lupta...
îl străbătu deodată gândul că Jean ştie de ce a venit la el şi se teme să-i deschidă. Deşi îşi dădea seama că e absurd, totuşi, gândul acesta stăruia.

Jean a fost întotdeauna un laş, un fricos . . . Poate că stă singur, acum, şi tremură. Şi el care îmi spunea că veghează în fiecare noapte până la două, ca să-şi.termine „Predica Sfântului Se-
bastian"...
Mai bătu o dată în geam, cu furie. De la o altă fereastră apăru un cap de femeie.
— Caut pe domnul Ciutariu, spuse Emilian repede.
— Nu mai stă aici, domnule. Odaia e goală. S-a mutat de la Bobotează ... Nu mai stă aici...
Emilian avu deodată,, net, senzaţia că visează. S-a mutat Jean fără să-1 anunţe... I se părea stupid faptul acesta, stupid şi imposibil. Mulţumi şi se reîntoarse în stradă. Avea sentimentul că s-a întâmplat ceva în preajma iui, de care nu-şi poate da seama. Parcă se întorsese de departe, şi surprinsese chiar în clipa sosirii o sumă de lucruri schimbate, altele dispărute, altele uitate; dar despre toate acestea nu ştia nimic. I se părea atât de ciudat ca Jean să se fi mutat fără să-i spună şi lui.
Mergea pe stradă buimăcit. îşi dădu deodată seama că n-a rezolvat problema revolverului. Dacă îl aruno. : . Nn, trebuie să-1 încredinţez cuiva, cuiva de care nu mi-e teamă că are să mă trădeze.
Ajunse în Bulevard. îşi îndreptă pasul, ridică semeţ capul, şi opri o maşină cu un gest simplu. Crezui că făcând toate acestea nimeni nu va bănui că poartă asu-pra-i un revolver.
Tatăl deschide larg amândouă braţele, şi cade în mijlocul odăii: „Copiii mei! . . ." S-a lovit cu faţa de podele, obrazul tot îi e o rană, o plagă sângerândă. Faţa e asemenea unei cârpe strânse ghemotoc şi imuiate în sânge. îi e teamă s-o privească; teamă şi scârbă. Faţa e dezgustător de vie; cârpa aceea sleită în sânge are totuşi un aer He familie pe care îl cunoaşte, pe care nu-1 poate uita. Vrea să închidă ochii, să-şi ridice tatăl cu ochii închişi, dar glasul cunoscut îl roagă: „am să mor, Davide; să-

rută-mă înainte de a muri!" Şi orice ar putea face — numai să nu se apropie de plaga aceea sângerândă, să n-o privească. Şi totuşi, trebuie. Mai aproape, mai aproa- Se trezeşte speriat. Adormise cu capul pe braţe, înde lampă. Picioarele îi sunt gheaţă. începe să şi le cu palmele. Cimentul ăsta are să mă nenorocească ... rşte în jurul lui, şi dă cu ochii de secretar. —■ Erai tare ostenit. . .
— Da, m-a prins somnul. Trebuia să mă deştepţi.
— N-a sosit încă reportajul, aşa că te mai poţi c-lihni vreo jumătate de ceas ...
;avid de-abia acum începe să înţeleagă că se află la
Ipografie; nu lucra decât o singură maşină de cules, dar
lin celălalt etaj se auzeau, surd, zvâcniturile rotativelor.
ridică de la masă şi începu să se plimbe, oprindu-se
Jin timp in timp în faţa caloriferului; dar începuse să
răcească; "de-abia îşi mai putea încălzi mâinile. Obo-
ala îi pierise. îşi simţea capul limpede; numai o uşoară
îurere la încheieturi, în inima oaselor. Biruise şi de data
;easta. Certitudinea că nu l-au putut doborî nici aceste
^prejurări, îi dădu o bucurie liniştită, robustă. Privea

and pe secretar.
—■ Mi-am verificat încă o dată teoria mea asupra e-
jrtului şi oboselii, începu David. Nu există oboseală
care un efort continuu, o încăpăţânată Hegare a ei,
n-o distrugă.- Domnule, acum un ceas eram istovit,
Mnţpilet istovit. Dar nu m-am dat bătut, n-am vrut să
cept evidenţa. Şi acum, crede-mă, mă simt perfect...
—■ Dar ai dormit puţin, vorbi secretarul.
— Aa, ăs'ta-i secretul meu, răspunse zâmbind David. mine, visul are o funcţie bine stabilită. Eu, dacă vi-
Intră băiatul de la redacţie, cu manuscris.
- Reportajul pentru Capitală. Şi a spus d-1 Pândele •1 chemaţi imediat la telefon ... Secretarul coborî la celălalt etaj. David îşi aprinse ră şi răsfoi manuscrisul. Titluri în capitale: Ares-J comunişti în toată ţara. Siguranţa Generală face deri la locuinţele conducătorilor comunişti. Se va a stare de asediu? Hotărârile cu privire la greva ..orilor ceferişti. Luptele de azi-noapte. Ce se va pla la Ateliere. Ultimele in formaţiuni: în momen-,Ul i ■ "i nd încheiem ediţia ...
175*
— Ştii că e lată rău? spuse secretarul. Fii atent la corecturi. , De altfel, va veni şi cineva de la Siguranţă, să vadă revizia. O formalitate, desigur .. .
Ce am eu cu toată zarva asta din jurul meu? se întrebă David. Numai tata să se facă bine. Dar în acea clipă i se păru că bucuria de adineaori se spulberă. Se trezi iarăşi într-un cerc de fier, suferind, luptându-se, mis'tuih-du-se. I se părură, toate, fără sens; victoriile lui, dâr-zenia cu care rezista întunericului, oboselii, pieirîi .fără întoarcere. Trebuie s-o duc până la capăt, îşi spuse încă o dată, aproape automat. Dar i se păru că îi lipseşte «va, *ceva* imponderabil, în jurul căruia clădise până atunci, de care se rezemase, din care se nutrise. Avea, acum, ceva mai puţin şi absenţa aceasta bruscă neutraliza întreg u-niversul din jurul lui, îl făcea tern şi fără sens. Poate sunt bolnav, îşi spuse. începu să lucreze fără nici un entuziasm. Cu palma stângă rezemată pe frunte îşi ferea ochii de lumină.
Pavel îşi aminti de Ghighi în mijlocul unor gânduri cu desăvârşire străine. Când înţelese că se gândeşte de câteva minute la ea, o tristeţe de "moarte îi năpădi sufletul. Avu încă o dată senzaţia că e împărţit, că e sfărâmat în două; şi neputinţa aceasta de a smulge din adâncurile fiinţei ,lui prezenţa străină, prezenţa celei de a doua, îi inhibă o totală predare în faţa destinului. Avu senzaţia precisă — de o preciziune fizică, halucinant;') — că se află în puterea unui destin, împotriva căruia orice luptă ar fi inutilă. Simţea pe *cealaltă,* pe cea de a doua, în cuibul cel mai ascuns al vieţii lui; *o* simţea tot atât de prezentă, tot atât de indispensabilă. De atâtea ori încercase să se rupă. de oricare din ele, şi totdeauna înţelesese încă o dată că amândouă îi sunt menite, amândouă i-au pătruns în sânge.
Nu îi era deloc somn, cu toată ziua aceasta turmentată, a cărei amintire o păstra încă, a cărei oboseală îl ajuta acum să se regăsească. Pavel evita, de mult, să rămână cu desăvârşire singur, să-şi regăsească direct şi dezgolit viaţa. Încercase fel şi chipuri de a-şi pierde timpul, preocupându-se de orice l-ar fi putut ancora în alte tărâmuri, neutre, depărtate de prezent. Câteodată regreta mult că nu-1 mai interesează istoria, că nu-1 mai atrage nici una din

acele numeroase tehnici complicate prin care oamenii uită să trăiască şi izbutesc să nu se

întâlnească niciodată cu propria lor viață, cu propriul lor destin.
Nu îi era somn. Dacă s-ar culca, insomnia îi va limpezi şi mai mult gândurile. Orice ar fi putut îndura, acum, dar nu o creştere a lucidității, o împlinire a prezenței sale proprii. Se simțea Pavel Anicet în fața lui Pavel Anicet, şi prezența aceasta îl înnebunea, îi dădea senzația că e prins între ziduri, într-o capcană de plumb. Singur, față în față cu el, şi totuşi atât de împărțit, atât de *străin.* Senzații peste fire de stranii, de inexprimabile; parcă ar fi asistat la o moarte a lui însuşi, o moarte ciudată, care ar însemna mai mult sombrare, neputință, rătăcire. Să pot simți cel puțin întunericul... Nu, nu, e cu totul, altceva; penibila neputință de a înțelege cel puțin de ce ți-a fost ursită întâmplarea asta. Dar, poate, orice om cunoaşte aceeaşi tristă, unică experiență a împărțirii. . .
Ghighi, Una ... Şi totuşi nu e *asta* .. . Nu sufăr pentru că le iubesc; poate nici nu le iubesc; poate că . . . dar Dumnezeu ştie de ce îmi pun asemenea întrebări? Totuşi, faptul că s-a *întâmplat* asta, să iubesc două femei, faptul acesta mă înnebuneşte. S-a împărțit ceva , .. Nu, e absurd; sunt plin şi *unul* față de fiecare în parte. Şi totuşi, *dinafară* de mine se întâmplă ceva ciudat; este *altcineva* alături de mine, cu oricare din ele m-aş afla. Când strâng în brațe pe Una, ce-mi lipseşte? ce absență mă 'întristează? Ce mustrare îmi ratează bucuria pe care o aştept? Şi totuşi, nu pot opri numai pe Ghighi. - Îmi pare rău de ceva, de ceva fără nume, care nu e decât întâmplător Una, dar care putea fi orice altceva, o altă pasiune, o distracție, ştiu eu ce? Şi totuşi, asta mă împiedecă să-mi ating . . . să-mi ating ce? . . . ambiții n-am în ştiință, în glorie, în avere, nu mai cred de mult... atunci ce mă împiedecă să ating? poate mântuirea mea, poate împlinirea mea omenească, o realizare, o viață rotundă, unică, perfectă, ce altceva dacă nu salvarea sufletului ăsta? .. .
Se trezi deodată departe, departe. Se scutură. Se făcea frig în odaie. Gândurile acestea nu le avusese niciodată. Crezuse până atunci în viața lui proprie, perfectă,
liberă, operă de artă. Şi acum întâlnea un drum mai departe, depăşind umila operă de artă pe care s-ar fi trudit cu 'bucurie s-o înfăptuiască. Destinul; să fie ăsta

lucrul întâlnit dincolo? Un sens, un rost al curgerii acesteia continue, a vieții acesteia obscure şi mizere. Salvarea mea. Sensul vieții mele. Şi asta imi-o fură întâmplarea, destinul; asta mă împiedică s-o realizez dualismul blestemat, forțele acestea personificate, lumina şi *cealaltă* lumină, două lumini, două femei de lumină, doi luceferi coborâți în întunericul meu. Dacă ar fi lumină şi întuneric aş şti să aleg, aş putea alege. Dacă ar fi înger şi demon, dacă-... . Dar, Dumnezeule, amândouă sunt îngeri, amândouă sunt lumină. Ce imai pot face atunci? Cu cine să mă lupt? pe cine să înlătur? Poate întunericul e în mine, şi aş fi putut. . .
Gândurile 5 se risipiră deodată. Era răsturnat în_ fotoliu, şi tensiunea care îl străbătuse câteva clipe îi devastase fața. Avea ochii strălucitori. Ar fi vrut să tfacă ceva cu ei, cu durerea aceasta pe care o ghicea că s-a adunat în

luminițele moi şi gemene. Ar fi vrut să poată plânge, numai o clipă, o singură eternitate. Un gest, un urlet, un scâncet. Şi totuşi, nu putea face nimic. Tremura numai de frigul care se lăsase în odaie. Un sentiment de imoarte apropiată, cruntă, în singurătate. Dar nu moartea reală, călătoria de dincolo — ci o sombrare în negrul mineral, o pierdere de nimeni ştiută.
Rămăsese mult timp aşa, fără nici un gând articulat, într-o tristețe lâncedă, universală. Auzi un ciocănit la fereastră. Zgomotul i se păru atât de nefiresc încât nici nu se clinti din fotoliu. Apoi un ecou; asemenea unei mănuşi de timbra, mâna se oprise lată pe geam, un semn. Tremura; era frig de-a binelea. Se ridică şi se apropie de fereastră. Emilian. Aproape că nu-i veni să creadă. Ce faci, mă? ce-i cu tine? N-apucă să-i spună ceva. Se duse să-i deschidă. Omul acesta viu care se apropia acum de el, tocmai acum... Un destin blând, caritatea lumii întregi, insul acesta pogorât pe neaşteptate în izolarea, lui îngheţată.
Intrară amândoi în odaie în vârful picioarelor, ca să nu facă zgomot. Emilian rămase cu pardesiul; tremura, îşi încălzea pumnii suflând în ei.
— Bine că te-am găsit acasă ... Credeam că eşti şi tu undeva, la vreo femeie...
Anicet zâmbi. Fără nici o urmă de tristețe acum. Era cald acum, era omenească încăperea, cu tovărăşia aceasta vie trimisă de cer. Emilian aprinse o țigară. încercă să

pară cât mai firesc, cât mai oarecum; dar mişcările îi erau pripite, nervoase, fața îi era devastată. Ținea mereu mâna dreaptă în buzunarul pardesiului.
— Pavele, începu el deodată, apropiindu-se. Ştiu că eşti un om tare .. .
Celălalt îl privea în ochi. De ce ,mi se pare totul de
■ covârşitoare însemnătate? De ce îmi vine să tremur, ba în fața unei întâmplări pe care mi-e peste putință »-o înlătur?
B/— Uite ce e ...
; Şi apoi o pauză, în pare timp scutură cenuşa țigării ■-şi strânse mai aproape de trup pardesiul. Era într-ade-râr foarte frig. Fumul de țigară se răspândea străin, fcoxic, aproape fără culoare.
— Uite ce e, repetă Emilian. Pentru că ştiu că nimic nu te poate surprinde; îți spun direct: vin de la Ateliere. Au fost lucruri grave, acolo. Au împuşcat şi ei, Bm împuşcat şi noi... Şi eu, reluă după o pauză. Se lac razii pretutindeni, în noaptea asta. Poate vin şi pe *m* mine, dacă dobitocii aceia de la Club au să mă trapeze ...
Se opri câteva clipe. Vorbise repede, privind în. jos
■ plimbându-se prin odaie. Anicet avea senzația bolnăvicioasă că asistă la o scenă pe care o mai trăise cândva, că tot ceea ce_ îi spune Emilian i se par lucruri cunoscute, •aştepta parcă să audă lucruri pe cari şi le amintea ca prin vis.
— Am tras şi eu ... Cu: revolverul ăsta ... Scoase cu un gest smuncit arma şi o aşeză pe masă.
Anicet începu să zâmbească, prosteşte.
— Vezi că e încărcat... Am avut gloanțe destule. Nn e al meu, e al lui babacu. Ceea ce e plictisitor, e ■ptul că am pierdut cheia falsă cu care am descuiat biroul. Aranjez eu asta în câteva zile. . . Dar astăzi, în fcârşit... mă tem de o percheziție... Nu ți-e greu să feni-1 păstrezi tu? .. .

— Cu plăcere ..,.
r Anicet răspunse simplu, mirându-se de ce găsise ne^-msară Emilian o introducere atât de lungă. Se apropie rou, luă revolverul şi se gândi o clipă în ce sertar §1-1 ascundă. îl cântări în palmă.
* — Cel puțin ai nimerit cu el?

Emilian se îngălbeni. Stinse țigara nervos, fărâmând-o aproape. în scrumiera de lut ars.
—• Nu ştiu. Nu cred' că am nimerit. Am tras mai mulți deodată. Nu se omoară un om atât de simplu...
■— Ştiu.
Deschise sertarul, înfăşură revolverul într-un petic de jurnal şi-1 ascunse acoperindu-1 cu câteva dosare. Emilian privea scena aceasta ca şi cum ar fi asistat la o înmormântare. începu să tremure.
— Ce frig e la tine .. .
— Nu e aşa? Am crezut un timp că mi se pare numai . . . Dar e într-adevăr frig . . . Cum n-ai degerat tu cu pardesiul?
—< Nu credeam *c%* am să mă întorc atât de devreme.
Emilian avu o clipă senzația că Anicet îl suspectează. De ce mint atunci? De ce nu-i spun adevărul, că am ieşit cu pardesiul ca să semăn mai mult a proletar? . . .
— Nu vrei să stai puțin? Mie nu mî-e somn. . .
Emilian ezită. E atât de rece în odaia aceasta, Anicet pare atât de calm, atât de straniu de calm. Oare femeia aceea ... La mine e cald, acum. Să pot dormi nuntii, să pot dormi fără să mă .gândesc . . .
—■ Rămâne între noi tot ce ți-am spus, vorbi Emilian brusc, puțin speriat.
— N-ai nici o grijă . . .
— Chiar după ce am să-ți iau revolverul. . . Zău, Pavele, am încredere în tine . ..
Anicet avea tot mai mult senzația că se petrec lucruri ciudate' Oare Emilian n-o fi înnebunit? Vizita aceasta nocturnă, aproape de dimineață, cu un revolver care trebuie ascuns .. . Mania persecuției, poate,. . . Scutură capul ca să alunge gândurile năstruşnice care îl torturau.
—■ Trebuie să mă duc, acum. Mă simt mort de oboseală. Am să-ți spun altă dată ...
— A fost palpitant? întrebă Anicet încercând să zâmbească.
Celălalt nu-ll înțelese. începu să-i pară rău că a venit, să-i pară rău fără motiv. Un gol, un .gest ratat. Dacă aş putea dormi.
—- Mă duc. Noapte bună, mă, şi-ți mulțumesc..,. Anicet îl conduse cu aceeaşi luare-aminte până în (curte. Se întoarse tulburat în cameră. Privi biroul zâm-

bind. Omul ăsta a trecut la fapte, începe să devină primejdios, îşi aminti deodată de Una, de Ghighi, de suferințele lui de până mai acum un ceas — şi toate, lucrurile acestea i se păreau fără rost. Fără rost şi sirena, cu al cărei zgomot se obişnuise atât de mult încât nici nu-1 mai auzea.
Se dezbrăcă precipitat ca să poată intra mai repede în aşternut, să se încălzească.
VI

.r'aust. scumpul meu, mi-a fost atât de frică astă-)te! Mă simţeam atât de singură! Credeam că ai să ra, că ai să te înduri să vii. Sirena aceea care nu mai înceta. Nici n-am avut curajul să citesc ziarele acum, limineaţa; nu vreau să ştiu ce s-a întâmplat. Mi-a fost frică, şi eram singură. Cât te-am aşteptat! Am lăsat lampa aprinsă până la trei dimineaţa. Ţi-aş spune cât am plâns dacă nu mi-ar fi teamă că ai să mă cerţi- Faust, ʳaust, de ce nu vrei să mă iubeşti puţin? Nimeni nu te-a iubit în lumea asta mai mult ca mine. Dacă ai fi venit măcar o clipă, să te văd şi să nu-mi mai fie frică ... Prea eram singură, Faust. Nu te am decât pe tine, nu-i pe tine. De ce nu vrei să mă iubeşti puţin?. . . Ştiu că scrisoarea aceasta are să te supere, ştiu că îţi cerşesc dragostea, dar nu mai pot, Faust, nu .mai pot fără tine. E vina mea? E vina mea dacă te iubesc peste fire, peste limitele iubirii omeneşti? . . . Faust. . /'

Se opri din scris. începuse scrisoarea cu lacrimi în
ochi. Acum era tristă, resemnată, obosită; simţea că un
ireparabil stupid şi fără rost a intervenit în dragostea
ei; că Pavel se depărtează, se înstrăinează, că orice i-ar
ie nu va izbuti să-1 apropie, ca la început. Un în-
it care i se părea peste fire de frumos, aproape dum-
;eiesc. Mângâierile lui de atunci; flacăra lui. Ghighi!
iele ăsta îl pronunţa altfel, atunci. Totul era altfel,
-sfigurat ca prinitr-o flacără lăuntrică; totul era viu,
■ liber, şi spontan. Bucurie, asta era dragostea. 'Dum-
■ule, de ce mor toate, de ce nimic nu supravieţuieşte

via şi întreg până la urmă, de ce toate sunt muritoare şi fără rost?...

Durerea o copleşi iarăşi. G durere de animal trezit din somn. Pierduse ceva fără nume, rămăsese singură, părăsită. Tocmai acum ... „Nu vreau să cresc larve", aşa spunea Faust. Cum să înţeleagă el miracolul acela via din pântece? Larve . . . Viaţa mea, viaţa lui, şi totuşi *altceva,* fără seamăn, de viu, aproape un Dumnezeu de came; Sarve, aşa spunea. Asta a înţeles el, larve... Ar fi vrut să-1 urască, să urască pe toţi bărbaţii, specia aceasta blestemată care nu poate înţelege singurul miracol concret al existenţii. Dar era incapabilă de orice furie, de orice Ieşire violentă din durerea ei stinsă, resemnată. O imensă IRărere de rău: nu poate înţelege nici Faust lucrul ăsta . .. Atât. Larve; să numeşti larvă puiul acela, ca un înger strivit, flacăra aceea nestinsă, imaterială-... Poate astlfel este egoismul bărbătesc, frica lor de responsabilitate. Dar Ia ce serveşte explicaţia? Faust spunea: „nu vreau să cresc larve" ... Simte că ar fi zadarnică orice destăinuire, orice efort de a-I face să înţeleagă. Ceva de deasupra, ceva care îi ^desparte. Nu va putea pătrunde niciodată în sufletul lui; nu-1 va putea lămuri niciodată că îngerii nu sunt larve. Şi totuşi, el \Tea astfel, şi astfel va trebui să se întâmple. Nici nu va şti, nici nu va şti lucrul ăsta. O podidesc lacrimile. Să moară sub operaţie, fără să-1 vadă, departe de el... De ce, Dumnezeule, de ce?...

Reciteşte scrisoarea, cu tocul în mână. Cât A se par de inapte, de sentimentale şi impersonale cuvintele. *Are* să creadă iarăşi că sunt o proastă, că am rămas o sentimentală de rând. Are să creadă, poate, că vreau sâ-1 reţin lângă mine, că vreau să intru cu de-a sila în so-fletul lui, că îi cerseso dragostea... O uşoară' urmă de mânie. Nu suferă din pricina

orgoliului. E altceva, altceva mai impalpabil şi mai dureros, ceva de care nu-şi dă nici ea bine seama; groaza că Pa vel va înţelege greşit, furia că o va umili în gând fără să merite. Simte că nu cerşeşte nimic; îi e sete şi dor de el, an dor bolnav, care o apasă din toate părţile; o absenţă atât de precisă încât pare halucinantă. Doar să-1 vadă, să-1 imân-gâie, înainte de a avea curajul să se ducă la doctor.

Gândul operaţiei o face să tremure. Adormită, aproape moartă, şi minunea aceea de viaţă nouă oprită pe loc. Ar vrea să plângă sălbatic, dar singurătatea îi împiedică chiar plânsul. Să poată plânge alături de cineva

străin şi năpăstuit; să întâlnească un orb, un paralitic, să cadă la picioarele lui şi să plângă. Setea aceasta de

ţire cu durerea altuia, care o împiedică să găsească aeram alinare în plâns. Faptul pe care Pavel nu-1 va înţelege niciodată: că o viaţă, o viaţă . . . Ce stupide i se par

iţele. Numai despărţirea dintre oameni,- prăpastia

goală din jurul fiecăruia dintre ei, realitatea aceasta singură rezistă cuvintelor. Şi totuşi, nimeni împotriva căruia să te poţi revolta ...

Priveşte scrisoarea cu ochii trecând dincolo de litere, în gol. I se pare deodată fără rost. De ce-am scris-o? Aceeaşi senzaţie de împietrire mută, de neputinţă. Orice aş face. . . Dacă eu îl iubesc atât, de ce nu mă poate iubi şi el, cât de puţin?... îşi surprinde gândul, şi se cutremură. De atâtea ori i s-a părut că o iubeşte; de atâtea ori, dimpotrivă, i s-a părut că n-a intrat nici cu o părticică în sufletul lui. Niciodată singură. Aşa o fi cu orice dragoste, cu orice femeie? Dar altădată, când îmi spu-ea *Ghighi!,* ştiam după glasul lui cât de mult e al meu. Atunci nu mă înşelam, nu. A trecut? Poate trece o ast-fel de dragoste?.. . Se zbate. Se agaţă cu furie de nă-'ejde, de închipuire. Rupe scrisoarea şi o fărâmiţează "ii pumni plângând. Nu-1 chem. Vine el singur. Nu-1

em să-i spun. Parcă eu nu ştiu cât de mult l-ar plictisi,

iar copilul lui? ... *îşi* pleacă uşor capul pe braţe. E mult mai bine aşa,

uit mai bine.

David dormea încă, sleit, cu grumazul destins — când etta intră speriată în cameră şi-1 zgâlţâi.

— îi e rău tatei! ... Nu înţelese bine ce-i spune, dar simţi că s-a întâmplat *ceva,* şi sări din pat. îşi îmbrăcă paltonul pe deasupra pijamalei, îi era tare frig, şi alergă în odaia bolnavului. !Maică-sa se prăbuşise pe scaunul de lângă pat; nu spunea nimic, tremura numai, şi privea aiurită. Ilie încerca să dea ajutor maiorului. Auzi un bâlbâit gros"; ceea Ce ÎI Iovi la început fu gura, o buză tremurând la colţuri, ea-liva alunecându-i pe bărbie. Mâna stângă împietrită pe cuvertură.

— Ce e, tată? ce e, tată, ţi-e rău? ...

înţelese cât de absurde sunt cuvintele acestea, ce goale iunt. îşi dădu seama că orice ar spune e prost şi inutil Lpus. ŞI apoi, deodată, gândul: a paralizat! Ceva care

îi îngheţă brusc în coşul pieptului. Şi totuşi i se pi *re* ireală întâmplarea aceasta; ca şi cum ar asista la un vis străin, ca şi cum ar vorbi în vis. îşi

aduce aminte: mio-oardită, tatăl care cade lat pe podele, Get ta care îi s „li e rău tatei!"
— Dar când a început? . . .
■Nu ştie ce să întrebe altceva. E perfect conştient de absu-lituea tuturor cuvintelor pe cari le spune, la întâmplare, conştient de falsitatea tuturor gesturilor pe cari 3e face ...
— Ilie!
Şi glasul tatălui e schimbat, parcă s-a rupt ceva, s-a înnodat ceva acolo, în gâtlej. Oare pe mine nu mă mai recunoaşte? îşi aduce aminte de ceva, de aceea strigă, pe Ilie... Are să-i aducă muzică militară? Gândi exaspera. Nu izbutea să rămână pe loc, acolo, lângă bol-nşv.
— Ai trimis după doctor?
întrebă pe Getta, care lunecase la picioarele mamei, plângând înfundat.
— Trimite după doctor, şi telefon ează-i Lizei. .. Haide, Ilie, ia maşina şi, adu doctorul. Ştii unde stă...
Maiorul încerca să facă semne. Bolborosi. îl chemă pe Ilie, tot pe el. Omul rămase o clipă în mijlocul odăii, năuc.
— Nu-i nimic, dom maior . ,.
Lui David îi fu teamă să privească patul. Mâna £,ceeâ împietrită, osoasă, pe cuvertură. Şi o jumătate de obraz.. . îi fu deodată frică, avu senzaţia că omul din pat îi târăşte pe toţi într-o nenorocire fără scăpare. îl străbătu până în adâncul fiinţei lui carnale un gol de moarte, o repulsie inumană, atroce. încercă să-şi uite gândurile şi sentimentele acestea făcând ceva. Se apropie de.'imai-că-sa, îi luă mâna. Să fac ceva, s-o îmbărbătez; haide, mamă, nu e nimic, trece, e un atac trecător. . . Stupid, stupid. Nu e nimic de spus, nimic de adăugat. Paralizie. Şi totuşi nu-i dă nimeni nici un ajutor. I se păru că trece pe stradă, în urma dricului, muzica militară în faţă — şi el, descoperit, cu mâna dreaptă ţinând panglica funerară. încet, încet, cu coşciugul. Dacă leşină cineva? Lumea care stă pe trotuare şi priveşte *csw* cu pălăriile ridicate. Ce tânăr e, cât de îndurerat calcă alături de mort! E fiul lui? Se vede! Cât de pierdut calcă,
1H4
.-■«?'
pâa;3 s-a stins şi viaţa iui o dată cu viaţa falnicei Veneţii . . Se scutură; îşi încheie paltonul care lasă să i se vadă prea mult pantalonii de la pijama.
— Mamă!
îi sărută mâna, fără să ştie ce face, fără să se controleze. Getta e lângă pat. Maiorul tremură.
— Mă dor picioarele . . . Mă înjunghie picioarele . . . Vorbirea asta limpede, nabâlbâită, îi surprinde şi îi
alină pe toţi. Se reped lângă el.
— Te doare, tată? . . . Lasă că vine acum doctorul.
— M'doie . . .
vid îl priveşte deodată înspăimântat. Limba nu-1 mai ajută decât foarte greu. îi alunecă saliva, copios, dincolo de bărbie, pe gât. pe cuvertură. Şi faţa îi e schimbată; nu l-ar mai recunoaşte nimeni, acum. Ia ~ şerveţelul de pe masă şi-T şterge pe bărbie. Gestul acesta îl linişteşte, îl emoţionează calm şi reconfortant; parcă ar fi făcut o faptă mare, parcă ar fi scăpat pe cineva de la moarte.
Liza a venit cu câteva minute înaintea doctorului. Pare foarte emoţionată,

plânsă. Se apropie de maior şi-1 sărută pe obraz, pe frunte. Apoi iese repede afară. Getta rămâne lângă fereastră, fără să privească. Doctorul flambează seringa. Insulina, iarăşi insulina. Vom avea oare bani să-i plătim vizita, şi injecţiile, şi sanatoriul? Să cer Directorului. Domnule, tatăl meu a paralizat. . . Nu,
se poate spune astfel despre tatăl meu, despre nici
In sanatoriu; tre-Partea stângă e

I

rbat nu se poate spune astfel.
: '•-] internăm într-un sanatoriu, i'izată . . . lie stă lângă uşă.
Ce cauţi, mă, aici?
e ruşine că i-a vorbit atât de aspru. Pe el 1-a r'e-: ;cut numaidecât, pe Ilie care i-a fost ordonanţă în)Ul războiului, şi care 1-a purtat pe braţe rănit, m • morii, în a treia zi a ofensivei ... I se par atât de irte poveştile acestea pe care le-a auzit ani de-a rân-în timpul liceului, în iernile lor de sărăcie. . .
Auzi ciocănind în uşă, dar îi fu silă să răspundă.
îi era greu, tot trupul îl durea, gura îi era amară.
ţă nespusă de mişcare, de vorbă, de gând. Lâncedă
ierare faţă de tot. De un ceas, de când se deşteptase,
i cu ochii închişi, cu fălcile încleştate, ubandonân-

du-se dezgustului şi plictiselii otrăvite, care izvorau din memorie, din amintirea nopţii trecute. La răstimpir părere de rău, apăsătoare, care-1 exaspera şi mai înverşunat. Părere de rău după nimic, stare absurdă, sufocantă; i se părea că a ratat ceva, că i-a scăpat ceva printre, degete, că a greşit ceva pe care nu-1 înţelege, pe care no-1 poate situa nicăieri.
Ciocăniturile se repetară. Emilian deschise ochii, trase plapuma până la bărbie, şi strigă: „Intră".
— M-a trimis coniţa să vă spun că masa e gata, vorbi. slujnica, pălind îndată ce i se opriră ochii asupra patului.
Torpoarea lâncedă a lui Emilian se aprinse deodată în mânie şi repulsie. îşi aminti tot, cu o precizie , ţoasă. întoarse ochii. şi răspunse ceva în treacăt, aspru. Furia şi dezgustul de sine îl deprimară până la paroxism. Dacă aş avea acum revolverul, m-aş împuşca . .. Vacuitate, plictiseală, scârbă; acte ratate, acte fără rost, fără sens. De ce-am făcut asta? şi ailaltă? de ce fac atâtea ly< absurde, atâtea lucruri groteşti, inutile şi caraghioase? Sexul îi apăru în toată descompunerea sa predestinată; sexualitate oarbă, inutilă, inumană. îi fu scârbă de el, scârbă de memoria faptelor, păstrate prezente în pofida oricâtor revolte şi oricâtor purificări. Dacă aş avea revolverul . . .
Strănută răguşit, şi cutremurarea aceasta îi risipi gândurile, cu o uşoară voluptate de câteva clipe. Se vârî mai bine în plapumă, îşi dădu seama că e puţin : şi asta îl înfurie mai mult. Se frecă la ochi aproape cu necaz, înroşindu-şi pleoapele. Ah, ce viaţă porcească! Ce imbecil! Strănută iar, de astă dată mai aspru şi mai prelungit; apoi tuşi. Am răcit azi-noapte; să ieşi cu
desiul în Februarie; şi să ieşi ■— pentru ce? îi veni să scuipe de dezgust. Se

răscoli în pat, sub plapumă, risi-pindu-şi căldura care îi învelea trupul — parcă ar fi voit să se pedepsească, să se chinuie. îi era ciudă şi silă de tot ce se afla în jurul lui; de hainele trântite pe scaun, care îi aminteau întreaga noapte, de pardesiul de pe birou, de jurnalele pe care nu îndrăznea să le deschidă. Pe o măsuță, o ceaşcă cu ciocolată se răcise aştepta r. întinse mâna şi luă un corn din farfurie, pe care îl morfoli nesimțitor în dinți. Ceaşca era rece; o privi cu dezgust. Să poți face ceva până la capăt, să poți face ceva omeneşte, tinereşte, fără sex, fără stupiditate. . . Tuşi,

înecându-se, şi firimituri din corn i se risipiră pe plapumă. Avea lacrimi în ochi. Şi le şterse. Am răcit tobă . . .
Din nou eiocănituri, apoi uşa se deschise şi intră mama.
—' Nu vin la masă, vorbi el repede, aspru. Am mai spus toantei ăîeia că nu vin la masă. Nu mi-e foame.. .
începu să strănute. Căută ceva cu se să-şi şteargă nasul, şi prezența mamei i se păru deodată detestabilă; i se păru că a venit numai ca să-şi bată joc de. el, sau să-i facă morală.
— Dar tu ai răcit serios, Guy. Unde ai fost azi-
*apte? — Cu băieții, răspunse el plictisit. Dă-mi, te rog,. mamă, batista din buzunarul pantalonilor. . .
Maică-sa îi aduse batista şi luă ceaşca cu ciocolată. ■ — N-ai mâncat deloc, azi. . . Ah, ce plictiseală, ce pisăloagă! Toată lumea mă bate la cap! Tuşi, presându-şi batista la gură. —• Să-ți fac un ceai, vorbi blând mama.
— 'N-am nimic, îți spun că n-am nimic. Toanta aia n-a făcut focul când trebuie ...
— Dar, Guy, e o căldură la tine . . . Eşti răcit; ai um-azi-noapte h'ai-hui, nici n-ai mâncat la vreme. Cu
viața pe care o duci tu . ..
Ah, ah, ah, ah.. . îi venea să urle, să înjure, să-şi smulgă părul din cap de enervare şi plictiseală. Se culcă, înfundându-şi capul în perne.
— Să-ți iau temperatura ...
— Lăsați-mă, domnilor, în pace . . .
— Cum să te las, dacă eşti răcit? Ai ajuns ca un ogar; în fiecare noapte tot la două şi la trei vii acasă. Nu vezi că te-ai uscat de tot?
Nu răspunse nimic. închise ochii, prefăcându-se că ne. Ce viață, Doamne! ce viață... Mama ieşi din odaie şi chemă slujnica, pe coridor, poruncindu-i să facă ceai. Emilian începu să tuşească, durerea pe care o simțea cu fiecare horcăit prelungit îi făcea bine, îl liniştea. Aceeaşi silă de lucruri, acelaşi desperat dezgust de tot e făcea. îşi aminti de Ateliere; ce are să spună tinere-ul comunist? Goni gândurile cu furie. Nu ştia dacă tre-uie să se hotărască să se scoale, să se îmbrace şi să iasă oraş — sau să lâncezească în pat până i-o trece ră-

coala. Simțea o uşoară enervare a epidermei. îi era pu*-țin frig. Frântura de corn înghițită îi lăsase un gust leşie-tic, parcă şi-ar fi ras limba de o cârpă. Şi gândurile.. . Răsuflă o "dată din toate puterile, apoi Îşi sprijini fr, de pernă şi începu să plângă.
Vasăzică de aide ăştia îmi era Dobridor. Om care îşi goneşte nevasta din casă, cu scandal, când află că e încornorat. O îmbrânceşte afară, strigându-

i: curvă, hu -mana!... Şi a "luat-o studentă, ştia doar că nu e o femeie de stradă. Să-şi numească nevasta „curvă" cpgea-rnitea asistentul universitar şi profesor de liceu! în plină stradă, cu toţi vecinii adunaţi la fereastră de teamă să n-o omoare . .. Bine i-a făcut Valy înseiându-1. Ln impotent caraghios şi gelos. îi vine să râdă, deşi e profund emoţionat de plânsul femeii, de povestea ei spusă printre suspine. Nu ştie ce să facă; ejenat de vizita aceasta neaşteptată, e foarte .încurcat de spectacolul suferinţei din faţa lui. „Am venit la dumneata, Ilieş! . . . Nu cum nimeni altcineva . . . Familia mea e la Slatina . . . Şi i nu pot da de urma lui Jac ... A dispărut ca un laş . . . Am să mă duc la colonel, la regiment. . . Vai de mine, vai de mine! . . ." E incapabil s-o mângâie, s-o întăre Spune întruna „Nu e nimic, Valy. Dă-1 dracului de lichea . . . Am să-i trag nişte perechi de palme, când l-oi întâlni.. . Nu e nimic. Lasă, că aranjăm noi . . . Zău, nu mai plânge . . /'
li pune mâna pe cap. O mângâie uşor, de-abia âtin-gându-i părul. Femeia plânge înfundat, ţinându-şi batista la gură. Jac, de ce mă laşi. Jac, de ce fugi, tocmai acum, tocmai acum . . . Ah, de ce nu mă ia Dumnezeu mai bine decât să rabd toate astea . . .
—■ Vrei să iei o dulceaţă? întrebă Ilieş, foarte blând.
îl priveşte puţin mirată; dulceaţă? îi trec prin minte o sumedenie de amintiri, căminul ei, musafirii, tav lemn pirogravat pe care servea dulceţuri şi cafele. Un val duios, o foarte vagă amintire a unui timp pentru totdeauna pierdut, din care s-a despărţit brusc, definitiv. Copilul, are să-mi ia copilul. . . începe să plângă mai tare, răsturnându-se pe perne. Ilieş e ş'i mai încurcat. îi vin şi lui lacrimi în ochi. Să plec acuma, să mă duc]a laborator şi să-1 iau la palme. Licheaua!
Bătu cineva la uşă. Ilieş sări în sus şi se repezi. în ca vizitatorul să aibă timp să deschidă. D-na Do d C
183
i şoapte, un râs uşor, apoi paşi depărtându -se pe sa— ; uşa marchizei scârţâi greu. ilieş se întoarse.
— Era un prieten . . . Un porc. . .
— încuie uşa mai bine... Să nu mai vină cineva .. .
Ilieş încuie cu un sentiment ciudat; începea să-1 tulbure numai gândul că e închis singur în odaia lui cu o femeie tânără. Voi să se aşeze lângă ea, pe canapea, dar se jenă şi se aşeză pe scaun. D-na Dobridor nu mai plângea. Sta ou ochii în gol, cu obrazul odihnit în palmă.
■—■ Dă-1 dracului, nu te mai gândi la el, spuse Ilieş ca să întrerupă tăcerea. Vrei să iei ceva, un ceai, sau o dulceaţă?...
Femeia zâmbi uşor, trist. Ce bun e Ilieş .. .
— Nu, mulţumesc. Eşti prea drăguţ.. .
— Lasă, dragă, au să se aranjeze toate lucrurile astea. . .
Observă deodată că rochia se trăsese până deasupra genunchiului. Cum sta rezemată de perete, 83 putea bine distinge arcuitura începutului de coapsă, ciorapul lipit şi lucios augmentând până la exasperare intuiţia carnală a rotunjimii ascunse. Ilieş încercă să nu mai privească piciorul, dar tulburarea stărui. Se roşise puţin şi îi tremurau mâinile. încercă să se întărească; o femeie nenorocită, cu copil, rămasă pe drumuri, vai de mama ei, Săraca. . . Zadarnic; ochii descifrau acum precis conturul şoldurilor, o sudoare caldă i se adună de-a lungul spinării. Mâna ridică încet rochia, mai sus, mai sus.. .

Probabil că între chiloți şi ciorapi se vede carnea . .. Să-i lesfac brusc picioarele, să-i smulg chiloții, praf să-i fac. . . Sunt un porc!
Se apropie să pună lemne în sobă. Jăraticul îl do-
fcrî direct în obraji, îi făcu bine. Era mai liniştit acumt
Putu să treacă alături de canapea; trupul se vedea pie~
icnii nu mai întâlneau umbra ațâțătoare dintre
fcnunchi.
— Te simți mai bine? întrebă, glasul tremurându-î
— Sunt obosită, Ilieş, mă simt atât de obosită... i— întinde-te puțin pe canapea . . .
— - Cred că nu vine nimeni, nu?
N-are cine să vină, eu n-am iubite, glumi el, în-lit deodată.
— Bine faci, vorbi d-na Dobridor, încercând să zâm-
Dar nu te cred . . .
— Zău n-am, dacă-ți spun zău .. .
Femeia se întinse pe canapea, trăgându-şi bine rochia peste genunchi şi încrusişându-şi picioarele. Cum o fi? Gândul îl exaspera; Ilieş, care nu cunoscuse decât țărănci şi prostituate, se simțea foarte intimidat,, şi totuşi foarte curajos lângă prima femeie din viața lui. Parcă n-are jartiere, parca ar fi ciorapi prinşi în copci, într-atât sunt de întinşi pe picior. Si deasupra ciorapilor ...
Ea ținea ochii închişi, mâna uşor rezemată de frunte.
-— Dormi?
— Nu. Stăteam aşa;...
începu să presimtă şi ea dorința celuilalt, după tulburarea glasului, după corpul lui înțepenit în colțul canapelei. Ştia că nu se poate întâmpla nimic, totuşi. Mă respectă; tocmai acum .. . Dar era puțin neliniştită. Căldura îi dezmorțise membrele. Simțea o tentație nebună' să se întindă, să se rostogolească în lungul canapelei. Rămânea totuşi nemişcată, țeapănă . . .
— Dumneata poate ai treabă, Ilieş, şi eu te rețin . . .
— Na. Eu nu sunt un savant, ca Octav, măgarul ăla. ÎJ-na Dobridor simți în aceeaşi clipă o ură sălbatică
împotriva soțului, împotriva lui Jac. O furie fără motive, fără amintiri. O dorință crâncenă de răzbunare, de umilire, de cea mai degradantă înjosire. Buzele îi tre-! murară o clipă, ochii i se încrucişară de dezgust. Mirosul bărbătesc de alături o enervă. Nu simțea nici o ispită carnală, nu o îmboldea nimic către Ilieş. Dimpotrivă, tin dezgust compact față de orice virilitate, față de orice; prezență masculină.
Mă vrea şi ea, gândi Ilieş observându-i obrajii dogoriți. Reminiscențe din romanele citite, din povestirile prietenilor, cu femei cari se dau de-a valma, cu soții din lumea mare care se culcă cu țărani şi țigani —■ îl tulburară deodată, năpădindu-1. Oricare, mă, aşa spunea Emilian. Asta aşteaptă şi ele; numai să ştii cum să le iei, să nu te intimidezi.
Puse mâna pe pulpă, deodată, şi-şi încleşta palma de carnea caldă. Femeia se închirci toată şi se ridică ae pe pernă. Ar fi vrut să-1 plesnească, dar o silă cumplită îi paraliza voința, şi se mulțumi să-i îndepărteze mâna. Ilieş îşi aşeză amândouă mâinile, deasupra genunchilor de astă dată, şi începu să mângâie. Nu rezistă nici

una. Asta-i fleac, fac aşa ca să te păcălească, să-ți dea iluzia că le cucereşti.
— Ce faci, domnule Ilieş?... Cum îndrăzneşti?../. Dar vorbise atât de sec, atât de indiferent, încât baratul se trase întreg lângă ea şi o cuprinse în brațe.
— Țip, să ştii că țip. . .
Nu răspunse nimic. Cu un braț îi ținea pieptul, cu celălalt îi scormonea rochia. începu s-o sărute, lacom, nepriceput, muşcând-o. Femeia îşi afundă capul în pernă, dezgustată. încleştase cu putere picioarele, dar brațul vlăjganului le pătrunsese repede. O imensă silă, o fără de margini oboseală; indiferentă, pasivă, moartă. Ilieş ii ridicase rochia până deasupra pântecelui, îi smulsese chiloții, împleticindu-i în pantofi, o sufoca apăsându-î pieptul cu umărul lui adus înainte. Nici nu mai încercă iă reziste. Se lăsă posedată hoțeşte, omul uitând cu desăvârşire de ea, zvârcolindu-se pe canapea încălțat şi imlbrăcat. Postavul îi zgâria pielea, obrazul lui o dez-justa, răsuflarea aprinsă o umilea. închise ochii, strânse juzele, şi aştepta aşa, fără să gândească, fără să simtă lltceva decât o inumană durere, dincolo de carne, dincolo Ie suflet.
Are să se sfârşească . . . Am să mă deştept iar. . . Are
lă treacă ... . Dar posedarea continua sălbatică. Pe Ilieş
I exasperase abandonarea aceasta rece, chipul slutit de
Jezgust, pe care îl întrezărea câteodată, când deschidea
|chii, când încerca să se bucure de o posesiune totală.
-o înnebunesc! Orgoliul se deşteptase pentru întâia
■ră în conştiința sa sexuala. Se încăpățâna să creadă
i o femeie nu rezistă multă vreme unui fapt sexual
■eaiizat. Şi cu cât se depărta femeia, cu atât mai
irig o chinuia el. începuse să se zbată, îi pleca frun-
cu brațul stâng ca să-i poată privi în voie fața. Atunci
••'■ păru că se prăvale împreună cu ea, cu un zgomot
'iele rupte, pe covor. închise ochii şi-şi feri capul.
• nipseseră, într^adevăr, picioarele din față ale cana-
:i ajunseseră amândoi jos. D-na Dobridor începu să
voi să-1 lovească, dar el continuă s-o păstreze în
încercând să se acomodeze. Nu-i era deloc ruşine
iperea canapelei. O întrebă, sufocat:
■ Te-ai lovit, scumpo?
oi continuă dragostea, fără să-i pese de pumnii
■'-jârieturile femeii. Când îi dădu drumul din îm-
^Be, se prăvăli pe covor, plângând. Ce faci pe ne-

M **H**

buna, acum? Romantisme. Cu mine nu merge, madam. Pe prostul ăla de Octav îl puteai juca, dar pe mine nu . ..
O aiută să se ridice. Pernele se răvăşiră la cele două capete ale canapelei. Aşeză câteva perne rezemate de canapea, şi aiută pe d-na Dobridor să-şi pună capul. O durea întreg trupul, răsuflarea i se întrerupsese, dezgustul şi sila o copleşiseră. Nici nu putea plânge. îşi zări pulpele dezgolite şi încercă să tragă rochia peste ele. Dar nu izbuti. Ilieş îndeplini gestul schițat, mărinimos. Ce s-a întâmplat cu mine? ... De ee-am căzut jos? . . . Jac, unde eşti, Jac . . . întoarse capul să vadă pe ce se reazemă, şi întâlni canapeaua cu

botul căzut pe podea, ca o fiară răpusă. Mirarea şi oboseala o ameţiră din nou. 'Duse amândouă mâinile la ochi. Stătu aşa, nemişcată, mult timp.
Ilieş se ridică să pună un lemn pe foc. începea să se întunece. Se rezemă de sobă. Poate ar trebui sâ-i vorbesc frumos, s-o mângâi. Dar nu-i mai spunea nimic, acum, trupul acesta tânăr, abandonat pe covor. O uşoară încântare: o făcui şi p-asta! Femeie măritată, cu copil. Nu rezistă nici una, ăsta e adevărul.
Doamna Dobridor voi să se ridice. Ilieş sări s-o ajute, dar ea îi respinse braţul. Duse iarăşi mâna la cap, cum se trezi în picioare.
— Aş vrea să mă duc la... baie, vorbi ea, încet., Ilieş era încurcat.
— Baia e numai a proprietăresei, în celălalt corp al casei. . . Poate vrei. . .
Nu termină propoziţia, dar d-na Dobridor făcu semn *Cm* cap. Ilieş descuie uşa şi-i arătă în sus, pe săliţâ. Femeia porni încercând să-şi aranjeze cât de cât coafura; năucă, stâlcită, cu un sentiment de cumplită risipire.
Ilieş rămase o clipă la uşă, privind-o. Când închise şi dădu cu ochii de canapeaua răsturnată, îi veni să râdă. Teribil a mai fost, domnule! Cât pe aci să mă fac de ruşine. Dar îl străbătu deodată un gând. Evocă instantaneu imaginea closetului. Nici o primejdie, acolo. Şi totuşi, dacă ea face pe nebuna? . . . Stătu o clipă încurcat; să mă duc şi eu? ... Dar nu se spânzură ea, dă-o-n] mă-sal
Se îndreptă spre perete si începu să repare canapeaua.

VII
Se trezi târziu, aproape de seară, şi păstră câteva clipe I gustul unui vis peste măsură de dulce, cu îngeri dolo-[fa ni, fără aripi, cu feţe de femei bune, râzătoare; uri \ cer întreg de femei, care i-ar fi putut fi toate surori, l mame, fiice. Niciodată nu gustase o fericire mai senină; iii femeilor, ochii copiilor alcătuiau o nesfârşită tildă de zâmbete, blânde, calde. Rămase mult timp aşa, privind tavanul, mirându-se şi încercând să-şi amintească ceva din dialogurile care ştia că avuseseră loc cu acele •făpturi de paradi si acă feminitate. Apoi, deodată, simţi
»im totul se pierde, înghiţit de cenuşiul odăii. Aceeaşi îsperare, aceeaşi risipire; luă cunoştinţă de starea su-. i său ca o predare în faţa unui destin. .Se dădu s din pat; observă câ e îmbrăcat. Iar am dormit după . . îl înfurie gândul că s-a lăsat doborât de obo-Din odaia lui Petru auzi pianul. Mozart. Stătu timp în mijlocul încăperii, cu mâinile în buzunare, Bl ascultă.
Amurg de iarnă, pian, cerul însângerat; ghiceşte ge-
rr.' de-afară după neclintirea ramurilor albe. Pavel simţi
s;a povară melancolică a acestui decor bucureştean;
«isteţi refulate de adolescenţă, duioşie, sentimentalism.
ă să lupte, să alunge toate melancoliile deprimante
asediau de câte ori se deştepta dintr-un. somn de
-amiază. Dar nu avea nimic pe ce să se reazeme.
. îi era teamă să se uite; Una, Ghighi ... Să nu
lai gândească la nici una din ele, să încerce să uite
'echea asta de hăţuri care trăgeau din două părţi şi
i trupul şi din sufletul lui. De ce nu mă pot menţine
' i aceeaşi tensiune şi pe aceeaşi poziţie mai mult

De ce mă risipesc şi mă contrazic, ca o oglindă
Niciodată acelaşi, niciodată nu voi putea iubi
lucru, unul singur; şi cel puţin dacă n-aş regreta,
n-aş suferi. Să fi crezut şi eu în „experienţă", în
ibilitate şi aventură ...

aprinse o ţigară. Petru, din odaia lui, întrerupse sonata. Stă şi se gândeşte şi el la dragoste, reflectă Pavel. Se trânti în fotoliul de lângă birou. Nici o dorinţă precisă, nimic de care să se agate. Cel puţin dacă m-aş simţi obosit, dacă aş fi bolnav, dacă mi-ar lipsi ceva ca să mă pot scuza. Dar totul continuă ca şi mai înainte, toate continuă a fi...

Dacă nu m-ar fi cunoscut Ghighi pe mine, ar fi iubit ea oare la fel? Ar fi suferit tot atât de mult? S-ar fi dat tot. atât de total? ... Ţi se pare câteodată că însemni ceva în viaţa unui om; şi totuşi, dacă n-ai fi fost tu, ai fi fost altul; lucrurile cari sunt — trebuia s întâmple, eu tine sau cu altul, dar trebuia să se întâmple . ..

îşi aminti deodată că mi văzuse pe Ghighi de câteva zile. O dori în acea clipă. O dori ca pe ceva care îi lipseşte, lângă care s-ar simţi bine, cu a cărei prezenţă şi-ar alunga vacuitatea, haosul, suferinţa aceea veştedă din suflet. îşi aminti, de asemenea, că şi-a propus de mult să n-o mai vadă; să n-o vadă nici pe Ghighi, nici pe Una. Stătu puţin pe gânduri ca să înţeleagă ce poate însemna o asemenea hotărâre. E atât de inutil sâ fug, să n-o mai văd; nu Ghighi este aceea care mă tramă, mă face să sufăr. Altceva, altceva, faptul dorinţelor mele, întotdeauna *mai multe,* întotdeauna potrivnice.. . E cu desăvârşire absurd tot ce gândesc. Sunt puţin blestemat, simt prea -bine păcatul, asta e. Restul n-are nici o valoare . . .

Se îmbrăcă iară nici o grabă, ca şi cum ar avea în faţa lui o întreagă viaţă pentru vizita pe care şi-a ales-o.

Când ajunse la sanatoriu, David Dragu se gândi cu groază că, poate, chiar în minutul acesta, tatăl trage să moară. Simţi un gol rece în coşul pieptului şi o luă la goană prin grădină. încet, încet, să nu-1 loviţi de uşă. Dav, bagă de seamă, ajută şi tu; să nu-1 zguduie targa, îl duc uşor, până la camioneta închisă. „Ţi-e rău, tată?* Nu răspunde., Ţine ochii închişi de când l-au coborât din pat: Numai să nu moară acum, să nu moară pe targa, într-un vehicul al sanatoriului. Să-1 pot vedea, să-i spunj trebuie să-i spun . . . Atâtea lucruri înţelese deodată, iu-.| birea aceasta necunoscută pentru omul pe jumătate m« rtj cu mâna stângă aşezată pe piept. Să-i spun că îl iubesc,

că mi-e tată, că am înţeles de-abia acum. Numai să mă poată încă auzi, să nu fie prea târziu ...

De la amiază, creierul îi e străpuns de gânduri ne-neşti, de spaime, de extazuri. Poate va fi nevoie de o operaţie urgentă,^ spus doctorul. Embolie. îi va cangrena, poate, amândouă picioarele. Numai o operaţie l-ar autea scăpa .. . Dar e peste putinţă, e inuman, să i se laie picioarele; iui, un erou . . . Nu va voi, întrebaţi-! şi ⁝ va spune că na va voi. Mai bine să moară întreg. . om ca el, care a scăpat uşor rănit la Moara Roşie, fie mutilat dintr-o boală de inimă. E peste putinţă, rebuie să-1 întrebaţi... Şi tata care nu spune nimic, are se văietă întruna . . . Cum te-ar putea durea piciorul, lintr-o boală de inimă?... Şi dacă? Aleargă, ca să nu 'e mai gândească. 11 vede de

atâtea ori cu picioarele etezate, cu o față albă de mort. Ilieî Numai pe el îl heamă, numai de el își amintește. L-a mai purtat o dată ■ brațe, acolo, când erau amândoi teferi.,.

— Domnul maior Dragu .. .

— Poftiți sus, la etajul al doilea. Camera comună . . . Ar fi vrut să-1 întrebe mai mult. Nu îi e rău, nu e
îa? Nu e pe moarte?! ... Numai dacă n-ar mai suferi, 'că m-ar recunoaște. Urcă scările câte două, dar în *a* salonului ezită. Ascultă mult timp. Nu se aud ete, nu e pe moarte. Intră ținându-și răsuflarea. Lângă , Liza stă cu bascul în mână.

Nn vrea să mă vadă, șopti ea. Nu-i nimic, nu-1
nc. ..

I Plângea ușor, zâmbind. Lui David îi fu ciudă pe sora a. mai mare, care îl întâmpina cu lacrimi în odaia ui bolnav. Zări mai multe persoane străine și se codi înainteze. Nu înțelese numaidecât că se află într-un .an comun. Lângă un pat, pe scaun, câteva buchete flori. Era o fată acolo, cu părul blond răsfirat pe rne, cu ochii roșii, umflați, fără gene. Zări în fund e mari, prin care se vedeau ramuri albe și un de cărămizi, departe. Era cald, miros de pătură, rmaceâtice și mâncare. Maiorul își rezemase bărbia de piept. Cum sta așa, r fi spus că așteaptă o replică, o ascultă din nevăzut. Itina capul de câte ori încerca să vorbească. Gura i se ise de partea stângă, și saliva se' prelingea ne-David, cum dădu cu ochii de el, roși; înțelese

că limba a ajuns moaie, dezlegată, și nu mai poate înghiți saliva. Balele acelea care curgeau neîncetat, pe care sora le ștergea cu un șervet alb, de masă, îl umileau, îl făceau să sufere mai mult decât piciorul j lizat al tatălui.

. Dacă m-ar auzi, numai, și dacă ar putea să mă in-igâ!.',, Sunt prea multe persoane străine ak să-i pot spune. Tată, 'tată, știu acum cât ai fost de singur, cât de mult tânjeai după dragoste, după prietenia mea! . . . Nu, e prea teatral, e prea emfatic. Altfel aj trebui să-i spun: Tată, de-abia acum înțeleg... Nici așa. Și totuși simte un sentiment nou . străbătându-1, s nindu-1. O iubire liniștită, resemnată; o dorință stranie de sacrificiu, de abdicare. Să pot face tot ce-a vrut el, tot ce-a visat el despre viitorul meu ... Să renunț la stupidele mele idealuri, ea să-i pot împlini icoana pe care și-o făcuse el despre mine, de când eram încă' în liceu... La ce folosesc toate ascensiunile, toate austeri-tățile, toate valorile spirituale din lume — dacă faci, prin cucerirea lor, să sufere un singur om? . . . Un singur om . .. Unde aș putea ajunge prin idealurile mele? Ce înălțime spirituală poate echivala cu durerea omului acesta care m-a iubit și care a suferit din cauza izolării mele? Ce folosesc toate înălțimile spirituale pe le-aș fi putut ajunge dacă aș fi continuat calea aceasta austeră de renunțări, de puritate, de izolare, de egoism sublimat? Să suferi neîncetat, să te încordezi zi și noapte, să renunți la orice bucurie a lumii, să fugi de dragoste, să faci să sufere pe acei care ți-au dat viață și te iubesc — și toate acestea pentru ce, *pentru ce?* Ce-aș pu-tea__objtiae.,_prin munca și asceza mea? Ce siguranță aș avea eu că *aceasta* este datoria pe care trebuie s-o împlinesc? De unde știu eu că prin izolarea și necon*.. mea

ascensiune irni cuceresc mântuirea, realizarea fectăa sufletului şi vieţii mele? De unde ştiu ,că dr meu este singurul şi este cel mai bun? Nu ştiu nimic, nu ştiu nimic... Poate o viaţă de muncă şi ascenskffle spirituală este tot atât de inutilă mântuirii ca şi o viaţă bicisnică, o viaţă de familie şi de mediocrităţi cotidiene. Poate este chiar inferioară oricărei vieţi mediocre . . . Tare aş vrea să ştiu dacă un simplu om, un simplu burghez, care ar muri în aceeaşi clipă cu Bergson, cu Jacques Maritain sau cu Einstein — ar ajunge *mai jos* decât ei, mai jos pe acele trepte cereşti ale sufletului liberat...

flflflPI
Dar n-am nici o certitudine, nici un criteriu absolut de verificare a actelor mele omeneşti. Viaţa aceasta nu r velează, nicăieri, nici un criteriu absolut. Numai moartea
bsolută, numai ea îţi va spune dacă ai făcut bine s; ai făcut rău, dacă te-ai înălţat cu adevărat, sau ai trăit o iluzorie ascensiune. Numai moartea... Singura cerţi tudine, singura . . .
Se trezi puţin buimăcit de furia gândurilor, de nă-jvala lor victorioasă într-o conştiinţă care nu le mai pu-itea opune nici un criteriu de selecţiune, nici un sistem. **[Să** te gândeşti la moarte lângă patul tatălui tău para-Bzat! . . . Dar nu găsi nimic zguduitor în acest reproş. fCândul morţii nu păstra nimic înspăimântător, nimic ■unebru; nici o tristeţe, nici un regret. Moartea, marea Înseninare, marea certitudine, singura certitudine. Moar-■**ea** care lămureşte totul, care descoperă criteriul binelui ■i al răului, care te pune faţă în faţă cu realitatea, cu (absolutul. . .
I — Ilie! . . .
Se întrista puţin auzind chemat alt nume decât al Ini.
— Ilie nu e aici, tată . . . Dar pe mine nu mă recu- ' ■**oşti?. . .**
Maiorul îl privi lung, ţeapăn. Apoi începu, deodată,, jrbească.
— Mi-e frică, Davide! . . . Mi-e frică!... Nu. vrieau H mmor! ... Nu vrieau! . . . Nu, nu . . . Nu!
| Urlă. Se repeziră, toţi, lângă el. Bolnava de alături
Blcepu să geamă. Maiorul se zbătu în pat, încercând să
■**e** întoarcă cu faţa spre ceilalţi. Sora îl ţinea blând cu
■**Sinile.** Saliva îi aluneca tot mai multă, pe cămaşă, pe
crtură.
— Mă doarie! Davide!... Ilie?! Mă!... Mă! *3* David privea scena buimăcit. Nu se poate să-i fie Btr-adevăr frică, lui, care a luat Crucea de oţel ia Moara ie. Nu se poate să se teamă de moarte, e absurd, e :ie. Nu se poate. Aiurează, acum. Unui erou *11 ■ frică de moarte. Nu poate să-i fie frică de moarte! irează, asta e. De ce nu-i dă ceva sâ-1 adoarmă, să nu nai chinuie? . . .
Vrieau să trăiesc! ... Vrieau! . . . Mă! Mă! ...
David se apropie de doctor. Trebuie să se facă ceva,'
liuie! . . .

— Domnule doctor, de ce nu-i faceţi o injecţie? . .. De ce îl lăsaţi aşa? ... De ce vreţi să-i faceţi operaţie? ...
Auzi răspunsul vag, pripit. Bolnavul îl chema iarăşi. Nu mă* lăsa, Davide!

Nu vreau .să mor, mi-e frică să rămân singur în pământ, mi-e frică, mă! De ce v-am crescut pe voi, de ce am cinci copii dacă trebuie să mor singur? Nu vreau să mor! Scăpaţi-mă, mă! . . . Horcăiala continuă încurcată de acelaşi motiv al obuzului şi oului. !Lui David i se, păru că începe să înţeleagă. Se crede pe front, acum, aiurează, de aceea ţipă. Aiurează, de aceea îi e frică de moarte. Altminteri nu îi e frică, lui nu-i poate fi frică de moarte, el este un erou . . .
Pavel se trânti plictisit pe canapea. Iarăşi e tristă, iarăşi plânge ...
— Ce mai ai acum? Ce Dumnezeu mai ai? Ghighi încercă să zâmbească şi se apropie de el, să-1
(mângâie, tandră.
— N-am nimic, Faust. Zău n-am nimic. Mi-a fost frică azi-noapte, cu sirena aceea lugubră, şi eu singură aici.-.. Atât. Dar nu sunt tristă, zău nu.
—> Atunci de ce plângi? Ce motiv ai avea să plângi? Iată că eu nu mă plâng de nimic, .deşi sufăr ca un câine. Tu ce motiv ai să suferi?
îşi lăsă capul, obosit, pe rezemătoare. O, de s-ar termina "odată, de s-ar alege odată într-un fel. . . Fără nici *nn* motiv, şi totuşi plânge. Acelaşi şi acelaşi lucru. Şi ■eu trebuie să o consolez, să o susţin.' Şi dacă ar avea vreun motiv, dacă ar suferi de ceva real, de o durere concretă. Dar suferă sentimental; suferă, poate, pentru câ nu mâ are tot, nu mă simte pe de-a-ntregul asimilat de fiinţa ei. . . Dacă ar avea vreun motiv, dacă ar avea vreun motiv real. ..
—- De ce taci? o întrebă deodată brusc, aproape brutal. De câte ori vin la tine, te găsesc tăcând sau plângând. Ce Dumnezeu mai ai? Ce-ai mai inventat care să te facă să suferi? ...
— Faust, de ce vorbeşti aşa?
—• Pentru că mă exasperează suferinţa ta nemotivată şi absurdă. Nu te-am mai văzut râzând de nu mi-aduc aminte de când. Spune-mi, de ce eşti tristă? Pe mine imă frământă atâtea lucruri, sufăr ca un blestemat zi şi

~
noapte, şi totuşi nu sunt trist. Iar când vin Ia tine, te se oftând şi cu batista udă de lacrimi...
— Vii atât de rar, Faust. .. —■ Dar ştii că am atâtea pe cap, sunt atât de hărţuit. . .
Şi apoi, eu ţi-am mai spus, Ghighi, eu am altă concepţie despre dragoste, eu nu pot renunţa la libertatea mea.
Ghighi începu să plângă. Eu de ce-am renunţat? ■u ele ce nu pot trăi fără el? . ..
Anicet se ridică şi începu să se plimbe prin odaie.
■— Ce înseamnă asta, Ghighi? ce mai vrei de Ia mine? Ie vrei să-ţi mai dau? De ce plângi, frate, de ce plângi? tu am atâtea pe cap ...
O clipă îşi dădu seama că vorbeşte prea accentuat tlespre sine, şi asta îl mânie şi mai mult. Mă sileşte sâ fiu cabotin. Suferinţa ei absurdă mă face să reacţionez,
Ka mă umilesc, vorbind de mine, de dramele mele . . . Fe-neia care jte ajută să te echilibrezi, să te cunoşti pe ine, să te înseninezi!! Pfuah! Femeia, zâmbetul natu-ii . . . Ce idioţenie!
— Spune, frate, ce ai? ...

— Nu mă mai iubeşti, Faust. . . Nu mai eşti ca îna-
Anicet simți un val de mânie înfierbântându-i sânge-Ir. Să o umilească, să-i vorbească brutal, decisiv.
— îmi spui asta de un an de zile! ... Ce importanță Ktrc clacă te iubesc sau nu te iubesc?! Ce e aia iu-■Di're? Fapt este că nu pot fără tine şi tu nu poți fără ■nine. Şi crezi că asta e iubire? Aşa se iubesc oamenii ■ adevărați? Ghemuindu-se imul într-altul, țipând când
siliți să se despartă, plângând când nu sunt unul jiu brațele celuilalt? Asta ai înțeles tu din iubire? Asta le descompunere lentă, cadavre, Ghighi . . .
— Eu nu mai pot fără tine, Faust, gemu fata,
— Ştiu, ştiu, ştiu! Tu nu poți fără mine, eu nu Hpot fără tine. X nu poate fără Y, aceeaşi poveste, acelaşi blestem. M-am săturat până în gât.. .
Ghighi începu să plângă cu hohote, trântindu-se cu capul între perne.
— Nu mă mai iubeşti! Ştiam asta de mult, ştiam ■â într-o zi ai să te plictiseşti de mine . . .
—- Dar nu e vorba de plictisit, dragă, înțelege-mă
me vreau să spun. Ce importanță au toate fleacurile as-
. sentimentale?! Tu ştii că te iubesc. Dar te Ha&eso
Hi felul meu, bărbătesc, şi îmi vine să urlu când văd
199
,. dragoste. Ce înseamnă asta că u te ce înțeleşi tu din diag
^ gUra. ,
J* * ^SU^țatât um^c gă mor parasIta ...
ce nu vre.sa ma^u exasperat Ch . ^ . E
„ ^^^^^-'drtpS'siavâDomnulu,, ^ ! făcut? t-Ai <-<= ? Si arn drep
1
j. ce nu ma Piai*« ' ameninț ca|
Srmaimultcatme ^ ^ gU nu te am
- TU ^ " ta Ghighi, daeă te i^l
^in.este iubirea asta, wj daca ma toci| _ La ce foloseşte %[tu pe mmc
^^si^^^^rSp^-^
Ce fel de iubire, o: S t greu stapam a.
, Vorbise repede, exasP deauna de la ratar?.
va oricărei drago»^ ^ viața^u ş. apele-
<K*anB- S|u?u° ii ^ Pă^riie, sa iubj la moarte, * " ■ țeşti cu £lutunJ ■ tul
acesta care a once alta ■
vrea să renunfr W ta dracesc ca _ j
J vine mstinctui a - iubirii c>~ __ rjlacef
un^eii 5u si mtreg m flacaT. ^ ca lțl pL zvârli vui ^ - nU
roa_mai
i
Pi, Am eu dreptul sâ-i spun astea 1 soun eu astea ei.
^v,i0hi Tu
Ce-mi pasa mie pent »». de.o
h,mTubS' eU-m? \f «&fS&*■»' <*'""
tnai ^f^'^a pentru alțu. rA„ pentru țara, P
.^ d
i,l • ■ ■ • ci să-i explice- tiaiu , nitoar€?

Voi să se aprobe £» * drama . aceasta ^ ^ su prelungim ld Y™ arată-mi ea n-aisu de
-ie Să^uneS -Va, frate, spune-m ce& să Piec- Spun£™ j vrei sa ma sU . mai
Limţ. Vre.1n0S^ra 0dihnă a spiritului care ^
F? Mta'e Sbirea ta? Asta e tot ce p
9 * că fie mai bine a
;TimeJă mor Faustl... ^e J8 *£ face ce vrei, t Am sa mor, al sd pi>v
• Ai Sa f . „ ani- acelaşi film men-
'Aceeaşi imagine, ^^^nţele ^Wî
are o contează de ^ p ^ în 3ur ^.
^ *îl* ^noţ, câteva flori ^ ■ nimic! Nu.
P ^ă^rerăU: T^num^ J^^aSa ;1U să-1 fac -a sufere ■ . ^ rog sa^e ^
inult l-am lub^a i^ î^epac^g^ cU ochn :tlei§1 "dVorSe te cu o faţa*[iT^tin*
tremurata. . ;" înrhisi cu buza de sus P v eirs0.
lumătate incmşi, lânsete, ea msaşi e
»lânsul el^efnterezeze. O vede prea de
tuie, fără sa-1 m,ter1!ohotind. Ştie ca ar 11 ^
Ertamată P?,P\Vi pună mâna pe um<^trU U'
I spună ceva ' t Dar u e P651^' nU gândurile
Ki că nu |f ^arte, închis.în, gne cu & P1' ^"md rfarcă o altă convorbire. Dure ^^ &1
[ascultând parca, u Ai ga tu şi cuvin-
Cpe că nu o mai simte stramu suna ^u
faCe ?etf^ când ^ aSC % ■ acestea. Ce aDsu

2QÎ
tară să ştii cine ţi le spune, fără să cunoşti reprezentarea pe care şi-o face despre moarte acel om. Mie mi s-ar potrivi mai bine. Eu ştiu, cel puţin, ce înseamnă libertatea; ştiu cum s-o dăruiesc. . . Dar dacă ar muri ea întâi m-ar face oare mai liber, mi-ar putea reda libertatea de la început? Nu ştie ea cât de mult leagă moartea, cât de cumplită răzbunare e să te omori pentru cineva?...
Stă liniştit pe scaun, privind în gol, încântat că nici o durere nu-1 mai atinge, nici o caritate nu-1 mai ispiteşte, de nicăieri.
Decât să se chinuie, tăindu-i-se amândouă picioarele, decât să sufere o viaţă întreagă paralizat într-un cărucior — mai bine... El poate vrea asta, vrea să moară întreg, valid. Aiurează acum, de aceea îi este teamă de moarte. Lucid şi sănătos, nu ar accepta în nici un caz Bă i se taie picioarele. Să pot face ceva pentru el, să pot să-1 ajut băr'băteşte, prieteneşte. . . Sunt singurul dintre toţi ăştia care îl înţeleg -cu adevărat, care îl iubesc ca un fiu. Să-i pot pune seringa cu stricnina pe măsuţă ... Se infioară . . . Dar e absurd, e absurd să-mi fie teamă. Nu e nici o crimă asta, să laşi pe un om să-şi aleagă moartea, să-şi aleagă moartea lui demnă, cea pe care o poate suporta... Nu e nici o crimă să-1 ajuţi să moară aşa cum vrea el. îl iubesc . . . E o dovadă de iubire ce vreau eu . . . Un bob de stricnina, sau o seringă, ascunsă acolo printre pansamente şi şervete. Să-i pot spune: 'tată, ai aici tot ce-ţ! trebuie . . . Nu, nu, n-am să pot face asta .. . Poate nici el nu vrea . . .

Unde am mai citit eu, sau am auzit, un caz similar? Se surprinde căutând în memorie, răscolindu-şi biblioteca mentală, şi atitudinea aceasta livrescă, în preajma 'tatălui, îl umileşte, îl exasperează. De ce nu pot fi prezent, de ce nu-i pot face binele pe care îl merită gân-, dinHu-mă la el, nu la cărţile pe cari le-am citit? . . .
Cineva totuşi i-a spus, într-o carte sau într-o convorbire avută de mult; i-a spus de rămăşagul a doi prieteni, amândoi pe front; că dacă unul dintre ei rămâne invalid, celălalt să-i pună seringa cu stricnina pe. masă, alături. Cel bătrân a rămas orb şi schilod. Şi-apoi, când celălalt i-a dus otrava (un bob de stricnina? un in-jector?), i-a răspuns: „Vreau să trăiesc, vreau totuşi să trăiesc, şi aşa cum sunt!..." Oare aşa s-au întâmplat

lucrurile? Stricnina nu e greu de găsit. Dar trebuie spun, trebuie să vorbesc cu el mai înainte, să-1 îr. aiunci când va fi lucid, dacă poate, accepta, da supravieţui cu amândouă picioarele tăiate ...
Se surprinse gândind toate acestea liniştit, şi îi fu aproape spaimă de absenţa durerii, de calmul cu care îsi amintea povestea rămăşagului. Se apropie mai mult de pat. .
■—; Ţi-e mai bine, tată?! . . . Nu vrei s-o vezi şi pe Liza? ...
Bolnavul îl privi cu greutate; atârna -mereu de partea cealaltă. Parcă i se opreau privirile, îi erau necontenit atrase înapoi, către pupile. Făcu un efort şi deschise gura; în acea clipă saliva i se răsturnă, vâscoasă, peste buze. Rămase puţin mirat de abundenţa aceasta de bale şi-şi mişcă larg mâna dreaptă către bărbie. Palma tremură, ocoli la întâmplare obrazul, apoi se apropie, dezarticulată, de mustaţă. Rămase lipită acolo, străină, iurită. David asistase la gestul acesta fără nici un cu-aj, fără să se poată hotărî să intervină şi să-1 ajute, se părea că >l-ar fi jignit de moarte ajutându-1 să-şi teargă bărbia; doar tatăl singur înţelesese că trebuie ă se şteargă, şi el singur încercase, dusese mâna dreaptă, ieziş, la bărbie. Văzându-1 cât de neputincios este,.apucă luit şervetul de pe măsuţă şi—1 şterse, tamponând cu rijă, părându-i-se că astfel tatăl nu-i va simţi inier-enţia. Repetă întrebarea.
—- Nu vrei s-o vezi şi pe Liza? . . . E aici, tată, a ve-it şi ea ...
Maiorul îl privea mereu, clătinând capul. Să-1 în-
reb pe el, acum. El doar ştie toate lucrurile astea. Mă,
avide, aş vrea să ştiu... Tu mă crezi nebun, poate,
ă crezi oştean prost pe mine. . . Mă, odată, când ră-
âiau mitralierele, toţi credeau că'suntem ca mai înainte,
E ruşii sunt proşti, şi stau să ne aştepte până când le
leclarăm război în regulă. Le-am spus atunci: la pământ,
oi toţi, că doar eu cunosc suflatul ăsta de deasu-
. Atunci eu te-am scăpat .de la moarte, eu ţi-am
t să te trânteşti la pământ... Ţi s-au spart oche-
. . . Credeau că sunt nebun... Ei nu ştiau toate
E a, n-aveau de unde să le ştie. Cine a fost acolo nu
lită uşor; numai să te întorci, asta.e, să te poţi întoarce. . .
mei, mă, cum devine asta? De ce eu, de, ce nu tu,
>ă sunteţi mai tineri, eu v-am crescut, cu pensia mea de
haior..Eu, care sunt tatăl Vostru.

203

— Vrei, tată? ...

Ce tot bate câmpii băiatul ăsta? Cum sâ-i spun mai bine să mă înțeleagă şi să mă lămurească? Uite, mă, asta nu pricep eu nici acum, asta şi pe Ilie, pezeven-ghiul .. . Sau a fost frate-său, atunci când eu ăl dintâi v-am spus: la pământ cu toții, la pământ, că asta ne curăță pe toți! . ..

—■ Mi-e frică, ;mi-e frică, Davide! . . .

Glasul îl sperie şi pe el. Parcă vorbise altcineva şi se cutremură. De ce toate începeau să rânjească în odaie? Văzuse deodată sute de suprafețe albe, ca nişte cearşafuri înghețate, verticale, mişcându-se către el. Mă Mie, mă Ilie, frate-meu! . . .

— Nu vreau .să mor! . . . Veniți, mă, toți, lângă mine! . ..

Proştii de ei, proştii de ei! Iar le e frică, uite cum le e frică să se apropie de mine, să mă ia în brațe, să mă apere, că sunt colpiii mei, cinci, din carnea mea, mama lor de copii!... Proşti, mă, proşti! Ilie, vino, mă, tu, eu care sunt tatăl lor, mă, nu vor să mă țină în brațe. îmi dau drumul, şi ,mă prăvălesc, mă înec, mă scufund . . .

— Veniți, mă, toți. . . Mi-e frică, Ilie! . . .

Pe David îl dădură la o parte internul şi sora. Altă ție, altă inconştiență. Din inconştiență în inconştiență, din injecție în injecție. Până când. Dumnezeule] până când.'! De ce nu-i fac ceva? De ce nu poate nimeni să-i facă ceva, să-1 ajute, că doar a fost erou, a fost la Moara Roşie? . . .

Se trezi lângă" Uşă, uluit. O deschise ca să se poată plimiba câteva minute pe culoar. O găsi pe Liza, privind prin fereastra înaltă, cu mâna rezemată de (balustradă. Avea ochii roşii.

- Bietul tata, vorbi ea, 'fără să-şi privească fratele.

■ I, nu mai recunoaşte pe .nimeni... Aş fi vrut să-i

■ un singur lucru ... Un lucru pe care voiam de mult

să i-1 spun. Sunt sigură că im-ar fi iertat... Un singur

ru, Dav .. .

începu să plângă înfundat, cu capul rezemat de braț.

Vlădeseu îi apucă brațul, silindu-1 să se oprească şi să-i privească.

— Este vina ta. Paule, este vina ta cum este şi a mea. Stăm izolați, fiecare cu problemele noastre, fiecare cu durerile şi bucuriile noastre, în loc de a ne apropia mai mult, de a face un bloc, de a organiza o rezistență . ..

204

— Vrei să faci şi din asta o societate culturală? îl întrerupse Anicet, vorbind trist.

— Nu, nu, lasă glumele. Nu îți dai seama ce zăpăceala domneşte pretutindeni? Nu ştiu dacă tu ți-ai pier-

. t destul timp printre prietenii noştri ca să înțelegi I • -zăpăciți sunt toți, toți tinerii, ce întunecată şi liibi-i duioasă le e mintea, ce slabă le e voința. Trebuie să reacționăm, măi, trebuie... Nimeni nu vorbeşte altceva Kecâ't despre sex, sex şi sport. O idee clară, un lucru abstract nu-1 înțelege nimeni . . . E o furie bestială,pretutindeni pentru biologie, pentru depravare şi orgie . . . LSe ■ răscoală întunericul, ascultă-mă pe mine, "Anicet, se răscoală bestia! . ..

— Ai început şi tu să vorbeşti ca Eleazar?

— Lasă, mă, gluma! Dacă ai i'i fost treaz azi-noapte, jcurn am fost eu, dacă

ai fi auzit sirena aceea pana >n feori, m-ai asculta şi mi-ai da dreptate. Suntem dezarmaţi, mă! Am mers prea departe. Ne-am bătut joc de tot, pentru a ne dovedi nouă înşine că suntem liberi. [Am vrut să fim liberi, am izbutit să avem cea mai depravată libertate care a existat cândva in ţara românească. Ei, şi-acum ce ne facem? Tu nu-ţi dai seama că am mere prea departe, că ne-am bcupat prea mult de libertatea noastră, că am ajuns sclavii sexului şi ai
iei? •. •
— Ce-are a face una cu alta, mă logicianule?! Ce-are
a face sexul cu naţionalismul? . . .
—■ încearcă să fii serios, zău, mă,-fii serios!
— Dar, dragă, sunt mai serios decât crezi tu. Mă întreb, numai, unde vrei să ajungi cu preafrumoasa ta oratorie...
— Nu e vorba de oratorie, e cu totul altceva în joc. Tu nu-ţi dai seama că ne aşteaptă o sombrare, un cataclism, că nu mai există elite, pentru că elitele sunt preocupate de propriile lor experienţe personale, că nu mai există un primat al spiritualului, un primat al lucidităţii, al gândirii, al tehnicii spirituale într-un cuvânt?! Nu-ţi dai seama că biologia ne ameninţă din toate părţile?
— Foarte bine, vorbi Anicet aspru şi sec, foarte bine că ne invadează şi ne ameninţă biologia. Asta e cel mai bun mijloc de selecţie. Cine nu e în stare să reziste nici măcar biologiei nu e bun de nimic' Peste bord cu el, peste bord. Sunt şi alte obstacole, Vlade, sunt şi alte

dificultăţi în afară de biologie. Şi alea seceră mai mult şi mai cumplit decât sexul şi foamea. în ceea ce mă priveşte, sunt tot atât de intransigent cu victimele lor cum sunt şi cu .victimele biologiei. Oamenii care nu pot rezista crizelor sentimentale, întunecimilor morale, pa-radoxelor gândirii, toţi oamenii aceştia nu sunt buni de nimic. Peste bord şi cu ei, peste bord...
Vlădescu îl asculta uimit. Anicet vorbise întărâtat, repede. Ştiu că asta mă aşteaptă şi pe mine, într-un anumit sens. Nu sunt capabil să rezist unei încurcături sentimentale, nu sunt deci vrednic să trăiesc. 'Dar să dau cel puţin cărţile pe faţă. Să ştiu cel puţin că nu sunt chiar atât de laş .. .
— Dai- ani putea reacţiona contra acestor toxine sociale şi biologice, vorbi Vlădescu. Am putea porni o ofensivă a purităţii, a echilibrului, a lucidităţii. Ai văzut ce-a ajuns bietul Emilian, lăsat pradă libertăţii sale, prada dezechilibrului. . . Am putea face ceva, acurn, cât mai e timp ...
— La ce bun? Ce să salvezi? Cine nu se poate salva singur nu merită o mână de ajutor. Ţi-o spun din propria mea experienţă.
— Dar tu eşti un om sănătos, Paule.
— Cu atât mai rău pentru mine dacă sunt şi un om sănătos, întrerupse răstit Anicet. Un om sănătos care. .. dar ce să mai vorbim? Lucrurile acestea mă privesc numai pe mine . ..
Tăcu deodată" şi plecă ochii în caldarâm. Vlădescu se intimida puţin.
— Evident, nu trebuie să vorbim de lucruri personale . . .
— Ba tocmai despre ele e vorba, întrerupse Anicet. Blestematele astea de lucruri personale, de care ne e ruşine, pe care le escamotăm cum putem.
— Nu prea înţeleg ce vrei să spui. Dacă susţii că . . .
.— Nu susţin nimic, ţi-am spus şi altădată. Mă gândesc numai că tot ce-ai

afirmat tu, atât de frumos, cu privire la biologie, la sex, la sport, la mişcările de -stradă, cad alături de chestie. Chestia e mai nedefinită, mai primejdioasă. Mă întreb dacă unul care s-a gândit o singură dată la moarte cu plăcere mai poate folosi ceva vieții din jurul lui... Stai, că nu înțelegi ce vreau să spun. Nu e vorba de moartea personală, de sinucidere, de toate stupiditățile astea. Ci moartea ca o existență

concretă, ca o altă viață, mai plină, mai *eternă* decât efemera- noastră eternitate ... Nu ştiu dacă . . .

— înțeleg, înțeleg ce vrei să spui, îl asigură VLă-

ĭscu. ▪

— Ei bine, o astfel de moarte poate fi o tentație pen-mulți...

— Teodoru, de pildă. -— Nu, e cu totul altceva, nu ştiu cum să mă exprim

ii bine. Moartea ca o victorie, ca o întregire. Nu moar-din desperare, nu din frică. Cel care moare într-un ceas deznădejde cumplită, de durere, şi-a ratat complet

ița. Dar un extaz? dar o aşteptare? . . . —■ Nu prea văd legătura cu cele ce vorbeam mai

linte . . .

— Şi totuşi legătura există, Vlade. Ia adu-ți aminte, altă viață decât viața noastră, viața pe care suntem

rsiți s-o ducem în acest trist 1933, ne poate conduce ai firesc la o concepție a morții ca un extaz, ca un strument de cunoaştere? Vlădescu îl privi câteva clipe fără să înțeleagă.

— Dar problema aceasta nu se pune oricui.

— Ba oricărui tânăr, Vlade, oricărui tânăr care nu se refuză vieții. Biologia, sexul, de care vorbeşti tu cu 'atâta furie, pentru mine nu sunt decât o invitație Ia moarte . ..

- Stai un moment, astea sunt numai teorii, numai poteze . . .

— Dimpotrivă, cred că se loveşte oricine de ele, deşi u le spune pe nume.. Este o imensă sete de odihne, de

împlinire, de *realizare* in fiecare dintre noi... Nu'e iasă?

—- Tocmai, asta e un îndemn către viață, către creație.

— Eu nu spun *nu,* adăugă Anicet. Dar gândeşte-te mai bine, Vlade, gândeşte-te mai bine . . .

Ii strânse brusc mâna şi îl lăsă în mijlocul trotuara-lul. Traversă foarte fericit strada, înd.reptându-se către vitrina pe care o zărise o clipă ca pe cel mai bun pre-xt de despărțire. Străzile miros înto aHha altfel. iecare stradă are mirosul ei special, şi parcă lumina lor felurită, e personală; sunt oameni care par mai fru-oşi, sau mai tineri, pe anumite străzi. Sunt străzi bune, tele rele; sunt unele cui prezențe fantastice, altele fri-ole. Şi vitrinele au. fiecare un strigăt al lor, neînțeles e toată lumea. Dar ce dracu' m-a apucat? Vlădescu

a nimerit o stradă bună, asta e. O stradă pe care eu pot vorbi, o stradă care să-mi descopere deodată ceva de care să mă pot agăța. Şi o vitrină în fața căreia voi putea reflecta. . . Sunt plin de noroc, astăzi; sunt plin de surprize.

Dacă el s-ar gândi mai adânc la cele ce i-am spus adineauri, la întâmplare, dacă chiar eu m-aş gândi mai adânc, poate aş putea învăța lucruri esențiale. Da, domnule, da, domnule! fC[1] moarte fără desperare, şi pornind totuşi de la

o trăire desperată. O moarte senină, căci numai acela care moare senin poate întâmpina marea unitate de dincolo, se poate contopi desăvârşit cu buna unitate de dincolo .. . Oricât ai suferi, dar să fii senin în ceasul morţii. Să vrei să mori pentru că nu poţi trăi altfel, nu poţi trăi în împărţiri, în dualitate, în multilateralitate. Să vrei să mori fără să suferi, dar să uiţi suferinţa în clipa morţii, să fii senin atunci, să încerci chiar să fii fericit, uitând totul, iertând totul... Domnule, domnule, moartea asta e singurul extaz, e singura îmbrăţişare de adevărată mamă. Singura, una, unica; acolo nu te vei mai pierde, acolo nu te vei mai împărţi . • H "

Se trezi privind vitrina cu nesaţ, gândurile alergân-du-i fascinate către limanul din urmă, către odihna fără hotar. Ce dracu' mi-a venit să mă gândesc deodată la atâtea lucruri fericite? ...

îşi înfipse mâinile în buzunare şi porni spre casă uşor, limpezit, ca după o mărturisire.

VIII

Octavian Dobridor se ridică de la masa de lucru încruntat. Copilul începuse iar să ţipe. Intră în dormitor călcând greu. Pastele M de inconştient! Am să înnebunesc, am să-mi ies într-o zi din fire şi am să dau cu el de pământ! Valy. . . îşi trece mâna pe frunte ca să nu-şi mai amintească. Şi nu vine nimeni să-mi dea o mână de ajutor . . . Să-i. fac ceva să nu mai ţipe. Ce-o mai fi vrând şi el, acum?. . .

Se apropie de leagăn. Altădată, Valy . . . Ce Dumnezeu îi făcea ea ea să nu mai ţipe?

— Ce ai, domnule?! ... Ce vrei, mă?! . . .

Ridică copilul cu un braţ şi "începe să-1 legene. Dacă i-aş cânta ceva, poate i-ar trece. . . Absurd ... Ce draou' să-i cânt? I-o fi foame? ... îl priveşte iar, şi-i zise răstit:

— Ţi-e foame, baby?! . . .

Copilul continua să ţipe, închizând ochii, smucindu-şi ■ capul. Octavian Dobridor îl leagănă mai cald, mai îm-

Ipăciuitor. — Plai, fii cuminte, baby! Fii, mă, cuminte, că am treabă. Dă-o dracului de zarvă, mă copile, are treabă taică-tău, zău are treabă, mă micule! . ..

îşi ascultă ultimele cuvinte şi se ruşina. I se părui că 1-a auzit cineva mângâindu-şi copilul cu vorbe pe care niciodată nu le rostise până atunci. îşi feri privirile. Şi trebuie să dau rezultatul anchetei până la opt seara.. . Ce mă fac dacă plânge întruna? . . . încercă să-1 legene, să-1 mângâie.

_— Taci cu tata, pupuşor!... Haide, scumpule, haide, ml, inconştientule, nu mai urla aşa! .. .

Iarăşi se înfurie. Slăbiciunea de câteva clipe, stânjeneala cu care căutase cuvinte de dragoste, nepriceperea lui de a mângâia, de a încălzi — îi întăriră mânia. I se păru ciudat că e tată, că are această imensă, nedorită superioritate asupra pruncului din leagăn. O putere care îl umileşte, îl întărâtă; parcă ar fi făcut o greşeală, şi din această greşeală ar fi ieşit mai puternic, mai responsabil. O ciudată senzaţie; parcă ar fi spart un vas .■•«'timp şi ar putea totuşi spune: „Ce-mi pasă, eu l-am Bpartf!" -Un sentiment nelămurit, enervant, de putere şi jenă în acelaşi timp, de forţă şi plictiseală.

— Haide, mă, haide!... Fii om de înțeles, mă! Are să-ți arate tata lăcuste şi fluturi dacă ai să fii cuminte. Vrei să-ți arate tata lăcuste?.. . Termină, mă copile!...
începu iar să mişte leagănul. Fir-ar a dracului de Viață! Să-i cânt ceva, poate îi trece . . . Dar nu-i venea nici un cuvânt în minte, nu-şi amintea nici o melodie De leagăn. Copilul îl privea fix, țipând supărat, parcă Ir fi aşteptat ceva, o mână care să-i aline durerea. Dobridor începu, la întâmplare, un cântec inform, gutural, limpezit la răstimpuri de cuvinte fără rost.
— Hai, duduie, hai, bădie, hai cu draeu-n pălărie! Cântecul începu să se însuflețească pe măsură ce ac-

oentua legănatul. împinsese încet leagănul până în odaia lui de lucru şi se aşezase lângă birou, cu o mână pe microscop, cu cealaltă mişcând leagănul. Cuvintele îi veneau acum de-a dreptul, țesute de o melodie simplă, lină, tristă.
— *Hai, duduie, hai, bădie, Hai cu ăracu-n pălărie! ... Hai, şopăriă, hai, ghioc, Hai cu Dumnezeu la loc! .,. Uite-aici un microscop, Uite-acolo un ghioc! .. .*
Se trezi deodată cântând din plină inimă, emoționat la fiecare sfârşit de vers, când mintea trebuia să aşeze alte cuvinte în melodie şi să caute altă rimă. Jocul începea să-1 pasioneze. îl tentau cuvintele ştiințifice, pe care încerca să le integreze în cântecul lui de leagăn, şi îi venea să râdă măgulit de câte ori izbutea să alcătuiască o rimă perfectă.
— *Mala-malacologie Nu mai face gălăgie! O opteră şi-un clipter Şi cu tine-un cavaler!*
îşi sărută copilul, plecându-se mult asupra leagănului şi ferindu'-se de biroul plin de dosare, cu microscopul răsturnat pe ele.
— Auzi, mă? Cavalerule! Şopârlă mică! De ce .faci pe inconştientul? Mai superi pe tata? Mai plângi? .. .
Copilul se trudea să zâmbească. Mâna şi-o lipise de leagăn, aşteptând. Se auzi soneria de la intrare. Octavian Dobridor porni repede spre uşă, cu melodia şi versurile ritmându-i în minte.
— Ştiu de ce-ai venit, vorbi el lui Ilieş îndată ce-i strânse mâna. Dar e inutil să stărui. E o bătălie pierdută dinainte. Iți spun prieteneşte .. .
— Mă, Octave, zău n-ai dreptate!
— Inutil, e cu desăvârşire inutil. M-am săturat de ea, de toate isteriile ei, m-am săturat de orice femeie . .. Ce-aş vrea să ştiu, adăugă el coborând ochii, e dacă băiețaşul ăsta e al meu sau ...

Nu termină vorba. Copilul începuse să țipe. Dobridor alergă în birou. Ilieş rămase în antret, cu pălăria în mână, stânjenit, neştiind dacă trebuie să plece de-a dreptul sau să intre în birou! şi să-i strângă mâna. Casa i se părea foarte obosită, bolnavă, străină. Parcă ceva neverosimil îl înconjura din toate părțile.
Pavel Anicet aflase de întâmplările maiorului Dragu printre cei din urmă. Se gândi să se ducă chiar în acel ceas la David. Vreau să-ți spun, mă, că îmi pare sincer rău de cele.. . E caraghios să încep aşa. Trebuie să-i spun altceva, mai cald, mai direct, mai prieteneşte. Dav dragă, crede-mă că te înțeleg ... Ce goale par toate cuvintele, ce lipsite de conținut sufletesc! Şi tocmai când ai mai multă nevoie de ele, tocmai atunci îți lipsesc. Este un

destin al meu, ăsta, un destin al tuturor oamenilor —• să nu poți vorbi atunci când cineva are adevărată nevoie de cuvântul tău, să nu-ți poți deschide sufletul, niciodată . . . Să-i apuc numai mâna şi să-1 bat pe umeri: „Nu-i nimic, dragă Dav, trece şi asta!.. . .* Se scutură ca să alunge senzația de malaise pe care i-o lăsă viziunea acestui gest mental. Ce Duîmnezeu, să-i spun altceva? Ceva bărbătesc şi sincer, mai ales sincer?...
Stătu mult timp la îndoială dacă trebuie să se ducă la noua locuință a lui David, în Bulevardul Ferdinand, sau Ia familie. Săru' mâna, madam' Dragu . . . Cum să poți spune Un asemenea lucru? .. . încercă să-şi amintească atitudinea lui David la moartea tatălui, a inginerului Anicet. A trecut prea mult de atunci, eram prieteni buni atunci, ne vedeam în fiecare zi, eram încă adolescent, fără jenă, fără teama de ridicol. Dacă n-ar exista sentimentul acesta stupid al ridicolului. Dacă nu ne-ar fi teamă, fiecăruia dintre noi, că celălalt ne va socoti falşi... îl strânge în brațe, fără nici Uii cuvânt. E mai bine aşa. Am să-ți spun eu altădată, Dav, de ce s-au.întâmplat toate câte s-au întâmplat. Numai nu-mi cere să-ți explic nimic acum. Să adaug, apoi: Iartă-mă, Dav, puteam fi altfel, mă puteam purta altfel cu tine... Simte o uşoară înduioşare când îşi imaginează scena aceasta. O caldă emoție, închipuindu-se strângând în brațe pe Dav, sărutându-1 prieteneşte, vorbindu-i deschis, fără sfială. Nevoia de sacrificiu, de smerenie, de recunoaştere a greşelilor trecute. Şi totuşi n-a fost nici o greşeală.

N-a fost nimic grav din partea lui. Au intervenit distanțe, atât; s-au întâmplat lucruri. ..
Aprinse o țigară ca să-şi gonească gândurile. Baly iar pleacă în străinătate, iar am să am de lucru serios. Tocmai acum, tocmai acum . . . Eleazar a spus cel dintâi: „Aş vrea să văd ce influență va avea asiiîpra "lui Dav faptul acesta!" Au şi început să-1 comenteze, să-i anticipeze sentimentele, gesturile, atitudinile. Tot ce se vorbea despre David era atât de vulgar, atât de lipsit de discreție. Pavel goni şi aceste ultime gânduri ridicându-se de pe scaun şi începând să păşească în lungul şi în largul odăii. Haide, să vedem ce avem de făcut. Trebuie să fac ceva. Nu-1 pof lăsa pe Dav singur, nu se poate asta, ar fi inuman . .. Trebuie să fac ceva. E singur, şi nu-1 pot lăsa singur . ..
Curând, gândurile i se risipiră. Păşea prin odaie cu țigara în gură, cu o ciudată încântare pe față, urmărind parcă aceeaşi melodie pe care s-ar fi spus că o ascultă de câteva zile. Era o adevărată voluptate această completă închidere în sine, fără gânduri, fără întrebări, fără preocupări, îl fascina fără să înțeleagă, îl silea să se adâncească mai mult, mai complet. Singur, şi totuşi atât de împăcat, atât de armonios. Parcă se pierdea pe sine, se abandona unei stări necunoscute până atunci, din afară de el, care îi adormea gândurile, îi încălzea şi cele mai reci ascunzişuri de suflet. Se lăsa, fără să încerce o răzvrătire, o deşteptare.
îşi dădu .seama târziu, când a aruncat țigara stinsă în sobă. Ce-o fi cu mine?. . . Se aşeză din nou pe fotoliu, hotărât să se gândească la David. Şi totuşi am avut dreptate spunându-i lui Vlădescu ce i-am spus: că moartea poate fi şi un instrument de cunoaştere, un extaz. Nu mai e nici o despărțire acolo, nici un spațiu, nici o pluralitate. O singură mare, o singură neființă, una singură!. . . Aproape exclamă gândul acesta, şi retorica de o clipă îl plictisi. Trebuie să fac ceva, trebuie. Să mă duc la el şi să-i spun: Dav dragă,

vrei să mă crezi că sunt sincer îndurerat, sincer?. .. Şi totuşi nu simţea nici o părere de rău, nici o umbră. Ca şi cum toate lucrurile ar fi trebuit să se întâmple, ca şi cum toate ar exprima aceeaşi blândă, luminoasă condiţie umană. E stupid să suferi, e stupid —■ când există atâtea lucruri deasupra, o atât de concretă existenţă dincolo de noi.
212
Parcă nu gândise el toate acestea. îşi aduse aminte într-o străfulgerare de Teodoru, de Emilian care a tras şi de care nu mai ştie nimeni nimic de două zile, de Petru care a încercat să fugă de acasă, cu un ghiozdan cui cărţi şi câteva mape cu note muzicale. S-a întors singur, după o jumătate de zi. N-am pian acolo, aşa a spus, nu pot pleca pentru că n-am pian ... I se par toate lucrurile acestea puţin stranii, puţin nefireşti. Una, Ghighi; numele nu-1 mai fac să sufere, nu-1 mai exasperează. S-a coborât o ciudată înţelegere între cele două; aproape că se adună în mintea luî, în abandonările lui. *Stă* multă vreme cu ochii în gol, fără să înţeleagă nimic.
Sfârşise de împachetat prima ladă. Deasupra cărţilor aşezase reviste şi ziare despăturite. începu apoi să bata câteva stinghii, subţiri şi desperecheate; le încerca mereu cu cleştele, nu cumva să fie prea adânc înţepenite în cuie şi să aibă de lucru la despachetare.
Făcea toate acestea aproape fără să-şi dea seama. Cobora cărţile din rafturi, le aşeza pe podele, grupându-le după mărime, cântărindu-le în mâini, netezindu-le copertele. Munca aceasta îl neliniştea, îi fura gândurile. Soţia portarului îj aranja rufăria în cufăr. —- Astea nu mai încap, vorbi ea arătând prosoapele trusa de toaletă, astea le-aţi cumpărat de când aţi venit la noi....
O privi puţin uluit. Glasul i se păru nefiresc, necunoscut. Apucă prosoapele şi trusa şi le aşeză în fundul lăzii. Femeia aştepta poate un răspuns; se oprise in mijlocul odăii. Dar David trecuse iar în faţa rafturilor şi începu să coboare cărţile.
Astea sunt din ultimul an de liceu; s-au îngălbenit l puţin cotoarele, bătute de soare, dar altminteri s-au păstrat destul de bine. Seria luî Ferrero şi Boissier, dăruite j de Francisc Anicet câteva luni înainte de moarte. Le j cu palma, închizând puţin ochii, ca să le mai sca-I dă praful adunat deasupra. Credeam că voi avea timp să le recitesc, dacă am să mă mut aici. îşi aduse aminte [•de dimineaţa când se instalase aici, cu un pat de cam-fcanie, un cufăr şi trei lăzi cu cărţi. Rafturile lucrate [■■de el, biroul improvizat dintr-o masă de sufragerie, în laie cărei sertare pentru tacâmuri el îşi aranjase manuscrisele; încântarea cu care se trântise pe pat şi pri-ivi.se întreaga odaie, numai a lui, fără nici o prezenţă
213
străină alături; cheia p< o lustxuise aplicat, xeze-
mându-se de fereastră, privind la răstimpuri bulevardul de jos, coroanele castanilor care ajungeau până la etajul al treilea. Fu o trecere în revistă rapidă şi limpede, fără nici b melancolie.
— Pot să mă duc, domnişorule?
O privi iarăşi tresărind, surprins de glasul acesta străin..
— Da, da, poţi să te duci. îţi mulţumesc, madam' Vanda...
Se roşise îndată ce femeia închise uşa. Dacă s-o fi supărat că i-am spus „madam'?" Cum Dumnezeu trebuie să vorbeşti cu oamenii care nu-ţi sunt

egali dar nici nu sunt sub gradul tău de demnitate socială?. . . . începu iar să aşeze cărţile. Lada era aproape jumătate plină. Numai dacă nu s-ar deştepta în timpul- operaţiei, dacă nu s-ar întâmpla ceva grav. . . Goni gândul scuturând cărţile de marginile lăzii. Embolie. De la grecescul embolos, firicele desprinse de pe pereţii inimii şi luate de sânge, în jos, spre artere. Şi acolo unde se opresc, circulaţia încetează, începe cangrena. Amândouă picioarele, să i se taie unui bărbat amândouă picioarele. Un trunchi de om, fixat, rugându-se să i se dea voie să stea la fereastră ... Ar trebui să-1 întrebe cineva, poate un erou preferă moartea decât să supravieţuiască invalid . ..
Gândul acesta îl tulbură. Auzise de atâtea ori pe bolnav ţipând: „nu vreau să mor", „apăraţi-mă, nu mă lăsaţi singur, nu mă lăsaţi!..." Vasăzică şi el, se teme şi el de moarte ca oricare om, ca oricare bătrân. Nu!-. mai bătrânii cunoso cât e de bine să trăieşti, numai ei au amintiri, numai ei iubesc viaţă şi se tem de moarte A îmbătrânit şi tata; preferă să trăiască schilod, dar să trăiască ... Şi totuşi a fost erou, a înfruntat de atâtea ori moartea. Sau, poate... Se jenă să ducă gândul până; la capăt. îşi amintea cu prea multă cruzime o sumă de] amănunte recente. „Dav, nu vreau să mor, nu; mă lăsaţi,; mă!... .[a]
Orice se poate întâmpla, orice surpriză se neutrali-; zează, se bagatelizează. Sufletul nu se mai înfrigurează: de nimic. Omul nu se mai miră de nimic. întâmplările] au această otravă lentă a lor, că nu mai surprind pel nimeni,' nu mai îmbolnăvesc pe nimeni. Dacă aş şti cel! puţin ce-aş putea face pentru el. .. Chiar o injecţie, o
214
A, ceva aşezat pe masă, lângă el, să poată fi vă-*ziii.* Şi dacă ar vrea .. .
Se surprinde gândind toate aceste grozăvii, dar nu se cutremură. Ii e puţin jenă, ca şi cum l-ar fi văzut cineva, ca şi cum lucrurile acestea, gândite şi simţite de el, n-ar trebui să şi le mărturisească nici sieşi.
A doua ladă e gata. Se aşază pe scaun, lângă ea, şi
0 priveşte; fără nici o melancolie, fără nici o părere de rău. Cât de stupide şi inutile sunt renunţările omului. Pentru ce să renunţi? Ce siguranţă ai că renunţările astea vor da cândva roade?. . . îşi repetă aceleaşi argumente, aceleaşi motive pe care le răstălmăceşte necontenit de câteva zile. E mult mai fecundă o întoarcere în viaţă, mult mai umană. Să te pierzi pe tine pentru o soră săracă, pentru o mamă bolnavă. Să te întorci lângă ei, ştiind perfect că n-ai să mai întâlneşti de-acum niciodată, nici libertatea, nici seninătatea ... I se par cam serbede, cam retorice, gândurile acestea; parcă îi vin mereu în minte ca să-1 întărească, să-i păstreze încrederea, să-i ţină proaspăt entuziasmul cu care s-a hotărât să ajungă un simplu muritor, un român cinstit şi mediocru, fără ascensiuni, fără rigori morale. I se par oare-cum gândite ostil şi parcă anume chemate necontenit în ajutor.
Se ridică şi începe să-şi aranjeze hârtiile şi mapele. Deşartă sertarele mesei. îşi alege câteva caiete de care va avea nevoie, poate, în scrisul cotidian. Şi deodată îşi dă seama că toată munca aceasta e de-acum inutilă. Un „ vraf de manuscrise pentru tratatul de etică; le priveşte cu puţină ciudă, fără să se îndure să le arunce în ladă, printre cărţi. Foi scrise; în libertate, într-o altă viaţă. Dar nu poate'gândi nimic, abia îşi simte tristeţea. îşi aminteşte de o sumă de lucruri, cari toate i se par visate, ireale. Senzaţia de ireal îl

extenuează, îl deprimă, încearcă să se întoarcă în prezent. Deschide un caiet şi-şi aruncă ochii pe rândurile scrise. Citeşte fără să fie atent.
1 se pare o datorie să facă acest gest, să-şi frunzărească manuscrisele în ziua mutării. „Despre superstiţiile legate de noţiunea de om." Un titlu de capitol. S-ar putea face şi altceva cu acest titlu . . . Scutură capul. îşi dădu deodată seama că se întunecă. Vrea să se aşeze undeva şi ezită să-şi aleagă locul. întoarcerea, împăcarea. Trăiţi si vă înmulţiţi. Binecuvântaţi fiţi. .. Tresare. Portăreasa a intrat fără să se vestească.
215
— Vă aşteaptă o maşină jos. Şoferul mi-a dat biletul acesta.
Parcă i se părea totul firesc, parcă se aştepta Ja bilet. Un. scris pripit pe o carte de vizită:. „Vino imediat la sanatoriu. Liza". Desigur. Priveşte puţin intimidat lăzile din mijlocul camerei şi masa de scris încă acoperită cu mape.
— Am să mai vin eu, madam' Vanda . . . Poate mă întorc chiar astă-seară . . .
Se opreşte puţin pe coridor ca să-şi şteargă lacrimile. Valiza o ţine anevoie; îi vine să izbucnească în plâns numai când o vede. Femeia vine din culrte; o zăreşte prin geamul uşii, cum calcă strâmb,' cu un trunchi noduros, cu picioarele prea scurte. Acum, acum, să-mi ţin lacrimile o clipă.
— Eu plec, Anicuţo . . . Am să stau câteva zile la domnişoarele Focşa...
Femeia o priveşte uluită. Obrajii îi sunt prea palizi, ochii prea veştejiţi; şi valiza aceea grea pe care o leagănă necontenit în mână. Oare . . .
— Dac-o yâni domnul Paul ... îl ştii dumneata . , . Să nu-i spui unde .am plecat... Să-i spui că m-am dus acasă, pentru cât timp nu ştiu nici eu, aşa să-i spui . . .
— Dar de pe plecaţi, domnişoară? . . .
Ghighi lăsă valiza jos şi începu să-şi pună mânuşile ... Să nu mai dau lecţii de dimineaţa până seara . . . Sunt ostenită, Anicuţo . . . Dar să nu-i spui domnuîui Paul ce ţi-am spus eu .'.. Dac-o veni, natural... Mi se pare că nici dumnealui nu e în oraş . .. Aşa auzeam . ..
Minţise cu ochii la mănuşi. Făcuse toate gesturile cum trebuie. Asta îi dădu curaj.
■—■ Eşti bună să chemi o maşină?
Ea se rezemă de geamlâc privind .curtea. Zăpadă îngheţată, zăpadă puţină în această desprimăvărare precoce. Cerul se învineţeşte. Bucureştii. I se părea că pleacă pentru totdeauna, că pleacă fără să se mai întoarcă. Ar fi vrut să .întindă o dată mâna, de jur-imprejur, să sărute întreaga casă. Dar o înăbuşea emoţia. Se coborî în curte. Femeia îi deschise poarta şi-i luă valiza.
— Dumnezeu să vă dea sănătate. ..
Ii zâmbi, mulţumindu-i. Se răsturnă pe perne, extenuată, fără gânduri.
216
.. .Ce bine e să n-ai nimic de făcut şi să te plimbi aşa, singur pe străzi. . . Poţi în sfârşit ridica şi tu capul, poţi privi cerul în voie. E cam frig astăzi, dar soarele ăsta e surprinzător de clar, surprinzător de victorios. Ei, ce mai e? câteva zile din Februarie, apoi Martie, şi intrăm în primăvară. Primăvara asta îmi cumpăr şi eu tto pardesiu ca lumea. Să mai treacă puţin, foarte puţin, şi toate lucrurile au să meargă bine.. . .
E tentat să-şi frece mâinile, aşa cum umblă pe stradă, fără nici o ţintă, fericit că a dat „bun de imprimat" şi a scăpat de purgatoriul corecturilor.

Cum are să arate cartea mea în volum? Trei sute cincizeci de pagini! Se întreabă lumea cum am răbdarea să scriu trei sute cincizeci de pagini. E atât de simplu'!. ... li vine să râdă, să glumească. Ce păcat că nu mă întâlnesc cu nimeni. Nici ţigara riu-ţi prieşte, când eşti singur pe stradă. Bietul Dragu, ar trebui să facem o listă de subscripţie în toată redacţia, fără ştirea lui, să-1 ajutăm . . .
Gândul acesta îl emoţionează. Se bucură atât de mult că poate fi bun, că în sfârşit are timp să se gândească şi la ceilalţi oameni, că poate fi caritabil. Dragu e un băiat excelent, admirabil, plin de talent. TrebCie să facem ceva pentru el. O listă de subscripţie nu e un lucru înţelege că se poate gândi la toate faptele aces-ril ibile şi mari numai pentru că a scris „bun de ;" pe ultima coală de corecturi — şi emoţia libertăţii, după o muncă încheiată, dusă până la sfârşit, îl cuprinde din nou. E în stare să facă orice faptă bună, ' . Mintea îi e liberă să se gândească la orice. Nu n rău, nu sunt un om-închis. Acum, când mi-arn iba, se poate întâmpla orice. Poate veni revoluţi.J, ite veni orice grevă generală ... Ba nu, încă nu, • > sa-mi apară cartea, fraţilor, încă 6 săptămână, , şi sunt din nou al vostru ....
nilian e încă bolnav. Trebuie să mă duc să-1 văd.
Răcit grav, se spune. Dar proasta aia de la telefon nu
vrea să spună nimic altceva. Dar am să mă duc eu, n-am
lic de făcut, mă pot duce la Emilian. Chiar acum.
De ce nu?. . . Dar simte că e prea plin de emoţia acelui
ii „bun de imprimat"', simte că n-arc să poată asculta
pe nimeni, că e mai bine pe străzi, singur între oameni,
igur cu bucuria lui nestăvilită, nemaicunoscută. Am
n i duc mâine; mâine imediat după masă. La noapte
I ■• t sigur că am să dorm, sunt extenuat; şaisprezece

şpalturi în trei zile. . . îi vine să râdă: cu ce bucurie se apucase de corectat primele coli, cu ce ftfrie grăbea corecturile ultime. Sâ-şi vadă cartea mai repede tipărită. în-tâmple-se orice s-ar întâmpla, după aceea . . . Bietul Dragu, i-au tăiat picioarele maiorului. S-ar putea scrie ceva . .. Goni gândul puţin ruşinat. Câtă suferinţă e pe lumea asta . . . Un adevărat infern ... Şi totuşi bucuria lui stăruia, imensă, imponderabilă, asemenea întregii lumini de. zi.
Jean Ciutariu se miră că îl găseşte atât de schimbat. Nu era mai slab, acum, ci un alt om; parcă i se micşorase faţa, i se striviseră oasele. Avea o expresie răvăşită, de om prea încercat de febră.
— Şi tu unde ai fost? îl întrebă Emiiian, silindu-se să-şi ţină capul ridicat pe perne.
Ciutariu se codi. Ileana, fuga ei în provincie, urmărirea pe la Târgovişte, femeia bătrână din Fundătura Şerban, palmele domnuîui Vrânceanu, nimic din toate acestea nu puteau fi spuse. Şi, totuşi, atâtea întâmplări şi atâtea aventuri numai pe jumătate reale; un amestec ciudat de realitate şi mit, din care nu ştia ce sâ al(căci şi cele > ce se întâmplaseră cât şi cele ce îşi '. puise erau tot atât de interesante. Fără să-şi dea se; începu să-şi continue visul cu care se consola de 1 toarcerea în Bucureşti; o serie de evenimente închif ţesute pe o întâlnire, destul de ciudată, în gară. Fata aceea frumoasă şi cutezătoare, care călătorea în a III-a, fumând la

fereastră, cu bascul minuscul şi cu pardesiul bărbătesc, — se ducea să-şi întâlnească pe furiş un amant care-şi făcea armata departe. Dar corn i ţiile de noapte, parfumul acela misterios, care se lega de amintirea fetei, expresia ei bărbătească şi vorba si-guîră — toate acestea exaltaseră imaginaţia lui Ciutariu, se infiltraseră în propriile lui întâmplări din zile şi începeau să creeze singure eveniment;', aventuri, sentimente. între ei se născuse o idilă; fata îi jurase că se va întoarce la Bucureşti şi-1 va întâlni chiar mâine. La despărţire s-au sărutat pe gură. Uite, batista e un semn de la ea, o amintire . . . Toate acestea se petreceau numai în imaginaţia lui Ciutariu; mitul izt încă o dată să alunge prezenţa Fundăturii Şerban şi palmele domnului Vrânceanu.

— Spune, mă, unde ai fost? repetă Emiiian întrebarea: Te-am căutat în noaptea aia de scandal, câr ! *CV*

greva de la Ateliere. Aş fi aviît nevoie de tine, atunci., Am rămas surprins când ...

Nu-şi putu' sfârşi fraza. îl înecă tuşea; se ghemui în colţul patului, cu faţa spre perete. Ciutariu era puţin stânjenit.

— Dar tu eşti răcit rău de tot, măi.

Emiiian îşi şterse gura cu batista şi oftă adânc, să înghită aer.

— In noaptea aia am răcit. Ara ieşit cu pardesiul, şi era un ger groaznic. Am fost şi eu la Ateliere, ţi-am spus jstia?

— Nu ştiam nimic, făcu Ciutariu privindu-1 în ochi. Dar ce te-a apucat?

— Am fost şi eu cu ceilalţi din Partid; să apărăm pe muncitori şi să tragem în armata oligarhilor.

Vorbele sunară emfatice şi false. Emiiian îşi dădu seama că nu credea în ele şi trecu repede mai departe. Dar Ciutariu ii privi încă '. mai bănuitor, mai ruşinat.

—■ Adevărul e ; noaptea aceea am ~ tras şi eu.
Am tras ma tă, dar poate eu am fost aceia
care am ucis gardianul. Şi atunci. ..
ridicase puţin din pat,, încercând să se apropie de u şi să dea altă sonoritate cuvintelor. Dar în acea
i încovoaie, strângân-e cuvertuVă. Ciutariu ji pe perne, dar Emi-
un gripă infecţioasă.
sat, către birou. Bie->ră şi i se pare că a
acces de tuse îl sili
- palme, pre lea ajutor, să-1 aşeze i idepărtă cu mâna. ai mai departe. Poate
nu ştiu ce am . . . riu se in ţin înf
ian, a început să aibă
mai pentru că e înscris în partidul comunist şi
) fi făcut scandal cu băieţii în noaptea aceea . . . Febră,
gripă infecţioasă, tifos exantematic. Poate, cine ştie .. . I
se păru, în acea clipă, că îl doare puţin gâtul, că îi ard
*. Parcă se simţi mai inert, cu o transpiraţie obosi-
ca într-un început de boală . . .

— Cu cine. ai mai fost?

— Cu băieţii din tineretul comunist, răspunse Emiiian cercând să restabilească o atmosferă de taină şi desfăi-

re. Ţipi pe care nu-i cunoşti tu . . . ti privi şi i se păru că Ciutariu îl suspectează; parcă :ea, cu ochii lui în jos, cu mâna jucându-se pe birou.
219
— I-am spus şi lui Pavel, vorbi Emilian repede, scu-zându-se. A trebuit să-i spun; aveam revolverul la mine, nu ştiam cum să-1 ascifnd . . .
— Dar de unde aveai tu revolver? întrebă Ciutariu fără să ridice ochii. (Bietul Emilian, începe să se creadă şî asasin . . . Bietul băiat.. .)
— L-am furat de la tata, l-am furat clin biroul tatei.. . Sau poate nu mă crezi? Crezi că mint?. . .
Ciutariu începu să se scuze. Dar tuşea îl înecă atât de rău pe Emilian, încât Ciutariu se apropie de pat privin-clu-1 zăpăcit, voind să facă ceva, căutând vreun j cu limonada sau o sticluță cu sirop de tuse. Atunci-intră mama. Emilian tuşea întruna.
— Guy, nu trebuia să vorbeşti atât, ți-am spus că nu trebuie să te oboseşti. Iar ai să faci vreo corripli Doamne, Doamne, de câte ori trebuie să-ți spun . . .
îi aşeză pernele la cap ca şi cum ar fi fost un copil bolnav. Luă o lingură de argint şi-i turnă sirop. lian închisese ochii, abandonându-se. Ciutariu asisi nat, rezemându-se ele birou.
— Cască gura.
înghiți siropul oțărându-se.
— Ce rău e . . . .
Lui Ciutariu îi veni să zâmbească. Şi vrea să mă ^"acâ pe mine să cred că e un conspirator politic... îşi a aminte de fuga lui, de noaptea din gară: fata cu basc şi cu țigara în gură, rezemată de fereastra unui A de clasa a III-a, îi dădea o emoție nedefinită, de ave : *t* în marile oraşe cosmopolite, de curse în trenuri de lux, alături de agenți secreți şi bancheri americani. O 1 rire ciudată, ca în preajma unor mari aventuri, de-a lungul şi de-a latul globului. Trenul care îl ducea în noapte spre Târgovişte i se păruse atunci un rapid Paris-S" bourg-Berlin. Se credea plecat în lume, plecat să-şi tr că viața în voia soartei, cu surprize şi mistere. Şi '■ ta cu basc, profilul ei atât de rafinat şi de straniu ... îl compătimi o clipă pe Emilian. Bietul băiat, aceeaşi dorință de evadare şi în el. . .
— Sărut mâinile, doamnă, spuse Ciutariu cu un glas grav, de om care a colindat lumea, a înfruntat primejdii, a cunoscut cele mai ciudate aventuri. Mi-e teamă că l-am obosit şi eu, l-am lăsat să vorbească prea mult. Ce au spus doctorii că are?. . ..
220
Emilian deschisese ochii şi îl privea înfundat în perne, aproape fără să-1 recunoască.
— Noroc, dragă, şi grabnică însănătoşire, îi spuse Ciutariu zâmbinduM ca un om care pleacă chemat de afaceri secrete. Mai vin eu să te văd. Am să-ți povestesc lucruri extraordinare, au să te amuze. La revedere...
Plecă puțin zâmbitor, puțin preocupat, crezând tot timpul că poartă asupra-i o înfricoşătoare misiune. îşi puse paltonul cu gesturile unui detectiv internațional. Fata din tren era acum o primejdioasă spioană, iar el trimisul special al lui Intelligence Service. Privi servitoarea pe sub gene, ca un bărbat care ştie să pătrundă expresia oamenilor. Coborî în stradă îngândurat, cu mâinile în palton, cu aerul blazat al celui pe care o despri-măvărare

bucureşteană nu; îl mai emoţionează, după atâtea riviere, plaje tropicale şi oraşe depărtate văzute.

PARTEA A TEEIA

— Dragă Anicet, eu 1-âm cunoscut pe tatăl dumitale. Nu' uita asta: am cunoscut pe Frahcisc Anicet la începutul carierei sale, când nimeni nu bănuia, încă, ce valoare ascunde omul ăsta. De aceea am atâta încredere în dumneata. Vei rezoiva corespondenţa cum vei crede dumneata de cuviinţă. Eşti liber să duci mai departe lucrările începute împreună; în special „Jurământul vechi românesc", la care ţin foarte mult. Tot ce redactezi dumneata e pentru, mine un lucru definitiv. Cât timp voi lipsi din ţară, dumneata eşti adevăratul stăpân în această odaie ...

Făcu un gest larg, pe deasupra biroului, arătând întreg cabinetul de lufcru, cu pereţii de sus până jos acoperiţi cu cărţi. Anicet îi urmări o clipă mâna, apoi zîmbi maestrului, recunoscător, cu o uşoară ironie pe care d-1 Baly nu o observa niciodată. îi voi fuma toate ţigările de foi şi voi redacta cel mai prost memoriu asupra „Jură-mântului vechi românesc".

— Eu am încredere în noua generaţie, iubite Anicet. Eu am încredere în dumneavoastră toţi, pe care o politică nefastă v-a îndepărtat de la locurile pe care le meritaţi, în această ţară tânără ne trebuie oameni tineri, cu iniţiativă, energici,! cinstiţi. Eu . . .

D-1 Baly îşi ţinea obişnuitul discurs cu gesturile sale largi deasupra biroului încărcat. Pavel nu-1 asculta; ochii

ii erau fixaţi admirativ în privirile maestrului, aprobân-du-1 aiîtomat, cu gândurile aiurea. Se miră puţin că se află atât de liniştit în această odaie în care Baly îl va lăsa stăpân până la întoarcerea din Anglia. I se părea că altcineva decât el ascultă frazele viguroase ale maestrului. E ciudat că nu reacţionez, că îl las să creadă că sunt un tânăr cumsecade, unul dintre sutele de intelectuali ai noii generaţii, care ar fi fericit să stea la această masă, secretarul unui om celebru.

— ... întotdeauna am avut încredere în dumneavoastră, tinerii. Dacă aş fi putut face pe cât aş fi vrut. ..

Se ridică de la birou şi apăru în faţa lui Anicet, con-tinuându-şi acelaşi discurs, plutindu-şi generos mâinile, cu gesturi de vastă anvergură. Pa vel observă că maestrul e în papuci, şi vesta puţin ridicată deasupra pân-tecelui lăsa să se vadă cămaşa. îşi înălţă privirea drept în ochii d-lui Baly. Poate n-a observat, poate nu-şi dă seama cât e de ridicol.

— ... Fiîcă-mea se interesează foarte mult de d-1 Dragu. Ce mai face băiatul ăsta?

Anicet se roşi deodată, ca şi cum ar fi fost surprins asupra unui fapt urât. De câteva zile, de când aflase nenorocirea lui David, evita să se gândească, evita chiar să-şi amintească nuîmele. Cum să mă duc să-1 consolez? Cum să-i spun? Plecă ochii în jos. *q*

— I-a murit tatăl său, zilele trecute, vorbi el încercând să nu se trădeze. A murit imediat după operaţie . . .

D-1 Baly rămăsese surprins, coborând veşted braţele. De câte ori se vorbea despre moarte avea impresia că trebuie să se emoţioneze, solemn, grav.

— Bietul băiat! bietul copil! Dar de ce nu mi-ai spus nimic până acum? Ţi-

era doar prieten...
Anicet se, codi să răspundă. Înălță din tCmeri, zâmbind trist, ca şi cum ar fi spus: la ce-ar mai folosi toate acestea când cel mai bun prieten al meu este răpus acum de o atât de cumplită durere! ... îşi dădu seama cât de cabotin şi ieftin este gestul lui — de durere neconsola-bilă '— dar trebui să-1 păstreze, ca să pună capăt discuției cu d-i Baly. ■
— Dragă Anicet, dar sunt realmente trist! Ce nenorocire, ce crudă încercare!. . . Trebifia să-mi spui. Nici nu te-aş fi lăsat să vii la lucru într-o Duminică. Ar fi fost datoria dumitale de prieten să-1 veghezi.. .
Vorbise toate acestea convins, sincer, încântându-se de mărinimia lui. Se vedea ducându-se la casa de bani,

scoțând zece mii de lei şi dându-i lui Pavel: „Ştiu că Dragu o duce foarte prost. Nenorocirea asta 1-a pus probabil în situații jenante. Dă-i aceşti bani oum vei găsi dumneata de cuviință . . ." Spectacolul era atât de uman, atât de înălțător, încât d-1 Baly se emoționa oon-tempiându-1. începu să se plimbe prin birou, cu mâinile Ia spate.
— Poate nu vrei să lucrezi azi, poate vrei să te duci la Dragu.
— Nu, l-am văzut chiar aseară, minți Pavel. E mai bine să lucrăm, să aranjăm în principiu tot ce trebuie realizat în lipsa dumneavoastră.
Domnului Baly îi plăcea nespus cuvântifl „realizat*. începu să-i_ dea instrucțiuni. De ce nu am curajul să termin odată cu alceasită mascaradă,- *acum,* când ra-am hotărât?... Asta 1-a cunoscut pe tata, i-a fost poate prieten; şi are încredere în mine ... Va trebui iarăşi să vin în odaia aceasta pretențioasă, plină de cărți necitite, să duc aceeaşi muncă de negru. . . Şi pentru ce, Dumnezeule? pentru ce?.. . Nici o veste de la Ghighi.. . A plecat în provincie. Poate se consolează acolo, poate înțelege acolo cât de inumană e dragostea ei.. . Dar acum mi-e egal. ..
— . . .Fiică-mea voia să-ți ceară nişte informații, adăugă d-1 Baly zâmbind. Veți lua masa împreună; eu iarăşi trebuie să plec. Sunt atât de împărțit, atât de ocupat, zi şi noapte, zi şi noapte . .. De-aş putea ^ă-mi iau şi eu o dată vacanța pe care o merit...
Făcu un gest de supremă oboseală. Pavel îşi privi
în treacăt hainele, să vadă dacă ar puitea lua, decent,
masa cu Felicia. Iar va trebui să susțin o conversație
igalantă. Poate că îmi cere informații literare şi artistice,
[şi am s-o scot mai repede la capăt. . . Dar cum de a aflat
ea de Dav?.. . Ar fi trebuit să-i dau măcar o telegramă,
[să-î fi scris o carte poştală. . . Ce-are să creadă, bietul
[băiat.. .
Se aşeză la lucru cu furie, să gonească gândurile. Privea jla răstimpuri ceasul, intimidat.
Când ajunseră la Arcul de Triumf se lipiră de gardul finalt de scânduri ca să se ferească de o maşină care oco-Hea în goană, stropind. Râdeau amândoi.
— Ce bine e Duminica! spuse Petru. Ai văzut că mi-am scos numărul de la haină; Duminica nu ne prinde nimeni.

— Păcat că nu poate să-ți crească şi părul, râse fata. Traversară ținându-se de mâini. Ce zi frumoasă, ce

desprimăvărare precoce. Şi Nora care se face din zi în zi rnai frumoasă. Să poţi uita toate şi sâ trăieşti aşa, simplu, cum înmuguTresc copacii ăştia. începu să fredoneze o melodie.
— Ştii ce-i asta, Nora?
Fata dădu din umeri râzând. De unde să ştiu toate câte ştie el? Cine m-a învăţat?
— Simfonia a VH-a, Beethoven, cea mai puţin înţe- j leasă simfonie, Nora. Am să ţi-o explic într-o zi.
■— Mergem până la Hipodrom, Petruţă?
— Unde vrei tu. Şi mâncăm" într-o cârciumă de la barieră. Când am fugit de acasă, îmi făceam nişte planuri. ..
Fata se întunecă. Tremura tot, când a venit în noaptea aceea, cu ghiozdanul într-o mână şi notele de pian în cealaltă. Era uh pian dezacordat, în vecini, pe care îl ţinea nevasta unui plutonier; şi Petru credea că va putea exersa pe el până ce şi-o putea închiria unul no' Scandalul din mahala.. Târâtură, te~ai dat la pui tânăr! . .
— . . .Să nu mai fugi de acasă, Petruţă. ,.
— Lasă că îmi dau bacalaureatu' la vară, şi scap. Mă j apulc să fac ce vreau. ..
îi strânse braţul. Ce clare sunt toate lucrurile, ce împăcate. De ce sunt trişti unii oameni, de ce suferă unii oameni? Cerul ăsta nu se supără niciodată. ..
— Nora, am să-ţi prezint mâine pe unul dintre prie-tenii mei, băiatul lui Ivanciu, ăla cu mobile. Ştii ce mi-a spifs?. . .
Nora, pe numele ei Lenuţa Ionescu, se gândi cu groa- "j ză că d-1 Ivanciu i-a plătit de atâtea ori mesele, că a întovărăşit-o la atâtea • hoteluri. Desigur, d-1 Ivaisiu, cu trunchiul lui diform, cu ochelarii de bagă şi mâna aceea stângă mai scurtă, mâna aceea pe care nu o poate uita nimeni, într-atât e de hidoasă şi dezarticulată. Mângâierile unei mâini care se mişcă parcă singură, indepedent de trup. Şi pe băiatul lui, cine nu-1 cunoaşte pe băiatul d-lui Ivanciu?
— . . . Aşa e, l-am întâlnit astă-vară la Techirgiol, min-1 ţi ea calm, râzând. Petrişor, haide mai repede că rni-e foame...
îi apucă braţul mai strâns şi-1 sărută după ureche.
226
— Mi-e frig, Nora, nu-mi place să mă săruţi când mi-e frig.. . Am să-ţi citesc într-o zi o pagină din jurnalul meu asupra săruturilor. Eu cred, Nora, că există zone erogene şi climate erogene...
Fata călca alături, fericită, fără să-1 asculte.
. . .Coboară singură dinspre Fiesole spre Florenţa. Se opreşte la poarta zidului vechi, cu cartea sub braţ şi lălăria răsturnată pe ceafă. Soarele o bate din plin, şi na zidurilor, şi norii. Sunt atât de fericită, atât de ită, îşi spunea ea trist. Ar plânge, privind norii albi verosimili. Poate vin dinspre Apenini, sau poate se aptă acolo. Unde-or fi Apeninii? se întreabă ea zâm-leneş. Atât de singură, şi atât de fericită, şi totuşi de singură ... Se aşază pe ,bancă. Un iezuit trece fără privească. Ce frutaos trebuie să fie să fii preot, totala singur, slujind ceva mare, Mare, deasupra noas-de dincolo ... Sa fie în mănăstire, între zorele şi ie-, undeva deasupra Florenţei.. . Atât de singură, de ngură. . . Ar vrea să strige, să spună cuiva, să iubească.. . âmbeşte iarăşi, dezamăgită. Dragostea bărbaţilor, ca un ribut pe care şi-1 plătesc lorânşişi, aşteptând să

le mul-umeşti zilnic, să le cânţi osanale, pentru că te iubesc.. . Scutură capul şi *se* priveşte încă o dată în oglindă. priul mă prinde întotdeauna. Numai dacă Anicet ăsta hu m-o plictisi şi el, ca toţi ceilalţi. . . David trebuie să **lie** un băiat foarte interesant, după câte mi-a spus Liza. IJnde o fi acum Liza?. . . Au gonit-o de-acasă, şi-au bătut loc de ea, sărăcuţa. ..
Coboară scările şi bate încet la uşa biroului.
— Putem merge la masă, domniile Anicet.
Pa vel o priveşte puţin surprins. Este atât de schimbată în rochia aceasta gri, cu părul roşu-închis, strâns ■1 jurul capului. Şi parcă se coboară din altă lume; şi vorba, şi privirea ei sunt altfel decât ale oamenilor de **■ici.** Poate unde a stat atât de mult în Italia.. .
Se ridică de la birou şi-şi scutură hainele.
— Aş vrea să-ţi cer câteva cărţi, vorbi iarăşi Felicia.
(Unde am mai auteit vocea asta? Şi totuşi am vorbit e atâtea ori mai înainte cu ea, am vorbit atâtea fleacuri.. . •arcă ar recunoaşte-o, parcă o aştepta. Intrară în sufragerie fără să vorbească. — Am cunoscut-o pe sora lui David Dragu, pe pic-

torîţă. Mi-a plăcut foarte mult. De la ea am auzit de Dragu. ..
— Ştiaţi că le-a murit tatăl? întrebă Anicet.
— Când asta?
Felicia rămase împietrită. Se dărâmase eeva, se schimbase ceva, pentru totdeauna, fără întoarcere. Să aflu aşa, deodată, de moartea lui. Orice moarte o înspăimânta. Avea o repulsie şi o spaimă neînţeleasă faţă de orice mort; nu putea nici măcar asculta povestindu-i-se o moarte. Rămase aşa, privind pe Pavel în ochi, puţin palidă, fără să poată spune un cuvânt.
Anicet se jenă de emoţia aceasta. Eu îl iubesc mai mult pe Dav, şi totuşi. ..
— îl cunoaşteţi pe maior?. ..
— Nu.
Pauză. Anicet voi să spună ceva, să curme tăcerea. dar Felicia îl opri.
— Vrei să schimbăm vorba? Nu pot suferi să aud.] discutându-se despre moarte. . . Săracii copii. . .
Tăcură iarăşi. Feciorul îi servea. Pavel se simţi deo-dată fericit, înseninat fără motiv. Era alături de o femeie, şi totuşi putea rămâne singur. Când înţelese lucrul acesta, ridică ochii şi zâmbi Feliciei. Ce miracol, să poţi rămâne singur alături de cineva, şi acesta să nu sufere! Ghici, parcă prin vis, de ce-1 obosea prezenţa Unei, a iubitei care îi cerea totdeauna să fie prezent, să-şi dea seama că e cu *ea* şi *numai* cu ea. Ce bine, să rămâi singur, şi să ştii că în preajma ta se află un suflet care iube şi el singurătatea, care nu se simte nici umilit, nici mâl nit că nu încerci să-1 apropii. . .
— Am cunoscut pe Liza, sora lui Dragu, vorbi rar I Felicia. Este o pictoriță excepţională. . . Şi mai are ceva judecă lumea cu o inteligenţă care depăşeşte pe cea a unei femei. . .
Pavel o ascultă zâmbind, lăsându-se antrenat de sen-| timentui acela confortabil că se află în faţa unui : cu care poate comunica direct. Parcă întreaga viaţă se schimbase, alături de Felicia. Să poţi relua totul de la început, să poţi uita toate eşuările. ..
— Şi David este un băiat excepţional, vorbi Anicet. Şi-a făcut o educaţie specială de când îl cunosc şi a butit acum să ignore durerea, să ignore orice

sentiment, orice umilință. ...
228
— Atunci este într-adevăr un om. N-am întâlnit până acvfen pe nimeni care să poată depăşi suferința. Toți se dau bătuți în fața durerii sau a pasiunilor. ..
O ascultă iar cum vorbeşte, senină, luminoasă, cu o uşoară melancolie în gesturi şi în priviri, care îi exagerează feminitatea. Glasul ei îi evocă un timp calm şi calci, un timp netrăit încă. Să-i spun cât de mult o aşteptam, cât de mult tânjeam după o asemenea prezență-feminină, nedramatică şi necatastrofală. . . Aş putea să-i spun atâtea. . . Şi, totuşi, parcă simt că ea ghiceşte totul, ghiceşte cât de bine mă simt aici, şi ghiceşte ce mi-a lipsit mie până acum. . .
Îşi aminteşte de mitul Feliciei, creat şi prelungit
Ipentru uzul lui Ghighi. Cât de vulgare i se par acum: acele minciuni naive, cât de grotesc a fost întreg jocul. . . ^rezența Feliciei risipeşte orice malentendu, orice sen-îentalism erotic. Se simte atât de departe de zilele o necăjea pe Ghighi cu idila aceasta absurdă. Chiar \ de Una a mințit fără sens, siiîpid. îi spunea că sunt ;teni, că stau adesea de vorbă. Şi iată .că .de- abia acum 3p să se cunoască. Atât de târziu, atât de târziu. . . ŞI bine e că nu trebuie să vorbim, că nici ea, nici eu suntem stingheriți, ci atât de liberi, atât de prieteni. . . Nu te mai întreb dacă îți place Italia, vorbi iarăşi. licia. Tata mi-a spus că ai fost deseori pe acolo, chiar domnul Francisc. . . Tata ne vorbea mult de el. . .
—■ Era un om pe care ți-ar fi plăcut să-1 cunoşti, tatăl meu'. ...
Anicet începu să vorbească, sincer, fără ocoliri. Felicia îl asculta rezemată de speteaza scaunului. Erau fcinguri, acum. Parcă o apropiere ciudată se năştea între lei. Şi ce bine îmi pare că nu laudă Italia, nu-şi arată ■cunoştințele, nu se entuziasmează. Şi cu toate acestea , n fost şi el acolo, ca atâția alți tineri, care nu mai coii-■enesc cu melancolia sau cu entuziasmul. E drăguț băutul ăsta. E atât de sincer, atât de naiv. . . Poate de aceea iubesc toate femeile. . . Elvira care spunea: „Vai, cum -aş muşca buzele! E atât de mare şi de puternic, încât dori să mă frângă, să mă piardă în brațele lui! Ce sstie frumoasă!. . /' Exagera, biata Elvira, dar poate îumite femei sunt atrase de carnea lui masivă, de u-ii'rii aceştia impresionanți. . . Şi totuşi, pare un om blând, ni om care nu vorbeşte miîlt. . .
229
— . . .Am ajuns acum să privesc viața altfel decât tata, sfârşi Pavel mărturisirea. El îşi avea libertatea lui, pe care nu o mai poate cuceri acum nimeni dintre noi, ăştia tinerii. Nu mai putem să ne desprindem de timp, de durere. . . Chiar David, mă întreb cât va izbuti să se mențină pe linia lui dreaptă. Şi apoi, mai e ceva. . . Băiatul acesta fuge de dragoste. . .
Zâmbi ca şi cum s-ar fi scuzat, ca şi ctSm ar fi spus: eu îmi dau seama de prostia pe care o rostesc, dar prostia asta e decisivă. . .
— E încă prea tânăr, râse Felicia. Chiar dumneata eşti încă prea tânăr, dacă crezi că lucrul acesta e atât de esențial.. .
— Ştiu că n~ar trebuie să fie, vorbi Pavel întunecân-du-se. Dar ce poți să faci dacă te trezeşti cu el în suflet? Aici nu merge după ce vrei şi după ce crezi, ci după ce se întâmplă. Dragostea se întâmplă, asta-i tot. . .

Tăcură amândoi privindu-se.
— îmi dai voie să fcțmez? întrebă Pavel ca să rupă tăcerea.
— Iți cer şi eu una.. .
Rămaseră alături, aşteptând cafeaua; Pavel fericit fără să-şi dea seama de ce, Felicia din ce în ce mai interesată de noua sa cunoştinţă.
— N-am înţeles tocmai bine ce voiai să spui despre dragoste, vorbi ea. Să nu crezi că mă interesează atât de mult subiectul. . . Mă interesează mai mult expunerea. . .
— E un lucru foarte complicat, râse Pavel. N-aş vrea să-1 încep acum. Mai ales că e foarte probabil să ne întâlnim mai des ... Aş vrea să stăm altă dată de vorbă . . .
— Perfect. . . Am să-ţi ţin de urât cât timp o lipsi tata.
-Râseră amândoi, foarte bine dispuşi. Apoi se priviră în ochi, şi parcă o uimire stranie îi străbătu şi pe unul şi pe celălalt. Zâmbeau.
In odaia cea nouă, Ciutariu avea necontenit impresia că trăieşte într-un luxos apartament din filme. De câte ori lucra la pian i se părea că înapoia lui se întinde o vastă încăpere modernă, cu nişe şi lămpi, cu mobilă cubistă. Se întorcea pe scăunaşul mobil şi privea de iur-
2'30*
împrejur odaia ca şi cum ar fi contemplat un studio. îi plăcea acum să stea în casă, să se admire în oglindă într-o pijama de lucru, să fumeze trântit pe sofa, închi-puindu-se compozitor glorios, bogat, stăpân al unui *pa-lazzo* din Veneţia şi al unei vile în Mediterana. începuse să regrete primăvara care se apropia prea de timpuriu, are îi alunga voluptatea caloriferului, voluptatea asta ouă de a privi dintr-o cameră caldă decorul de iarnă e afară. De câte ori cerul era senin şi zărea soarele, iutariu se enerva; îi fura, parcă, o bucurie a lui, huria apartamentului confortabil şi personal. Ar fi vrut *i* întârzie iarna până la Paşti, numai ca să poată sta casă şi să continue a se bucura de interiorul lui. VTădeseu, Iamandi şi Leonard veniră mai devreme el, ca să aranjeze recitalul. La 10 Aprilie Ciutariu oia să reprezinte „Predicile Sfântului Sebastian", chiar .. Opera Română. Leonard găsise banii; un mecena care e îmbogăţise prin contrabanda de mătase şi cărţi por-ografice. Tot Leonard aranjase orchestra. Ciutariul în-rea să se arate nepăsător, ca şi cum i-ar fi fost indi-rent dacă i se cântă „Predicile" sau nu. îi lăsa pe „ei" vorbească şi să aranjeze. îşi găsise acum un alt grup e prieteni, majoritatea actori mărunţi pe la teatrele articulare şi redactori onorifici la „Rampa". Se îutâl-eau câteodată, după spectacole, şi porneau cu toţii pe alea "Victoriei, Ciutariu cu fular alb de mătase şi pă~ arie moale. Când intrau, la Corso, rămâneau jos; Ciu-ariu saluta cu un zâmbet pe fiecare prieten care urca us, în sala biliardelor, unde obişnuiau să se întâlnească ai înainte.
— Aţi auzit că Emilian e greu bolnav? întrebă "Vlă-escu. Are pleurezie.
— Eu l-am văzut, vorbi Ciutariu. Mi~a spus şi când a răcit, adăugă el cu un zâmbet. ■
— Se aude că a luat parte la greva lucrătorilor ceferişti^ vorbi Leonard. Cică a fost chiar la Ateliere, şi a tras; aşa se aude.. .
— Ei, cum poţi tu să crezi una ca asta, mă! interveni Diamandi.
— Dar ce-a fost, frate, atunci, când cu greva aia? întrebă Ciutariu. Eu nu eram aici, dar când m-am întors n-am mai auzit vorbindu-se nimic despre

comunişti. Oare i-au desfiinţat?. . .
231
■— Nici eu nu ştiu, vorbi Vlădescu. îţi mărturisesc, însă, că a fost o atmosferă de revoluţie, deprimantă. A sunat sirena toată noaptea. Era penibil. Toată lumea credea că vine revoluţia în câteva zile. . . îi cuprinsese panica pe toţi. îmi aduc aminte ce spaimă am tras eu. . .
Vorbeau ca de un lucru de mult trecut, ca despre nişte fapte auzite de la alţii. Lui Vlădescu nici nu-i venea să creadă că toate acestea s-au petrecut cu două-trei săptămâni în urmă. Ce bine e aşa, cu linişte multă, fără zvârcoliri, fără pasiuni nebuneşti.. . Să te poţi ocupa de treburile tale, să poţi citi în voie, să-ţi vezi prietenii şi să discuţi probleme serioase. . . Ce imens confort, civilizaţia şi ordinea. Când toată lumea îşi vede de lucrul •său, când nimeni nu iese în stradă. Mă întreb dacă am fi putut noi aranja acum un recital de muzică în cazul când revoluţia ar fi izbutit. .. Ce zile grele pentru noi intelectualii, ce întuneric în minţile oamenilor.. . Se simţea bine în camera aceasta modernă, luminoasă, curată, alături de prieteni intelectuali, preocupat de un recital artistic. Ce confort, ce linişte sufletească.. .
— . . .Parcă ar fi putut fi la noi în ţară o revoluţie adevărată, vorbi zeflemitor Diamandi. Se va face revoluţie când va vrea Guvernul. . .
— Nu asta e important, întrerupse Vlădescu. Mă gândesc, pe ele o parte, că revoluţia va trebui să vină într-o zi; şi mă gândesc, pe de altă parte, ce oroare inutilă va fi acea revoluţie, cât de cumplit va lovi, în noi mai ales, în intelectuali. . .
— Fugi, mă, râse Diamandi,. eşti pesimist. Nu face românul revoluţie. Iar dac-o face, vom fi şi noi cu ea. Crezi tu că n-are nevoie de noi? Cine n-are nevoie de noi, tinerii, în ţara asta?!
— Problema nu e atât de simplă, vorbi iarăşi Vlădescu. Noi, în orice caz, suntem sacrificaţi; chiar dacă nu vine nici o revoluţie, tot nu ne ia nimeni în seamă atât timp cât stăruim în a rămâne *noi.* Asta e grav; trebuie să militām pentru alţii, pentru o idee în care, eu cel puţin, nu cred. Şi nu cred, pentru că nu este eficace, nu aduce nimic nou; dărâmă dar nu pune la loc. Şi totuşi, aşa trebuie să fie. Am o impresie stranie (privi pe toţi în ochi, dar nu întâlni expresia aceea înţelegătoare şi simpatică a prietenilor „intelectuali", a lui Ani-
232
cet, sau Dragu, care îl încurajau să meargă până la capătul gândului; băieţii îl ascultau ca şi cum ar fi povestit o anecdotă), am o impresie stranie că generaţia noastră nu mai *vede,* nu mai cuprinde istoria. Suntem purtaţi de evenimente, sacrificaţi la întâmplare. Când va veni revoluţia.
Ciutariu asculta puţin plictisit discursul lui Vlădescu. Mult mai interesant ar fi să discutăm cazul lui Emi-lian. Bietul Guy, el crede cu adevărat că e asasin. . . Numai să nu fie nimic grav cu pleurezia lui. . . Ce i-o fi trăsnit lui Vlădescu; să discute revoluţia?. . . Altceva ar fi mai interesant, spionajul, diplomaţia — nu revoîuţia[r]. Să poţi dispune de soarta oamenilor prin câteva rânduri cifrate. Să urmăreşti un agent secret, să furi acte diplomatice...
—. . .Dar tu iei lucrurile prea în serios, mă, inter-
i Diamandi. Tu şi Emilian, Ala, cel puţin, s-a
ris la comunişti. . .
O fi adevărat că s-a înscris? întrebă Leonard. Auzeam că a făcut asta numai

ca să ne epateze. . .
— Apropos, vorbi Ciutariu, ce mai ştiţi despre Dav?
— Şi ăla, alt caz, comentă Diamandi. Cică vrea să apuce acum de profesorat, vrea să-şi ia o catedră
un liceu. Acolo are să se îngroape. ..
Vlădescu asculta puţin enervat discuţia. Nici ăştia
pricep nimic, nici cu ăştia nu poţi sta de vorbă;
de la una la alta, ca femeile . . .
— Tare aş vrea să ştiu, unde a fost Emilian în noaptea ea, de a putut răci atât de rău, vorbi Ciutariu. Ştiţi e destul de grav. . .
— Dar ce i-o fi trăsnit lui să spună la toată lumea a fost la Ateliere, şi a tras. . .
— Dragă, există o psihologie simplă a tuturor oamenilor exaltaţi, comentă Vlădescu. Teodoru, de pildă, îmi spunea mie.. .
Ciutariu se apropiase de fereastră. îi plăcea să privească strada de aci, din camera lui Caldă şi luminoasă. fru mai e în Bucureşti; se află acuţm într-una din vilele ui dintr-un mare oraş cosmopolit. Prietenii sunt toţi)ictori şi literaţi celebri. în curând feciorul în livrea va deschide uşa şi va spune: „Cocktailul e servit, doamne-or şi domnilor" .. . Atunci va apărea şi frumoasa spioană.

H
Când 1-a văzut intrând în odaie, lui Pavel nu-i venea sâ creadă că e cu adevărat el, David. Arăta mai bătrân, acum. Ochii puţin tulburi, faţa compusă anevoie, cu necontenit efort al fălcilor. Se apropie simplu de el şi-i strânse mâna.
— Ce mai faci, Pavele?
Dacă începe să plângă, acum? Să-i strâng în braţe, să-1 sărut, să-i spun ceva? Doamne, de ce nu pot comunica oamenii, de ce rămân întotdeauna închişi, încercuiţi? îl privi puţin stingher, încercând să zâmbească. David se aşeză pe fotoliul de lângă birou.
—• Nu te-am mai văzut de mult, vorbi el.
Anicet observă că poartă o cravată neagră, dar la mână nu avea doliu. Poate o avea la palton. . . îşi aduse aminte de moartea tatălui Cât de liniştit era atunci, cât de stranii i se păreau toate tânguirile. Nu putuse deloc să plângă. Ceva ciudat, foarte ciudat, parcă se o-prise un zvâcnet înăuntrul fiinţei lui. Când 1-a întâlnit pe David, el avea ochii roşii, îşi rodea unghiile nervos, îl iubise şi el, suferea şi el acum. . . „Şi ce grozav, şi umilitor, e faptul că m-am întors de la înmormântare înfometat. M-^am dife în cămară şi am găsit o bucată de friptură rece. Mi-era atât de foame, Davide, încât am mâncat în picioare, rupând pâinea pe genunchi şi ţinând întreaga bucată de carne în mână. După ce m-am săturat, m-am dus la baie să mă spăl pe mâini; aveam mâinile unsuroase. Şi în timp ce mă spălam, mi-am adus aminte de tata, şi am început să plâng. Atâta l-am plâns şi eu pe tata. . /' De ce i-am spus lucrurile astea, atunci?. . .
— Ştii că m-am întors acasă, vorbi iarăşi Dragu. îmi pare bine că s-au; întâmplat toate aşa cum s-au întâmplat. Poate ţie ţi se pare straniu să mă auzi vorbind aşa, câteva zile după moartea tatei. . .

Se oprise puțin, încercând să privească pe Anicet drept în ochi. El îşi aprindea acum o țigară, stângaci, neştiind ce să facă cu mâinile.
— Eu cred că e mai bine aşa, reîncepu David. E mult mai bine. Parcă încep să trăiesc altfel, acum. . . Nu ştiu cum să-ți spun, dar am avut o revelație. Tata 1-a chemat tot timpul pe Ilie, pe fosta lui ordonanță. Nu* credeam că am să pot suferi atât, numai prin faptul că nu îmi aud numele. Dar vezi tu, cu ei se înțelegea mai bine, se înțelegeau fără vorbă, se simțeau direct, de la om la om. Cred că ei se iubeau mai adânc, mai liber. . . La ee-i folosea lui că îi sunt copil, carne din carnea lui? Ce-am făcuft eu ea să mi-1 apropii, să-1 înțeleg? îl credeam prost, iartă-mă că-ți spun asta, şi mi-era ruşine cu el. Doar în ultimele zile am înțeles că a avut şi el o viață interioară, o inteligență care se cerea satisfăcută. Am ghicit, mai mult din ochii lui, că şi omul ăsta şi-a pus probleme. Aş fi vrut să-i vorbesc atunci, să-1 mângâi, şi nu puteam; era penibil, Pavele, nu-i puteam spune nimic. Poate nici nu m-ar fi înțeles; intrase deja în agonie, şi îi era teamă de moarte. Mi-e milă de el, acum, ce-o fi făcând el, dincolo?
— Tu crezi într-o viață dincolo de moarte? întrebă Anicet ca să abată emoția mărturisirii, către o discuție mai abstractă.
— Nu ştiu dacă poate fi vorba de viață, acolo. Dar îmi închipui moartea ca pe singurul judecător al actelor noastre, ca un criteriu absolut al binelui şi al răului. . . NatuSral, o simplă părere a mea.
— Şi eu cred în moarte, vorbi Anicet. Mi se pare că acolo voi întâlni unitatea primordială, voi fi unul, unul singur, voi *fi* şi atât. . . M-au obosit cumplit experiențele, dualismul oricărei trăiri, descompunerea care îşi face loc în orice extaz, în orice iubire. E groaznic!.. .
Spusese lucrurile acestea simplu, dar la urmă oftase. David îl privi mai cu luare-aminte. Ce-i cu tine, mă? De când te străbat gândurile astea?. . .
— Dar fugind de dualism, de descompunerea care e implicată în orice experiență, nu rezolvi nimic, vorbi Dragu. Acestea ne sunt date, în însăşi structura vieții noastre. Ce poți face? Cum te poți libera de ele?.. .
Anicet nu răspunse. Tăcură amândoi, câteva clipe, fără să se privească. Ce calm e, ce împăcat. . . îmi pare bine că nu 1-a răpuîj| moartea maiorului, că a primit-o

bărbăteşte. E un om tare David ai meu, are să ajungă departe. . .
— Natural, e stupid să discutăm . lucrurile astea a-cum, începu David. Dar parcă cu tine pot vorbi; n-am vorbit cu nimeni, nici chiar cu'Liza, din ziua când. . . ştii, când a murit tata. Să nu crezi că sunt emoționat. Nu; îți vine greu, ştii; lucrurile astea se învață, aşa cum probabil se învață starea nouă a căsătoriei, sau a călugăriei. . .
Făcu o pauză. Pavel îl asculta liniştit, rezemat de birou
— *]7.* .Am impresia că fiecare om îşi întâlneşte moartea pe *cate* şi-a conceput-o. Un ateii va întâlni neantul, un catolic paradisul sau infernul, un buddhist pantheonul buddhîc, şi aşa mai departe. . .Vezi tu, eu am despre moarte o concepție foarte precisă; ştiu că numai murind am să aflu adevărata valoare a actelor mele, ascunsul lor miez. Până atunci, tot ce facem nu-şi are nici o justificare absolută. Poate fi frumos, poate fi bun, poate fi urât, poate fi rău — dar toate acestea nu înseamnă nimic, toate acestea sunt judecăți omeneşti, pe criteriile umane. Mă întreb mereu, foarte

senin de altfel, ce va fi dincolo. . . Căci aici, pe pământ, trăim într-o grozavă promiscuitate, într-un cumplit relativism. Cum spuneai şi tu, toate putrezesc, toate se descompun. . . Şi totuşi, nu se poate să nu existe ceva înapoia lucrurilor, înapoia vieţilor. Caritatea, de pildă. Sau iubirea. . ~J
— Iubirea nu, în orice caz ea nu poate constitui uti criteriu absolut de justificare a faptelor, întrerupse Anicet, gânditor. Dacă ai putea iubi numai lin *singur* lucru, dacă l-ai putea iubi necontenit, fără ca puritatea actului să se altereze, fără ca să-i simţi consecinţele, atunci, poate, s-ar putea spune că iubirea e un criteriu absolut de justificare, un instrument sigur de salvare a sufletului. . .
'— Dar nici nu se pune problema salvării sufletului, *X* >rbi Dragu. Pentru mine, este o problemă imediată, concretă, urgentă: ce să faci? ce poţi face, acum, aici jpe pământ?!
— Atunci ai un răspuns simplu: faci lucrurile la întâmplare, aşa încât să alcătuiască o serie mereu schimbătoare de echilibre- provizorii. Acţionezi ca şi cum ai căuta un confort spiritual, ca şi cum ai vrea să te

■HI

pui bine cu toată lumea şi cu sistemele. Dacă trăieşti astfel, nu-ţi mai pur probleme. . .
— Nu m-ai înţeles bine, vorbi David. Nimeni nu poate trăi la întâmplare. Evident, dacă s-ar putea trăi astfel, ar fi viaţa cea mai confortabilă pe acest pământ. Dar, nu se poate, şi e inutil să mai discutăm. întrebarea e: ce poţi face ca să nu suferi, să nu fii trist, să nu fii deprimat, să poţi trăi liber, fericit, împăcat cu tine şi cu lumea din jurul tău. Vezi tu, eu/ nu cred că poate muri cineva liniştit, dacă nu se împacă cu tot ce e îndoială în sufletul lui, cu tot ce e taină, neînţelegere, dezarmo-nieyTata a murit cu frică, ţipând, a murit sub operaţie, fhndu-i teamă de moarte. Asta mă chinuie pe mine; i-a fost teamă de moarte, şi va întâlni tocmai această moarte de care i-a fost teamă, întunecoasă, umană, aproape carnală.. . Asta e groaznic. Fiecare om îşi găseşte moartea pe care şi-a conceput-o. . . Şi fiecare om îşi concepe o moarte din punctul lui relativ de împăcare cu lumea. .. Am fost cam obscur, nu e aşa?
— Cred că te-am înţeles destul de bine, mărturisi Pavel.
Tăcură iar, amândoi. Ce rost poate avea discuţia aceasta, tocmai *acum?* întrebarea îl făcu pe Anicet să zâmbească. Aşa e, [nimeni nu poate muri dacă nu se împacă; ce alt sens poate avea moartea dacă nu acela de a întoarce pe om în liniştea eternă, în calmul nediferenţiat din care a purcesf)Cu fiecare înţelegere, murim; cu fiecare înţelegere, rie împăcăm. Şi când nu mai e nimic de înţeles — ce-ţi rămâne atunci de făcut decât să te omori?. . . Oare şi pe această cale poţi ajunge Ia sinucidere?. ...
—- .. .Eu nu înţeleg cum i-a fost lui frică de moarte, întrerupse brusc tăcerea David. Omul ăsta a fost doar un erou. Şi totuşi, i-a fost frică şi s-a zbătut până în ultima clipă. . .
— Poate s-a mai schimbat şi el, de la război. ..
— Asta cred şi eu. Viaţa noastră civilă, tot ce e în jurul nostru, ne face să urâm moartea, ne sileşte să fim laşi. Mă întreb de ce se tem unii oameni de moarte; de singurul fapt care poate da un sens vieţii lor, care Ie poate spune,

într-un mod absolut, dacă au fost larve satS genii, dacă au făcut binele sau răul.
— Ce mai pot interesa toate acestea, *atunci?* întrebă Anicet, puțin exaltat. Ce-mi mai pasă mie de ierar-
237
hie, de valori, de judecăți, atunci când ajung unitatea, când realizez instinctul meu fundamental, contopirea, pierderea de sine? Pentru mine, moartea are cu totul altă valoare: suprimă dualismul, suprimă „împărțirea" omului în lume, depăşeşte orice experiență. Asta e enorm, dragă Dav, asta e aproape un extaz. Numai că, vorba ta, trebuie să, mori senin, împăcat, fără sentimentalisme, fără păreri de rău, fără agonii. O moarte calmă, autonoma este cel mai bun instrument de cunoaştere.
—- Dar pentru tine nu mai există nici o cunoaştere în moarte, îl întrerupse David.
— Desigur că nu; însă în clipa *cuprinderii* morții, în clipa realizării acelei unități supreme, ai într-o singură clipă de extaz toată cunoaşterea existenței; a adevăratei existențe, nu a vieții pe care o trăim cu toții aici.
— Dar de ce te împotriveşti tu vieții de aici? întrebă Dragu, oarecum bănuitor.
— N-aş^putea să-ți spun nici eu precis, într-o singură frază.(Mi se pare, însă, un destin insuportabil, destinul ăsta al fiecărui om de a nu putea fi fericit singur, de a dori întotdeauna o tovărăşie, o prezență umană alături de el. .Tj
— Atunci e foarte simplu, întrerupse David. la-ți pe cineva lângă tine şi vei fi fericit. . .
—*)* Numai că, vorbi Anicet zâmbind trist, nu poți rămâne niciodată cu o *singură* prezență, nu te poți dărui niciodată unui singtfr lucru. Firea asta omenească este atât de fundamental tragică, încât te cheamă necontenit în cel puțin două direcții, paralele dacă nu opuse. Tragicul reiese tocmai din aceste ispite paralele. Dacă ar fi opuse, ar fi simplu de rezolvat; ai alege una, şi ai uita pe cealaltă; ai alege binele şi ai uita răul, sau viceversa. Dar trebuie să alegi între mai multe „bine" şi mai multe răuri; şi atunci nu poți uita, nu poți fi împăcat. Trăieşti într-o continuă macerație, într-o continuă nostalgie a raiului unității, a dragostei absolute^
— Alege atunci varietatea, experiența, sunt atâtea lucruri de ales în lumea asta. De altfel, eu te credeam pe tine un om al experiențelor infinite, al aventurii permanente.
— Nu, dragă, mai poți crede în aventură la două-zeci de ani, sau când te-ai oprit la mentalitatea tânăru-
238
lui de douăzeci de ani. Cunosc o sumă de oameni celebri şi fericiți, cari s-au oprit pe această treaptă a vieții, şi practică la infinit aventura. Dar asta nu duce nicăieri, nu rezolvă viața, nu-ți dă plenitudinea pe care o aştepți de la viață dacă ai izbutit să depăşeşti primejdioasa vârstă de douăzeci de ani, vârstă la care se opresc majoritatea intelectualilor, a oamenilor secoluî-lui nostru. Când nu mai poți crede în opiumul experiențelor, viața îți apare mult mai responsabilă, mult mai tragică.
— Iubeşte, atunci; sau practică o caritate universală, o dragoste creştinească. . .

— Eu despre dragoste am cu totul alte păreri. Nu vreu să le discut acuim. Dar dacă şi cea mai pură dragoste nu e suficientă sufletului, şi sufletul aleargă necontenit alături de dragoste, spre altceva, mereu spre altceva? Cum să mai crezi atunci în dragoste? Am crezut şi eu, un timp. Dar există acolo, întotdeauna, un sâmbure putred. Cu cât dragostea e mai absolută, cu cât se apropie mai mult de perfecțiune, cu atât descompunerea e mai tragică. Nu ştiu dacă înțelegi ce vreau să spun. Cu cât sufletele sunt mai apropiate, şi se oglindesc mai perfect unul într-altul, cu atât iubirea se descompune mai ctîmplit. Unde nu există spațiu liber, unde nu există lumină din afară, începe descompunerea, putrezirea. Şî în paradoxul acesta constă toată tragedia; pe de o parte omul, ca să fie fericit, ca să poată realiza viața, trebuie să se apropie până la despersonalizare de altul; pe de altă parte, orice apropiere strânsă, orice dragoste, aduce după sine descompunerea, moartea în. doi, putrezirea împreună, cea mai cumplită încercare ce i-a fost ursită omuM. Altă ieşire nu văd.. .
;— Şi atunci?. . .
— Şi atunci, fireşte, moartea reală, senină şi plenară îmi apare ca singura beatitudine, oa singura eternitate. . .
Dragu îl privi deodată uluit, parcă ar fi înțeles un lucru pe care Anicet voise să-1 ascundă. Cum asta, mă? Ce ți-a venit, deodată, aşa?. . .
— Şi unde vrei tu să ajungi *c\ƒ* asta? îl întrebă, privindu-1 în ochi.
— Oh, nicăieri, răspunse Pavel zâmbind. Lucrurile astea sunt păreri, asupra vieții şi asupra morții. Atât.
239
Aşa cred eu. Altul crede într-altfel; Teodoru, de pildă, sau tu. Fiecare avem o părere a noastră..,
— Dar nu credeam ca tu să ajungi la astfel de concluzii, se miră Dragu. Te ştiam, pe vremuri, un îndârjit optimist, unul care crede în libertate, în victorie. Cum de te-ai schimbat?...
Anicet ezită o clipă, privind în jos şi jueându-se cu coupe-papier-ul pe birou. Băiatul ăsta vorbea adineauri de tată-său şi de Ilie. Oare nu suntem şi noi doi tot atât de depărtați cum era el cu tată-său? Ce cunoaşte Dav din ce s-a petrecut în mine?... Şi a cui o fi vina?. .. Poate a mea. Oamenii ar trebui să-şi facă necontenit confesiuni, să se țină la curent cu părerile, lor despre moarte. Căci o asemenea părere contează. Nici nu ştii când ți-ai schimbat-o, şi cel mai bun prieten îți ajunge atunci tot atât de depărtat ca un ins de pe stradă.
— . . .Poate nu m-am schimbat, vorbi Pavel încet. Poate e altceva la mijloc. Astăzi vorbesc mai deschis cu tine. Sunt luni de zile de când n-am mai vorbit deschis. Aşa se petrec lucrurile cu prietenii prea buni; ajung de nu mai vorbesc între ei decât fleacuri. ..
— Da, e adevărat, adăugă Dragu. Altădată, când eram mai singuri, vorbeam mai mult. Apoi, tu te-ai îndrăgostit; prietenia mea ti-a ajuns mai puțin indispensabilă. . .
— Tocmai... Şi tu ai început să-ți faci teorii asupra vieții, te-ai apu'cat să munceşti prea mult, să scrii, să publici. De câte ori ne întâlneam, tu aveai o idee în cap. Recunoaşte şi tu, era destul de dificil să mai stăm de vorbă ca doi prieteni. . .
începu să râdă. Dragu zâmbi puțin stingherit. Aprinse o țigară, gânditor.

— A fost şi vina mea, vorbi el. Credeam că eşti ocupat prea mult cu femeile tale, cu dragostea, şi că nu mai ai timp de mine. . . Dar acum, m-am schimbat şi eu. Cred că m-am întors pe drumul ăl bun...
— Ce-ai de gând să faci? întrebă Anicet, ca să cuşme discuţia prea intimă, prea răscolitoare.
— Am să-mi caut un post de suplinitor la vreun liceu, undeva, şi poate am să fac gazetărie. De corectură mă las, trebuie să câştig mai mult. . . Am o familie de susţinut, adăugă el, puţin jenat.
— Trebuie să fie greu, spuse Anicet repede, ca sâ nu-i dea timp să-i pară răii că mărturisise asta.

— Destul de greu, dar nu mi-e teamă. Şi, mai ales nu regret. Am impresia, cum ţi-am spus şi la început. că viaţa aceasta e mai reală, mai concretă. Am impresia că rostul pe care îl am, de a mulţumi familia, de a mă „sacrifica" pentru ea, e de o mie de ori mai înalt decât acela de a mă ajuta pe mine, de a renunţa îa tot şi a trece peste toate pentru a face din viaţa mea un. capodoperă, un monument spiritual, cum credeam. Mă întorc la concret, Pavele. Mi-e sete de concret, de viată de" toate zilele, de caritate.. . M-am săturat de capodopere, de asceză şi toate celelalte .. .
Anicet îl asculta, puţin trist, Şi ăsta renunţă? ŞI ăsta se dă bătut? Să te macerezi cincisprezece ani ca să ajungi la o filozofie „concretă*, să te predai şi să-ţî cauţi o catedră de liceu. . . Hotărât lucru, suntem o generaţie de bărbaţi slabi. Şi- pentru că suntem inteligenţi, încercăm să facem din căderile noastre o filozofie; să spunem că facem toate acestea pentru un anumit motiv, cu o anumită argumentare. De ce nu avem, *cel* puţin, tăria să ne recunoaştem înfrânţi?...
— Nu prea te arăţi încântat de planurile mele mediocre, vorbi zâmbind Dragu.
— E adevărat, nu mă aşteptam să dai înapoi... Totuşi, eu nu judec pe nimeni, cu atât mai puţin pe tine. Aşa cum mă aflu acum, nu pot decât privi lumea, fără s-o judec...
— Dar nu e vorba de a judeca, nici nu e vorba de a da înapoi, răspunse David puţin iritat. Eu nu cred că daii înapoi. Dimpotrivă, fac un pas înainte, spre concret. Crezi tu că poţi ajunge *mare* numai prin idei, prin abstracţiuni, prin teorii?...
—■ Nici nu m-am gândit la asta. Dar, văd că începi să te acomodezi, să accepţi lumea aşa cum e. In curând ai să cauţi şi confortul. Şi de aici până la decădere,, mai e un pas...
Dragu stătu o clipă pe gânduri, clipind des, apoi îşi scoase ochelarii şi îi netezi cu batista. Gestul acesta îl făcu pe Anicet să îi pară rău că vorbise astfel. Dragut era acum un biet om necăjit, ocupat să-şi vadă de mizeriile lui. Ochii îi ardeau în cearcăne. Anicet încercă să-i privească. De ce i-am spus eu, oare, toate lucrurile astea, *acum?* Bietul băiat poate începuse să se liniştească, să se simtă fericit cu „sacrificiul" lui; se simţea măgulit, poate, că are un suflet atât de bun, că re-

•nuntă Ia cariera Iui pentru două femei sărmane. .. Şi eu "vin şi îl tulbur ...

■— N-ai deloc dreptate, Pavele, vorbi Dragu aşezân-du-şi serios ochelarii. N-am căutat confortul, crede-mă. Este altceva, o încercare de a mă uita pe mine, de a renunța la mine pentru lucruri mici, nuf pentru lucruri mari, idealuri şi celelalte. . . Natural, toate acestea nu se pot discuta; ele trebuie simțite, înțelese prin fapte. .. Voi vedea şi eu.. .
Anicet nu-i răspunse. Era puțin obosit, puțin încurcat. Imaginea Feliciei îl urmărea, încă. Ce seninătate, ce înțelegere directă... O asemenea femeie, dacă aş fi* •cunoscut o asemenea femeie poate nu! mi s-ar fi pus problema existenței.. . Poate toate problemele ne apar din cauza absențelor, a lucrurilor pe cari nu le avem şi după care tânjim. . . Dacă eu, de pildă, n-aş fi întâlnit
"■nici pe Una, nici pe Ghighi, dacă aş fi cunoscut numai pe Lucy, şi apoi direct pe Felicia, aş mai fi cunoscut vreun conflict, aş fi trăit vreo dramă?. . . Poate toate
■dramele noastre izvorăsc din anumite lucruri cari se
Întâmplă înainte de vreme.. .
— Am cunoscut o fată care mi-a vorbit mult de *sora ta, de Liza, spuse Anicet.
Dragu se roşi puțin. Aceeaşi poveste, acelaşi boicot 'contra femeii acesteia care a fugit de-acasă .. .
M — Probabil că ți-a vorbit lucruri proaste, spuse el -zâmbind.
— Dimpotrivă, mi-a lăudat-o foarte mult. .. De ce nu mi-ai prezentat-o şi mie?
— Liza nu mai stă de mult cu noi. A fost şi în străinătate, şi multă vreme nu i-a dat nimeni de urmă. .. Aproape o uitasem. Dar, de la moartea tatei, mi-am dat seama cât e de inteligentă, şi cât e de bună, mai ■ales...
Tăcută iar, fumând.
— Să mi-o prezinți şi mie, spuse Pavel.
— Bine. Când ne-om mai întâlni, să mergem odată ■îa ea. . . Liza este un aspru critic aî operelor mele, adăugă
-el râzând.
Pauză. Ce s-a întâmplat cu băiatul ăsta? gândea Dragu. De ce-o fi vorbit el toate lucrurile acelea riscante *şi* deprimante? îl privi deodată în ochi. Parcă ar fi înțeles ceva. Parcă Anicet se izola, se depărta. Tăcerea
■*242*
aceasta nu era oboseală, nu era indiferență. Era o tăcere cumplită, a unui om resemnat, hotărât, care îşi aşteaptă parcă fericirea din altă parte.
— Şi tu ce ai de gând să faci? îl întrebă brusc. Anicet se trezi. Era puțin enervat. îşi amintise iar de Felicia, de gestui ei atât de îmbietor când i-a spus „Ia revedere".
— Tot ce-am făcut şi până acum...
Oare ăsta mă suspectează? Era ispitit, o singură clipă numai, să-i mărturisească mai mult. Dar îl simțea depărtat, îl simțea în căutarea unui culcuş. De ce sâ-1 mai tulbur şi eu? La ce bun orice încercare de destăinuire?. ..
— N-ai de gând să lucrezi nimic?... Anicet râse.
— Ba da. Despre „Jurământul vechi românesc*, pentru maestrul meu... Atât. N-o să mai am vreme pentru altele...
fi păru rău că spusese asta, şi adăugă, repede:

— N-o să mai am vreme pentru că vreau să mă odihnesc puțin, să mă recreez, cum se spune. . .
David îl privea tulburat. Şi totuşi nu putea trece dincolo, nu putea. Țipetele de lângă mormânt... Şi cum implora şi el o singură lacrimă; de ochii lumii, dar o singură lacrimă.
Şi totuşi nu putea plânge, nu putea ieşi din solitudinea lui. Cu toată lumea la fel. Asta o fi, poate, viața..
III
Lazarovici luase cu o zi mai înainte primul *exem~*-plar de la tipografie. îl învelise în foiță ca să nu i se mânjească cerneala chenarului de pe copertă. Se mira; şi el că nu' simte bucuria cea mare, pe care o aştepta, pe care o visase întreaga lună, cât duraseră corecturile. Plecă de la editură cu cartea sub braț, tremurând puțin. Voi să se ducă la redacție, dar se codi, şi se îndreptă către Cişmigiu. încă o carte; adică a doua. Şi după asta, vor urma altele, un raft întreg, dacă aş găsi
243t
•editor şi m-aş pune serios pe lucru.. . Nu simțea nici o bucurie. încercă să-şi amintească cea mai bună pagină scrisă. Am lucruri foarte bune înăuntru, am oameni adevărați, studiați după natură. Să vedem ce-o să zică Anicet. .. E şi el acolo. Şi nebunul de Eleazar e acolo. . . Au să se recunoască, fără îndoială. . .
Se opri în fața unei librării. Aşa va fi şi cartea mea, -mâine: Numai dacă s-ar face destulă reclamă, dacă o va susține critica. Să telefonez la „Facla", să mi-o anunțe, îşi făcu o notă mentală de toți oamenii pe care ar putea conta. De-abia mâine am să am exemplarele pentru presă. Ce Dumnezeu am să le scriu la toți? începu să caute o dedicație formală, simplă, pe care ar putea-o adapta fiecărui caz în parte. Numai dacă o să placă . publicului... Se supără când se surprinse gândind toate lucrurile acestea. Plecă spre casă grăbit, fără să mai treacă pe la redacție. Stătu muîtă vreme în fața mesei de scris, uitându-se la „Dacia Felix". Ce nume am să-i dau cărții a treia? ...
Acum redacția era plină-de prieteni, de cunoscuți, de ■'•reporteri literari. Scria dedicațiile cu o peniță uzată, în grabă, fumând şi zâmbind.
— Şi vezi de fă o notă, spunea el fiecăruia. Ceva 'urgent, chiar mâine dacă se poate ...
Pe Anicet îl întâlnise pe stradă.
— Haide sus, să-ți dau „Dacia Felix", i-a spus La-^zarovici. Are să te intereseze ... îți mai aduci aminte ce
ne-ai spus astă-vară, la Corso?. . .JCând a venit vorba de dragoste, şi tu ai spus că Iisus trebuie să se coboare pe pământ să învețe oamenii să nu mai iubească . ."ȚJ
— Cum de-ai ținut minte prostia aia? râse Anicet.
— Ai să vezi. Să citeşti pe la mijloc, după pagina 160, vine vorba despre dragoste, acolo, ai să vezi. . .
în redacție mai era şi Eleazar.
— Ştii că mi-am cumpărat maşină de scris? le spuse «el. Vreau să mă fac dactilograf, am eu o idee . ..
Se întoarse către un grup şi continuă povestirea întreruptă.
—■ .. .Le-am spus: „Dați-mi, domnilor, pălăria!" O scăldau. „Poate ai uitat-o în altă parte", vorbi una de ■*a* masă, o scârbă. „Cine", îi întreb, „eu"? . ..

— Vino să-ți dau cartea, se adresă Lazarovici lui .Anicet, care rămăsese puțin jenat în mijlocul grupului.
:244
■— Mie degeaba mi-o dai, interveni Eleazar, că n-am s-o citesc. Cum poți tu, mă, să crezi că eşti romancier?. ..
Anicet era uluit. Prea mult fum de țigară în cameră, şi caloriferul prea încins pentru căldura de afară. Martie; exact cum prezisese Emilian. „în şase luni, ai să-ți citeşti prostiile în cartea lui Bicu. Ala e un băiat care ştie să asculte. . . " Lazarovici se aşeză la masă, şi tinerii se grămădiră lângă el, aşteptându-şi fiecare exemplarul.
— . . .Şi vezi de scrie ceva interesant, le amintea el din când în când. Nu pentru mine, pentru editor . .. îmi bate capul să-i fac reclamă . . .
Anicet se rezemase de zid şi tăcea. Ce 1-0 fi venit lui Lazarovici să-mi repete pildele evanghelice?.. . Şi cu toate acestea nu se simțea îndemnat nici să râdă, nici să se supere. îşi luă cartea mulțumind corect, şi începu s-o răsfoiască.
— La pagina 163—164, exact la paginile alea, îi spuse Lazarovici făcând cu ochiul.
— Am să țin minte .. .
Şi Dav are să fie ca ei. . . Are să se dea pe brazdă, cum se spune. Are să publice cărți, are să semneze autografe: „şi vezi de scrie ceva interesant..." I se păreau toate întâmplările acestea absurde, ridicole, groteşti. Cuvinte care se aud, oameni care se întâlnesc — şi din toate acestea scoți o carte. Şi vezi de spune ceva frumos despre ea. îi veni să zâmbească. Probabil că eu sunt de vină, eU care nu mă pot împăca cu nici un cabotinaj, cu nici o superstiție ... Ar trebui să-mi pară bine, acum, căci Lazarovici are o carte; şi poate fi bună, poate îi va aduce bani. . . Toate acestea sunt lucruri simple, sentimente simple, care se fac şi se simt fără să mai stai pe gânduri. Le admite toată lumea. Şi probabil că lumea a-ceasta are dreptate . . . Ar trebui să-mi fie ruşine că stau acum într-un colț şi nu mă bufcur şi eu cu ceilalți că prietenul meu Lazarovici are o carte ...
— Tu ce mai faci, Pavele? îl întrebă un cunoscut, în doară.
-— Bine. Cum mă ştii. . .
îi veni să zâmbească. Celălalt trecuse de acum la alt vecin, cu aceeaşi întrebare: Tu ce mai faci, mă? ... *Şi* totuşi oamenii ăştia trăiesc o realitate a lor, na se pot înşela cu toții. Probabil că eu mă înşel. . .
Se simțea depărtat de tot ce se petrece în juțrul lui. Aproape o indiferență completă, o placiditate bobăvicioa-
245
să față de lume, de prieteni, de orice acțiune. Poate că asta e bătrânețea. Poate că aşa încep oamenii să moară, când nu-i mai interesează acțiunea... Şi totuşi, anumite sentimentalisme, anumite regrete vagi. Felicia, de pildă. O evreică botezată. Cum i-a spus atunci: „Luptam să nu leşin, luptam să nu leşin..." De ce mi-au rămas cuvintele acestea prea mult în suflet, ca şi cutai ar purta cu ele o infinitate de eventualități scumpe inimii mele?. .. Mai de mult, mai adânc, atunci când nu exista nici Una, nici Ghighi, nici Lucky, timpul acela să-1 fi avut eu acum. .. îi plăcea să se scufunde cu prezența Felieiei în timpul acela fără drame sentimentale, în timpul când lupta, încă,. • cu! umbra lui Francisc Anicet. Să-1 fi avut pe el ală- I turi, să-mi fi spus

tata că orice alegere este fatală, că orice joc trebuie plătit.. .
— Ce visezi, mă?! îl zgâlțâi Eleazar.
— Mă gândeam la cartea lui Bicu ... Eleazar îl privi curios. Pavel observă că începuse să-şî
lase mustață. începuse să semene cu/ un funcționar, acum; cu orice funcționar. Şi şi-a luat maşină de scris . . .
— Tu ce mai ştii despre David? îl întrebă Eleazar. Este adevărat că vrea să se facă om serios?...
. — Aşa mi-a spus şi mie, că vrea să intre în rânclirj oamenilor... Tu ce zici?...
— Mie puțin îmi pasă în ce rând intră şi ce are de gând să facă, răspunse Eleazar. Vreau să văd ce-are să stoarcă din viața care i-a fost dată; asta-i important. Cât despre mine, poate să şi vândă nasturi, eu tot îl prețuiesc dacă ştie să facă ceva cu viața lui.. .
Anicet tresări. Ce i-o fi venit să vorbească aşa?. . . Avu impresia că pe Eleazar îl rodea o întrebare, că ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu-i venea prilejul.
— Emiiian e tot mai rău, săracul, deschise iar vorba Eleazar. Pentru nenorocita aia de răzmeriță, pentru caraghioslâcul acela de la Grivița ... El singur a luat lucrurile în serios ... Se cunoaşte că a fost tânăr, măi Pavele...
■— Crezi că e atât de gravă pîeurezia lui? întrebă Anicet, tulburat deodată.
& — Aşa am auzit... Mie îmi plăcea Emiiian. Nu-şi îngropa viața, băiatul ăsta ...
îl privi pe Anicet brusc, drept în ochi; parcă ar fi vrut să-i pătrundă o taină.

[redacted]
— Şi tu ai început să-ți îngropi viața, vorbi iarăşi. \ud că nu te mai ții de nimic, că ai ajuns la capătul ucrurilor. . .
— Ce importă toate acestea? râse silit Anicet. Să zicem că am ajuns la capătul lucrurilor; ce-are a face asta cu tine, cu cele ce crezi tu despre lume?
— Are destul de-a face, orice ai crede tu, vorbi Eleazar serios. Se întunecă lumea mai mult, cu orice viață îngropată ... Eu nu ştiu ce crezi tu, dar aici am eu dreptate. Băieții ăştia care îşi îngroapă viețile, băieții ăştia care mor lângă noi întunecă lumea, să ştii tu. . .
Anicet tăcu privind în jos.
— De ce ți-ai cumpărat maşină de scris? îl întrebă brusc.
— Dragă, vreau să-mi' schimb meseria, să mai fac şi altceva decât am făcut până acum, spuse vesel Eleazar.
Lazarovici se apropie, fumând, bine dispus, strângând mâini în dreapta şi în stânga.
— Să nu! uiți să citeşti cartea, cât de curând, îi spuse lui Anicet. Paginile alea, mai ales; vorbesc de tine, a-coîo .. . Are să te amuze .. .
Lăsă cartea şi privi pe fereastră. Se face primăvară curând anul ăsta. încă două, trei luni şi am să dorm cu geamurile deschise. Păsărelele mele . . . Unde s-or fi dus acum?. . . Ridică ochii sus, pe cer, şi urmări o clipă un nouraş alb, evanescent. La vară mă duc cu Paul la Baltic. ' Anul acesta nuf-1 mai las singur aici. Noi doi, alături, pe plajă, fără să ne ştie nimeni. . .
Se lasă moale pe speteaza fotoliului şi visează. Una, „ spune Pavel, mă simt atât de bine aici, în fața mării... Ce tulburat am fost anii aceştia din urmă ...

Şi ce bine m-ai înţeles tu .. . Eşti o fată minunată, Una. Nu te-ai depărtat o clipă de mine, deşi eu fugeam necontenit de prezenţa ta, de iubirea ta ...
Atâtea zile de când n-a mai venit. O fi adevărat eu fata aceea, studenta aceea?. . . Zâmbeşte. Paul e prea mult al meu. Cuim s-ar putea el apropia de alta? Aşa auzeam şi de Felicia. Lumea nu te lasă niciodată fericită. Poate moartea lui Dragu, poate asta 1-a împiedicat. .. Să-mi scrie, cei puţin... La Baltic, vara, fără nici o muncă de împlinit, fără birou, noi doi, singuri... Dumnezeule, de ce-am meritat eu atâta fericire? . . .
247
Se simte bine, aşa, cum stă abandonată pe fotoliu Primăvara asta te scoate din minţi. Numai dacă n-ar ninge mai târziu. Prea e frumos pentru tfn început de Martie ... Priveşte pierdută cerul, soarele topit. Balcieul,. raiul nostru, singurul nostru rai. Paul, dragule...
Octavian Dobridor ,se simţi atât de uşurat aflând că Valy a plecat în provincie, încât grăbi pasul ca să ajungă mai curând acasă şi să se poată bucura în voie de libertatea lui desăvârşită. Găsi odaia puţin friguroasă, fără foc. Altădată s-ar fi supărat. Dar acum, după ceie ce-i spusese Ilieş, nu-1 mai supăra nimic. Se apucă să-şi *ïafiă* focul singur. Se plecă în fata sobei si puse surcelele peste un jurnal rupt în bucăţi. Căută cutia cu chibrituri, aprinse, apoi ramase îngenuncheat m fata «sobei, privind cum iau foc surcelele. Incendierea jurnalului, vâltorile mari si furioase 11 dădeau o melancolică bucurie. îsi amintea,' fără sa-şi dea seama, de anii lui de studenţie. Căminul de atunci, mic şi sărac, de pe strada Plantelor. .. ■ .. .Ce bine e singur. *Şi* copilul, slavă Domnului, am
*g*s}1.* C€Lsa faC CU eh Noroc de Melania, că a acceptat sa-1 ia. Şi n-are s-o ducă prost la ea, sărăcuţul... Se trezi tot m faţa sobei, îngenuncheat. Focul se stinsese. Rupse alt jurnal, scormoni surcelele, puse şi un lemn — si'a-prinse iar. Privea fascinat cum se întind flăcările. Şi nimeni oare să mă ţină de]a lucru, nici Valy care să-mi ceara s-o scot la plimbat, parcă ar fi fost bolnavă.. . Sufla in foc. Tot cum am crezut eu de la îneepulţ, paraziţi cu funcţie dublă. Altminteri nu s-ar fi putut explica formaţia bucala . . . Dar ce dracu' are focul ăsta? . . Căută din ochi alt jurnal. îl vârî m sobă înainte ca ultimele surcele sa se stingă. E cald afară, şi nu trage, d-aia arde greUi...
_ în sfârşit, lemnul se aprinse. îl privi vesel şi apoi se ridica, se scutură şr se aşeză la masă. Vasăzică nici o greutate, la proces. Totul merge strună. Si nici măcar nu mai e in Bucureşti, ca s^0 păzesc ... Ce bine e singur .... Se plimbă prin odaie, eu mâinile în buzunare, cu paşi mari, fericit. Să poţi lucr.Q până după miezul nopţii, să nu-ţi consumi energia în dragoste, să nu te deranjeze nimeni în observaţii. ..
Pe cele două mese erau instalate acum un acvario uriaş şi un insectar. Le p^vi cu o stăpânită bucurie... Atâtea analize de făcut, atâtea studii de consu'tat... In
248
I
1 sfârşit, acum am să mă pot pune la punct. N-are cine să mă .bată la cap, acum. Suj.it singur, sunt fericit.. . Raftul de deasupra mesei era tixit de dosare. Şi toate trebuie luate acum de la capăt, toate observaţiile verificate. Dar ce muncă agreabilă, ce fericire să poţi lucra ce-ţi place, fără să trebuiască să dai socoteală cuiva . . Bine c-am scăpat şi de el, acum Melania

e o femeie excelentă, ştie ea să-i crească, are ea grijă. Ca pe copilul meu, Octave, aşa mi-a spus. Ce femeie bună . . .
Mergea cu cartea sub braţ. De-acum trebuie să mă hotărăsc, într-un fel sau altul. Ghighi a plecat fără să-mi spună nimic, fără să-mi scrie cel puţin. Trebuie să curmăm agonia aceasta, chinul ăsta stupid pentru amândoi. Trebuie să văd iarăşi clar, să judec iar ca la început. . .
Cum de o fi ţinut minte Bicu prostia aceea a mea? Şi totuşi, a prins lucrul cel mai semnificativ. Ca şi cum eu aş iubi, acum . . .'Asta-i dragoste?.. . Să fiu împăcat, cel puţin, să pot muri împăcat... Şi totuşi Ghighi, fata aceasta care mi-a ţinut numai de cald, este atât de adânc împlântată în melancolia mea, în sentimentalismul meu. Ştiu că nu trebuie s-o mai văd, ştiu că n-ara s-o mai văd, şi aceasta mă întristează, mă copleşeşte, ca pe orice muritor de rând, ca pe orice mamifer trist. . . Trebuie sâ fie adânc răul, tristeţea aceasta stupidă, fără rost. N-am s-o mai văd. Ei şi? N-am să mai văd atâtea lucruri; pe mama,-de pildă, pe Petru... Şi numai Ghighi este aceea care mă întristează, numai din cauza ei nu pot muri eu. S-o văd o dată şi să-i spun: „ascultă, fetiţo, uită-mă; am obosit, vreau să mor, ştii ce-i aia? uită-mă, ca să pot muri!. . .* Ce absurdităţi îmi trec prin cap. Ce-o mai fi făcând Ghighi?... •.
Şi totuşi, ce cumplit tânjeşte dragostea lor. Poate nici un tânăr, oricât de abjectă i-ar fi ajuns sentimentalitatea, n-a atins un nivel mai scăzut. Agonie, agonie, acelaşi şi acelaşi lucru — de când? Poate de un an de zile, poate mai de mult. Şi întâmplările, mereu întâmplările. . . Orice ai face, să întâlneşti acelaşi lucru înaintea ta. Pleacă Ghighi, şi vine alta.
Tăticule, zău, iarta-mă ... Se miră că i-a spus astfel Niciodată nu-1 chema „tăticule". Dar era prea greu ceasul, prea covârşitor. Nu se poate altfel, tată, zău nu se poate. . . Ce cald îi năvăleau gândurile acum, cât de duioase, gândurile. Tăticule, dragule, zău nu se poate altfel;

orice aş încerca, oriunde m-aş duce. E în mine, în sufletul meu. Toate astea sunt în sufletul meu. Cum să *h* scot de-acolo, tată?. . .
Se miră că îi trec asemenea gânduri prin minte. Se simţi iarăşi singur, izolat de toată lumea, de toate dragostele. De-acum nu se mai poate. Lasă-mă să am şi eu o victorie, una singură, a mea ...
Grăbi pasul, încruntându-se. Dacă o să gândesc aşa, n-am să fiu niciodată liber. Fără răni, aşa va trebui. să mor. Altminteri, la ce-mi va folosi moartea? Răni am destule şi pe pământ, suferinţă şi sentimente întâlnesc destule şi în viaţa aceasta, a mea . . . Haide, o victorie deplină, o victorie bărbătească. Nu ca cea a lui Erraliah, sfârşită într-un pat de boală. Dacă mă gândesc bine şi bine, lucrurile sunt foarte simple. Foarte simple. Tristeţea s-o gonesc, părerile de rău, şi totul se limpezeşte. Tată scump, zău trebuie .. .
Să nu las nimic în urma mea. Nimic din ceea ce • omenesc în mine, sentimentele, pasiunile, părerile de rău. Nu trebuie să regreţi nimic, Pavele .. . Strânse cartea lui Lazarovici mai mult sub braţ, şi mâna cealaltă si-o vârî adânc în buzunarul pardesiului. Se mai pipai încă o dată, astfel. Tot eii sunt, tot eu, cel victorios. Toate podurile din urma mea trebuie distruse. Toate amintirile-arse. Liber, Dumnezeule, liber ... Şi astea trebuie acum, cât timp sunt tare, cât timp nu ştie nimeni. Au să spună unii: fără motiv, a murit fără motiv!. . . Şi totuşi oamenii nu sunt proşti, oamenii ar trebui să înţeleagă că

nu se poate, că există în fiecare din noi un timp pur,, pe care îl regretăm, un timp pe care eram stăpâni odată şi în care am fi putut trăi după voința noastră . .. Să-ți fure cineva sulistanța ființei tale . . . Să-ți ia libertatea, timpul tău . ..
Dav ar fi putut înțelege. O clipă, filmul lui mental îl conduce în camera lui David, povestindu-i. Ție pot să-ți spun tot. *Nu se poate, asta e.* Eu nu vreau să accept ursita asta; eu mă revolt, am şi eu revoluțiile mele^ ca alții. E un destin — şi sunt un om. între noi nu poate exista armistițiu, nici trişare. Ceilalți pot face cum îi taie capul. (Parcă ei nici n-ar trăi o viață pe acest pă-mânt; parcă nici n-ar fi iubit, într-atât sunt de veseli,, de sărmani.) Dar cu mine nu se mai poate. Dav, tu tre-j buie să mă înțelegi .. . Celălalt îi cade în brațe: Pave.e,

nu trebuie sa faci asta, nu trebuie! ... Pe mine cum mă laşi, singur?. . .
O uşoară undă de duioşie îi încălzeşte pleoapele. Sfarmă viziunea, mâniat. Nu trebuie să mă gândesc la David, nu mă va ghici, nu mai e el, de-acum . . . Dar simplu, simplu . . . Fără tulburare, fără vorbe, fără drame. .. Lucidi-tate, înțelegere, iubire mai ales. Nuî trebuie să încetez o clipă de a iubi — adevărata iubire, adevărata. Aşa sunt lucrurile, doară le-am înțeles de mult. Calm, calm, fără ca nimeni să sufere, fără ca tu însuți să suferi, să nu ştie nimeni, să nu ghicească nimeni — şi atunci, direct acolo, direct în liniştea una şi pura, liniştea de la început şi de la sfârşit...
. . .Dar, mai ales, nu trebuie să-mi închipui ce va fi *acolo.* Nu trebuie să-mi închipui nimic, nici un gând omenesc să nu pătrundă acolo — asta e taina, asta e mântuirea. Fără cuvinte, fără cuvinte. Încet. Să nu se deştepte nimeni. Să nu bănuiască nimeni. Ca şi cum ai trece dincolo, în altă cameră, pe furiş, fără să te observe ceilalți: Nici o închipuire, nici o dramă, nici o suferință...
Mergea foarte liniştit, foarte corect.
Pe la ceasurile patru avu iarăşi un moment de luciditate.
— Ştii ce vreau să te întreb, mamă? Cum o fi când eşti bătrân?. . .
îl lăsară să vorbească.
— Cum o fi când simți că eşti bătrân? repetă Emilian, privind în sus. Căci, doară, trebuie să simți că îmbătrâneşti. Uite, asta simt eu acum . . . Simt cum îmbătrânesc...
Şi dacă eşti bătrân, altfel ai să priveşti viața. jyn bătrân e - un bătrân, orice ai spune. Vasăzică nu înțelege nimic din jurul lui, şi condamnă tineretul, şi se opune vieții, şi împrăştie întuneric cât îi stă în puîtințăjf Dar dacă îmbătrâneşti?. . . Căci asta simt eu acum, cum îmbătrânesc. Adică, stai. . . trupul tot tânăr îmi rămâne, şi spiritul tot tânăr. Dar *intră* ceva în mine care e ceva bătrân, ceva de mult trecut... Şi parcă asta mă împotriveşte, chiar contra mea însumi mă împotriveşte . ..
— Aş vrea să-mi spui dacă dumneata simți cum îmbătrâneşti? o întrebă pe maică-sa. Şi nu-ți pare rău?.. . Pe mine să nu mă lăsați. Este ceva putred în conceptul acesta: cum o fi când eşti bătrân? Care dintre dumneavoastră înțelegeți? . . .
Sora încercă să-1 liniştească:

— Stai cuminţel, domnişor Guy . . .
— . . .Pentru că toată întrebarea aicea stă: cum
se poate să te sirfjţi ceva care nu eşti, ceva care, poate, n-ai să devii niciodată ...
Rămase deodată încurcat şi tăcu. Ce se întâmplă cu toate ideile acestea care îi rămân la un moment dat atârnate de, creier"?
IV
îşi aranjase cărţile şi patul exact ca Ia Început. Numai masa de lucru o apropiase mai mult de fereastră. Odair: rămăsese aceeaşi, cu un portret al tatălui în piui;, atârn lângă şifonier. Ilie rămăsese şi el.
Fapte. Fapte cât mai multe. Uite, Ilie a rămas; poate nici n.u vom avea cu ce să-i plătim leafa, şi el totuşi a rămas. Acesta e un fapt. Cunoşti altul, pe care să-1 fi făcut şi tu? Dacă mi-aş vinde cărţile, n-aş scoate mare lucru. Dar pot face altceva, pot de pildă să traduc romane la firma Herz, şi asta aduce bani, asta ne scoate din încurcătură. Să pot trăi numai pe asemenea lucruri concrete, să-mi înnod o viaţă numai din fapte ... Nimic pentru mine, nimic creat de personalitatea mea. Nu mă interesează lucrurile astea. Ceea ce nu interesează si pe Cetta nu merită să fie luat în seamă. Dacă ei se simt mai bine după un lucru al meu, lucrul acela e bine făcut, e moral, e uman...
A venit şi Liza, cutând.
— Tu crezi că poate muri un om, Liza? Poate el cădea la fund, oriunde s-ar afla? Nu există, în orice strat al existenţei, în orice plan al vieţii, o scăpare inerentă, o misiune formidabilă, pe care acel om o poate împlini?
Soru-sa îl înţelegea întotdeauna greu, în ultimul timp. Dav al meu se tulbură? Dav se întoarce înapoi, la Credinţă şi la Patrie?.. .
— Altceva să te întreb, Liza. Crezi tu că un om se poate trăda pe sine, oriunde s-ar afla el, orice ar accepta să facă, se poate trăda atât timp cât rezistă morţii d

jurul lui, atât timp cât rămâne viu? Nu-şi poate găsi el locul *lui* oriunde l-ar abate soarta?
— Dav, ce spui tu e un sofism. Nu e important să-ţi" găseşti locul, ci să câştigi unul, cât mai sus. Locuri se găsesc câte vrei acolo unde te afli; locurile ajung scumpe şi greti de obţinut dincolo, mai sus, în altă parte, în orice caz nu acolo unde te afli. . .
O privea atent. Fără îndoială că ce spune ea e bine spus. Dar nu mă mai poate urinde în cursă. Căci ce înseamnă fuga aceasta, spre altceva, spre alte înţelegeri şf alte realizări? De ce să alerg? Nu mi-e teamă de nimic. Nu mi-e teamă de golul din mine, de moartea din mine., O aştept. Iată, vine. Foarte frumos. Acum e pasul greu,, acum se va săvârşi minunea. Voi afla şi eu» răspunsul. . .
Nu se teme de muncă. Niciodată n-a dat înapoi de Ia lucru. Bani pentru Getta, bani pentru ea — gândul acesta e mai bogat decât orice plămadă de gânduri înalte. E; sora mea, e puiul meu, de care trebuie să am grijă. Haide, puiule, şi plânsul trebuie să aibă sfârşit. Nu' învie morţii, e în zadar, copile! O prinde în braţe, se zbate. „Vreau ss mă aruncaţi şi pe mine!* Ştiu, ştiu, Getta mică, e aşa de comod să te zvârl în groapă, să mori tragic. Te va lăuda şi lumea, vei fugi şi tu de durere. Dar trebuie-să rămâi aici, aici să te vedem, ou mama şi cu mine alături . ..

Pe drum, până la cimitir, 1-a scormonit tot timpul bănuiala: ce-are de gând să facă Getta? îşi luase parcă rămas bun de la toți. îi sărutase pe toți plângând înainte de pornirea convoiului. (Aşa a fost, i-a adus muzică mi-itară.> De ce s-o fi gândit atâta mai înainte?) Are să *în-.-*erce să se omoare. O fi luat vreo pastilă de sublimat,,, i are s-o înghită la mormânt. . . Tremura, era tot mai ner-os. S-a dus la trăsura Lizei şi i-a şoptit: „Ai grijă de. ·etta. Nu ştiu ce are de gând să facă*.

Fiecare fuge de durere, ştiu. Dar de data aceasta-a fost noi mai tari. Scumpule, scumpule, crezi că viii au si ei destinul lor?. . . .

. . .Şi totuşi, dintre toate muncile de scrib, cea mai
ea i se pare acum scrisul articolelor. (I se plătesc,,,
încă mai mult decât se aştepta. Moartea maiorului
dat şi lui un nimb de glorioasă suferință. începe să
ajutat, acum.) Nu mai poate scrie ca înainte. Parcă.
mai puțin lîber, parcă moartea tatălui îl împiedică să
spună ce-ar fi vrut, îl împiedică să scrie la întâmplare. Dacă eu gândesc cu adevărat aşa cum e bine, ar fi trebuit să-1 înțeleg şi pe el, când trăia încă. Ar fi trebuit să-i ghicesc sufletul, să mi-1 apropii. Şi totuşi el a murit străin, alături de mine, fără să fi avut timpul să-1 înțeleg . ..

Gândurile sunt mai prudente, acum. Fiecare pagină scrisă îl chinuie. încearcă să pătrundă adânc dedesubtul liniilor scrise, să vadă până unde a spus adevărat şi de unde începe improvizația.

— Nu mai am *libertatea* dinainte, Liza. Nu mai pot scrie frumos şi exploziv, înjurând în dreapta şi în stânga, cerând oamenilor să facă lucruri mari, să se ucidă pe ei înşişi, să fie genii sau sfinți. . .

— îmi închipuiam asta, mi-ai spus de la început că ai renunțat la lucrurile mari. ..

— Dar e mai mult, Liza, e mai mult. Am impresia că el mă urmăreşte şi aici, mă tulbură cu tainele lui ne-** pătrunse de mine .. . Trebuie să scriu mai prudent, acum, mai bătrâneste. A ştiut el ce face, când a murit iubin-du-mă .. . Mă întreb ce rost poate să mai aibă scrisul, acam . . .

Pavel Anieet aşeză cartea lui Lazarovici lângă el, pe birou. Să fufmez o țigară, şi am să văd şi eu ce a scris Bicu. I se păru, deodată, că face un lucru stupid, fără nici un sens. Ce mă mai poate interesa, *acum?* . . . Simți că se întristează, că e mai întunecat. Şi toate acestea fără nici un motiv. Parcă aş pleca regretând, luptând cu plânsul. Parcă n-ar fi o descătuşare, singura libertate care îmi va fi îngăduită până la urmă ...

Simte că o memorie prea plină încearcă să-i rupă hotarele prezentului, să-1 inunde cu aduceri-aminte, cu icoane şi drame de altădată. Manuscrisul lui din clasa a opta, de pildă . . . Nu, nu, toate acestea nu mă interesează, n-au ce căuta în conştiința unui om liber, întreg. Aceeaşi luptă, împotriva dramaticului, a rusismelor, a lacrimilor. O să am şi eu probleme de conştiință, ca Teo-doru. Şi Vlădescu mă va discuta şi pe mine, îmi va interpreta şi „drama" mea spirituală . .. Prostii. Nu există nimic din toate acestea. Domnilor, sunt un om întreg, perfect conştient, prea conştient chiar. Şi nu am drame, nu sufăr, nu regret nimic, nimic.. .

Luă cartea lui Lazarovici cu un gest pripit. (Dar nu trebuie să mă supăr, nu trebuie să fiu „nervos", pentru Dumnezeu, nimic din ceremonialul acesta.. .)

Mai citi o dată dedicaţia. Tăie primele pagini şi începu să citească. Ochii îi alergau pe şiruiri fără să prindă nici un înţeles. Aceasta îl mânie şi îl întrista. *Ca şi cum nu s-ar întâmpla nimic,* aşa trebuie să fiu; ca şi cum aş avea o întreagă viaţă înaintea mea. Haide, Pavele. Lucrurile acestea sunt simple, sunt discrete. Reîncepu lectura. Inima îi bătea să se spargă. Pălise puţin. Şi mintea nu prindea nimic din pagina aceasta pe care el o străbătea mereu de la capăt. .. ^Trebuie. Haide. Fără memorie, fără obstacole ...
Se trezi peste câteva minute cu ub nume în minte: Liana Cancel Eskimo. Femeia care se fotografiase goală-într-o odaie în care se credea singură. Farsa lui Vlădescu. De ce mi-a trecut mie prin cap povestea asta ridicolă, acum?. . . Voise să se vadă pe ea însăşi, să se ştie cât era de frumoasă întinsă pe canapea. Şi crezuse că e singură. Ei şî? ... începu să zâmbească. Se reîntoarse la lectură, dar fără să poată răzbi. Liana; trupul ei era într-adevăr fascinant, trupul unei femei care se credea singură. Ce miracol, să stfrprinzi momentul acesta. . .
I se păru deodată că visează. De-alături, din odaia -lui Petru, se înălţa un glas tânăr, de tenor discret, acompaniat de pian. Ascultă tremurând. Cântă Pierrot, cântă iarăşi acum. Un lied simplu, pătrunzător, numai melodie. Primăvara dintâi, îndată după întoarcerea lor din Italia, când l-au surprins pe Pjerrot în faţa pianului, cântând; un glas de copil, pe atunci, un glas de înger obosit. . . Singura dată când 1-a văzut pe tatăl emoţionat. „Băiatul meu cântă din senin", aşa i-a spus. Şi acum, acelaşi glas, numai mult mai curajos, străbătut de atâtea ispite...
Liedul se sfârşi deodată, brusc. Auzi cum Petru închide pianul. Tresări. Oare mi-a ghicit gândurile? Oare s-a întunecat şi el, ca şi mine acttlm?. .. îl auzi cum se plimbă prin odaie. Ce demoni îl mai muşcă şi pe el?. .. Paşii se înteţeau, mai nervoşi, mai mândri. Uşa se deschise brusc. Nu avu timp să ia cartea în mână.. Petru îl surprinse trântit pe fotoliu, cu capul rezemat de spetează.
— M-ai ascultat? îl întrebă răstit, privind în jos.
— Da, fără voia mea . .. Nu ştiai că sunt aici?
— Nu ştiam. Dar am simţit că mă ascultă cineva. Nici n-am putut să-1 scriu.. .
— Era o compoziţie de a ta?
Petru' îndrăzni să-1 privească în faţă, o clipă numai, dar Pa vel se miră de atâta furie, de atâta dispreţ.
— Eu nu compun, vorbi el aspru. Mă jucam ... Dar cred că am voie să fac ce vreau în odaia mea.. .
— Desigur .. .
Tăcură amândoi, încurcaţi. Pavel îl privea blând, fără sâ înţeleagă nimic. Petru se codea, voia să-i spună ceva, dar nu se încumeta.
— Nu pot cânta când eşti tu aici, spuse el în cele din urmă, privind în pământ.
Plecă imediat în odaia lui şi închise uşa.
— Cred că am să mă însor, mărturisi Vlădescu. Este şi asta o datorie. Toţi tinerii valizi trebuie să facă armata. Acelaşi lucru îl cred obligatoriu şi pentru căsătorie. Şi apoi, mai e ceva; căsătoria pune capăt lubricităţii, luxurii ... Domnilor, suntem o generaţie de neurastenici sexuali. Este datoria fiecărui bun român să reacţioneze, să j limpezească atmosfera aceasta degenerată ...

— Tu ai iutii t vreodată? îl întrebă Diamandi.
— Ce-are a face una cu alta? răspunse enervat Vlădescu. Ce e aia iubire? De unde ştiţi voi cine iubeşte şi cine nu?. . . Căsătoria e cu totul alt lucru; căsătoria e o colaborare mai vastă, mai generoasă . . .
— Dar aş vrea să ştiu totuşi dacă ai iubit, întrebă iarăşi Diamandi. Ce spui tu su'nt teorii.
—■ Nici nu vreau să spun altceva decât „teorii'"', cum Ie numeşti tu. Faptele fără importanţă le păstrez pentru mine... De unde ideea aceasta stupidă că numai faptele mă interesează? Ce valorează un fapt? Ce importă ce-am făcut eu azi-noapte, dacă am dormit cu o femeie sau am dormit singur?.. .
— Importă enorm, gluimi Diamandi.
Vlădescu se supără de-a binelea. Se ridică de la masă, | ca o protestare.
— Mă, ou voi nu se poate vorbi serios . . .
— Dar de ce trebuie să vorbim serios? îl întrerupse Diamandi. Ce este serios pe lumea aceasta? Vezi tu ceva *într-adevăr* serios în jurul nostru? Aceleaşi şi aceleaşi lucruri stupide şi ridicole, de mii de ani. Oameni care se 2bat, oameni care suferă, din iubire sau din prostie, oameni care rezistă morţii şi oameni care nu rezistă . . . E ceva serios în toată comedia aceasta?. . . Eu? văd un singur j lucru decisiv: că oamenii mor, şi orice ar face,[.oricât -s-ar zbate, oamenii continuă să moară . . . Atunci? La ce
-256
bun să iei lumea în seriosfjTeodoru e un caraghios. Să crezi că viaţa e tristă, să spui că existenţa umană e o condiţie tragică! Absurditatea absurdităţilor! Cât timp rămâne în viaţă, este pur şi simplu viaţă, adică ceva ridicol şi fără sens. Tragic e când dispare viaţa. Tragicul apare întotdeauna după ce dispare un membru? al tragediei, după ce moare o persoană dramatică .. . Cât timp trăieşti tu, nu poţi fi tragic, nu cunoşti tragicul. *Ni se pare nouă* că trăim un ceas tragic, o întâmplare dramatică. De- fapt, nu trăim decât un fragment din aceeaşi viaţă multiplă şi fără sens la oare participăm ou toţii; un fragment mai întunecat, şi atâta tot. De unde teoria asta obscenă a seriozităţii?. . . .
Vlădescifi îl ascultase interesat. Iată că raţionează şi ăsta! Destul de obscur, destul de livresc, dar tot e bine. II credeam altfel.
— Vasăzică, vorbi el, tu susţii că viaţa e destul de tristă ca s-o mai întristăm şi noi încercând s-o facem serioasă ...
Diamandi îl privi minunându-se, apoi izbucni în râs.
, — pe prost eşti, mă Vlade! Eu voiam numai să te
prind în cursă. Voiam să te provoc să ne spui care e,
după tine, deosebirea dintre iubire şi căsătorie. Foarte
simplu ...
— Cred că înţeleg ce vrei să spui, vorbi Vlădescu puţin mahmur. După părerea mea, iubirea este un instrument de cunoaştere, iar căsătoria un instrument de purificare. Sau, mai precis, iubirea depinde şi de obiectul iubit, adică are toate riscurile unei cunoaşteri; pe când căsătoria este un exerciţiu care depinde numai de tine, de capacitatea ta maximă de purificare. Teodoru, de exemplu ...
începu să vorbească, foarte serios, foarte absorbit de gândul pe care încerca să-1 limpezească şi să-1 exprime.
.. .Şi toate acestea pentru ce? se întreba Getta. Pentru că sunt fecioară,

pentru că îi e teamă că va trebui să mă ia de soție. Dacă n'u murea 'tata, nu i-ar fi fost atâta teamă. Dar crede că acum noi aşteptăm un băiat cu bani, să scape ai mei de mine ...
Se răsturnă pe canapea, şi începu iar să plângă. Dar eu nu vreau nimic altceva decât să mă iubească şi să trăiască cu' mine. Atâta îi cer. Şi îi e frică, spune că sunt fecioară . . . M-a blestemat lumea, de ce am rămas aşa. Trebuia să-mi fac de cap de când eram mică. Trebuia

sâ rnâ culc cu Andrei, şi toate acestea ar fi fost limpezi, acum. Să pont cu mine povara aceasta, virginitatea aceasta nenorocită. . .
Un plâns fără durere, un plâns al cărnii, al dorinței. Nu mai străbate nimic acum în ea în afara dorinței acesteia oarbe, care nu cunoaşte doliu, nu cunoaşte ruşine. De câtva timp nopțile îi sunt sfârtecate de visuri rele. Nu mai poate dormi, şi insomnia o exasperează, o chinuie. Ar face orice, ar accepta orice viciu, orice trup. Imagini crunte, carne vie, sălbatică, acte înnebunitoare — toate acestea o scurmă, o rătăcesc. Durerea din casă nu o ajută cu nimic. Moartea tatălui e lăsată într-un colț ascuns din suflet.' Singură acea apropiere de o clipă (şoldul lu| Popa apăsat adânc între coapse, mâinile lui îm-brățişându-i rotunjimile) a rămas vie, neuitată, crescând feroce în imaginație, devastându-i simțurile. Sexul lui, semnul acela de foc, adulmecat nopțile, chemat şi închipuit ca un arc în năprasnică încordare . . .

V

Când intră Pavel, Una îl privi înmărmurită de pe sofa. Nici nu îndrăznise să spere că va veni, deşi se gândise mereu la el în ultimele zile, şi o chinuise dorul. II îmbrățişa ca în cele dintâi luni ale dragostei lor, când îşi sorbeau unul altuia răsuflarea. îl ținu mult timp în brațe, să-1 simtă mai aproape, înfăşurat în căldura trupului ei. Nu şi-au vorbit câteva minute. S-au strâns unul în altul pe sofa, fierbinți amândoi.
... Şi totuşi, acum, ea s-a liniştit. Mă simte aproape, mă simte al ei, şi toată dragostea se revarsă acum pe deasupra mea, dincolo. Nici ea nu mă poate păstra până la urmă. Nici ea nu mă ghiceşte. . .
— Vrei să deschidem radioul? ...
Nu aşteptă să~i răspundă. Sări de pe sofa şi întoarse butonul aparatului.
— Vai, ce bine . . . Muzică . . .
Se întoarse lângă el, şi-1 cuprinse iar,în brațe. Dar Pavel simți cum bucuria ei se datoreşte în parte şi plă-

cii de patefon, nostalgice şi reconfortante, de la postul de radio. O melodie mai de mult auzită, nici prea dificilă, nici prea vulgară, tocmai bună ca să soarbă gândul şi să-1 ajute să plutească în alt timp, în altă geografie.
— Ție îți place, Paul?. . .
îl sărută; lăcrima; era- atât de fericită că s-a reîntors, că îl are acum lângă ea . . . Stai aşa, cuminte, nu vorbi nimic, stai aşa în muzica asta divină . .. Dragul meu;, dragul meu . . .
Anicet zâmbi ca să-i dea impresia că se simte bine. Dar de ce mă goneşte şi ea? de ce mă lasă singur, acum, ultima dată când nu-i cer să mă lase singur?...
— Ljria scumpa, ai să mă iubeşti mereu pe mine?. . . Ce întrebare stupidă, ce sentimentalism vulgar.. .

Parcă aş vrea să-i spun ceva, şi mi-e ruşine; exact ca într-un film, exact ca în orice dramă .. .
Femeia îi închise gura cui o sărutare caldă, sufocantă. De pe pleoape îi alunecă o lacrimă. De ce o fi plângând aşa, fără motiv? . . .
— Vai, Paul, ce fericită sunt că ai venit. . .
Dacă i-aş spune ... Să ştie ea că, poate, e pentru ultima dată . ..
— Asta e din „Parada cea mare". L-am văzut împreună, îţi mai aduci aminte?. .. .
Amândoi, înghesuiţi unul într-altul, strângându-şi mâinile pe furiş ... Şi doar asta se petrecea primăvara trecută ... Ar trebui să-i spun ceva, ceva nUmai din care să bănuiască mai târziu ...
Una asculta fericită, cu o mână în părul iubitului, cu cealaltă urmărind tactul melodiei pe genunchi. Noaptea asta va rămâne la mine ... Nu are să mă refuze, nu are să aibă cruzimea aceasta . . . Vor fi şi concerte mai târziu:. . Muzica ajută dragostea, întotdeauna. Te simţi mai aproape, sufletele se contopesc unul într-altul; nici nu e nevoie să vorbeşti, îi simţi prezenţa prin toată făptura, cu toţi porii...
— îţi place, Paul?. . .
Făcu semn că îi place foarte mult. îşi culcă obrazul în poala ei, şi rămase aşa, minunându-se şi el de tot ce se întâmplă, de tot ce se dezleagă.
259
— Unde e revolverul? întrebă brusc Emilian. Am venit cu el, ştiu bine că am venit cu el. . . Dar unde Dumnezeu l-am'pus?. .. Să-1 arăt lui J'ean, ăstora care nu mă cred, care spun că am • visat. . . Haide, daţi-mi revolverul. L-am luat cu mâna mea, din birou . . . Du-te şi vezi dacă mai e acolo, du-te ....
Mamă-sa îi apucă mâinile care se zbăteau pe deasupra cuverturii. . .
— Nu-i nimic, Guy, nu-ţi fie frică . . . O privi uluit.
— De ce crezi că rni-ar fi frică? Nu mi-a fost niciodată frică, nu mi-a fost nici atunci. . . Vreau să ştiu numai unde l-am puîs . . . Dacă mi-aş aduce aminte unde l-am pus ...
Doctorul întoarse discret faţa către fereastră ca să-i dea timp să se dezbrace. încăperea aceasta albă, cutiile de cristal ou instrumente lucioase, mirosul ciudat, care plutea pretutindeni — o paralizau. Lupta să nu plâsgă. Avea senzaţia ca" nu se va mai ridica de pe masa de operaţie. Voi muri aici, fără să-1 văd măcar .. . Faust! Faust, de ce mă laşi singură!. . . Lacrimile începură să-i lunece lin pe obraji. Rămăsese lângă canapea, necutezând să facă nimic, clătinându-se, muşcându-şi buzele.
Doctorul se întoarse şi zâmbi.
— Gata, domnişoară?. . .
Scutură capul. îşi şterse ochii cu palma. Faust!... întâlni iarăşi masa de operaţie, cu inelele ei metalice, şi se cutremură. Parcă simţea cuţitul atingându-i cele mai adânci membrane. Se aşeză pe canapea sfârşită, cu ace.-laşi gol greţos în piept.
— Haide, domnişoară, culraj . . . Uite, eu mă duc în birou până te dezbraci. . .
încercă să zâmbească doctorului şi oftă. Trebuie să mă dezbrac, trebuie să se sfârşească. Să-1 pot vedea iarăşi fără teamă, să pot iar să stau cu el alături. Faust! Faust, scumpul meu! . ;. îşi descheie copcile de la rochie, apoi

începu să se dezbrace, lăcrimând încet. N-am să-i spun niciodată, n-are să ştie niciodată . ..
...întâia oară când s-a lăsat sărutată, acolo, în sala „Fundației". . . Nu ştia nici ea că are să-1 iubească atât de repede, atât de definitiv. La început i se părea o glumă,
260
un flirt universitar. El e atât de înalt şi atât de deştept! Umerii lui de atlet, şi siguranța mahmură cu care vorbeşte . . . „Cum îți spune dumitale acasă?" — „Ghighi, aşa îmi spune!. . .* Şi sărutarea dintâi, când a ghicit toată pasiunea, toată dulceața aceasta de uriaş. . . Numai să nu-mi atingă sânii, îşi spunea ... Şi apoi, la ea în odaie, îmbrățişările lui tot mai curajoase. . . Am s-o fac, am să accept şi asta! Numai să mă iubească, numai să mă iubească şi el puțin .. ,
Când intră doctorul, o găsi aproape goală, zgribulită pe canapea. Plânsese.
— Ei, ai să vezi că nu-i nimic, o încuraja el zâmbind. Vino aici...
Se codi. Se-ridică în picioare, apoi se trânti iarăşi pe cahapea, înspăimântată. Nici nu-i mai era ruşine, acum. Numai frică, panică, frică, de cutia aceea metalică, de masa aceea cu inele, de lampa care ardea . . . începu să plângă. Doctorufl veni lângă ea, blând, şi o luă în brațe. O purtă râzând până la masă.
Petru o privi pe sub ochi, să vadă dacă îl ascultă, apoi continuă lectura „Jurnalului".
. „Eu văd în Nora femeia a cărei feminitate nu este alterată de prejudecăți. Ea este numai femeie; nu îi lipseşte nimic din tot ceea ce caracterizează sexul ei... ,.*
— Ce porcărie! îl întrerupse râzând fata.
— De ce porcărie? Sexul e luat aici în înțelesul lui general. Vreau să spun că tu eşti o adevărată femeie, sinceră în dragostea ta şi în instinctele tale. . .
Fata nu prea înțelegea, dar îl privi zâmbind.
— Hai să te pup, că eşti tare dulce.. .
Petru o îmbrățişa cu stângăcie, ținând caietul cu o mână depărtată de trup.
— Nora, de ce fumezi tu atâta?, ..
. . .Cum am să-i spun la plecare? Trebuie să-i spun ceva, ceva simplu, de toate zilele — dar din care ea să ghicească mai târziu toate gândurile mele de acum. Că am venit la ea, la singura pe care o iubesc, că nu puteam face nimic mai mult decât să vin şi s-o ascult. . . E o prostie că omul îşi aduce aminte, înaintea morții, toată viața pe care a trăit-o. Nu-mi aduc nimic aminte. Nu vreau

să-mi aduc nimic aminte. Să fac totul ca şi cum aş mai avea de trăit o veşnicie.
— La ce te gândeşti, Paul?. . .
O privi puțin, zâmbi şi încercă s-o mângâie pe păr. Dar gestul acesta purta în el sămânța unei tristeți pe care n-o putea accepta. Opri mâna. Nimic dramatic, pentru Dumnezeu! Nu' e nici un final în apropiere. Nu e decât o întoarcere. (Dar dacă e şi altceva? Ştiu eu oare bine de ce fac lucrul acesta? dacă trebuie să-1 fac sau să-T gândesc numai? . . . Goni îndoiala prompt.)
— De ce mă priveşti aşa? îl întrebă iarăşi Una.
Voi să răspundă ceva, la întâmplare, orice — clar femeia începu să

vorbească.
— M-am gândit mult la tine în zilele acestea. Mergem la vară la Balcic. Ştiu eu acolo o casă pe malul mării, a unui grec din Constanța. Ai să vezi ce bine ai sa te simți. Ai să te odihneşti; şi pe urmă, ştii, Paule, ai să te apuci de lucru. . . Nu mai poți continua aşa. M-am gândit mereu, şi tot voiam să ți-o spun. E nevoie de tine în lumea aceasta: trebuie să faci ceva, să scrii, sau să treci direct la fapte. . . Nu ştiu nici eu bine ce trebuie să faci, dar ştiu că trebuie să faci ceva. . . Te pierzi, altminteri. Te risipeşti. Şi e păcat de calitățile tale. . . Țara asta are nevoie de oameni tineri, de inteligențe crea-toare. ..
. . .Şi totuşi, este Una mea, este femeia pe care am iubit-o mai mult şi.mai nebuneşte. Nu pot pleca fără să-i spun cel puțin rămas-bun. Cum am s-o îmbrățişez la plecare? Ne vom mai întâlni noi vreodată? Să fii în altă parte — şi să nu mai fii aici. . . Ce ciudat, ce stranii mi se par toate acestea. Parcă mă liniştesc de-acum. Laşitate, cum se spune. Şi, totuşi, e altceva, nevăzut, negândit. . .
— . . .O acțiune precisă, de pildă. Poți strânge în jurul tău oamenii. Viața aceasta e atât de vastă, atât de liberă. . .
Cu tot trupul ei narcotizat, simți du'rerea ca o înjunghiere în somn, şi țipă smueindu-se scurt, moale.
— Faust!. ...
Ce nume frumos, gândi doctorul. Aşa l-o fi chemând pe pezevenghTul ăla? Faust, capodopera lui Goethe, mi se pare...
262
VI
Când cobori în stradă, se aprindeau felinarele. Se îndreptă fără voie către Bulevard; luminile acelea roşii fascinau, îl țineau încă legat de Bucureşti. Parcă erau lai mult ale lui, mai aproape de trupul şi sufletul lui ecât Ucia, sau Ghighi, sau, Dav bunăoară.
Le privi zâmbind. Se face un oraş frumos, Bucureş-iul ăsta. Gândul îi plăcu; era u'n gând limpede, senin, 'hiar stenic. Privea cu nesaț tramvaiele care treceau, :ate. E frumoasă lumina, orice s-ar spune. . .
Observă că nu are amintiri, că străzile pe care trece îu-i amintesc nimic. Am depăşit memoria personală, memoria sentimentală — reflectă el fericit. Asta e un început bun. Mă pregătesc pentru eternitate. De altfel, am stat destul în gara asta. E timpul să iau trenul. E trenul meu. Şi poate nu mă va aştepta prea mult. . ,
Grăbi pasul ca şi cum ar fi avut o întâlnire ^precisă. Nu gândea' nimic, nu simțea nimic. Trăia o plenitudine fără nume, o bucurie simplă, continuă, calmă.
„Bună seara, tată!" spuse el cu glas tare, îndată ce aprinse becul în cameră. Se trezi. Am ajuns acasă. Vru să se gândească: e ultima dată când intru la mine în o-daie. . . — dar se surprinse, şi strivi gândul. Nimic. Nimic altceva decât cea mai deplină seninătate. Nici o prezență străină alături de mirîe. Şi, mai ales, nici o amintire. Haide, Pavele. . .
Se aşeză la birou. îşi scoase tabachera şi o desfăcu. Mai erau şase țigări. Cinci le va fuma Petru. Simți un val cald umplându-i pieptul, dar strânse pumnii şi a-prinse țigara fără-să se gândească la nimic. N-am ce-ți face, frate.

Să scriu? Puse instinctiv mâna pe toc. „Dragă mamă. . ." Absurd. Ce aş putea să-i spun, ce, să-i spun? Nu există motive, aici; există numai destin. Şi destinul meu pare fermecător tuturor. . . Cum m-a strâns în brațe Una, cu câtă căldură s-a rugat să rămân noaptea asta la ea.
263
Pentru dragoste, probabil. Sau pentru a mă simți aproape, mai aproape de ea. . . O fi existând într-adevăr un instinct feminin, o ghicire a primejdiei?. ..
-*
Se trezi cu tocul în mână. „Braga Petru, tu mă vei ierta.. /'
Iarăşi e o absurditate. Nu e nimic de iertat,, nimic de explicat. Şi chiar dacă nu mă iartă. .. Durerea lor, desigur; ah, asta e altă problemă, asta e de natură sentimentală, nu mă- interesează. Petru ar putea citi manuscrisele mele ... Se gândi o clipă că ar trebui să-şi ardă scrisorile şi hârtiile. Dar la ce ar folosi toate aceste precauții? Pentru cine să le iau? N-am să fiu eu *totul* - atunci, n-am să fiu chiar *EI?. . .*
Ghighi, ce-o fi făcând fata asta în provincie? Mă uită şi ea, atât de repede?. . . Simte că îi pare rău, şi îşi înfrânează pornirile sentimentale care aşteptau din toate părțile să năvălească. Ghighi, ce mult te iubesc şi pe tine, scumpă mică. . . Haide, Pavele, fără aduceri-aminte. Extaz, numai extaz. . .
Oare n-oi fi nebun? Gândul acesta îl făcu să ezite în clipa când descuia sertarul biroului. Rămase aplecat, cu mâna pe pachet. Mi-e puțin frică, ăsta e adevârlil. Trebuie să aştept să nu-mi mai fie frică. Un instinct prea puternic. Săracul, nu ştie ce să mai inventeze ca să mă țină în viață. Ultimul lud pretext: nebunia. Doar de m-o întârzia puțin, doar de o mai prelungi cu câteva minute flacăra vie din mine. . .
Dar să nu le spun nimic, absolut nimic? Nici un cuvânt, nici un rămas bun?. . . Simți că orice ar lăsa în urma lui ar constitui un pod de legătură cu lumea aceasta, o continuitate organică, dureroasă. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat; ăsta e tot secretul, ăsta e tot miracolul. II străfulgerară câteva gânduri, informe — dar.le sugrumă pe loc, fără să le dea timp să rodească în minte. Extaz, extaz. . .
Scoase pachetul. Bietul Emilian, câtă libertate în gestul! lui, în întâmplarea lui. îi era încă frică. închise sertarul şi desfăcu hârtia. Revolverul. îl apucă un tremur stupid, împotriva căruia nu izbuti să lupte. Se ridică de la birou tulburat. Prostia asta ratează totul, prostia asta, carnea asta. . . Bău un pahar de apă. Mâna continua să tremure. Cel puțin sunt sigur, acum, că Emilian n-a izbutit. Nu e un, lucru uşor ăsta, nu e un lucru uşor . . .
264
Se aşeză iar la masă. Fără gânduri, fără sentimente. Un gol cumplit, acelaşi tremur fără rost, împotriva căruia nu putea să lupte.
— Tu ştiî ce-i asta? întrebă Petru, oprindu-se din fluierat şi apucând brațul fetei. Asta e Mozart.
— Ia mai fluieră o dată, îl îndemnă Nora.
Petru începu să fluiere de la început, serios, uitân-du-se drept înainte ca să-şi poată păstra cât mai perfect buzele țuguiate. Sfârşi corect aria.
— îți place? o întrebă el, privind-o.
— Nu. .
. . .Şi s-o iau de la capăt, să mă înfund iarăşi în durerea asta întuțnecată şi fără sfârşit? Să fac pe oameni să surGre, ca până acum? Să continui totul,

totul, intact şi perfect?. . . Ce se poate face, Dumnezeule, cum să depăşeşti destinul acesta cumplit, de a iubi întotdeauna mai multe lucruri, de a dori întotdeauna mai multe lucruiri?. . .
Chemă în ajutor toate gândurile tari, toate stimulentele lui descifrate şi promovate în ultimul timp. Moartea, extaz. Moartea, instrument de cunoaştere. Moartea, mijloc de îmbrățişare a unității, a totului. Dar nimic nu i se mai părea serios şi vrednic de luat în seamă. Ideile acestea i se păreau stupide, şi toate cuvintele pe care şi le repeta — simple cuvinte. Orice fapt cotidian îi a-părea mai plin de sens şi mai vrednic de împlinit decât toate ideile lui despre moarte şi despre cunoaştere. Simți, pentru prima dată, că întâmpină o rezistență stupidă, o inerție împotriva căreia ar fi absurd să argumenteze.
Voi să se ridice de la masă, dar ghici că gestul a-cesta este numai o încercare de fugă, o încercare de a ieşi din cercul de" foc în care îşi poruncise să rămână, până la urmă. Se prinse cu amândouă mâinile de birou. Ce e cu mine? Ce m-a apucat?... .
Nu mă pot întoarce, nu e uman să mă întorc, am să fiu o cârpă în ochii mei, am să-mi pierd orice urmă de stimă...
Dar toate reproşurile acestea nu prețuiau nimic. Parcă se lupta cu un străin, cu u!n uriaş apărut deodată în trupul lui, mult mai puternic, mult mai sigur pe el.
... Ce s-o fi cântând acum la radia? . . .
Privi iarăşi revolverul, şi-1 luă în mână. Dar nu aşa, pentru Dumnezeu, nu[r] aşa prosteşte, câineşte. Moartea
265
asta a mea o creez eu, cum îmi place mie. Viața am trăit-o aşa cum mi-a fost dată, cum mi-au împărțit-o întâmplările. Par moartea îmi aparține, aşa cum mi-o dau, aşa voi pătrunde dincolo. . .
Cuvinte. Numai cuvinte. Ce sens poate avea: „Moartea asta e a mea?" Ce sens?. . .
Se înfurie puțin de tot neantul descoperit deodată în sine, de toată carnalitatea aceasta stupidă care-i întuneca gândurile. Se uită țintă la revolver, la țeava. Nu fi slab, Pavele, nu fi prost. Nu rata şi fapta aceasta, singura faptă a ta care nu e întâmplare.. .
In acea clipă avu o limpezire totală, o singură străfulgerare. Fără să ştie, propti țeava revolverului între dinți — şi trase. Un gol în coşul pieptului. Mâna îi tremura. Privi revolverul năucit. Ce s-a întâmplat? Ce Dumnezeu s-a întâmplat? Dobitocul! ... şi dădu seama, ou un sentiment penibil, că piedica nu fusese ridicată. Ii venea să plângă, să înjure, să se lamenteze. Dobitocul!. . .
încercă să repete jocul mental. Nu fi slab, Pavele, nu fi prost!. . . Zadarnic. Tremura numai. Un dezgust fără margini. Fie şi aşa. Păcat. Haide, mai e timp, oricând e timp. Haide, acum!. . . Dar sentimentul de ciudă şi de risipire stăruia. îmi ratez şi moartea. . . Uite unde am a-juns.. . închise ochii. Sunt multe stele pe cer; haide, sunt multe stele. . . Simți un dor nebun, stupid, să se pipăie, să-şi lunece mâna pe tot trupul. Slăbiciunea aceasta îl enervă. Apropie țeava revolverului de gură, aşteptă o clipă — apoi trase, fără rnotiv. Trupul tot i se zgudui. Mâna stângă încercă să se pipăie, dar rămase moale, a-târnând pe piept.Fîh acea clipă dori toate lucrurile, ca într-o

căzătură fără sfârşit, o lunecare vertiginoasă către un fund de nimeni cuînoscut~J
SFÂRŞIT